

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
MEDYA VE İLETİŞİM BİLİMLERİ PROGRAMI

SOSYAL MEDYADA BİREYLERİ LİNÇ ETMEYE İTEN ETKENLER ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Rıza PARLAK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Sinan KAYA

SAMSUN
2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet ☒

Hayır ☐

İmza
... / ... / 20...
Rıza PARLAK

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: SOSYAL MEDYADA BİREYLERİ LİNÇ ETMEYE İTEN ETKENLER ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 23.06.2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 14

Tek kaynak oranı : % 2 çıkmıştır.

İmza
... / ... / 20...
Dr. Öğr. Üyesi Sinan KAYA

ÖZET

SOSYAL MEDYADA BİREYLERİ LİNÇ ETMEYE İTEN ETKENLER ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Rıza PARLAK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Medya ve İletişim Bilimleri Programı

Yüksek Lisans, Ağustos/2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sinan KAYA

Bu çalışma, sosyal medyada bireyleri linç etmeye iten etkenleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla kitle psikolojisi, sosyolojik kuramlar, nefret söylemi, linç kültürü ve bu kavramların sosyal medyayla ilişkisi tartışılmıştır. Kitle psikolojisi altında Gustave Le Bon ve Sigmund Freud'un düşünceleri; Philip Zimbardo'nun Kırık Camlar Teorisi temel olarak incelenmiştir. Bu konunun seçilme sebebiyse nefret söyleminin sosyal medyada gittikçe artan şiddetidir. Çalışma, nefret söylemi üretmenin altında yatan sebepleri konu almaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Twitter sosyal ağ sitesi kullanılarak elde edilen veriler, söylem analizi ve nitel içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmada kullanılan 66 twitter gönderisi çalışma için hazırlanmış olan nefret söylemi kategorilerine göre sınıflandırılmış, her bir kategoriden bir tweete söylem analizi uygulanmıştır. Sınıflandırma sonucu bireylerin "öteki" olarak sınıflandırdıkları gruplara yönelik en fazla küfür/hakaret/aşağılama ve düşmanlık/savaş söylemi ürettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte 66 kullanıcıya görüşme talebinde bulunulmuş, katılım gösteren 12 kullanıcıyla yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonucunda bireyleri sosyal medyada nefret söylemi üretmeye iten psikolojik ve sosyolojik etkenlere ulaşılmıştır. Psikolojik etkenlerin başında ekonomik problemler, kendini toplum içinde değersiz hissetme, dikkat çekme, rahatlama, tepkisiz kalamama ve geçmişte yaşanan manevi acılar dolayısıyla oluşan "küfür hafızası" gelmektedir. Sosyolojik etkenlerin ise toplum bütünlüğüne tehdit, konfor alanının kısıtlanması ve toplumun kültür seviyesinin değişme ihtimali olduğu görülmektedir. Sosyal medyanın yeni iletişim dilinin nefret söylemi olduğu yani nefret söyleminin meşrulaştığı da görülmüştür. Yeni bir nefret söylemi üretme türü olarak "öteki" gruplarının karşılaştırmayla birbirleri üzerinden ötekileştirme yapması da çalışmanın ortaya koyduğu diğer bir sonuçtur.

Anahtar Sözcükler: Linç kültürü, Sosyal medya, Nefret söylemi, Kitle psikolojisi

ABSTRACT

A QUALITATIVE STUDY ON FACTORS LEADING INDIVIDUALS TO LYNCH ON SOCIAL MEDIA

Rıza PARLAK

Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Communication Sciences
Media and Communication Sciences Program
Master, August/2022
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Sinan KAYA

This study aims to determine the factors that lead individuals to lynching on social media. For this purpose, mass psychology, sociological theories, hate speech, lynching culture and the relationship between these concepts and social media are discussed. The ideas of Gustave Le Bon and Sigmund Freud regarding mass psychology have been studied based on Philip Zimbardo's Theory of Broken Glass. The reason why this topic was chosen is the increasing violence of hate speech on social media. The study deals with the underlying reasons for producing hate speech. In the study, phenomenology pattern was used as one of the qualitative research methods. The data obtained using the Twitter social networking site were analyzed by discourse analysis and qualitative content analysis. 66 Twitter posts used in the research were classified according to the hate speech categories prepared for the study, and discourse analysis was applied to one tweet from each category. As a result of the classification, it was concluded that individuals mostly produced profanity/insult/humiliation and hostility/war discourses towards the groups they classified as "they". In addition, 66 users were requested to be interviewed, and semi-structured interviews were conducted with the volunteers, who were 12 in total. As a result of the interview, the psychological and sociological factors that pushed individuals to produce hate speech on social media were identified. The primary psychological factors included economic problems, feeling worthless in the society, attracting attention, relaxation, inability to remain unresponsive, and the "blasphemy memory" formed due to the spiritual pain experienced in the past. Sociological factors included threatening the integrity of the society, restricting the comfort zone, and changing the cultural level of the society. It was also observed that the new communication language of social media was hate speech, that is, hate speech was legitimized. Another result of the study was that "they" groups were marginalized over each other by comparison, as a new type of hate speech generation.

Keywords: Lynch culture, Social media, Hate speech, Mass psychology

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Öncelikle tez konumun belirlenmesinde ve tezin yazılması sırasında deneyim ve bilgileriyle desteklerini esirgemeyen danışmanım sayın Dr.Öğr.Üyesi Sinan Kaya'ya en derin saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Aynı anda hem yorucu hem de keyif veren, bana kendimi geliştirmemi ve bakış açımı genişletmemi sağlayan çalışmam, çevremde bana her daim destek veren başta canımdan değerli annem Aysen, arkamda varlığını her an hissettiğim babam Bahattin ve maddi manevi her türlü desteklerini veren birbirinden kıymetli kardeşlerim Çiğdem, Meltem, Didem ve Cem; en bunaldığım dönemlerde bile benden ümidini kesmeyen yol arkadaşım Rümeysa; dostluklarıyla güç bulduğum Muammer, Anıl, Oğuzhan, Doğukan, Mustafa, Cavit ve adını sayamayacağım nice arkadaşlarım sayesinde var olmuştur. Dolayısıyla yukarıda adını saydığım ve sayamadığım geniş aileye sahip olmanın büyük gururu içinde olduğumu belirterek hepsine ayrı ayrı minnetimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Rıza PARLAK

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ.....	10
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	12
2. KİTLELER PSİKOLOJİSİ VE NEFRET SÖYLEMİ.....	14
2.1. Kitleler Psikolojisi	14
2.2. Sosyal Etki ve Uyma Davranışları.....	19
2.3. Ayrımcılık	23
2.4. Önyargı ve Kalıp Yargılar.....	25
2.5. Nefret Söylemi	27
2.5.1. Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü İlişkisi.....	29
2.5.2. Nefret Söylemi Kategorileri	32
2.5.3. Nefret Söylemi Yoğunluk Ölçeği	33
2.6. Nefret Suçu	34
2.7. Linç Kültürüne Giriş.....	38
3. SOSYAL MEDYADA NEFRET SÖYLEMİ, NEFRET SUÇU VE LİNÇ KÜLTÜRÜ	44
3.1. Sosyal Medya	44
3.1.1. Dijitallik	44
3.1.2. Etkileşimsellik	45
3.1.3. Hipermetinsellik	45
3.1.4. Yayılım	46
3.1.5. Sanallık	46
3.1.6. Multimedya Biçimselliği.....	47
3.1.7. Kullanıcı Türevli İçerik Üretimi	48
3.1.8. Kitlesizleştirme	48
3.2. Sosyal Medyada Nefret Söylemi ve Nefret Suçu	48
3.3. Nefret Söyleminin İzlenmesi ve Belirlenmesi.....	55
3.3.1. Hrant Dink Vakfı Nefret Kategorileri	55
3.3.2. Kanada İnsan Hakları Mahkemesi	56
3.3.3. Sosyal Değişim Derneği'nin Medya İzleme Kriterleri	58
3.3.4. SOVA Bilgi ve Analiz Merkezi Metodolojisi	59
3.4. Sosyal Medyada Nefret Söylemi Tespiti	60
3.4.1. Twitter Nefret Söylemi Politikası	64
3.4.2. YouTube Nefret Söylemi Politikası.....	65
3.4.3. Ekşi Sözlük Nefret Söylemi Denetim Projesi.....	68
3.4.4. Perspective API	69
3.5. Sosyal Medyada Nefret Söylemi Türleri	70
3.6. Sosyal Medyada Linç Kültürü.....	72
4. YÖNTEM	77
4.1. Araştırmanın Deseni	77
4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	78
4.3. Veri Toplama Araçları.....	79
4.3.1. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme	82
4.4. Veri Analiz Yöntemleri	83
4.4.1. Söylem Analizi	83
4.4.2. İçerik Analizi.....	86
5. BULGULAR.....	92

SONUÇ VE TARTIŞMA.....	109
KAYNAKÇA.....	119
EKLER.....	128
ÖZ GEÇMİŞ	177

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Sosyal Davranışın Nedenleri (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 68)	20
Şekil 2.2. Asch Araştırmasındaki Görsel Uyarılardan Bir Örnek(Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 71).....	21
Şekil 2.3. Milgram'ın Deney Düzenegi (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 75).	22
Şekil 2.4. Nefret Piramidi (Ataman, 2012: 62).....	35
Şekil 2.5. Diğer Kaynaklar Tarafından Yayınlanan Türkiye Nefret Suçu Raporları (2020) ..	38
Şekil 3.1. Perspective API Toksisite Puanı	70
Şekil 4.1. Nitel Araştırmalarda Kodlardan Kuramlara Doğru Süreç (Saldana, 2019: 14).....	89
Şekil 5.1. Küfür/Hakaret/Aşağılama Tweet Örneği	93
Şekil 5.2. Düşmanlık/Savaş Söylemi Tweet Örneği	94
Şekil 5.3. Karşılaştırma Yoluyla Küçük Görme Tweet Örneği	96
Şekil 5.4. Abartma/Yükleme/Çarpıtma Tweet Örneği	97
Şekil 5.5. Günah Keçisi İlan Etme/Toplumsal Sorunların Nedeni Olarak Görme Tweet Örneği.....	98
Şekil 5.6. Simgeleştirme/Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma Tweet Örneği	99

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Nefret Söylemi Yoğunluk Ölçeği (Bahador, 2020).....	33
Tablo 3.1. Çevrimiçi Olanaklar ve Riskler (Binark, 2010: 35).....	54
Tablo 4.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri	79
Tablo 4.2. Kodlama Örneği (Saldana, 2019: 5).....	89
Tablo 4.3. Kodlardan Kategori Oluşturma Örneği (Saldana, 2019: 13).....	90
Tablo 5.1. Tweetlerin Kategorilere Göre Dağılımı	92
Tablo 5.2. Bireyleri Sosyal Medyada Nefret Söylemi Üretmeyen İten Sebepler	100
Tablo 5.3. Sosyal Medyanın Düşüncüyü Dile Getirmede Bireye Sunduğu Özgürlük Üzerine Bulgular	103
Tablo 5.4. Sosyal Medyada Grup Normunun Etkisinin Varlığı Üzerine Bulgular	104

1. GİRİŞ

Son on yıl içerisinde hayatımıza giren ve davranış biçimlerimizi etkileyen sosyal ağlar, medyanın görevleri olan bilgilendirme ve kamuoyu yaratma rollerini de üstlenebilmektedir. Özgür, denetimsiz ve kitlesiz bir ortam halinde karşımızda duran sosyal medya, bireylere kendi içeriklerini üretme, duygu ve düşüncelerini diğer bireylerle ve topluluklarla paylaşma, istediği kimliğe bürünerek anonimleşme imkânları sunmaktadır. Böylece sosyal ağ kullanıcıları istedikleri bir konu hakkında istedikleri kimliğe bürünerek duygu ve düşüncelerini paylaşmakta ve paylaşılan içeriklere yorum yapabilmektedir. Bu imkân, bireylerin diğer bireylere ya da topluluklara karşı tehdit ve hakarete varan söylemlerle art niyetli yorumlar yapmalarına yol açabilmekte ve bu ortamlarda nefret söyleminin oluşmasına neden olabilmektedir. Gustave Le Bon'un yazmış olduğu “Kitleler Psikolojisi (1895)” eserinde belirttiği gibi kişinin yıkıcı düşüncelerini ve derin arzularını bireysel olarak ortaya koymasının tehlikeli olabileceği, dolayısıyla bir kitleye ihtiyaç duyulduğu fikri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır (Le Bon, 2017: 43).

Temeli ayrımcılığa dayanan nefret söylemi, bir grup tarafından başka bir kişi, kurum veya gruba yapıldığında linç kültürü meydana gelmektedir. Bu linç kültürü ile kişiler herhangi bir sebepten dolayı dışlanmakta, aşağılanmakta ve ötekileştirilmektedir. Yapılan ötekileştirme, dışlama ve sindirme davranışları ise toplum içerisinde yaşayan bireylerin refahını etkileyebilmektedir. Sosyal medya temelli bu linç kültürünü linç yapan bireyler açısından anlamak araştırmanın temel problemidir. Toprak'ın (2018) da belirttiği gibi ifade özgürlüğünün sosyal medyadaki sınırsızlığı nefret söyleminin üretimine ve yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Denetimi zor bir yapıya sahip olan sosyal medya, kullanıcıların rahat ve özgür hareket edebilmelerine imkân tanımaktadır. Herhangi bir konuda herhangi bir zamanda sınırsız yorum veya paylaşım yapabilme hakkı, sosyal medyanın sunduğu en büyük yeniliklerden birisi olmuştur (Kutlu, 2022:3). Ancak bu yenilik kimi zaman olumsuz kimi zaman da suç teşkil edebilecek eylemlerin oluşmasına olanak tanımaktadır. Tehdit, hakaret ve taciz gibi suç teşkil eden eylemlerin sosyal medyada tespit edilme ve yakalanmasındaki güçlük sayesinde internet ortamında gerçekleşen suçlar her geçen gün artmaktadır (Okur, 2021: 1). Bu suçların artması ise sosyal medyada bireylerin huzurunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Toplum içerisinde yaşayan bireylerin sosyal medyada birbirlerine yönelik öfkeleri ve ötekileştirmeleri (Toprak,

2018: 1), hedef grubun güven içinde yaşama duygusunu zedelemekte ve mağdur kişi ya da gruplarda umutsuzluğa kapılma, iş ve özel hayatında düzensizlik gibi sonuçlar doğurabilmektedir (Nisbet, 2021: 183). Bu sonuçlar ise sosyal medya temelli linç üzerine çalışmayı gerekli kılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde kitlelerin psikolojisi, kültürleri, davranış mekanizmaları ele alınmıştır. Kısa bir süreliğine de olsa bir araya gelip kitle oluşturan bireylerde yeni karakteristik özellikler görülmektedir. Bu karakteristik özellikler güçlü ve yıkılması, inkâr edilmesi zor kolektif ruhun oluşumunu sağlar (Le Bon, 2017: 3). Le Bon (2017), kitlelerin duygularını, fikirlerini, inançlarını, kitleleri etkileyen faktörleri ele aldığı kitabında kitleleri deşifre eder. Bu açıdan araştırmanın ikinci bölümü için Le Bon önemli bir kaynaktır. İkinci bölümün devamında ayrımcılık, kalıp yargılar, önyargılar ve nefret söylemi, nefret suçları ve linç kültürü irdelenmiştir. Nefret söyleminin incelenmesi ve bunun çözümüne yönelik önerilerin ortaya konulması, toplumun herhangi bir noktasında nefret söylemine, linçe, ötekileştirmeye uğrayan bireylerin topluma geri kazandırılması bakımından önemlidir. Çünkü hemen hemen her insan toplum içerisinde belli gruplar tarafından ötekileştirilmektedir ve bu ötekileştirme ile toplum içerisinde kutuplaşma artmakta, kamu güvenliği tehlike altına girmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünü sosyal medya, sosyal medyada nefret söylemi üretimi ve sosyal medyada linç kültürü oluşturmaktadır. Sosyal medyanın getirmiş olduğu web 2.0 hayat ile kullanıcı üretimi içerik ortaya çıkmış ve sosyal medyanın getirmiş olduğu diğer özellikler ile birlikte kişiler izleyici-okuyucu değil, “kullanıcı” ismini almıştır (Lister et al., 2009: 21). Kullanıcı olan ve içerik üretimine dâhil olan birey, nefret söylemi üretimine de doğrudan katkıda bulunabilmektedir. Dolayısıyla söylenebilir ki, ana-akım medyanın hâkim olduğu ve içerik üretiminde tekeli elinde bulundurduğu dönemde ortaya çıkan nefret söylemleri, sosyal medyanın yaygınlaşması ile birlikte dönüşüme uğramıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde araştırmada kullanılan yöntem ele alınmıştır. Bireyleri linç etmeye iten sebepleri inceleyen bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılma sebebi, bireyleri sosyal medyada linç etmeye iten sebepleri bireylerin bakış açıları ve anlamları üzerinden inceleyebilmek ve bir anlam üretebilmektir. Bu çerçevede bireylerin kendine özgü davranışını ve algılayışını ortaya çıkarabilmek adına nitel araştırma deseni olan olgubilim yaklaşımı

kullanılmıştır. Günümüzde en çok kullanılan sosyal medya platformlarından birisi olan Twitter, gündem olan olayların en çok tartışıldığı ve hakkında en çok paylaşımın yapıldığı mecra olmasından dolayı bu araştırma için seçilmiştir. Twitter üzerinden güncel olaylarla ilgili atılan ve nefret söylemi içeren yorumlar belirlenmiş, Hrant Dink Vakfının yürüttüğü “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi” çalışmasınca belirlenen 4 temel nefret söylemi kategorisi ve bu kategorilere ek olarak araştırma için eklenen kategoriler esas alınarak incelenmiştir. Bu kategoriler: (1) abartma/yükleme/çarpıtma, (2) küfür/hakaret/aşağılama, (3) düşmanlık/savaş söylemi (4) simgeleştirme, (5) karşılaştırma ile küçük görme ve (6) günah keçisi ilan etme/toplumsal sorunların nedenidir. Bu kategoriler bağlamında nefret söylemi taşıması temel alınarak seçilen fotoğraf yorumu ve tweetleri yapan bireylerle nitel veri toplama yöntemi olan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile görüşülmüştür (Bu yöntem için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır). Dolayısıyla literatürde bu konuyla ilgili yapılan araştırmalardan bir sonuca varmak yerine bireyi o yorumu veya paylaşımı yapmaya iten sebepleri bireyin kendi ifadelerinden anlamaya çalışmanın daha uygun bir yol olduğu varsayılmıştır. Bununla birlikte, nefret söylemi üreten birey tarafından yapılan yorum veya paylaşım içerisinde o söylemin sebebi açıkça yer aldığı tespit edilen tweetler de analiz için seçilmiştir. Dokümanlar ve yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen veriler, söylem analizi ve nitel içerik analizi ile incelenmiştir. Beşinci bölümde ise verilerin analizi ile elde edilen bulgular sunulmuştur.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sosyal ağ sitelerinde bireyler istedikleri birey veya grupla alakalı herhangi bir yorumda bulunabilmekte ve kamuoyu oluşturabilmektedir. Bu yorumlar mantık çerçevesinde yapılabileceği gibi, gündemden geri kalmak istemeyen bireyler tarafından art niyetli nefret söylemi ile de yapılmaktadır. Bir bireye, gruba, etnik kökene, ırka, cinsel yönelime veya düşünceye karşı oluşturulan linç içerikleri sebebiyle bireyler bulundukları toplumdan ayrıştırılmakta, ötekileştirilmekte ve aşağılanmaktadır. Bu araştırma, diğer bireyleri ötekileştirmeye veya dışlamaya iten sebepleri ortaya çıkarmak, linç kültürünü ve sosyal medya merkezli ayrımcılığı analiz edebilmek ve bu probleme çözüm üretebilmek anlamında önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, bireyleri sosyal medya üzerinden başka insanları linç etmeye ve

ötekileştirmeye iten sebepleri ortaya koymaktır. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- a. Kitle psikolojisi ve bir gruba ait olma ihtiyacı, bireylerin sosyal medyadaki linç etme davranışları üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?
- b. Sosyal medyanın getirdiği anonim hesap, kitlesizlik ve diğer yenilikler, linç etme davranışını nasıl etkilemektedir?
- c. Kültürel değerlerin (din, milliyet, kalıp yargılar) linç etme davranışları üzerinde nasıl bir etkisi vardır?

Bu araştırmada linç kültürüne farklı bir perspektiften bakabilmek amaçlanmıştır. Bu perspektif ise nefret söylemi üreten bireylerin bulunduğu toplumsal ve psikolojik yaşamları ve koşulları ele alarak bu bireyler hakkında doğrudan bilgi sahibi olabilmektir. Bugüne kadar sosyal medya ve linç kültürü üzerine yapılan araştırmalar, linç edilen kesimin uğradığı ayrımcılık ve ötekileştirme üzerinde durmaktadır. Sosyal medyada linç kültürü ile ilgili yazılan çalışmalar (Nisbet, 2021; Horzum, 2020; Okur, 2020; Koç, 2018) incelendiğinde, ele alınan örneklemin linç edilen birey veya gruplar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla mağdur edilen kesimin karşılaştığı sorunlara çözüm getirebilmek adına, mağdur eden kesimin düşüncelerinin de incelenmesi gerekmektedir. Literatürde sosyal medyada linç etme davranışı üreten bireylerin kendilerine yönelik herhangi bir çalışma olmadığından linç etme davranışında bulunan kişiler ile iletişime geçmek, araştırmanın literatüre özgün katkısını oluşturmaktadır. Sosyal medya temelli nefret söylemi üretiminin sebeplerini ortaya çıkarabilmek, linç kültürü hakkında bilgi vermekle birlikte, bugüne kadar var olan nefret söyleminin sosyal medyanın getirdiği yenilikler ile gelişmesi ve değişmesini de ele almaktadır.

2. KİTLELER PSİKOLOJİSİ VE NEFRET SÖYLEMİ

2.1. Kitleler Psikolojisi

Kitlelerin 19. yüzyıl itibarıyla imparatorlukların yerini almaya başlamasıyla birlikte siyasal aktör olarak görülmesi, düşünürleri bu alan üzerine yoğunlaşmaya ve kitlelerin davranışlarını, düşüncelerini anlamaya çalışmaya itmiştir (Aktürkoğlu, 2021: 339). Bu bağlamda en fazla öne çıkan düşünürlerden birisi 1895 yılında “The Crowd” ismiyle yayınlanan ve Türkçeye “Kitleler Psikolojisi” olarak geçen kitabıyla ünlenen Fransız sosyolog Gustave Le Bon’dur. Crowd kelimesinin Türkçe karşılığı incelendiğinde kalabalık veya “sürü” anlamları karşımıza çıkmaktadır. Kitabında önderler tarafından ortak zihinle yönetilen insanları eleştiren ve kitleyi olumsuz ve küçük gören Le Bon’un isim olarak bu kelimeyi kullanması da manidardır. Le Bon, bu kitabında temel olarak kitlelerin duygularından, fikirlerinden, inançlarından, yargılarından ve yargılamalarından bahseder. Bununla birlikte kitle psikolojisi alanında çalışan bir diğer düşünür ise, psikanaliz alanında yaptığı çalışmalarıyla bilinen Freud’dur. 1921 yılında kaleme aldığı “Kitle Psikolojisi (Grup Psikolojisi ve Ego Analizi)” isimli eserinde kitlelerin psikolojik yapıları üzerine eğilen Freud, aynı zamanda Le Bon’a karşı eleştirilerini de dile getirmiştir (Freud, 2020: 25). Cevizoğlu da 2019 yılında yazdığı “Kitle Psikolojisi” isimli eserinde toplumsal benliğe, kolektif narsisizme yer verir. Çoğu 20. Yüzyılda kaleme alınan bu önemli kaynaklar ışığında kitlelerin yapıları, öğeleri, davranış ve tutumları araştırmacıların ele aldığı konulardan birisi olagelmıştır. Bunun en büyük sebeplerinden birisi ise, toplumun, teknolojinin sürekli gelişim ve dönüşüm içerisinde olmasıdır ki bu gelişim ve dönüşümler kitleyi değiştirirken değişen kitle ile birlikte yeni gelişim ve değişimler de meydana gelmektedir.

Doğup büyüdüğümüz çevre şartları ve kalıtım yoluyla atalarımızdan bize aktarılan karakteristik özelliklerimiz, içinde yaşadığımız toplumun sosyo-psikolojik özelliklerini oluşturmaktadır. Bu genetik özellikler kuvvetli ve sabit olmakla birlikte, geçici bir süreliğine olmuş olsa bile birçok insanın bir araya geldiği durumlarda bu karakteristik özelliklere yenilerinin geldiği görülebilmektedir. Bu yeni özelliklerin oluşumu, hangi sebeple bir araya gelmiş olurlarsa olsunlar, o grup -ya da diğer bir deyişle kitle- içerisinde güçlü bir kolektif ruhun meydana gelmesini sağlar (Le Bon, 2017: 3).

Le Bon kitleleri küçük ve kendi zihnini içinde olduğu gruba feda eden ilkel bir varlık olarak görmektedir. Ona göre bir kitleyi oluşturan bireylerin yaşantıları, işleri, zekâları, mevki ve karakterleri birbirine ne kadar benzerse benzesin ya da ne kadar ayrışır, ayrışsın, kitle olduğu andan itibaren kendi düşüncelerini, fikirlerini bir kenara bırakarak kolektif fikre kapılma durumu vardır. Dolayısıyla bir kitle içerisinde bulunan bireyin davranışları, kolektif bilinçdışı tarafından yönetilir hale gelir (Karahana, 2001). Kitlelerin ortaya çıkışı ve kendine ait niteliklerin ve karakteristik özelliklerin ortaya çıkışında üç unsur vardır. Bunlar “anonimlik”, “bulaşma” ve “telkine yatkınlık” olarak sıralanabilir. Bu üç unsur, kitle içinde bireyin ortak bilince dâhil olmasını tetikleyen veya kitleye yeni bireylerin katılımını etkileyen etkenlerdir. Kitlelerin kışkırtılmaya ve şiddete eğilimli olan yapıları, kitlenin anonim olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü kitle içerisinde ortak bilince sahip olan bireyin kişiliğinin ve kimliğinin ortadan kalkması, onu sorumluluktan ve yaptırımlardan arındırır. Kalabalık içerisindeyken hayatı boyunca bastırmak zorunda olduğu gaddarlık içgüdüleri cezasız kalacağını düşündüğü kitle ortamında açığa çıkar (Özmen, 2015: 187; Le Bon, 2017: 43). Bununla birlikte Stanford Hapishane Deneyi ve Kırık Camlar Teorisi (Broken Windows Theory) ile bilinen Zimbardo da anonimliğin anti-sosyal davranışları artırdığını kuramlaştırmıştır. Buna göre kitle içerisinde bireyselliğin kaybolması bireyde bazı psikolojik değişikliklere yol açar. Bireylerin kendini değerlendirmesi ve başkalarının kendisini nasıl gördüğü ile ilgili kaygıları anonimliğin getirdiği “faydalarla” birlikte azalır. Bunun sonucunda bireyde toplumsal kurallara olan bağlılığın getirdiği kontrol mekanizması zayıflar ve normal zamanda bireyi şiddete yönlendiren bireysel eşik düşerek kitle içerisinde sıklıkla görülen “aşırılık” davranışları meydana gelir (Kayaoğlu, 2003: 207). Dolayısıyla bir kitleye ait olan birey, medeniyetten gittikçe uzaklaşır. Tek başınayken, bir kitleye ait değilken oldukça terbiyeli ve sakin biriyken, herhangi bir kitleye girdiğinde önüne geçilemeyen istekleriyle hareket eden bilinçdışı varlığa dönüşebilir. Bu dönüşüm süresince de kelimelerden ve tasvirlerden kolaylıkla etkilenir, kendi çıkarlarını dahi ayaklar altına alabilir (Aktürkoğlu, 2021: 345). Kitle içindeki anonimliği kimlik kaybına, kimiksizleşmeye bağlayan Arkonaç (2016: 270) ise,

(...) İnsanlar, toplum içinde medeni davranma normuna karşı gelmiş olmamak için temeldeki tepkisel, saldırgan ve bencil doğalarını pek göstermezler. Bu bastırılan özellikler kalabalıkta açığa çıkar (...). Kimiksizleşme ile ilgili ilk çalışmalar Festinger, Pepitone ve Newcomb’un 1952’de birlikte yürüttükleri çalışmadır. Denekler birbirlerini birer birey olarak görmekten uzaklaştıkça ve

tanınmaları güçleştikçe ebeveynleri hakkındaki tartışmaya katkıları daha cüretkâr ve meydan okuyucu kılığa bürünmüştür (...).

Diyerek bireyselliğin ve kimliğin kaybolmasını kitle içerisinde olma durumuna bağlar. Kitlenin ortaya çıkışındaki bir diğer unsur ise bulaşmadır. Topluluk içerisinde her duygu, her fiil başkalarına sirayet eder. Bu sirayetin etkisi o kadar büyüktür ki yukarıda da bahsedildiği üzere birey kolaylıkla kendi menfaatini kolektif çıkarlar için feda edebilir. Bu fedakârlık aslında insan doğasına karşıdır ve ancak bir kitleye mensup oldukça gözlemlenebilir (Freud, 2020: 15). Bununla birlikte, bireylerin kitle içerisindeki tutum ve davranışlarını inceleyen Tarde (1895), Le Bon’dan farklı olarak sirayet etkeni yerine sürü içerisinde olan bireylerin sürü ile oluşan diğer bireyleri “taklit” ettiğini söyler. Le Bon’un kitabında vurguladığı teslimiyet sonucu ortaya çıkan sirayet olgusu, Tarde’in görüşünde taklit olarak karşımıza çıkar (Tarde’dan akt. Özmen, 2015: 189). Ancak Freud, telkin kavramının altında taklit yattığını söyleyen Tarde’a pek katılmaz ve ona göre aslında taklit, telkinin sonucu olarak karşımıza çıkar (Brugel’den akt. Freud, 2017: 48). Kitlelerin oluşmasıyla ilgili üçüncü unsur ise kitlelerin telkine yatkınlığı ve çabuk inanılabilirliğidir ki bu telkine yatkınlık, bulaşmanın kaynağını oluşturur. “Bazı işlemler sonucu, bir insanın bilinçli kişiliğini kaybederek kendisinden bu bilinci koparıp alanın bütün telkinlerini benimseyebileceğini ve karakteriyle alışkanlıklarına düpedüz aykırı davranışlar sergileyebileceğini artık bilmekteyiz (Freud, 2020: 15)”. Yapı itibarıyla tarafsız olduğunu iddia eden kitleler dahi çoğu zaman telkine hazır durumda beklerler ve ilk yapılan telkin hemen bulaşma yoluyla kitle içerisindeki bütün zihinlerde, daha doğrusu ortak zihinde yer edinir (Freud, 2017: 10). Bu telkin kitleye sirayet eder ve anonimlik unsurunun da eklenmesiyle kitle, kendine ait karakteristik özellikler ile birlikte oluşmuş olur (Kitlelerin telkine kapılmaları ve çabuk inanılabilirliği ile ilgili olarak Le Bon (2017), birçok örneğe yer vermiştir fakat bu örneklerle araştırmanın kapsamından uzaklaştıracağı için bölüm içerisinde yer verilmemiştir). Freud ise Le Bon’dan farklı olarak telkin kavramı yerine “libido” kavramını kullanmayı tercih eder (Freud, 2020: 36).

Kitleler basit ve münferit duyguları kavrar. Onlar telkinle kanaat oluşturduğundan, onlara aşılana görüşler kesin gerçek veya kesin hata olarak görülür. Tamamen inandığı ya da tamamen karşı durduğu olgular ile ilgili hiçbir şüpheleri yoktur ve ayrıca içinde bulunduğu kitlenin gücünü bilmesinden dolayı, tahakküm edici ve mutaassıptır. Kitleler baskı ve taassuba kolayca katlanır ve kolayca uygularlar.

Güce karşı zaafı ve saygıları vardır ve iyiliği zayıflığın bir şekli olarak görmelerinden ötürü iyiliğe çok az ilgilidirler. Kitleler güçlü bir muhafazakârlık içgüdüsüne sahiptir ve geleneklere puta taparmış gibi saygı duyarlar. Gördükleri yeniliklerin ve farklılıkların çoğuna karşı bilinçsiz olarak nefret gösterirler. İktidarı kaybeden zorbarın kitleler tarafından “taşlanması” sebebi de budur. Zorbanın iktidarı kaybetmesiyle artık o da kitlenin korkmadığı, hor gördüğü zayıf tabakaya ait olmuştur (Polat ve Durmuş, 2015: 314-315; Freud, 2017: 11; Le Bon, 2017: 41).

Frankfurt okulunun önde gelen düşünürlerinden toplumbilimci Adorno (2006: 34) da kitlenin güce ve otoriteye olan bağımlılığını şu şekilde dile getirmiştir: “Kitlenin önderi hep kendisinden korkulan atadır. Kitle, hep kendisine sınırsız bir güçle egemen olunmasını istemektedir, aşırı derecede otorite düşkünüdür”. Yapıları itibarıyla kitleler yönetilmeye, dolayısıyla bir lidere ihtiyaç duyarlar. Le Bon’a göre de toplumsal olayların tüm yadırgatıcı özelliği, kitlede bulunan bireylerin birbirlerini telkin altında tutmalarından ve önderlerin yani liderlerin saygınlığından gelir (Freud, 2020: 34). Canlı varlıklar, herhangi bir sebeple bir araya geldiklerinde içgüdüsel olarak bir önderin etkisi altına girerler. İnsan topluluklarında bu liderlerin çok önemli görevleri vardır. Liderin iradesi, fikirlerin eyleme dönüştüğü noktadır ve kitleler çobanına sadık bir sürüdür. Liderler, fikir insanı değil, aksiyon insanıdır ve tereddütlü davranmaya ve yeri geldiğinde hareketsiz durmaya alışık olmadıkları için yarı aydın insanlardır. Liderlerin toplumdaki en önemli rolü, gerek siyasi gerek dini gerekse bir işe veya kimseye, iman yaratabilmektir. İman, daima, insanın eli altındaki en büyük kuvvetlerden birisi olmuştur ve kitlenin ruhuna daima hâkim olan özgürlük ihtiyacı değil, esirlik ihtiyacıdır. İtaate susamışlardır ve kendilerinin lideri olduğunu söyleyen kimsenin ardından gitmek isterler (Le Bon, 2017: 92-94). Liderler, kitlelerin ruhuna bazı düşünceleri, inançları ekmek istediklerinde ise başlıca üç usule başvururlar: İddia, tekrar, sirayet (Freud, 2017: 16). “İddia, kitlelerin ruhuna bir fikri yerleştirmede kullanılan en etkili araçtır. Ancak öne sürülen iddia açık ve sade olmalıdır. İddianın kitleler üzerinde tesirini güçlendirecek olan şey ise iddianın mümkün olduğu kadar aynı kelimeler ile tekrar edilmesidir. Tekrar edilen iddialar ise fikir cereyanını oluşturur ve daha da geniş kitlelere sirayet etmektedir (Le Bon’dan akt. Polat ve Durmuş, 2015: 316-317)”. İkinci Dünya Savaşında ve hatta öncesinde Goebbels, yukarıda verilen üç usulle ilişkili olarak şu sözleri söylemiştir: “Yeterince büyük bir yalan söyler ve sürekli tekrar ederseniz, sonunda halk buna inanır (...) (Margulies,

2017)”. Bu üç unsurla birlikte yayılan fikirlerin büyük bir güce sahip olması ise nüfuz sayesinde gerçekleşir. Nüfuz kazanılan ve şahsi olmak üzere ikiye ayrılır. Kazanılan nüfuz sonradan gelir ve sunidir. Bir kişinin servet, mevkisi ve unvanları, kişinin şahsi değersizliğini dahi önemsiz hale getirebilir. Şahsi nüfuz ise suni veya kazanılan nüfuzdan tamamen ayrıdır (Le Bon, 2017: 102-103).

Kitlelerin oluşumu, düşünceleri, yapıları, istekleri, duyguları genel itibariyle bu şekildedir. Fakat bunlarla birlikte kitleler farklı farklıdır. Her toplumda gözlemlenmesi mümkün olan farklı kitle sınıfları mevcuttur. Kitleleri sınıflandırmaya giden Le Bon (2017: 124) temelde “Farklılıklardan Oluşmuş Kitleler” ve “Benzer Özelliklere Sahip Kitleler” olmak üzere kitleleri ikiye ayırır. Farklılıklardan oluşmuş kitleler sokak kalabalıkları gibi isimsiz olanlar ve jüriler, parlamentolar gibi isimli olan kitlelerden oluşur. Benzer özelliklere sahip kitleler ise siyasi, dini mezheplerden, askeri, kilise, işçi kastlarından ve burjuvalar, köylüler gibi sınıflardan meydana gelir. Farklı özelliklere sahip olan kitleler meslekleri veya fikirleri, hayatları ne kadar farklı olursa olsun, rastgele oluşan kitlelerdir.

Kitleler, Schopenhauer’ın öğrencisi Pivarol’un da dediği gibi, “başı çok, beyni yoktur”. Bu benzetme Cevizoğlu’nun kitabında “İnsanların Toplanma Davranışı” bölümünde insanlar ve denizanaları (medüzler) örneklerinde görülmektedir (Cevizoğlu, 2018: 74).

İnsan topluluk halinde yaşayan (toplumsal) bir canlı olduğu gibi, sürekli olarak “toplanma davranışı” yapar. Bir haber duyduğunda, gördüğünde hemen dairesel biçimde toplanır. Ölüm durumunda cenaze evinde, evlilik durumunda (...) haber izlerken TV karşısında “toplanır.” Ve “dağılır.” Toplanır dağılır, toplanır dağılır. Bu hareket, tıpkı denizanalarının (medüzlerin) suda hareketine benzer. Medüzler, genellikle büyük “sürüler” halinde yaşarlar, beyinleri yoktur (...), yakıcı kolları ile avlanarak beslenirler (iç-grubun, dış-grubu düşmanlaştırarak beslenmesi), metagenez denen döl değişimi yaparlar (insanlar, gruplar arası geçiş yaparlar ya da aynı anda birçok grubun üyesi olabilirler), medüzlerin çift cinsiyetli olanları vardır (narsist kitlelerdeki eş benlik) ve son bir benzerlik de medüzlerin omurgasız olmasıdır (kitlelerin “düşünsel omurgası” yoktur). Sonuç olarak denebilir ki, kitlesel toplanma davranışı (medüz davranışı), medüzi bir harekettir.

Kitle psikoloji ile ilgili Le Bon’un görüşleri dayanak olarak kullanılsa da, Freud, Le Bon’u eleştirmekten geri kalmaz hatta Le Bon’un savlarının hiçbirisinin alana yenilik getirmediğini, kitle hakkındaki aşağılayıcı ve olumsuz düşüncelerinin kendisinden önce başkaları tarafından söylendiğini ifade eder. Le Bon’un en önemli iki görüşü olan kitlede düşünsel yeteneğin kolektif yoldan engellenmesi ve duygusallıkta saptanan güçlenme, Le Bon’dan daha önce Sighele tarafından ele

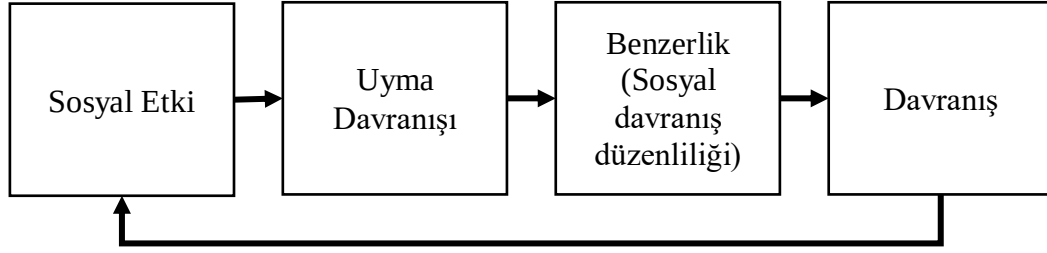
alınmıştır. Dolayısıyla Freud'a göre Le Bon'a kendi malı olarak kalan görüş, bilinçdışıyla ilgili görüşü ve kolektif ruh yaşamını ilkeldeki ruh yaşamıyla karşılaştırmasıdır ki, bunlar da kuşkusuz ondan önce ele alınan konulardır (Freud, 2020: 25-26). Le Bon, kitle içerisinde bulunduğu süre boyunca bireyin bilincinin kaybolduğunu, bilinçsizce hareket ettiğini söyler fakat Freud ise Le Bon'un bu savında psikanalitik görüşün eksik olduğunu vurgular (Özmen, 2015: 190-191). Bununla birlikte Freud'un Le Bon'u eleştirdiği bir başka nokta ise, önderlerin kitlelerin psikolojilerine etkileri ve verdiği güç üzerinedir. Ona göre, kitlede önder rolünü üstlenen kimsenin kitlenin ihtiyacı olan canlılığını vermeden önce kendisinin de bu kitlenin amacına inanması gerekir. Yani önder, kitleyi harekete geçirmeden önce bu mücadeleye inanması ve sonrasında bu inancı kitleye aşılması gerekir. Freud, Le Bon'a karşı bu eleştirilerin dışında, Le Bon'un ele almadığı nokta olan kitle içindeki bireylerin birbirleri ile olan ilişkileri üzerinde durur. Freud'a göre aynı kitle içinde bireyleri harekete geçiren güç “sevgi (libido)” dir. Le Bon ise bu etken dışında kitle içindeki bireysel ilişkileri kolektif zihin ve bireylerin teslimiyeti olarak ele alır. Dolayısıyla denilebilir ki Freud, Le Bon'dan farklı olarak bireyin ruhsal ve duygusal tarafına daha çok ağırlık vermiş ve bireyin kitle içerisinde bireyselliği ve bilincini tamamıyla kaybetmediğini söylemiştir (Freud'dan akt. Özmen, 2015: 191)

Çalışmanın bu bölümünde kitlenin ne olduğu ve hangi yapılara, düşüncelere, inançlara sahip olduğu üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte, araştırmanın konusu olan sosyal medyadaki linç kültürünü anlayabilmek adına kitlelerin davranışları ve psikolojileri hakkında fikir sahibi olmak, araştırmanın yeterliliği bakımından önemlidir.

2.2. Sosyal Etki ve Uyma Davranışları

Her insan bir toplumda doğar ve doğduğu toplumdan hem etkilenecek hem de içinde bulunduğu toplumu etkileyerek sosyalleşir. Bu sosyallik içerisinde de devamlı etkileşim oluşur. Diğer insan davranışlarını etkiler, diğer insan davranışlarından etkilenir. Bu duruma “sosyal etki” kuramı denir ve temelde insan davranışlarının başka insan ya da insanlardan etkilendiğini anlatır.

Sosyal etki sonucu meydana gelen gruba uyma davranışı, kişilerin benzerliğini ve dolayısıyla sosyal davranış düzenliliğini yaratır. Sosyal davranışın düzenli olması sonucu da, bireyler başkalarının davranışını önceden tahmin edebilirler ve kendi davranışlarını ona göre ayarlayabilirler. Bu durum da sosyal etkileşimin genellikle çatışmasız ve ahenkli olmasını sağlar (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 68).

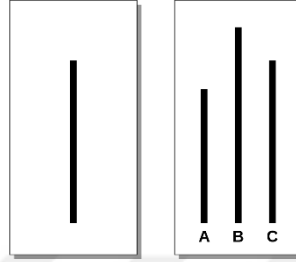

Şekil 2.1. Sosyal Davranışın Nedenleri (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 68)

Toplumlar, davranışların sürekliliğini sağlayabilmek için çeşitli normlar geliştirirler. Bu normlar küçük yaşlardan itibaren bireylere öğretilir. Yani söylenebilir ki, insan davranışları, küçük yaşta başlayan ve hayatı boyunca devam eden ortak öğrenme sonucu oluşur. İnsanlar sürekli ortama, gruba, sosyal hayata uyma eğilimi gösterirler. Bu uyma eğilimi kimi zaman ortak öğrenme ve zorunda olmayla, kimi zaman da bu durumların olmadığı durumlarda ortaya çıkar. Örneğin bir kişi, sokakta havaya bakan bir grup insan gördüğü zaman durup havaya bakabilir. Burada da bir uyma davranışı vardır. Birey, diğer insanların yaptıkları davranışlara güvenip onların gerçeği yansıttığını kabul eder ve onlara uyar (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 69).

Sosyal bilimciler, bireylerin uyma davranışları ile ilgili birçok araştırma ve deney gerçekleştirmiştir. Sherif'in (Şerif) 1936 yılında yaptığı ve "oto kinetik etki" olarak bilinen araştırmasında grup normunun nasıl oluştuğu hakkında deneyler yaptığı bilinmektedir. Oto kinetik etki, karanlık veya uyaranların olmadığı arka planda sabit bir ışığın hareket ediyor gibi algılandığı bir görsel algı yanılsaması olarak tanımlanır. Bu deneyde bireysel ve grup olarak normun nasıl oluştuğu ve grup normunun bireysel kanaatte nasıl bir etki yarattığı araştırılmıştır. Karanlık bir odada hareket etmeyen ışığın kaç santim hareket ettiği üzerine yapılan deney iki aşamadan oluşur. Birinci aşamada bireysel olarak deney yapılır ve deneye dair kişisel bir norm oluşturulur. İkinci aşamada kanaat oluşturmada grubun etkisini ortaya koymak adına gruplar odaya aynı anda alınır ve grup etkisinin bireysel düşüncüyü etkileyip etkilemediği incelenir. Sonuç olarak ise grup normunun bireysel normu etkilediği ortaya çıkar. Deney sonucu ulaşılan bir başka bulgu ise, grup normunun deney sonrasında da bireyler tarafından kullanılmaya devam ettiğidir. Grup içinde oluşturulan "ortak bilinç" o kadar güçlüdür ki deneyin üstünden bir yıl geçmesine rağmen bireysel olarak deney yapıldığında kişilerin hâlâ aynı norma sahip olduğu görülmektedir (Rohrer et al.,'dan akt. Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 70; Ulaş, 2020).

Asch tarafından 1953 yılında yayımlanan ve “uyma deneyi” olarak bilinen deney, Sherif’in grup normu deneyinden farklı olarak insanın karar verme süresinde çevresinin önemini ortaya koymaya çalışır. Deney gönüllü üniversite öğrencilerine yapılmıştır. Deneyde 7-8 kişi bir odaya alınarak birisinin üstünde tek çizgi, diğerinin üzerinde ise birisi diğer tek çizgiye eş olan üç çizgili bir çift kart gösterilmiştir (Şekil 2.2.).

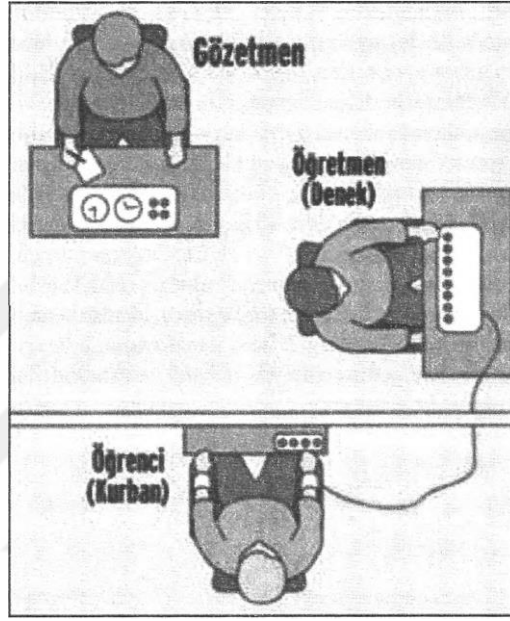

Şekil 2.2. Asch Araştırmasındaki Görsel Uyarılardan Bir Örnek(Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 71)

Deneklere ise bu üç çizgiden hangisinin diğer tek çizgiye eşit olduğu sorulmuştur. Ancak deney odasına alınan 7-8 kişiden sadece birisi gerçek deney, diğerleri araştırmacının asistanıdır. Deneyde sırasıyla araştırmacının asistanlarına bu bir çift gösterilmekte ve sıra en son gerçek deneğe gelmektedir. İlk başlarda bütün asistanlar doğru cevap verir ve deneğin güveni kazanılır. Fakat asistanlar sonradan yanlış cevaplar vermeye başlarlar. Asıl denek, sıra kendisine gelene kadar herkesin yanlış cevap vermesinden rahatsız olsa da sıra kendisine gelince yanlış olduğundan emin olsa dahi, diğer deneklerin (asistanların) verdiği yanlış cevabı tekrarlar. Araştırma sonucunda görülür ki, gerçek deneklerin %35’i yani neredeyse her üç denekten birisi yanlış olduğunu bildiği halde diğerlerine uymak adına yanlış cevabı vermektedir. Bu deneyde fiziksel gerçek apaçık ortadadır ancak denekler, çoğunluktan farklı düşünme ve bunu dile getirme konusunda yanlış olduğunu bildiği halde o görüşü savunabilmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 71; Korkut, 2018).

Sosyal etki ve insan davranışları hakkında yapılan bir diğer araştırma ise Milgram tarafından 1965 yılında yapılan “İtaat” deneyidir. Birçok açıdan tartışmaya açık olan ve otoriteyi anlamaya yönelik yapılan Milgram’ın itaat deneyleri, duruma dayalı uyma davranışlarını gözlemlemeyi ve ölçmeyi amaçlar. Deney kısaca, tanımadığı birisine zarar verme emri alan bir bireyin bu emre uyup uymayacağını ya da ne derece uyacağını inceler. Deneyin işleyişi Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar (2014: 73) tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

Araştırmacı, cezanın öğrenmeye etkisi konusunda bir deneye katılacağınızı; birinizin öğretmen, birinizin öğrenci olacağını ve öğrenci yanlış yaptığı zaman ceza olarak öğretmenin ona elektrik şoku vereceğini bildiriyor. Kura çekiliyor ve siz kura sonucu öğretmen olacağınızı öğrendiğiniz zaman biraz rahatlıyorsunuz, çünkü odadaki büyük şok jeneratörü oldukça korku verici bir görünüme sahip. Üstünde 15 volttan 450 volta kadar 15'er volt aralıklı şok düğmeleri var. 300 voltluk düğmenin üstünde “Çok kuvvetli şok”; 450 voltluk düğmenin üstünde ise “Tehlike: Aşırı Şok” yazıyor. Öğrenilmesi gereken işlem, öğrenme psikolojisi deneylerinde sıklıkla kullanılan kelime çiftleri dizisidir. Öğrenci, kelime çiftlerini ezberleme durumundadır. Kelimeleri doğru olarak hatırlayamazsa, öğretmen olarak sizin ona elektrik şoku cezası vermeniz gerekmektedir. Her yanlışta bir sonraki düğmeye basılacak, yani öğrenciye her yanlışta bir öncekinden 15 volt daha kuvvetli bir şok verilecektir.

Şekil 2.3. Milgram'ın Deney Düzenegi (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 75).

Ancak bilinmelidir ki burada da kurban rolünde olan öğrenciler önceden belirlenmiş kişilerdir. Şok jeneratörü de gerçek değildir. Amaç, deneklerin, yani öğretmenlerin, her yanlış cevapta artan voltaja rağmen otoritenin emrine itaat edip etmeyeceğini öğrenmektir. Öğrenci başlarda doğru bilse de zamanla yanlış cevap vermekte, voltaj arttıkça da daha fazla inlemeye, acı çekmeye başlar. Öğretmen deneyi bırakmak istese de, otorite yani gözetmen tarafından öğretmene deneyi bitirmek için onay verilmez ve devam edilmesini ister. Deneyin bulguları ise şu şekildedir: “40 denekten 26’sının (yani %65’inin), vicdanlarıyla çatışmalarına rağmen en yüksek volt olan 450’yi uyguladıkları görülmüştür. Katılımcılardan hiçbiri 300 volt öncesi durmamıştır. 5 denek 300 voltta, 4 denek ise 315 voltta durmuştur (Yükselbaba, 2017: 236)”.

Sosyal etki araştırmalarıyla ilgili olarak yapılan ve yukarıda verilen üç klasik deney gibi yaygınlaşan bir diğerk deney ise, Zimbardo tarafından 1969’da yapılan “Kırık Camlar Teorisi (Broken Window Theory)” olarak bilinen deneydir. Bu deney, yukarıda açıklanan diğerk deneylerden farklı olarak asistan veya yardımcılarla yapılmamıştır. Zimbardo, başlangıçta New York’un kuzeydoğusunda yer alan ve fakir, suç oranları yüksek olan Bronx’a ve Kaliforniya’daki zengin ve suç oranlarının oldukça düşük olduğu Palo Alto kentine plakaları olmayan iki benzer araba bırakır. Bronx’daki araba dakikalar içerisinde Vandallar tarafından yağmalanırken, Palo Alto’daki arabaya bir hafta boyunca neredeyse kimse dokunmaz. Bunun ardından Zimbardo, Palo Alto’daki arabanın camlarını kırar ve tekrar gözlemlemeye başlar. Bu olay ardından o araba da Vandallar tarafından yağmalanmaya, zarar verilmeye başlar. Elde edilen bulgulara göre her iki arabaya da zarar verenler “saygın” beyazlardır. Kelling ve James tarafından 1982 yılında yayımlanan “Kırık Camlar – Polis ve Mahalle Güvenliği” başlıklı makaleyle birlikte teori olarak anılan Kırık Camlar Teorisi, bir zararın erken çözüm ile düzeltilmemesi sonucunda başka zararlar verileceğini ortaya koyar. Eğer kırık camlar (metafor olarak) kırık kalmaya devam ederse, o kırık camla kimsenin ilgilenmediği anlamına gelir. Dolayısıyla zincirleme suçun oluşması karşısında yaptırımın olmaması, kişilerin vandal duygularını ortaya çıkarmasına sebep olur. Hatta öyle ki, bu zincirleme suç sarmalına kurallara bağlı yaşayan bireyler bile dâhil olabilir. Çünkü kırık cam, insanlara ne yaparlarsa yapsınlar kimsenin onlarla ilgilenmediği anlamına gelir (Temir, 2020: 134-135). Bu teori, her ne kadar kriminoloji teorisi olarak kullanılsa da sosyal hayat içerisine de uyarlanabilir.

Yukarıda kısaca özetlenen grup normunun oluşması deneyi, uyma deneyi, itaat deneyi ve son olarak kırık camlar teorisi, sosyal medyada bireyleri linç etmeye iten etkenleri ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışma için yol gösterici olmaktadır.

2.3. Ayrımcılık

Nefret söyleminin, kendi başına nefret ve söylemden ibaret bir olgu olmadığı söylenebilir. Nefret söylemi, içerisinde ayrımcılığı, önyargıları, kültürel geçmişi ve bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapıların getirdiği karakteristik özellikleri barındırabilmektedir. Ayrımcılık, belli özellikleri sebebiyle (ırk, dil, din, cinsiyet, cinsel yönelim ve benzeri) bir gruba veya o gruba ait üyelere karşı önyargılardan beslenen olumsuz duygu ve davranışların tümü ile ilgili bir süreçtir. Belirli bir gruba ya da o gruba kendini ait hissedenden bireylere karşı olumsuz düşüncelerle birlikte,

hoşlanmama, hor görme, uzak durma ve hatta nefret etmeye varabilen olumsuz duyguları içeren davranışlara da sebep olur (Harlak'tan akt. Göregenli, 2013a: 26). Ayrımcılık, çoğu zaman kendisini dil aracılığıyla ifade eder ve ayrımcı söylem, önyargı ekseninde ortaya çıkan ayrımcılığın dil aracılığı ile ifade edilmesidir. Ayrımcı söylem, diğer her türlü söylem gibi, siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel bağlamlar içerisinde değerlendirilmelidir. Ayrımcı söyleme örnek olarak toplumsal cinsiyete, yaşlılara, engellilere ve kişilerin dini inançlarına yönelik negatif söylemler verilebilir (Yılmaz, 2016: 11-12). Ayrımcılığın önyargıdan farkı ise, önyargıların tutumlardan, ayrımcılığın ise davranışlardan oluşmasıdır (Horzum, 2020: 328). Ayrımcılığın arka planına bakıldığında ise, hukuksal ve tarihsel olarak, kapsamlı sosyal ideolojilere, ahlaki gelenek ve göreneklere, dini inanç ve ilkelere dayandığı görülmektedir (Jost et al.,'dan akt. Göregenli, 2013a: 24). Ayrımcılık, kişiler veya gruplar hakkında ortaya atılan dogmatik önyargı ve kalıp yargıların eyleme, davranışa dönüşmesiyle meydana gelir ve toplum içerisindeki çoğu bireyi içerisine alır. Her insan yaşadığı sosyal hayat itibarıyla birden fazla gruba ait olabilir. Dolayısıyla ayrımcılık ve ayrımcı söylem, “biz ve öteki” ekseninde ortaya çıkar. Yukarıda belirtildiği gibi bireyler birden fazla gruba aidiyet gösterebilir ve bir grup içerisinde “biz” konumunda olup “ötekilere” karşı ayrımcılık yapabilirken, bağlı olduğu farklı bir grup içerisinde ise “öteki” olarak konumlandırılarak ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Örneğin, Türk kimliğine sahip olan ve aynı zamanda trans birey olan X kişisi, ırk temelli ayrımcılık noktasında “biz” olarak konumlanırken, cinsiyet temelli ayrımcılık noktasında “öteki” olarak konumlanır.

Ayrımcılık sonucunda ortaya çıkan “dışlama” davranışları, bir sınıflandırma sürecinin sonucunda oluşurlar. İnsanları farklı sosyal kategorilere ayırma eylemi, aynı özellikleri paylaşanları aynı kategoriye koymayı ve diğerlerini dışarıda tutmayı gerektirir. Kategoriler tekrar tekrar değerlendirilebilir, ideolojik toplumsal arka plana göre değişebilir ve taşıdıkları anlamlar bağlama dayalı olarak nispeten daha hızlı değişebilir (Göregenli, 2013a: 26).

Göregenli'nin bu söylediklerine örnek olarak ise, zamanında küresel şekilde ötekileştirilen ve dışlanan, köle olarak kullanılan fakat şimdilerde popülerleşen siyahi ırk verilebilir. Ayrımcılığın tanımı ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin (BMİHK, 1989) 18 No'lu Genel Yorumu örnek verilebilir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'ne göre ayrımcılık:

Ayırma, dışlama, kısıtlama veya ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, siyasi veya diğer görüşlere dayalı olarak gerçekleştirilen ve bütün hak ve hürriyetlerin herkes tarafından tanınmasını ve

kullanılmasını engelleyecek veya tanınmasını ve kullanılmasını sınırlandıracak ayrımcılığı kast etmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) de 14. Maddede “Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır” ibaresine yer verir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) içtihatlarında ayrımcılık AİHS’ndeki 14.madde temelinde ele alınarak şu şekilde tanımlanmıştır: “14. madde bakımından bir muameledeki farklılık, objektif ve makul bir haklılığa sahip değilse, yani meşru bir amaç izlemiyorsa veya kullanılan araçlar ile gerçekleştirilmek istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmuyorsa, ayrımcılık oluşturur (Rasmussen v. Danimarka, 1984 paragraf: 38)”.

Ayrımcılık, düşünce ve davranış biçimi olarak kişisel düzeyde başlar fakat içinde yaşanan sosyal çevre ve toplumsal bağlam tarafından şekillendirilir ve ayrımcılık, kimi zaman mağdurlar tarafından da meşrulaştırılarak yaşanan gruplar arası ilişki ideolojisidir. Ayrımcılığın meşru olarak görülmesi ise, ayrımcılık yapan ve mağdur olan grup tarafından yapılır. Daha önce de belirtildiği gibi ayrımcılık, önyargı ve kalıp yargıların eyleme dönüştüğü durumlarda olur ve kimi zaman bu eylemler linç, cinayet, şiddete kadar uzanabilir. Bu durumlarda dahi mağdurların bu ayrımcılığı hak ettiği düşüncesi ortaya çıkarılır. Mağdur edilen birey ya da gruplar, farklı şekillerde değersizleştirilir ve mağdurların yaşadığı bu durum, onun/onların kendi davranışları sonucunda oluştuğu fikri ön plana çıkar (Göregenli, 2013b: 39-40).

2.4. Önyargı ve Kalıp Yargılar

Sıklıkla birbirleriyle karıştırılabilen önyargılar ve kalıp yargılar, sosyal gerçekliği oluşturma sürecinde birbirlerinden ayrı fakat birbirlerini tamamlayıcı iki kavramdır ve bireyin gerçekle olan ilişkisinde sosyal, duygusal ve bilişsel temsillerini biçimlendirme işlevini yerine getirirler (Göregenli, 2013a: 29). Önyargı, bireyin grup üyeliğine dayalı sahip olduğu tutum veya inançtır. Önyargı, birey ya da gruplardan bağımsız anlamda olumlu ya da olumsuz olabilirken, bireyin kendi dışındaki grupların üyelerine karşı yöneltildiğinde genellikle olumsuzdur (Jackson, 2007: 2701-2702). Önyargı, belirli bir grubun üyelerine, sadece bu gruba ait oldukları için gösterilen olumsuz düşünceler bütünüdür ve her türlü nesnellikten ya da somut delillerden yoksun olarak üretilir (Bilgin’den akt. Dökmen, 2017: 98). Önyargının bazı kaynakları

vardır. Manstead ve Hewstone'a göre (1996), sosyo-psikolojik güdüler, bilişsel süreçler ve sosyo-kültürel etkiler önyargının kaynağını oluşturur. Engellenme-saldırganlık kuramına göre, engellenen ve bu sebeple saldırganlaşan bireyler, bu saldırganlıklarını kendilerine yönelten güçlere kullanamadıklarında azınlıklara ya da dış grup üyelerine yöneltirler ve bu sebeple önyargılar oluşur.

Görelî yoksunluk kuramına göre ise, eğer bir grup, kendisini diğer dış gruptan veya gruplardan daha aşağıda görürse, o gruba veya gruplara karşı önyargı geliştirir. Bununla birlikte yetkeci kişilik kuramına göre, bireylerde geleneklere körü körüne uyma, otoriteye büyük bir bağlılık ve toplumsal normlara uymayanlara yönelik öfke, önyargının oluşmasına sebep olmaktadır (Dökmen, 2017: 98; Ertürk: 105). Bu kuramlar, önyargının oluşmasındaki sosyo-psikolojik güdülere örnektir. Bilişsel faktörlere göre önyargılar, bilişsel süreçlere dayanır. İnsanlar veya gruplar, kendileri hakkındaki bilgiler basitleştirilerek kategorilere ayrılır. Bu kategoriler iç grup-dış grup olmakla birlikte, dış gruptakilere olumsuz tutumlar geliştirilir ve bu sebeple önyargılar oluşur. Önyargıların oluşmasındaki bir diğer etken olan sosyo-kültürel faktörler ise, güdüsel ve bilişsel faktörlerden farklı olarak, bireysel düşünceleri değil, bireyin veya içinde olduğu grubun yaşadığı sosyal ve kültürel hayatın etkisi olduğunu öne sürer. Aile, okul, medya, arkadaş çevresi içerisinde gerçekleşen sosyalleşme süreci ile birlikte tutum ve davranışlar, önyargılar kuşaktan kuşağa aktarılır (Dökmen, 2017: 99).

Kalıp yargılar ise, belirli bir gruba ya da nesneye karşı bilgi boşluklarımızı dolduran, onun hakkındaki eksik bilgilerimizin yerini alan ve bu sayede karar vermemizi kolaylaştıran ve toplumsal, sosyal hayatımızla birlikte geçmişten gelen imgelerdir (Göregenli, 2013a: 29).

Kalıplaşmış tutumlar (kalıp yargılar) bir bakıma belirli gruplar hakkında sahip olduğumuz bilgilerin bir özetidir. Az bildiğimiz bir grup hakkında tutum geliştirmek için başkalarından duyduğumuz, okuduğumuz bilgileri bir araya getiririz. Böylece geliştirdiğimiz kalıp hâlindeki bir tutum bize o grup hakkında kestirme yoldan bir fikir, bir bilgi verir. Bu da çoğu zaman o grubun bir üyesiyle karşılaştığımızda onun davranışı hakkındaki beklentimizi ve ona karşı davranışımızı önceden ayarlayabilmemizi sağlar. Demek ki kalıplaşmış tutumlar sayesinde diğer gruplar hakkında özet bilgiye sahip olarak çevremizi kendi gözümüzde bir düzene sokar, çevremize karşı tepkilerimizi önceden ayarlayabiliriz. Kalıp tutumlar gibi bütün tutumlar bu temel işlevi yüklenirler, yani “gerçeği tanımlama”mıza yardımcı olurlar (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 147).

Kalıp yargılar, bir kategorileştirme süreci ve grupların arasındaki farklılıkların benimsenmesi olarak gelişir. Sosyalleşen ortam içerisinde gelişir ve gruplar arasında olan bazı gerçek farklılıklardan kaynaklanarak bazı gruplar ve bazı özellikler arasında

kurulan yanlış ilişkilerden beslenerek kendisini var eden bilişsel yanlışlıklar bütünüdür (Brown'dan akt. Dökmen, 2017: 97). Kalıp yargılar hayatımızın her alanında. Bulduğumuz ortamlardan ve çevremizdeki sosyo-kültürel yapılardan şekillenerek kendisini var eder. Kolay oluşurlar fakat kolay bir şekilde değişmezler. Tahmini ve duygusal bir durumu ifade ederler. Önyargılar gibi çoğunlukla olumsuz değildir. “Fransız kadınları entelektüeldir”, “Amerikan kadınları neşelidir”, “Meksikalı kadınlar güzeldir” gibi yargılar, olumlu kalıp yargılara örnektir (Tezcan'dan akt. Karabayev ve Tutkun, 2001: 5). Kalıp yargıların sınıflandırılması “açık kalıp yargılar” ve “kapalı kalıp yargılar” şeklindedir. Bazı konuların belli kesime ait olduğu düşüncesi, bazı derslerin bazı cinsiyetlere uygun görülmesi gibi, açık kalıp yargılara örnektir. Bazı “davranışların” veya “özelliklerin” belli bir cinse ait olduğu düşüncesi ise, kadınlar pasif ve bağımlı erkekler ise çalışkan ve aktif görülmesi gibi, kapalı kalıp yargılara girer (Külahçı'dan akt. Erdoğan ve Vatandaş, 2020: 477).

2.5. Nefret Söylemi

Her insan belli bir toplumda doğar, büyür ve ölür. Yaşadığı süre boyunca sosyal varlık, yani Aristoteles'in deyimiyle “Zoon Politikondur” (Yeşilçimen, 2014: 63). Sosyal hayat içerisinde de başta yaşama hakkı olmak üzere devredilemez, vazgeçilemez bazı haklara sahiptir. Bu haklar sayesinde sosyal hayattan soyutlanmadan ve dışlanmadan hayatını sürdürür. Fakat günümüzde daha büyük bir sorun haline dönüşen nefret söylemi ve nefret suçu, temel insan haklarını ihlal edici boyuttadır. Nefret söylemi tanımlamasının belirsizliği, yani ülkeler arasındaki hukuksal metinlerde tam olarak kavramın anlamının olmaması, nefret söylemi ve nefret suçunun tamamen önüne geçilebilmesini zorlaştırmaktadır (Keyman, 2013: 9). Nefret söyleminin sık kullanımına rağmen evrensel olarak kabul gören bir tanımı yoktur. Bununla birlikte Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından yayınlanan 97(20) sayılı Tavsiye Kararı'nda nefret söylemi şu şekilde tanımlanmıştır:

“Nefret söylemi” kavramı, ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır. Bu anlamda “nefret söylemi” muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır (Weber, 2009: 3).

Ayrıca komite, 2022 yılı mayıs ayında üye devletlere yönelik hazırladığı 2022/16 sayılı tavsiye kararının 4. Maddesinde nefret söyleminin tanımından farklı

olarak nefretin “söylemi” üzerinde durmuştur. Konsey’e göre bir ifadeyi “nefret söylemi” olarak tanımlamak için (Council of Europe, 2022):

İfadenin içeriği; ifade anındaki siyasi ve sosyal bağlam; konuşmacının amacı; konuşmacının toplumdaki rolü ve statüsü; ifadenin nasıl yayıldığı veya güçlendirildiği; ifadenin, bu tür sonuçların yakınlığı da dâhil olmak üzere, zararlı sonuçlara yol açma kapasitesi; hedef kitlenin doğası ve büyüklüğü ve hedeflenen grubun özellikleri” gibi etkenler incelenmelidir.

McGonagle, nefret söylemini şu şekilde tanımlar:

Nefret söylemi geniş bir spektruma yayılan olumsuz bir söylemdir. Bu söylem esneklik, çünkü nefretten yola çıkarak nefreti teşvik etmeye varabilen, suiistimale, aşağılamaya, hakarete, yermeye dayanan kelimeler ve sıfatlardan oluşan öte yandan da aşırı önyargılardan bağımsız olmayan bir söylemdir (Jacobs and Potter’dan akt. McGonagle, 2001: 3).

Almagor’a göre ise nefret söylemi, bir bireyi veya grubu hedef alan ve bu birey veya grupları doğuştan gelen ya da ayırt edici birtakım özellikleri sebebiyle önyargıya dayalı, düşmanca ve kötü niyetli bir söylem biçimidir. Cinsiyet, ırk, din, etnik köken, ten rengi, ulusal köken ve benzeri özelliklere karşı takınılan ayrımcı, göz korkutucu, onaylanmayan, düşmanca ve/veya önyargılı tutumlardır ve nefret söylemi ile hedef alınan birey veya grupları incitici, küçük düşürücü, alçaltıcı, mağdur edici ve aynı zamanda bu gruplara karşı bir duyarsızlık ve gaddarlığı teşvik edici amaca sahiptir (Almagor, 2011: 1).

Nefret söylemine yönelik en önemli tartışmalar, “Nefret söylemi mi yoksa düşünce özgürlüğü mü?” ekseninde olmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere nefret söylemi üzerindeki tanımsal ve sınırsal belirsizlik, Keyman’a (2013: 9) göre nefret söyleminin gücünü ve önemini azaltmamaktadır. Aksine, “nefret söyleminin gücü ve önemi, bu tanımsal ve sınırsal belirsizlikten gelmektedir”. Bu belirsizlik, nefret söylemi uygulayanların hukuksal ve söylemsel korunmasını olanaklı kılmakta; düşünce özgürlüğü alanını önemsizleştirmeye ve meşrulaştırmaya çalışmakta ve bu sayede nefret söylemi üretenlerin ve yayanların kendilerini koruma altına alabilmesine imkân sağlamaktadır.

Nefret söylemi ve nefret suçu, nefretin bir duygu olması sebebiyle çoğunlukla bir bireyden, gruptan hoşlanmama, nefret etme biçiminde anlaşılrsa da aslında nefret söylemi ve nefret suçu, ayrımcılığın en şiddetli ve acımasız biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nefretin davranışsal biçimi olarak karşımıza çıkan nefret suçu ve bu suçun arka planında yatan ve ideolojik zeminini oluşturan nefret söylemi, içerisinde

olumsuz duyguları barındırmakla birlikte, toplumu oluşturan değerler ve bu değerlere bağlı gruplar arasındaki hiyerarşik dışlama, değersizleştirme ve düşmanlaştırma politikalarını içerir (Göregenli, 2013c: 57). Nefret söylemi birçok ülke ve kuruluş açısından büyük öneme sahiptir ve hem nefret söyleminin tanımlanması hem de uygulanması için birçok sözleşme ve kanun çeşitli ülkelere imzalanmıştır. Fakat hali hazırda uluslararası olarak benimsenmiş tek bir nefret söylemi ve suçu bulunmaması sebebiyle ülkeden ülkeye nefret suçu ve nefret söyleminin tanımlanmasında farklılık görülmektedir. Bu farklılığa dair verilebilecek olan en yakın örnek, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Meta Platformlarının (Instagram ve Facebook) bazı ülkelerdeki kullanıcılarına Rusya ve Rus askerlerine yönelik nefret çağrısı yapılmasına geçici olarak izin vermesidir. Meta, içerik moderatörlerine gönderdiği e-postalarda Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin veya Belarus Devlet Başkanı Alexander Lukashenko'ya ölüm çağrısı yapan bazı gönderilere geçici olarak izin verileceğini söylemiştir. Ancak bu izin sadece Rus işgalcilere yönelik olduğunda ve başka hedefler, yer, zaman veya yöntem gibi detaylar içermediğinde geçerlidir. Bu izne yönelik geçici politika değişikliği ise elde edilen e-postaya göre sadece Ermenistan, Azerbaycan, Estonya, Gürcistan, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Rusya, Slovakya ve Ukrayna ülkeleri için verilmiştir. (Vengattil and Culliford, 2022). Bu güncelleme de nefret söyleminin net çizgisi olmadığını ve nefret söylemi tanımı ve sınırlarının olaylara göre değişiklik gösterebileceğini dolayısıyla suiistimale açık olduğunu göstermektedir.

2.5.1. Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü İlişkisi

Nefret söylemi, gizli ya da açık olarak bireyin kendi grubunun “gerçek” olduğunu, diğerlerinin ise bu gerçek gruptan daha aşağı, barbar, yabancı ve zihnen veya ahlaken daha alt seviyede olduğu düşüncesinden beslenir. Bu düşünce, rasyonel ve tarafsız olan birey veya grupların ılımlı ya da makul çoğunluğun söylemlerinde nefretin meşru ve normal görülmesini sağlar (Yumul, 2013: 130). Nefret söyleminin meşrulaştırılması ise, “nefret söylemi mi? İfade özgürlüğü mü?” tartışması ekseninde kendisini var eder. Sonuç olarak bakıldığında nefret söylemi üretiminde de bir ifade mevcuttur ve bu sebeple ifade özgürlüğü ile ilgili bir tartışma meydana gelir. İnsan hakları, devletlere bazı yükümlülükler getirir. Devletler, insan haklarına saygılı olmalı, onları korumalı ve uygulayıp zamanla geliştirebilmelidir. Tabii bu noktada devletin görevlerinden bir diğeri de insan haklarının devlet veya üçüncü kişi, kurum, kuruluş

tarafından ihlal edilmemesini sağlamaktır. Devletlerin insan haklarını korumak görevi ile ilgili pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Pozitif anlamda idari ve hukuki tedbirleri almak ve uygulamak, devletlerin insan hakları ihlalinin önüne geçmesini sağlar. Bununla birlikte, devletler insan hakları ihlalleri yapmamalıdır. İfade özgürlüğü söz konusu olduğunda devlet hareketsiz kalmalı, karışmamalı ve hatta kaçınmalıdır. Devletler bu şekilde olumsuz bir tutum takınmalıdır ki bu da devletlerin insan hakları ihlalinin önüne geçilmesi hususundaki negatif yükümlülüğüdür (Uygun’dan akt. Karan, 2013: 99-100; Özbey, 2013: 98). İnsan hakları konusu hem bireyin devletle hem de bireyin bireylerle olan ilişkisini ilgilendirir. Birey ve devlet arasındaki ilişki, insan haklarının “dikey etkisini” oluşturur. Bireylerin diğer bireylerle olan ilişkisi ve insan hakları ihlalleri ise “yatay etki” kapsamına girer. Devletin görevi yalnızca dikey etki içerisinde bulunup insan hakları ihlalinin kaçınmak değil, bireylerle diğer bireyler arasındaki yatay etkinin de önüne geçmektir (Karan, 2013: 100).

Temel insan haklarından birisi olan ifade özgürlüğü, tamamen bağımsız ve sınırlandırılmaz değildir. Ancak bu sınırlandırma yapılırken dahi dolaylı olarak diğer hakların bazılarının sınırlandırılmaması için ifade özgürlüğü sınırlandırılmasının sınırlarının açık ve net çizilmesi gerekmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (AİHS) ifade özgürlüğü ve sınırlandırılması 10. Madde içerisinde şu şekilde açıklanmıştır:

1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.

Görüldüğü üzere ifade özgürlüğünün sınırlandırılması, AİHS’nin 10. Madde 2. Fıkrasında belirli hususlar çerçevesinde belirtilmiştir. Fakat bu sınırlandırmanın da sınırları vardır. 10. Madde 2. Fıkra uyarınca sınırlandırılan ifade özgürlüğünün 10. Madde 1. Fıkra ihlalini oluşturumaması için başlıca 3 koşul taşınması gerekmektedir ve bu koşullar şu şekildedir: “Yasada öngörülmüş olmalıdır, sınırlı sayımla belirtilen

amaçlara yönelik olmalıdır ve aynı zamanda demokratik topluma aykırı düşmeyen ve öngörülen amaca ulaşmak için gereken ölçüde olmalıdır (Karan, 2013: 101; Özbey, 2013: 100).” Nefret söylemi ve ifade özgürlüğü ilişkisi, karmaşık ve suiistimale açık bir durumu oluşturmaktadır. Nefret içeren ifadeler gündeme geldiğinde önce bunun ifade özgürlüğü olup olmadığı hakkında karar verilmekte, ardından sınırlandırılıp sınırlandırılmaması hakkında yeni bir karar verilmektedir. Nefret söylemi ve ifade özgürlüğü kapsamında devletin ise hem pozitif hem de negatif yükümlülüğü vardır. Bu konuda devletler hem nefret içerikli ifadeler kullanmama hem de üçüncü kişilerin bu yöndeki ifadelerine karşı koruma sağlama görevi söz konusudur. Diğer bir deyişle devletler, hem nefret içerikli ifadelerden kaçınarak negatif yükümlülüğü yerine getirmeli, hem de toplum içerisinde bu nefret yüklü ifadelerin yaygınlaşmamasını pozitif yükümlülük bağlamında sağlamalıdır (Karan, 2013: 104).

Kategorik olarak incelendiğinde nefret söylemi, suç teşkil etmemektedir. Fakat nefret söylemini suç olarak düzenleyen ülkeler de vardır. Türk Ceza Kanunu’nun 5237 sayılı 216. Maddesiyle düzenlenmiş olan “Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçu”, bu duruma örnektir (TCK, 2004: 9016). Bu maddede açıkça ifade edilen;

1. Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

2. Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

3. Halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Fıkralarında görüldüğü üzere bu madde, nefret söylemini açıkça belirtmemekte fakat nefret içerikli söylemleri dolaylı yoldan suç kabul etmektedir. Kimi ülkelerde ise nefret söylemi içeren ifadeler suç olarak kabul edilmemekte, ifade özgürlüğünün korunması alanında düzenlenmektedir. Buna örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri verilebilir. Nefret söylemine oldukça mesafeli duran ABD’de ırkçı fikirlerin savunulması durumunda dahi, bu görüşü savunan kişi ya da grupların ifade özgürlüğü yasasından faydalanması mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla ırkçılık ve benzeri fikirler ile ifade özgürlüğünün çatıştığı durumlarda mahkemenin ifade özgürlüğünü

daha ön plana aldığı görülmektedir (Karan, 2010: 58). Bunlarla birlikte, Mill de nefret söylemini ifade özgürlüğü kapsamına almaktadır ve ona göre ifade özgürlüğü, sadece yol açabileceği zararlar sebebiyle sınırlandırılabilir ve düşünceler toplumlarda belirli bir zamanda ve deneme süresinde değerlendirilebileceğinden, belirli düşünceler hakkında önceden kısıtlama yapılmaması gerekmektedir. Ayrıca anayasa hukuku, iletişim hukuku ve ifade özgürlüğü alanında çalışmalar yapan akademisyen Baker da her ne kadar nefret söylemindeki ifadeler hoş olmasa da buna rağmen bir değeri olduğunu söyler. Çünkü nefret söylemi kullanan kişinin aslında kendi yaşamını yönlendiren temel değerlere vurgu yaptığını, dolayısıyla “otonomisini” ortaya koyduğunu belirtir. Buradaki otonomi ise, “kişinin farklı düşüncelere ulaşarak, bu düşünceler arasında kendi hükmüne varabilmesidir” (Demirbaş, 2017: 2695).

2.5.2. Nefret Söylemi Kategorileri

Biz ve onlar ekseninde şekillenen ve varlık bulan nefret söylemi, kendisini üç farklı kategori altında üretmektedir. Bu kategoriler ise insanlıktan çıkarma ve şeytanlaştırma, şiddet ve kışkırtma, erken uyarıdır (Bahador, 2020). İnsanlıktan çıkarma ve şeytanlaştırma kategorisine göre üstün olan “biz” grubu, azınlık olan karşı “öteki” grubunu çeşitli kültürel olarak hor görülen insan aşağısı varlıkları özdeşleştirmeyi ele alır. 1994 Ruanda soykırımı döneminde Tutsi azınlığının hamamböceği olarak adlandırılması buna örnektir. İnsanlıktan çıkarma başarılı olduğu takdirde dış grup üyeleri insanlıktan mahrum edilir ve nefret edilen bir “varlık” haline gelir. Bununla birlikte öteki onlar grubunun tümünün olumsuz herhangi bir eylemden sorumlu tutularak ortak suçluluğun ortaya çıkmasına sebep olur. Karşı grubun insanlıktan çıkarılması ile onlara karşı işlenebilecek suçların suçluluğu ortadan kaldırılır. Şeytanlaştırma ise karşı grubu canavar, ölümcül tehdit olarak tasvir edilmesidir. Bu durum, karşı grubun yok edilmesi gerektiği düşüncesini meşrulaştırır (Bahador, 2020). Covid-19 salgınının Çin’de ortaya çıkmasının ardından sosyal medyada Çinlilere yönelik nefret söylemi buna yönelik örnektir. Burada tamamen karşı grubu yok etmeye yönelik amaç olmasa da yine de karşı “öteki” grubunun yemek kültürleri üzerinden bütün bir ırk hedef gösterilmiştir (Korkusuz, 2021: 251). Bir diğer kategori olan şiddet ve kışkırtma kategorisinde ise insanlıktan çıkarma ve şeytanlaştırmının aksine doğrudan şiddet çağrısı vardır. Nefret kategorisinin son kategorisi ise erken uyarıdır. Grup temelli olan nefret söyleminin başlangıç noktası düşük olasılıklarda insanlıktan çıkarma veya kışkırtmadır. Nefret söylemi genel olarak

başlangıçta daha ölçülü olur. Nefret söyleminin erken uyarısı, basit bir “biz” ve “öteki” grupları yaratmak ve onları farklı düşünce ve ideolojilere sahip olan bir grup olarak ayrı görmektir. Burada diğer iki kategorinin aksine karşı grubun eylemlerine yönelik eleştiriler oluşmaktadır (Bahador, 2020).

2.5.3. Nefret Söylemi Yoğunluk Ölçeği

George Washington Üniversitesi Medya ve Halkla İlişkiler Okulu'nda doçentlik yapan Babak Bahador tarafından nefret söylemi kategorilerinin yoğunluk ölçeği tablosu ortaya koyulmuştur (Tablo 2.1.). Bu tablo erken uyarı, insanlıktan çıkarma ve şiddet kategorilerini dozlarına göre sınıflandırır (Bahador, 2020).

Tablo 2.1. Nefret Söylemi Yoğunluk Ölçeği (Bahador, 2020)

Kategori	Tanımlama	Örnekler
6. Ölüm	Bir grubun gerçek ölümünü / ortadan kaldırılmasını ifade eder	Öldürme, yok etme, soykırım
5. Şiddet	Geçmiş, şimdiki veya gelecekteki ölümcül olmayan şiddet eylemlerinde dış gruplara uygulanan şiddet	Yumruklama, tecavüz, işkence etmek
4. İnsanlıktan Çıkarma	Karşı taraf grup içinde insan dışı karakterler olarak betimlenir	Fare, maymun, Nazi, şeytan, kanser, canavar
3. Olumsuz Karakter	Olumsuz nitelendirmeler ve hakaretler	Aptal, hırsız, sahte, deli
2. Negatif Eylemler	Dış grupla ilişkili olan ancak şiddet içermeyen olumsuz eylemleri vurgulayan söylemler	Dış gruplara karşı dışlama ve protesto eylemleri yürütür.
1. Anlaşmazlık	Belirli grupların düşünce ve ideolojilerine katılmamak	Karşı tarafın fikir ve inançlarını değiştirmeye çalışma

Tablo 2.1'e göre ilk kategori, belirli grupların düşünce ve ideolojilerine katılmamak olan “Anlaşmazlıktır” ve erken uyarı kategorisindedir. Karşı tarafın fikir ve inançlarını değiştirmeye çalışma vardır. Fikir ayrılığı normal olan bir durumdur fakat bu anlaşmazlık, nefret söylemi için erken uyarı niteliği taşıdığından sorunludur. İkinci erken uyarı kategorisine ait olan negatif eylemler ise, grubun olumlu bir olayı çaldığı iddiası gibi dış grupla ilişkili olan ancak şiddet içermeyen olumsuz eylemleri vurgulayan söylemlerdir. Bu durum altından bireyler, dış gruplara karşı dışlama ve protesto eylemleri yürütür. Üçüncü ve son erken uyarı kategorisi ise olumsuz karakterdir. Burada olumsuz nitelendirmeler ve hakaretler vardır. Ancak bu kategori

karşı grup hakkında içsel bir iddia olduğundan dolayı eylem içermez ve dolayısıyla tepki gösterilmez. Dördüncü kategori, İnsanlıktan çıkarma başlığının başlangıcıdır. Karşı taraf grup içinde insan dışı karakterler olarak betimlenir. Üçüncü kategori gibi burada da tepki yoktur. Son iki kategori olan şiddet ve ölüm kategorileri ise nefret söyleminin artık nefret suçuna dönüştüğü noktadır. Beşinci kategori olan şiddet kategorisinde geçmiş, şimdiki veya gelecekteki ölümcül olmayan şiddet eylemlerinde dış gruplara tahsis edilen gerçek şiddeti ifade eder ve tepki olarak ölümcül olmayan linç saldırıları meydana gelir. Nefret söylemi yoğunluk ölçeğinin sınıflandırdığı son kategori ise ölümdür. Altıncı kategori olan ölümden gerçek anlamda öldürme, yok etme, soykırım vardır (Bahador, 2020).

Nefret söylemi, insanların sadece belli bir grubu aidiyet göstermesinden dolayı uğradığı ayrımcılık ile meydana gelmektedir. Bu söylemler, çeşitli kişi veya grupları anlaşmazlıktan ölüme kadar varabilen düzeylerde ortaya çıkabilmektedir. Bu kategoriler her zaman doğrusal olarak ilerlemese de çoğunlukla erken uyarı, insanlıktan çıkarma ve şiddet doğrultusundadır.

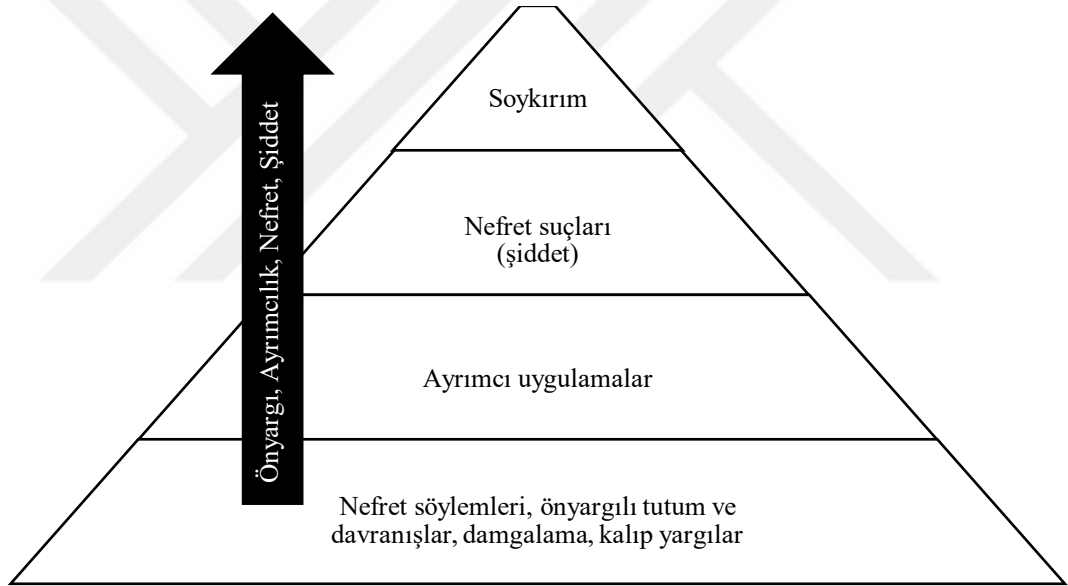
2.6. Nefret Suçu

İrk, etnik köken, milliyet, dil, din, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik ve bunlara benzer bireylerin sahip oldukları değişmez ve temel özellikler sebebiyle kullanılan ve nefret söylemi olarak tanımlanan ifadelerin suça dönüşmesine nefret suçu (hate crime) denilmektedir (İnceoğlu, 2012: 103-104). Nefret suçunun oluşmasında iki ana unsurun bulunması gerekir. Öncelikle, nefret suçu işleyen kişinin işlediği suç, yasalarca suç olarak tanımlanmalıdır. Bu suç, yaralama, öldürme, tehdit, mala zarar verme gibi herhangi bir suç olabilir. Nefret suçu oluşması için gereken ikinci unsur ise mağdur edilen bireyin veya bireyin bağlı olduğu grubun sahip olduğu düşünülen ayırt edici özellikleri öne çıkarılarak, yani önyargılı yaklaşarak gerçekleşmesidir (İnceoğlu, 2012: 103-104). Nefret suçlarına dair ilk düzenlemeler, Yahudilere ve Afro-Amerikalılara karşı saldırıları önlemek amacıyla 1960'larda ABD'de başlamış ve bu konudaki ilk yasal düzenleme ABD'nin Kaliforniya eyaletinde mevzuata ağırlaştırıcı kararlar eklenmesiyle oluşmuştur. Nefret suçu kavramının yaygınlaşması ise 1986 yılında New York'ta bir grup beyaz genç tarafından siyahilere karşı yapılan ırkçı saldırıların gazete manşetlerine taşınmasıyla başlamıştır (Ersoy, 2018: 113). Bununla birlikte nefret suçu üzerinde en çok kabul

gören tanım Avrupa Güvenlik Teşkilatı'nın (AGİT) sunduğu tanımdır (Gürler, 2010: 262):

Mağdurun, mülkün ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek veya hissedilen ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer farklı faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupla gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere ve mala karşı suçları da kapsayacak şekilde işlenen her türlü suçtur.

Nefret suçlarının önyargılar, ayrımcılık, kalıp yargılar, damgalama, sosyal dışlanma, sosyal adaletsizlik, anti-demokratik uygulamalar ve benzeri birçok sosyal olguyla ilişkisi bulunur ve bu durum “nefret piramidi” şeklinde tanımlanır (Şekil 2.4). Bu piramit, suç olmayan eylem olarak kabul edilen önyargılar, kalıp yargılar ve ayrımcılıktan soykırıma kadar gidebilecek olan nefret suçunun basamak basamak işleyişini ifade eder (Anti-Defamation League's den akt. Ataman, 2012: 62).

Şekil 2.4. Nefret Piramidi (Ataman, 2012: 62)

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda kısacası nefret suçu, ceza kanunlarında iyi tanımlanmış suçlardan birinin gerçekleşmesi ve bu suçun ana sebebinin önyargı olması ile ortaya çıkmaktadır (Anti-Defamation League's den akt. Ataman, 2012: 65). Bu tanımlama ile görülmektedir ki, nefret suçu, nefret söylemi, önyargı, kalıp yargı ve ayrımcılık, birbirlerinden ayrılan fakat birbirlerini çoğunlukla destekleyen veya yukarıdaki nefret piramidi şeklinden de görüldüğü üzere birinden bir diğerine yol açan kavramlardır. Şüphesiz bütün bu kavramlar bireylerin toplumsal hayatta varlığını tehdit eden, kimi birey veya bazı ayırt edici karakteristik özellikleri sebebiyle kimi

grupları öteki durumuna getiren konumdadır. Dolayısıyla daha özgür, daha demokratik bir toplum için nefret söylemine ve nefret suçuna yönelik tedbirler ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Ulusal ve uluslararası kimi sözleşmeler ve kimi sivil toplum kuruluşları nefret söylemi ve nefret suçu hakkında çalışma ve araştırmalar yapmıştır. Lakin nefret söylemi ve buna bağlı olarak nefret suçu, bazen alaycı tavırla, bazen de bir kitle içerisinde ortak bilince sahip ve anonimliğin getirdiği serbestlik ve güçle yeniden üretilmektedir. Bu da çatı kavram olarak tanımlanabilecek nefret söyleminin toplumda mümkün oldukça azaltılması için gerekli çalışmaların artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Nefret suçlarını diğer suçlardan ayıran temel özellik, bir önyargı ile güçlü olan “biz” grubunun, azınlık olan “öteki” gruba yapılmasıdır. Bu duruma açıklayıcı bir örnek olması açısından “Nefret Suçu Yasaları: Pratik Kılavuz (2010: 15)” kitabında şöyle bir örnek verilmiştir:

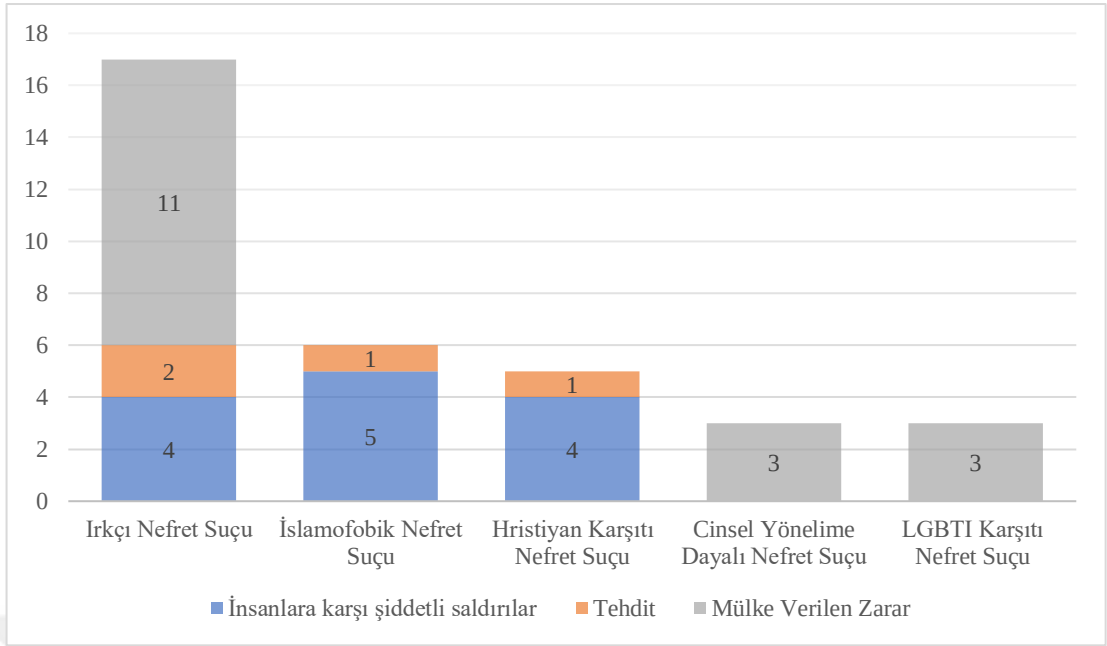
Bir okul ateşe verilmiştir. Polis ilk olarak bunun basit bir kundaklama vakası olduğuna karar verir. Ancak okula devam eden öğrencilerin büyük çoğunluğu Roman çocuklardır ve soruşturmalar sonucunda daha önceleri okul duvarlarına “Romanlar dışarı” ve benzeri Roman karşıtı yazılar yazılmış olduğu ortaya çıkar. Failler yakalanır ve hem yangından hem de duvar yazılarından sorumlu olduklarını kabul ederler. Bölgelerini “yabancılardan” “temizleme” isteğiyle hareket ettiklerini belirtirler. Temel suç kundaklamadır. Ancak “ırk” veya etnik kökene dayalı önyargılı saik, bu suçu bir nefret suçu haline getirir.

Nefret suçuna yönelik sosyal bilimciler için en çok kabul gören tanımlardan bir diğeri ise: “Bir kişinin bir azınlık grubuna dahil olması nedeniyle zarar verici ya da aşağılayıcı davranışlara veya sözlerle maruz kalması olarak açıklanabilecek nefret suçunu; önyargıdan kaynaklı motivasyon ile gerçekleştirilen saldırı, cinayet, tecavüz ve mülke karşı suçlar ile birlikte şiddet tehdidi ve diğer türlü aşağılayıcı hareketler (Herek’den akt. Demirbaş, 2699: 2017)”. Nefret suçları, toplumun nefret suçlarını ciddiye aldığını görmesi için devletler tarafından yasal olarak düzenlenmelidir. Bu sayede kamuoyunun bilinçlenmesi artırılır ve nefret suçlarının düzenli olarak kayıtlanır. Avrupa Konseyi, 2002 yılında “7 No’lu Genel Politika Tavsiyesi” ile Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu’nu (ECRI) kurmuştur ve bu kurum üye devletlere ulusal mevzuatlarında ırkçılık ile mücadele ile ilgili olarak ırkçı önyargılar sebebiyle işlenen suçlara yönelik ağırlaştırıcı etmenlerle ceza uygulanmasını önerir (Weber, 2009: 12). Avrupa Birliği de 20 Nisan 2007 tarihinde kabul edilen “Irkçılığa ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Mücadelede Çerçeve Karar” da AB üye devletlerin ırkçı ve yabancı düşmanlığı temelinde işlenen suçların

ağırlaştırıcı faktör olarak görülmesini önermektedir. Bununla birlikte AB, 2 Aralık 2009'da gerçekleşen 17. Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Bakanlar Kurulu'nda cinsel yönelim ve cinsel kimliklerin nefret suçu kapsamında ele alınması gerektiğini belirtmektedir (Alğan ve Şensever, 2010: 15).

Nefret suçu hakkında her yıl çeşitli ülkelerden veriler toplanmaktadır. AGİT (OSCE) ve Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (DKİHB- ing. ODIHR) tarafından her yıl bu veriler "OSCE ODIHR Hate Crime Reporting" isimli web sitesinde toplanarak yayınlanmaktadır. En son yayınlanan 2020 Nefret Suçu Verilerine göre AGİT katılımcısı 42 Devlet, nefret suçu ile ilgili bilgileri sunmuştur. Resmi rakamlar, 46 katılımcı devleti kapsayan 136 sivil toplum kuruluşundan gelen nefret olaylarıyla ilgili raporlar ile tamamlanmıştır. Bu raporlara göre 7.181 nefret suçu geçtiğimiz yıl kayıtlara işlenmiştir¹. Bu web sayfası üzerinden AGİT üye devletlerinin hepsinin bildirdiği nefret suçlarına ulaşılabilir. Örnek olarak Türkiye'yi ele aldığımızda, 2020 yılı içinde polis tarafından 70 nefret suçu bildirildiği, bu suçlarda 213 kovuşturma ve 258 mahkûm olduğu kayıtlara geçmiştir. Bununla birlikte Türkiye, AGİT'in nefret suçu tanımının dışında kalan, nefrete tahrik (Türkiye Ceza Kanunu'nun 122, 135 ve 216. Maddeleri) gibi ayrımcılık ve nefret söylemi suçuyla ilgili olarak polis tarafından kaydedilen 1286 vaka daha rapor etmiştir. Türkiye'nin sunduğu 70 nefret suçu kategorileştirilmesine göre 70 suçun 69'u ibadet yerlerine yapılan saldırılar, 1'i ise tehdit/tehditkâr davranıştır. OSCE-ODIHR tarafından hazırlanan web sitenin Türkiye bölümünde diğer kaynaklar tarafından raporlanan 34 olay ve bu olayların içeriği sunulmuştur:

¹ <https://hatecrime.osce.org/hate-crime-data>

Şekil 2.5. Diğer Kaynaklar Tarafından Yayınlanan Türkiye Nefret Suçu Raporları (2020)

Şekil 2.5.'e göre kayıtlara geçen 34 suçun 17'si ırkçı ve yabancı düşmanlığı olarak yapılmıştır ve bu 17 suçun 11'i insanlara karşı şiddetli saldırılar, 2'si tehdit, 4'ü ise mülke karşı saldırılardır. Müslüman karşıtı nefret suçu 6 kez işlenmiştir ve bunun 5'i mülke zarar, 1'i tehdittir. Hristiyanlık karşıtı işlenen 5 suçun ise 4'ü mülke zarar, 1'i tehdit olarak raporlara geçmiştir. Cinsiyete dayalı ve LGBTİ karşıtı nefret suçları ise 3'er kez işlenmiş ve hepsi insanlara karşı şiddetli saldırılar olarak kayıtlara geçmiştir. Her ne kadar Türkiye tarafından raporlanan 70 suç ve diğer kaynaklar tarafından raporlanan 34 suç genel bir kanıya varmamıza olanak sağlamasa da bu tablo doğrultusunda söylenebilir ki, Türkiye, nefret suçu işlenmesi noktasında ırkçı ve gelenekçi-muhafazakâr davranış ve tutumlar sergilemiştir².

2.7. Linç Kültürüne Giriş

Türk Dil Kurumu linç "Birden çok kimsenin kendilerine göre suç olan bir davranışından ötürü birini, yasa dışı ve yargılamasız olarak öldürmesi" şeklinde tanımlamıştır. Linç etmek ise "yargılamadan öldürmek, yargılamadan cezalandırmak" anlamına gelir (TDK). Bununla ilgili bir başka tanım ise "Bir kitlenin yargılanmadan adaleti sağlama bahanesiyle, suçlu olduğu varsayılan bir kişiyi, genellikle işkence uyguladıktan sonra infaz ettiği bir şiddet biçimidir (<https://www.britannica.com/search?query=lynch>)". Ancak örneklerine bakıldığında

² Detaylı inceleme için Bkz. <https://hatecrime.osce.org/turkey>

linçte illa bir öldürme olmasına gerek yoktur. Ölüm, linçin en uç noktasıdır ve ölüme varmayan linçler de vardır ki bunlar linç girişimi olarak adlandırılmaktadır. Toplumsal linç bir cezalandırma eylemidir. Hedef olarak kendisine suçlu veya kendi düşüncesine, yaşayışına göre suç işleyen birisi veya birilerini seçer. Linç eyleminde bu eylemi gerçekleştiren kişiler, hukuku devre dışı bırakarak işi kendi ellerine alırlar. Linç ile ilgili kimi araştırmacılar da çeşitli tanımlar ortaya koymuşlardır. Gibson (1979: 1) linç için şu tanımı kullanmıştır: “Suçlu olarak düşünülen kişi ya da grupların halka açık bir yerde, birbirinden habersiz olarak bir araya gelmiş kalabalık bir grup tarafından öldürülmesi”. Heidelberg Üniversitesi ve Heidelberg Amerika Araştırmaları Enstitüsü tarafından 2010 yılında linç hakkında düzenlenen konferansta da “Linç, bir kitlenin, toplumun büyük bir bölümünü temsil ettiği iddiasıyla uyguladığı cezadır” şeklinde tanımlanır (Heidelberg Center for American Studies). Bora (2018: 14) ise linçi şu şekilde tanımlar: “Linç, kalabalığın azlığı çiğnemesidir -bazen, tek birisini.- Korunmasız, çaresiz durumdakine saldırmaktır. Köşeye kısırılmış, kuşatılmış olana çullanmak... Yerdeğine bir tekme savurmak... Bireysel sorumluluk üstlenmeden, kalabalığın koynuna sığınmış, ‘anonim’ bir cürmün gölgesine saklanarak...”. Aloğlu (2018: 220), linçin dönüşümü ile ilgili olarak linçin çıktığı dönemlerde cezaların yetersiz olmasının ve iletişim ve ulaşım alanında eksiklikler olmasının linçi kabul edilebilir görülmesine sebep olduğunu, günümüzde ise linçin değişerek hukuku hukuksuzluk olarak benimseyen bir kavrama dönüştüğünü söyler.

Linç kelimesinin etimolojisine bakıldığında ise modern bir sözcük olduğu karşımıza çıkar. Amerika’daki İç Savaş (1861-1865) döneminden sonra ortaya çıkan Ku Klux Klan gruplarının siyahilere karşı uyguladığı ırkçı ayrımcı politika ve şiddeti tanımlamak için kullanılmış ve dile yerleşmiştir. Linç (Lynch) kelimesinin seçilmesinin altında ise üçü yargıç olan dört kişinin soyadının Lynch olması yatmaktadır. 1493’te cinayet zanlısı oğlunu mahkûm edip asan James Lynch, Amerikan Bağımsızlık Savaşı’nda hem düşmanları hem de adi suç zanlılarını kırbaçlayan Charles Lynch, Kuzey Carolina’da sertliğiyle ünlenen John Lynch. Linç kelimesinin çıkmasına öncülük eden ve yargıç olmayan tek kişi ise 18. Yüzyılın sonu 19. Yüzyılın başı dönemlerinde Amerika’nın Pittsylvania kentinde haydut çetesini cezalandırmak için sivil halkı örgütleyen William Lynch’tir (Bora, 2018: 12).

Çalışmanın kitle psikolojisi bölümünde anonimliğin kitleye verdiği özgüven ve güç, linçin üretiminde de karşımıza çıkmaktadır. Linç, devletin adaletindeki eksikliği

gidermek için halk tarafından başvurulmuş bir yöntemdir. Bununla birlikte, toplum içerisinde çeşitli grupların kendi fikirlerini diğer azınlıklara dayatarak onları kontrol etme ve yıldırma amacıyla uygulanmasından dolayı farklı bir boyut da kazanmıştır. Linç, sadece suçlu olan veya belli kesimlerce suçlu ilan edilen kişilere yapılmamaktadır. Bunların dışında kalan ve önyargı saiki ile işlenen yani nefret söylemi ve nefret suçu bağlantılı linçler de yapılmaktadır. Bir olay karşısında bir suçlu ilan eden kişi veya gruplar, kimi zaman bunların temsil ettikleri etnik köken, dini inanç ve benzeri yapıların da ortaya çıkarılmasıyla nefret söylemi ve nefret suçunun üretimine katkıda bulunabilmektedir (Okur, 2020: 122). Genel olarak linç, “fiziksel linç” ve “sembolik linç” olarak ikiye ayrılmaktadır. Fiziksel linçte kelime manasıyla birden fazla kişinin fiziksel şiddet kullanması sonucunda bir veya birden fazla kişinin zarar görmesidir. Sembolik linç ise “Fiziksel şiddetin kullanılmadığı durumlarda birden fazla kişi tarafından bir veya daha fazla kişinin sembolik şiddet uygulanarak sindirilmesi, dışlanması veya herhangi bir şekilde zarar görmesidir”. Bu iki linç türü uygulama süresine göre de farklılıklar gösterir. Fiziksel linç daha kısa sürede, kimi zaman birkaç saat içerisinde gerçekleşirken, sembolik linç çok daha uzun sürede gerçekleşebilir. Sembolik linçe örnek olarak bir sanatçının veya politikacının sistematik bir şekilde televizyon programlarına alınmaması, suçluluğu kesinleşmemiş bir kişinin toplumda suçlu olarak ilan edilmesi verilebilir (Karakış, 2020: 4). Linç kavramı hedef olarak seçilen mağdura ve bu mağduru kendisine hedef olarak seçen gruba, gruba göre değerlendirildiğinde ise “adi linç” ve “siyasi linç” olmak üzere iki sınıflandırma yapılmaktadır. Adi linçte adi suç olarak tanımlanan hırsızlık, tecavüz, cinayet, gasp, dolandırıcılık, cinsel taciz gibi suçlar mağdura yüklenerek hedef seçilir. Siyasi linçlerde ise mağdurun farklı ideolojiye, etnik kökene, dine mensup olmasına göre seçilir. Adi suçlar içerisinde ideoloji, örtük bir şekilde kendisini gösterirken, siyasi linçlerde tamamen göz önündedir. Bu farklılık, hem sembolik şiddet hem de fiziksel şiddet uygulanan linçlerin hepsinde görülmektedir (Aksöz, 2019: 39).

Linç eylemleri adalet arayışına çıkan “güruhlar” tarafından adalet arayışından çok kendinden olmayana dışlama olarak sonuçlanır. Burada kitle kavramı yerine güruh kavramı kullanılmasının sebebi, linç kitlesinin anonimleşmiş, bireysel bilincini kaybetmiş ve intikam güdüsüyle hareket etmiş olmasından gelir (Nisbet, 2021: 50). Değersiz kalabalık, ayaktakımı, sürü anlamlarına gelen güruh, linçin hem nesnesi hem de öznesi konumundadır. Linçten sorumlu kişilerin tek tek olmasından değil, kimliği

belirsiz olmasından dolayı “linç güruhu” bu aktörleri tanımlamak için kullanılır. Fakat bu belirsizlik, “ne için?” ve “kim için” soruları sorulduğunda netlik kazanır: “Biz!”. Bir linç girişimi sırasında hukuk geçici süreliğine ortadan kalktığı için, güruhlar “tahrik olma hakkını” kullanarak “bize” karşı tehdit olabilecek herkese ve her şeye şiddet kullanma potansiyeline sahiptir. Sözde bir tehdit sonucu ortaya çıkan bu şiddet, sebebi itibariyle me rula makta ve bunun beraberinde normalle mektedir. Linç eylemleri bu noktada iki farklı sonucu içermektedir. Birincisinde “biz”den olmayan grup açık bir şekilde şiddete maruz kalmakta, ikincisinde ise “biz”den olmayan fakat bu linçin mağduru olmayan kesime g zda ı verilmektedir. Linç şiddetinin normalle mesi ise linç eylemlerini olağan olarak göstermesi sebebiyle linç kültürünün önünü açmaktadır (Açikel, 2014: 164). Linç girişimcileri, her zaman linçe yatkın olan l mpenlerden, fanatiklerden ve kara kalabalıklardan oluşmaz. Ancak her kim olursa olsun linç, ona kapılan kitleleri güruha dönüştürür. Linç ve güruh arasındaki ilişki, kendi kuyruğunu yiyen yılan olarak betimlenen Ouroboros gibi bir döngüdür. Lin i yapan güruh olduğu kadar, güruhu oluşturan da lin tir. “Linç deneyimi, girişim ve ajitasyon ‘aşamasından’ itibaren, kitleyi, kalabalık içindeki insanları ‘güruh’ haline getirir. G ruhla manın meyli, lin edir (Bora, 2018: 15)”. Bireylerin bu tarz linç ve şiddet eylemlerinin içinde bulunmasını kolaylaştıran bazı Sosyal Psikolojik Yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar aynı zamanda önyargıyı da besleyen (a) engellenme-saldırganlık yaklaşımı, (b) sorumluluk dağılması-kimliksizle me ve (c) y n değiştirme-günah keçisi ilan etmedir. J. Dollard vd tarafından Yale  niversitesi’nde 1939 yılında ortaya atılan Engellenme-Saldırganlık Kuramı, linç olaylarının altında bulunan yapıyı engellenme güdüsüyle açıklar. Bu araştırmacılar saldırganlığın içgüdüsel olmadığını, saldırganlığın temelinde engellenme olduğunu belirtirler: “Saldırgan davranışın meydana gelmesi her zaman engellenmenin varlığını öngörür ve buna karşıt olarak, engellenmenin var olması her zaman bir saldırganlık biçimine yol açar” (J. Dollard et al.,’dan akt. Baki, 2013:20). Ancak bu düşünceye yönelik eleştiriler vardır. Frankfurt Ekol nden Psikanalist Erich Fromm’a göre engellenen her davranış saldırganlığa d n  mez ancak engellenme, saldırganlığa yol açar (Fromm’dan akt. Dever ve Bulut, 2017: 48).

Anla ılıyor ki, algılarımızı ancak iki koşul altında anlamamız mümkün olacak. Bunlardan biri algıların erotik içgüdüler aracılığı ile mazo izme uzanması, diğeri ise saldırganlık (Agressiveness) biçimiyle dış dünyaya yönelmesi biçimidir. Bu aşamada, saldırganlığın dış dünyadaki engeller nedeniyle her zaman bir tatmine ulaşamaması sorunu çıkar karşımıza. Böyle olduğunda i e dönen saldırganlık

içgüdü, orada zaten var olan insanın kendi kendisini yıkma içgüdüünün etkisini daha da arttırabilir. Bu oluşum çok önemlidir. Engellenen saldırganlık, kendimize zarar vermemize yol açar. Öyle görünüyor ki, kendimizi yok etmemek ve parçalanmak eğiliminden kurtulabilmek için, başka şeylere ve kimselere saldırmak, onları yıkmak zorundayız. Ahlakçılar için ne acı bir açıklama! (Fromm, 1991: 152).

Engellenme-Saldırganlık kuramcılarında birisi olan Miller da düşüncelerini gözden geçirerek engellenme ve saldırganlık arasındaki net neden-sonuç ilişkisini yeniden düzenlemiştir. Ona göre saldırganlığın oluşması her zaman engellenmeyi ön koşul olarak gerektirse de engellenme her zaman saldırganlıkla sonuçlanmaz. Miller'a göre engellenme, Fromm'un da belirttiği gibi, erotik içgüdüler ve tatmin edici farklı durumlar ile ortaya çıkar. Saldırganlık, bunlardan sadece birisidir. Arzu edilen amaca yönelik yetersizlik ve kısıtlama, kimi zaman saldırganlığı kimi zaman da saldırgan olmayan sonuçları doğurabilir (Miller'dan akt. Baki, 2013: 21).

Linçin ortaya çıkmasına sebep olan bir diğer kuram ise Sorumluluk Dağılması-Kimliksizleşme Kuramıdır. İnsanların bir grup içerisinde bireyselliğini yitirmesi, içinde bulunduğu grubun değer ve yargılarına göre hareket etmesine “kimliksizleşme (birey olmaktan çıkma)” denir. Bu kurama göre bireyler bir gruba veya kitleye dâhil olduklarında ortak bilince sahip olurlar ve kitle içinde bulunan bireyin sorumluluk duygusunu gruba paylaşmasından ötürü azalmasına sebep olur (Kağıtçıbaşı'dan akt. Baki, 2013: 22). Kimliksizleşme ile ilgili olarak Zimbardo da bir deney gerçekleştirmiştir. Deney, denekler iki farklı durum oluşturularak karşılarındaki kişiye elektrik vermeleri üzerinedir. Birinci durumda deneklerin yüzü açıktır ve isimleri bağırılarak çağırılmaktadırlar. İkinci durumda ise deneklerin suratlarını da kapatan bir çeşit kıyafet giydirilerek karşılarındaki kişilere elektrik vermeleri istenir. İkinci durumda, yani deneklerin anonimleştiği durumda karşılarındaki kişilere daha fazla elektrik verdikleri gözlemlenmiştir (Kağıtçıbaşı'dan akt. Baki, 2013: 22). Kısacası kitle veya grup içerisinde bulunan bireyler, bireyliklerini kaybeder ve ortak grubun, ortak bilincin bir üyesi olurlar. Kimliksizleşme ve sorumluluğun dağılması, bireyin şiddet davranışlarını ve dolayısıyla kitlenin güruha dönüşerek linç eylemi yaratmasının altında yatan psikolojik etmenlerden birisidir.

Güruhu linç etmeye iten etkenlerden sonuncusu ise yön değiştirme ve günah Keçisi İlan Etmedir. Kitleler, kimi zaman öfkelerini kendilerini engelleyen yapılara yönlendiremeyebilirler. Bunun altında yatan sebep korku veya çekince veya bir üst otorite olabilir. Bu gibi durumlarda da kitleler öfkelerini toplum içerisindeki azınlık

gruplara, üzerinde uygulanan şiddetin meşru görüldüğü gruplara yönlendirebilir. Yön değiştirme ve günah keçisi ilan etme, illaki bir makro yapı, örneğin bir kitle, gerektirmez. Zorbalık hiyerarşisi, mikro yapıda da kendisini gösterir. Patronuna karşı çıkamayan bir çalışan, öfkesini eşine veya çocuğuna yönlendirir. Ebeveynine öfkelenen çocuk, öfkesini bir arkadaşına veya evcil hayvanına yönlendirir ve bu yön değiştirme ve günah keçisi ilan etme, makro yapıdan mikro yapıya doğru ilerleyerek toplumun her alanında ve yapısında karşımıza çıkar. Bu yaklaşım, diğer iki yaklaşımdan farklı olarak şiddet ve linç eylemlerinin genellikle toplumsal olarak güçsüz, azınlık gruplara yöneleceğini ortaya koyar (Baki, 2013: 26).

Çalışmanın birinci bölümünde kitle psikolojisi, ayrımcılık, nefret söylemi, nefret suçu ve linç kültürüne dair giriş yapılmıştır. Bu bölüm içerisinde bir toplum içerisinde yaşayan sosyal varlık olan bizlerin davranışları, düşünceleri, şiddet eğilimleri ve bunların altında yatan sebepler incelenmiştir. Bölümde verilen bilgiler doğrultusunda bireylerin diğer bireylerle olan ilişkileri, grup aidiyeti hissetmeleri ve bir gruba ait olduklarında geçirdikleri dönüşüm doğrultusunda söylenebilir ki bireyler, daha doğru tanımlamak gerekirse kitle veya grup içerisinde bulunan, bir gruba aidiyet hisseden bireyler, ortak bilince sahip olma dürtüsüyle ve toplum içerisinde karşılaştığı engellenmelerle birlikte şiddet eğilimlerini ortaya çıkarmaya müsaittirler. Bu şiddet kimi zaman kendisini fiziksel olarak, kimi zaman da sembolik olarak kendisini gösterse de, sonuç olarak böyle bir yapının ortaya çıkışı, her zaman azınlıkta bulunan gruplara yönelik ayrımcılığın, ötekileştirmenin artmasına yol açmaktadır. Bunun önüne geçebilmek, yani hayatımızdan ayrımcılığın, ötekileştirmenin, linçin ortadan kalkması için alınabilecek önlemlerin artırılması toplumsal hayatın her birey ve her grup için daha huzurlu geçmesi adına büyük önem teşkil eder. Bununla birlikte devletlerin kavramsal açıdan ortak kararlarının olmaması ve nefret söyleminin ifade özgürlüğü ile olan çelişkisi, hukuk alanında ilerlemeyi ve gelişmeyi zorlaştırabilmektedir.

3. SOSYAL MEDYADA NEFRET SÖYLEMİ, NEFRET SUÇU VE LİNÇ KÜLTÜRÜ

3.1. Sosyal Medya

Sosyal medya şüphesiz 21. Yüzyılın en büyük gelişmelerinden birisi olmuştur. Yeni medya, başlangıçta web 1.0 olarak tanımlanmıştır. Web 1.0, hazırlanmış bir içeriğe tıpkı bir gazete veya dergi okuyormuş gibi veya televizyon izliyormuş gibi içerik üretimine dâhil olmadan sadece kullanıcıları esas alır. Web 1.0'ın gelişmesi ile birlikte kullanıcıların da üretime dâhil olduğu web 2.0 ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle web 2.0, “paylaşım adı altında toplanabilen internet uygulamalarıdır”. Yeni medya, içerisinde toplumsal paylaşım ağı olan Facebook, video paylaşım ağı olan YouTube, mikroblog olan Twitter, Wordpress ve Blogger gibi bloglar ve bunlara benzer diğer paylaşım ağlarını içinde barındırır. Buradaki dipnot ise, web 2.0 ayrı bir yazılım değil, bu yeni medya sistemini tanımlamak için kullanıldığıdır. Diğer bir deyişle Yeni Medya, var olan medya ile yeni teknolojik olanaklar arasında sürekli değişen etkileşim zinciridir (Çomu ve Binark, 2013: 199). Yeni medyayı geleneksel ana akım medyadan diğer bir deyişle görsel işitsel ve tek taraflı medyadan ayıran özellikler vardır. Bu özellikler dijitallik, etkileşimsellik, hipermetinsellik, yayılım, sanallık ve multimedya biçimselliğidir.

3.1.1. Dijitallik

Medyanın geleneksel basılı ve görsel işitsel halinin internete dijital olarak kodlanarak depolanmasına dijitalleşme denir. Sayısal olarak kodlanan verilerin depolanması ve işlenmesi ve çevrimiçi dolaşımı daha kolay ve daha hızlıdır. Dijital olmayan sistemleri tanımlayan analog sistemlerde bir veri sadece onu okuyabilecek donanım tarafından –film gibi- işlenebilir. Dijital sistemlerde ise veriler sayısallaştırılarak kodlara dönüştüğü için bu kodların okunması, değiştirilmesi, düzenlenmesi daha kolay hale gelmiştir. Dijitalliğin getirdiği bir diğer avantaj ise verilerin küçük alanlara depolanabilmesi ve uzak mesafelerden bir ağ ile kolaylıkla erişim sağlanabilmesidir (Çomu ve Binark, 2013: 200). Yeni medyanın getirdiği dijitallik özelliği, üreten ve kullanıcı arasındaki keskin ayrımı da ortadan kaldırmaktadır.

İnternet, televizyon ve film gibi eski multimedya, uygulanan bütün medyanın dijital bir kodu paylaşmasıyla ayrılır. Dijital karakter yalnızca bu medyayı karşılıklı çevrilebilir yapmakla kalmaz, onların kolayca kopyalanmasını

ve başka betimlerin içine yerleştirilmesini de sağlar (de Mul'dan akt. Binark ve Löker, 2011: 9).

3.1.2. Etkileşimsellik

Etkileşimsellik, yeni medyanın hayatımıza kattığı en önemli özelliklerden birisi olmuştur. Bilindiği üzere geleneksel medyada birey, pasif konumda ve kendisine verilen alan yapıdadır. Geleneksel medyada bireyin kararı sadece kendisine verileni tüketmek veya tüketmemek üzerinedir. Yeni medyada ise izleyici, üretici ile daha yakın ilişkiler kurarak daha aktif konuma gelmiştir. Yeni medyada izleyici, ya da yeni medyanın getirdiği dönüşümle birlikte ‘kullanıcı’, üretici ile daha yakın ilişkiler kurar. Enformasyon kaynaklarına istediği zaman istediği mekân içerisinde ve istediği içeriğe ulaşma hakkına sahiptir (Çomu ve Binark, 2013: 201). Gezginci'nin (2016: 272) tanımına göre ise etkileşimsellik, “kullanıcının, ortamın içeriğini değiştirebilme özelliğine sahip olması durumudur”. Etkileşim özelliği ile kullanıcılar internette sadece uygulamalar ile değil, diğer kullanıcılar ile de eşzamanlı veya eşzamanlı olmayacak şekilde iletişime geçebilmektedir. Bu da üretime doğrudan katılma imkânı bulan izleyicileri aynı zamanda üretici konumuna getirerek bireyleri internet kullanıcıları yapar.

3.1.3. Hipermetinsellik

Hipermetinsellik kelimesi, “ötesinde, üzerinde, dışında” anlamlarına gelen Yunanca ‘hyper’ kelimesinden türemiştir. Hiper kelimesi ise metin ile birleşince, bir metnin başka bir metinle olan bağlantısını ifade etmek için kullanılan hipermetinsellik ortaya çıkar. Diğer bir deyişle hipermetinsellik, ağ üzerinden başka alternatif mecralara kolayca erişimin gerçekleşmesidir (Binark, 2009).

Yeni medyadaki bu metnin özelliği tıklanabilir bir metin olmasıdır. Böylece sonu olmayan bu bitimsiz metin, kullanıcının bilgiyi yönlendirebilmesine olanak sağlamıştır. Artık kullanıcı hangi konu ile ilgileniyorsa söz gelimi bir haberin hangi kısmı ilgisini çektiyse haber metninde bulunan link ve etiketlerden, o içeriğe dair daha kapsamlı bilgi içeren bir sayfaya geçiş yapabilir. Böylece etkileşim arttırılırken kullanıcı ilgisini çekmeyen kısımlar için zaman harcamak durumunda kalmamaktadır (Nisbet, 2021: 46).

Hipermetinsellik, okuyucuya geleneksel giriş gelişme sonuç şeklinde ilerleyen doğrusal düzlemde farklı olarak metinler arasında geçiş imkânı sunar. “Tıklanan” her bağlantı, kullanıcıyı farklı belgelere, bağlantılara, metinlere götürebilir. Bu durum da bize doğrusal bir ilerleme değil ancak “çoklu doğrusal” ilerleme sağlar (Çomu, 2012: 18; Lister et al., 2009: 29). Bir metin içerisinde bulunan ve diğer metinlere ulaşımı sağlayan hipermetinsellik özelliği kullanılarak ulaşılan yeni içerik, kullanıcının takip

edebileceği birçok yeni hipermetin barındırabilir. Hipermetinlerin tek bir cihaz ile veya tek bir ağ, uygulama ile sınırlı olmaması da yeni medyada hipermetinselliğin kullanıcılara sonsuz içerik sağladığını gösterir (Çomu ve Binark, 2013: 202).

3.1.4. Yayılım

Yeni medyanın getirdiği bir başka özellik ise hipermetinsellik, dijitallik, etkileşimden beslenen yayılımdır. Yayılım, ara yüzeyde bulunan metnin hızlı bir şekilde dağılmasını ve metne farklı zaman dilimlerinde ve uzamlarında erişimini sağlar (Binark ve Löker, 2011: 12). Farklı bir tanımlamayla yayılım, “bir içeriğin bir ağ adresi üzerinden aynı ya da farklı zamanlarda dolaşıma girmesi ve kopyalama-yapıştırma, link verme gibi yöntemlerle hızlı bir şekilde siber uzamda yayılmasıdır”. Yeni medyanın yayılım özelliği, dünyadaki herhangi bir noktada üretilen içeriğin dünya çapında yayılmasına olanak sağlar. Yeni medya ile tüketiciden üreticiye geçebilen kullanıcılar, bir sosyal medya platformunda kendi içeriklerini başkalarının önüne sunabilmektedir. Örneğin Facebook ve Twitter gibi platformlarda bir kimsenin ürettiği içerik, başkaları tarafından paylaşılabilmekte, dolayısıyla bir içerik çok kısa süre içerisinde birçok kişiye ulaştırılabilmektedir (Karadeniz, 2020: 73).

3.1.5. Sanallık

Kullanıcının ara yüzey ile kurduğu ilişki, sanallık olarak açıklanmaktadır. Sanallık, kullanıcıya orada olma hissini verir. Bu sanallık, “e-postalar, denetimli veya denetimsiz tartışma listeleri, telekonferanslar, sohbet odaları, toplumsal paylaşım ağları gibi sosyal medya ortamları ve bloglar ile çevrimiçi oyun ortamları üzerinden gerçekleşir (Binark ve Löker, 2011: 12)”. Diğer bir deyişle sanallık, bireylerin çevrimiçi ortamda bulunduklarında kendilerini hissettikleri uzamdır. Örneğin bir kişi, cep telefonu veya bilgisayar kullanarak dünyanın herhangi bir yerinde birisiyle görüntülü konuştuğunda o ortamda olan bitenleri görebilmektedir. Veya bir başka örnekle, bir kişi yine bir bilgisayar veya telefon aracılığıyla sanal olarak bir müzeyi gezebilmektedir. Google Maps uygulamasının da yine sanal olarak kişilerin sokakları gezebilmesini sağlayan seçeneği de mevcuttur. İnternetin ilk çıktığı dönemlerden beri sanal gerçeklik ve sanallık, insanların istedikleri zaman dünyanın istedikleri noktasında var olup biteni görme hakkını sunar (Aygül, 2013: 69).

3.1.6. Multimedya Biçimselliği

Yeni medyada ortaya çıkan bir başka özellik ise göstergelerin, simgelerin, iletişim çeşitlerinin ve farklı veri türlerinin tek bir araçta toplanabildiği multimedya biçimselliğidir (van Dijk'tan akt. Binark, 2007: 21). Multimedya biçimselliği, diğer yeni medya özelliklerinden farklı olarak sadece bir ağ ve internete ihtiyaç duymaz. Bununla birlikte yeni medya cihazlarında da multimedya biçimselliği olduğu görülür. Cep telefonları ve müzik çalarlar örneğin, imge, ses, metin ve sayısal verileri okuyup işleyebilme özelliğine sahiptir. Bir internet sitesine girildiğinde aynı anda hem metin hem hipermetin hem de fotoğraflar ve videolar görülebilmektedir (Çomu, 2012: 26). Multimedya Biçimselliği ile ilgili genel bir tanım yapmak gerekirse, “video, bilgisayar grafiği, yazılar, ses, müzik gibi birden fazla iletişim aracının bilgisayar ekranında uyum içinde birleştirilerek insanın duyu organları tarafından tek bir araç olarak algılanmasını sağlayabilecek hale getirilmesi” söylenebilir (Uluç'tan akt. Karadeniz, 2020: 75). Multimedya biçimselliği sayesinde kitlesel ve bireysel iletişim arasındaki sınırlar ortadan kalkar ve farklı medya ortamları birbirleriyle iç içe ve yan yana kullanılabilir (Halıcı, 2005: 160). Metin, ses, resim, animasyon gibi farklı medya formatlarını bir arada bulundurma imkânı sağlayan multimedya biçimselliği, internet ortamı içerisinde geleneksel medyanın sınırlarını ortadan kaldırmıştır (Çevikel, 2007: 42).

Web 1.0'la başlayan ve aktif üreten ve pasif tüketici arasındaki ilişki, Web 2.0 ile birlikte farklı bir dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşüm, tabir-i caizse arabanın arka koltuğunda oturan izleyiciyi, direksiyona geçme imkânı tanıyarak kullanıcı durumuna getirmiştir. Bununla birlikte kullanıcı-üretimi içerik ile birlikte kullanıcılar doğrudan diğer kullanıcılar ile birlikte içerik üretme, yorumlama, kamuoyu oluşturma aşamalarında söz sahibi olmuştur. Web 2.0, bizlere tanıdığı yukarıda açıklanan özellikler sayesinde yeni bir kapı aralamıştır. Ancak hayatımıza giren bu yeni özellikler beraberinde birçok etik sorunu da getirmiştir. Fiziksel kitlede dahi yapılabilen anonimlik, sosyal medyanın getirdiği kimlik oluşturma özelliği ile farklı bir boyut kazandırmıştır. Herhangi bir sosyal ağda herhangi bir kimlik ile herhangi bir içerik üretme imkânının sağlanması, art niyetli kullanıcılar için özellikle nefret söylemi üretme konusunda kolaylık getirmiştir.

3.1.7. Kullanıcı Türevli İçerik Üretimi

Yeni medya, tüketicilerine üretici olma imkanı sunmuştur. Kullanıcılar, sosyal medyanın yukarıda da bahsedilen özelliklerinden yararlanarak içerik üretebilmekte veya üretilen içeriğe dahil olabilmektedir. Kullanıcıların üretmiş oldukları içeriklere de “kullanıcı türevli içerik” veya “kullanıcı tarafından yaratılan içerik” denir (Binark ve Löker, 2011: 10). Sosyal medyayı geleneksel medyadan ayıran en temel özelliklerden birisi olan kullanıcı türevli içerik, sosyal medyada katılımlı kolektif aklın ortaya çıkmasına ve bireylerin pasif konumdan aktif konuma geçmesine sebep olmaktadır. üretilen içeriklerin doğru-yanlış, öznel-nesnel ya da gerçek olması önemsiz hale gelmesiyle kullanıcılar herhangi bir engel olmadan içerik üretme ve düşüncelerini aktarabilmektedir (Zowislo-Grunewald and Beitzinger’den akt. Göker ve Keskin, 2015: 868).

3.1.8. Kitlesizleştirme

Yeni medya, tek bir kaynaktan birçok alıcıya veri, bilgi ya da haber akışı sağlayabilmektedir. Ya da belirli bir alıcıya özel olarak bilgi ve veri akışı gerçekleşmesine imkan sunmaktadır. Dolayısıyla yeni medya için hem kitlelere yönelik hem de özele inerek kitlesizletirici yapıya sahip olduğu söylenebilir. Yeni medyanın bu özelliği ile her kullanıcıya farklı içerikler sunulabilmektedir (Kırık, 2017: 235). “Yeni medya ayrı ayrı birelere özel veya bir gruba genel mesajlar iletebilme, mailing list yöntemi ile aynı mesajı farklı kişi ya da gruplara gönderebilme, mesaj değişim sağlama gibi olanaklar gün yüzüne çıkarmıştır (Törenli’den akt. Yıldız, 2020: 609)”. Kitlesizleştirme yeni medyada homojen mesajları büyük insan gruplarına aktarmak yerine, heterojen bir kitle içindeki her kullanıcıya benzersiz ve kişiselleştirilmiş mesajların aktarılmasıdır (Tıngöy ve Bostan, 2007: 235).

3.2. Sosyal Medyada Nefret Söylemi ve Nefret Suçu

Nefret söylemi, medyanın geçirdiği dönüşümle yakından ilişkidir. İnternet ve toplumsal paylaşım ağları, geleneksel medyanın tek taraflı yapısının aksine sanal kamusal alanlar yaratarak nefret söyleminin yeniden üretilmesine ve dolaşıma girmesine olanak oluşturur. Şüphesiz yeni medya, nefret söylemi üretimi için günümüzde en verimli alandır (Fidaner, 2010: 9). Yeni medya içerisinde nefret söyleminin ilk örnekleri 1990’lı yılların ortalarında. Bu dönemlerde Birleşmiş Milletler tarafından yapılan araştırmalara göre internetin ırkçı ve yabancı düşmanı örgütler tarafından kullanımının arttığı görülmektedir (Çomu ve Binark, 2013: 206).

Günlük hayatın her yapısında karşılaştığımız ve temelinde eylem olan nefret söylemi, her eylem gibi arzulanan bir amaca veya hazza, bizleri harekete geçirecek bir motivasyona, ideolojik bir fikre ve tabi ki yayılacağı bir araca ihtiyaç duyar. Nefret söyleminin üretilmesi için bu şartlar oluştuğunda ise, öteki olana karşı tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dozuna bağlı olarak öfke ve kin ortaya çıkarak ötekilere karşı dışlama, değersizleştirme, düşmanlaştırma davranışları kendisini var eder (Yanık, 2017: 371). Yeni medya, bu nefret söyleminin üretildiği bir başka mecradır. Getirdiği yenilikler, nefret söylemi üretimini ve dolaşıma sokulmasını hızlandırır. Yeni medyanın yukarıda açıklanmış olan dijitallik, etkileşimsellik, sanallık, hipermetinsellik, yayılım, kullanıcı türevli içerik üretimi ve multimedya biçimselliği özellikleri, bireylerin her türlü ifadeyi özgürce üretmesine veya üretilen içerikleri paylaşp yaygınlaştırmasına imkân verir ki bu durum nefret söyleminin giderek daha doğal, daha yaygın, daha sıradan hale gelmesine yol açar (Binark, 2010: 26). Çevrimiçi gazeteler, forumlar, bloglar, sosyal medya platformları ve dijital oyunlar, yeni medyada nefret söyleminin artmasına olanak tanır (Sezgin, 2017: 114). Bununla birlikte geleneksel medyadaki eşik bekçiliğinin olmadığı, ön kontrolsüz ve çoğu zaman hızlı bir şekilde sunulmak için doğrulanmayan haberler, kasıtlı veya kasıtsız olarak eksik veya yanlış bilgi içerebilmektedir. Bu da habercilikte etik bir problem olan dezenformasyonun artmasına yol açar (Sezgin, 2017: 114). Gelişen teknoloji ve yeni medya, nefret söylemi üretimini artmasına imkân tanıyan yeni kanalları yaratır. Bu kanallarda politik (siyasal) nefret söylemi, yabancılar karşı nefret söylemi, kadınlara karşı nefret söylemi, homofobi karşı nefret söylemi, dini nefret söylemi ve engellilere yönelik nefret söylemi üretimi gerçekleşir (Doğu, 2010: 228; Çomu ve Binark, 2013: 209). Yeni medyanın nefret söylemini artırmasının altında yatan sebep, geleneksel medyadan farklı olarak kullanıcı-üretimi içeriktir. Yeni medyada kullanıcılar, içerik üretebilecek veya üretilen içeriği yayabilecek güce sahiptir ve bu güce erişimin de yüksek bir maliyetinin olmaması, yeni medyada nefret söyleminin üretilmesini kolay hale getirir (Çomu, 2010: 147).

Yeni medyanın her kullanıcının kendi düşüncelerini yaymaya teşvik eden yapısı, insanların herhangi bir ırka, dine, azınlığa, cinsel yönelime vb. karşı var olan düşmanlık düşüncelerini dile getirebilecekleri bir ortam sağlamıştır. Örneğin kullanıcılar, toplumda ötekileştirilen tüm gruplara yönelik olarak aşağılayıcı bir fotoğraf, görüntü veya videoyu internet ortamında hızlı bir şekilde dolaşıma sokabilmektedir (Dondurucu ve Uluçay'dan akt. Karadeniz, 2020: 82).

Yeni medyanın geleneksel medyadan farklı olarak nefret söylemi üretimine bir diğer katkısı ise kullanıcıların anonim kimliğe sahip olabilmelerinden gelir. İnsanlar, ‘nick-name’ kullanarak kendilerine sahte kimlikler yatabilmekte ve ürettikleri nefret söylemleri için bu kimliklerin arkasına saklanabilmektedir. “Sosyal kontrolün olmadığı bir ortamda ‘üstben’den gelen toplumsal baskıları atarak, olabildiğince ‘ben’lerini özgür bırakmanın keyfini çıkartabilirler (Gürhani’den akt. Güzel, 2006: 6)”. Hali hazırda takip edilmesi zor olan anonim hesaplar, bir de üretilen içeriğin yayılması durumunda daha zor takip edilmektedir. Bu sayede özellikle radikal gruplar kendilerine göre öteki olan grupları sosyal medya ortamlarında ötekileştirmekte ve bunu da hızlıca kurulabilen çoğunlukla sahte ya da sözde kurumsal profillerinde gerçekleştirmektedir. “İnternet, doğasındaki demokratik avantajının negatif bir yansımasını, küresel nefret akışının odağı olmasına hizmet edecek şekilde ortaya koymaktadır (Toprak, 2018: 69; Bilge, 2016: 8).

İnternette anonim olabilmek, anlık ve global etkili olma özelliği ile ekstremistler (aşırı uçlar) ve nefreti yayma arzusu olan kişiler için internet ideal bir araç olmuştur. Teknolojinin globalleşmesi, internet ortamında oluşan nefret gruplarının ve nefret eylemlerinin sayısının sürekli bir artış göstermesini beraberinde getirmiştir (Perry and Olsson’dan akt. Banks, 2014: 35).

Sosyal medya, bireylerin düşüncelerini özgürce söylediği ve kendi gibi düşünen insanlarla birleşerek sanal cemaatler oluşturabildiği internet tabanlı yapılardır. Ancak benzer fikirlerin birleştiği bu ortamlarda farklı kimliklerle karşılaşıldığında çeşitli ayrımcılıklar ortaya çıkabilmektedir (Yanık, 2017: 371). Sosyal medyada bu tür nefret içeren söylemlerin ortaya çıkmasının ve geleneksel medyadan daha yoğun olmasının ise iki nedeni vardır. Birinci neden, hali hazırda geleneksel medyada öteki olarak konumlandırılmış gruplara karşı olan bir alt tepki vardır ve bu alt tepki toplumun genelinde görülür. Fakat toplum içerisinde saygın kişiliğe sahip bireyler sosyal medya ortamları dışında öteki konumdaki bireylerle karşılaşmadıkları ve dolayısıyla içlerinde bulunan nefreti dışarı çıkarmadıkları için sosyal medyaya yönelirler. Bir diğer neden ise sosyal medya ortamlarında özne ve failin birbirinden ayrılmasıdır. Zygmunt Bauman ve David Lyon, bu durumu şöyle özetler:

...mesafe, uzaklaşma ve otomasyon teknolojisindeki ilerlemenin en belirleyici özelliği, eylemlerimizin ahlaki kısıtlamalardan gittikçe ve belki de durdurulamaz bir biçimde bağımsızlaşmasıdır. Seçimlerimizi “Yapabiliriz, o halde yapacağız” ilkesi belirlediğinde, insan eylemleri ve bu eylemlerin insani olmayan sonuçları için ahlaki sorumluluğumuzun ne yetkin bir şekilde ortaya konduğu ne de etkin bir biçimde hayata geçirildiği bir noktaya ulaşıyoruz. (Bauman and Lyon’dan akt. Bilge, 2016: 9).

Sosyal medya platformlarında nefret söylemi üreten veya yeniden üreten fail ve söylemin öznesi birbirlerini doğrudan görmedikleri için, nefret söylemi düşünce özgürlüğünü aşarak doğrudan nefret suçuna dönüşse dahi faillerin yapılan eylemde sorumlu olmadığı izlenimini yaratılabilmektedir. Geleneksel medyanın aksine hiçbir editöryal düzenlemenin olmaması, sosyal medyayı nefret söylemi üretimi için biçilmiş kaftan haline getirmektedir (Bilge, 2016: 9). Yeni medya ve dolayısıyla sosyal medya, nefret söyleminin üretiminde geleneksel medyaya göre daha kolay bir yapıya sahiptir. Yeni medyanın daha ucuz, daha hızlı ve daha kolay ulaşılabilir olması, nefret söylemi üretiminde de etkilidir. Yeni iletişim teknikleri nefret söylemi yayılmasında diğer araçlara kıyasla daha etkindir (Perry and Olsson, 2009: 188-189).

İnternet ortamında üretilen nefrete “Siber Nefret” denir. Siber nefret Anti-Defamation League (ADL- İftira ve İnkârla Mücadele Birliği) tarafından “Responding to Cyberhate” isimli yazısında şu şekilde tanımlanır:

Bağnaz veya nefret dolu mesajlar veya bilgiler yaymak için insanlara gerçek veya algılanan ırk, etnik köken, ulusal köken, din, cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik veya hastalık temelinde saldıran her türlü elektronik iletişim teknolojisi kullanımı. Bu elektronik iletişim teknolojileri, İnternet'i (yani, web siteleri, sosyal ağ siteleri, kullanıcı tarafından oluşturulan içerik, tanışma siteleri, bloglar, çevrimiçi oyunlar, anlık mesajlar ve e-posta) ve diğer bilgi teknolojilerini içerir (ADL, 2016).

ADL tarafından yayınlanan aynı yazı içerisinde siber nefretle mücadele konusunda ise “kişiye doğrudan yanıt vermek, aile ve arkadaşlarla bu konuda konuşmak, bunu bildirmek, hedef alınan bir kişiyle müttefik olmak, olumlu içeriği alkışlamak ve bunun hakkında konuşmak” önerileri verilmektedir. Sosyal medyanın küçük grupların örgütlenmesini kolaylaştıran yapısı, radikalleşme sürecini etkileyen önemli bir etkidir. Bununla birlikte dayanışmayı artırarak kolektif kimliğin üretilmesini destekler. Aynı zamanda bireylerin kendileriyle yakın veya aynı düşünen insanlarla sanal olarak gruplaşması da bu bireylerin radikalleşmesini artırır (Hanzelka and Schmidt, 2017: 147). Siber nefretin getirdiği en tehlikeli nokta, paylaşılan veya üretilen nefret söylemlerinin radikal olmayan kişilerce de farkında olmadan sahiplenilmesidir. Hayatının her alanında bir gruba ait olmak isteyen bireyler, sosyal medya ortamlarında da bu ihtiyacı giderebilmek için “biz” grubunun içinde “öteki” grubuna saldırma zorunluluğu hisseder. Sistematik bir şekilde üretilen nefret söylemleri, bir süre sonra kullanıcılar tarafından doğal ve sıradan şekilde görülür (Vardal, 2015: 141). Küçük bir örnekten çıkarak gittikçe büyüyen kalıp yargılar,

internet ortamında da kendisini çeşitli gruplar, etnik kökenler, dinler üzerinden var ederek bu söylemlerin belli gruplar için belirleyici özellik haline gelmesine sebep olur. “Kürtlerin hepsi aşirettir, kaçak elektrik kullanıcılar ve çok çocukları vardır” algısı veya “siyahilerin hepsi atletik yapıya sahiptir” düşüncesi buna örnektir.

Yeni medya, teknoloji ve sosyal medya uzmanı araştırmacı Boyd (2010: 1) tarafından yeni bir kamusal alan olarak görülür ve bu dijital ortamlar “ağlaşmış kamular” şeklinde tanımlanır. Boyd’a göre bu yeni ağlaşmış kamular da diğer kamusal alanlar gibi bireylerin sosyo-kültürel bilgilerini paylaştığı alanlardır ancak geleneksel kamusal alandan fark, bu alana katılım için teknolojik imkânlardan faydalanılmasıdır.

Ağlaşmış kamuları diğer kamulardan ayıran mimari yapı; profiller, arkadaş listeleri, yorum özellikleri ve akışa dayalı güncellemeler aracılığıyla katılımı dikte etmeden teşvik edecek çevre koşulları sağlamaktadır. Ancak, kullanıcıların izleyicilerinin kim olduğunu tam olarak bilememesi, kamusal ve özel ayrımını bulanıklaştırmakta ve kullanıcıların bir hayali izleyici kitlesi belirleyip davranışlarını ona göre düzenlemelerine sebep olmaktadır (Çizmeci, 2014: 21).

Siber nefret suçları saniyeler içerisinde üretilmekte ve milyonlara ulaşabilmektedir. Bu da siber nefret suçunun takip edilmesini ve cezalandırılmasını zorlaştırılmaktadır. Fakat yine de siber nefret suçu ile ilgili kanunlar ve sözleşmeleri de mevcuttur. Avrupa Konseyi tarafından 1 Temmuz 2004 yılında yürürlüğe giren Avrupa Siber Suç Sözleşmesi, diğer adıyla Budapeşte sözleşmesi, bu alanda yürürlüğe giren ilk sözleşmedir. 2018 yılındaki verilere göre sözleşme 21’i Avrupa Konseyi üyesi olmayan toplam 68 ülke tarafından imzalanmış, 62 ülke tarafından da hukuki süreç başlatılmıştır. Avrupa Konseyi kurucu üyelerinden olan Türkiye’de ise sözleşme 2010 yılında imzalanmış ancak 2014 yılında “Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi” olarak yürürlüğe girmiştir. Avrupa Siber Suç Sözleşmesinin amaçları ise:

1. Bilişim suçlarıyla ilgili taraf devletlerin yasal mevzuatlarını ve bağlantılı hükümlerini uyumlu hale getirmek,
2. Siber suçların ve elektronik delil içeren diğer klasik suçların soruşturma ve kovuşturulması ile ilgili ulusal usul hukuku mevzuatına temel oluşturarak uluslararası muhakeme kurallarının yeknesaklaştırılmasını sağlamak,
3. Uluslararası adli yardım ve işbirliği alanında hızlı ve etkili bir sistem oluşturmaktır.

Sözleşme içerisinde ayrıca dört farklı suç tipi belirlenmiştir. Üye devletler bu suçları kendi mevzuatlarında suç olarak düzenlemekle yükümlüdürler. Bu suç tipleri ise şu şekildedir:

1. Bilgisayar veri veya sistemlerinin gizliliğine, bütünlüğüne ve erişilebilirliğine yönelik suçlar (yasadışı erişim, yasadışı araya girme, verilere müdahale, sisteme müdahale, cihazların kötüye kullanımı),
2. Bilgisayarla bağlantılı suçlar (bilgisayarla bağlantılı sahtecilik, bilgisayarla bağlantılı dolandırıcılık),
3. İçerikle bağlantılı suçlar (çocuk pornografisiyle bağlantılı suçlar),
4. Telif hakkı ve bununla bağlantılı hakların ihlaline ilişkin suçlar.

Türk Ceza Mevzuatında ise 5237 sayılı kanunun Onuncu Bölümünde 243. ve 246. Maddeleri arasında “Bilişim Alanında Suçlar” başlığı altında düzenlenmiştir. Ancak bu düzenlemenin ilk hali, Avrupa Siber Suç Sözleşmesinin ana yükümlülükleri ile uyuşmadığı görülmektedir. Bu sebeple 2016 yılında 243. Madde bulunan “ve” ibaresi “veya” ibaresi ile değiştirilerek ana sözleşmeye uyumlu hale getirilmiştir (Aliusta ve Benzer, 2018: 37-38).

31 Ağustos-8 Eylül 2001 yılında Güney Afrika’nın Durban şehrinde Irkçılık, Irkçı Ayrımcılık, Yabancı Düşmanlığı ve Diğer İlgili Hoşgörüsüzlük üzerine 3. Dünya toplantısı gerçekleşmiştir ve bu toplantı sonucunda Durban Bildirgesi yayınlanmıştır (Durban Bildirgesi, 2001). Bildirge içerisinde 89. Maddede medyanın incinebilir birey ve gruplara yönelik olarak olumsuz kalıp yargıları ve yanlış imgeleri dolaşıma soktuğu, böylece kamuda yabancılara yönelik düşmanlığın ve ırkçılığın yayılmasına katkıda bulunduğuna ve şiddet eylemlerini teşvik ettiğini dikkat çekilmektedir (Durban Bildirgesi’nden akt. Binark, 2010: 21). 2021 yılında ise Almanya’da internet üzerinden işlenen nefret suçlarına yönelik hapis cezasını onayan yasa yürürlüğe girmiştir. Bu yasaya göre sosyal medyada hakaret edenlere 2 yıla, ölüm veya tehditle tehdit edenlere ise 3 yıla varan hapis cezası verilmektedir. Şubat 2022 tarihinden itibaren ise sosyal medya platformları aşırı sağcı, ırkçı ya da halkı kışkırtıcı, taciz, tecavüz ya da ölüm tehdidi içeren paylaşımları silecek ve bu paylaşımları derhal Federal Suç Dairesine bildirmekle yükümlü olacaktır (Karadağ, 2021).

Yeni iletişim teknolojilerinin hayatımıza girmesiyle toplumsal ilişkilerimiz de değişime ve dönüşüme uğramıştır. Bize geleneksel medyadan farklı olarak yeni bir dünya kurma imkânı veren ve Marshall McLuhan’ın deyişiyle “küresel köy” oluşturan yeni medya araçları, getirdiği yeniliklerle zaman ve mekân önemini ortadan kaldırmıştır. Ağlaşmış kamusal alan yaratan sosyal medya platformları, bizlerin istediğimiz kimliği kullanarak istediğimiz ortamlarda bulunma ve istediğimiz konular hakkında fikirlerimizi dile getirmemize olanak sağlar. Bununla birlikte bu olanaklar

her zaman iyi niyetli olmamaktadır. Sosyal medyanın getirdiği anonimlik, erişilemezlik ve henüz küresel çapta kabul gören cezai yaptırımın olmaması radikal fikirlerin, ırkçılığın, homofobinin, yabancı düşmanlığının artışının önünü açabilmektedir. Sonuç olarak yeni medya teknolojileri özellikle çocuklar ve gençler için, aşağıdaki tabloda (Tablo 3.1.) da görüldüğü üzere, çeşitli olanak ve riskler barındırır (Binark, 2010: 35).

Tablo 3.1. Çevrimiçi Olanaklar ve Riskler (Binark, 2010: 35)

Çevrimiçi olanaklar	Çevrimiçi riskler
Küresel enformasyona erişim	Yaşadışı içerik
Eğitim kaynakları	Pedofili
Eski ve yeni arkadaşlar için toplumsal ağlar	Cinsel şiddet
Eğlence, oyunlar	Diğer zararlı veya saldırgan içerikler
Kullanıcı tarafından yaratılmış içerik üretimi	İrkçı söylem
Yurttaş katılımı	Reklam/ticari ikna
Kimliğin ifadesinde mahremiyet	Yanlış enformasyon
Topluluklarla bağlar	Kişisel bilginin istismarı
Teknoloji uzmanlığı ve okuryazarlığı	Siberkabadayılık, taciz
Kariyer gelişimi veya istihdam	Kumar
Kişisel/sağlık/cinselliğe dönük tavsiye	Kendine zarar (intihar, anoreksiya)
Uzman grupları ve fan siteleri	Mahremiyetin ihlali
Uzaktakilerle deneyim paylaşımı	Yaşadışı aktiviteler (korsanlık, izinsiz dosya yükleme)

Nefret söylemi ve nefret suçu, hayatımızın her alanında ve ortamında karşılaştığımız “biz” ve “öteki” üzerinden kendisini var eder. Nefret söylemi ve bunun ilerisinde oluşan nefret suçu, kendisini kimi zaman söylemler ile kimi zaman göstergeler ile belli eder. Araştırmanın üçüncü bölümünde sosyal medya ve sosyal medyanın nefret söylemi üretimi ile ilişkisi incelenmiştir. Bununla birlikte siber nefret ve siber nefrete yönelik ulusal ve uluslararası sözleşmeler ve kanunlar aktarılmıştır. Çalışmanın geneline bakıldığında buraya kadar gelen noktada nefret söyleminin kuramsal ve kavramsal yapısı ele alınmaktadır. Ancak nefret söyleminin ne olduğunu bilmek, onu çözmek için yeterli olmamaktadır. Nefret söyleminin çözülebilmesi için öncelikle nefret söyleminin varlığının tespit edilmesi gerekmektedir. Nefret söylemini izlemeye yönelik göstergelerin tespit edilmesi, araştırmanın bir sonraki konusudur. Bu başlık altında nefret söylemini tespit edebilmek ve kategorileştirmek için ne tür çalışmaların yapıldığı, sonuç olarak hangi kategorilere ulaşıldığı, bu kategorilerin neye

göre belirlendiği ele alınmıştır. Bununla birlikte sosyal medya platformlarının nefret içeren içerikleri nasıl tespit ettiği ve –varsa- ne tür algoritmalar kullandığını ortaya koymak da çalışmanın genel amacı doğrultusunda önemli görülen bir başka husustur.

3.3. Nefret Söyleminin İzlenmesi ve Belirlenmesi

Nefret söylemi, tanım itibariyle tüm dünyada tek bir anlama gelmemektedir. Nefret söyleminin tanımsal belirsizliği, onun tam olarak belirlenmesini ve önlenmesini de zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, nefret söylemi içeren içeriklerin tespit edilmesine yönelik göstergeler, 1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen tavsiye kararındaki nefret söylemi tanımlamaları esas alınarak yapılmaktadır. Bu tanım çerçevesinde nefret söyleminin belirlenmesi ve izlenmesine yönelik göstergeler belirlenmektedir (Hrant Dink Vakfı, 2013: 3).

3.3.1. Hrant Dink Vakfı Nefret Kategorileri

2007 yılında Agos gazetesi önünde uğradığı silahlı saldırı sonucu hayatını kaybeden Hrant Dink'in anısına kurulan Hrant Dink Vakfı, çalışmalarında nefret söylemi ve nefret suçunu ele almaktadır. Vakıf, 2009 yılından beri sürdürülen “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi” projesi ile Türkiye’de ırkçılık ve ayrımcılık ile mücadele alanında katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu proje ile sivil denetimin önemini ortaya çıkaracak çalışmalar yaparak belirli kimlik özellikleri sebebiyle hedef olarak gösterilen kişi ya da gruplara karşı yapılan ayrımcı dil ve nefret söylemine dikkat çekmek amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak ise “Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar”, “Medya ve Nefret Söylemi-II: Değişmeyen Sorular, Güncel Tartışmalar”, “Yeni Bir Söylem: Eğitim Kitapçığı”, “Ayrımcılığa Karşı Yeni bir Dil, Diyalog ve Demokrasi İçin” gibi kitaplar; yıllık olarak çıkan “Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem” raporları ve 2009 yılından 2019’a kadar ortalama dört ayda bir yayınlanan “Medyada Nefret Söylemi İzleme Raporu” gibi raporlar yayınlanmaktadır (<https://hrantdink.org/tr/>). Bu raporlarda ise dönemlik veya yıllık olarak belirli konular seçilerek bu konular ile ilgili olarak medyada çıkan haberler nefret söylemi bağlamında çeşitli sınıflandırmalar kullanılarak incelenmektedir. -Ancak bu sınıflandırma her ne kadar yazılı basın için kullanılmış olsa da, sosyal medya ortamlarına uyarlanabilmesi yani sosyal medyada üretilen içeriklerin nefret söylemi içerip içermemesi konusunda da faydalıdır. Yazılı basın ve sosyal medya platformları genel ifadeyle söylemlerden oluşur dolayısıyla yazılı basındaki söylemlerin nefret söylemi kategorileri ele alınarak incelenmesi ile sosyal

medyada üretilen içeriklerin aynı kategoriler kullanılarak incelenmesi arasında fark görülmemektedir-. İnceleme yöntemi olarak ise vakfın sınıflandırmalar sonucu belirlenen dört kategorisi kullanılmaktadır. Bu kategoriler şu şekildedir (Hrant Dink Vakfı, 2009: 4):

- Abartma / Yükleme / Çarpıtma: Bir kişi ya da olaydan yola çıkarak bir topluluğa yönelik olumsuz genellemeleri, çarpıtmaları, abartmaları, olumsuz atıfları içeren söylemler bu kategori altında değerlendirilmektedir (Örneğin sosyal medyada yabancı uyruklu bir kişinin herhangi bir suç işlemesinden dolayı suçun sebebinin o kişi değil de bağlı olduğu milliyetin bir özelliğiymiş gibi algı oluşturulması).

- Küfür / Hakaret / Aşağılama: Bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren (örneğin Kalles, Köpek, Kanıbozuk gibi) söylemlerin yer aldığı kategoridir.

- Düşmanlık / Savaş Söylemi: Bir topluluk hakkında düşmanca, savaş çağrıştıran ifadelerin yer aldığı söylemler bu kategoride tasnif edilmektedir (Örneğin geçtiğimiz yıllarda bir ülkenin bayrağının yakılması ve sosyal medyada bunun dolaşıma sokulması veya Rum vahşeti)

- Doğal Kimlik Ögesini Nefret Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma / Simgeleştirme: Doğal bir kimlik ögesinin nefret, aşağılama unsuru olarak kullanıldığı, simgeleştirildiği söylemler için oluşturulmuştur. Örneğin olumsuz anlamda “senin annen Ermeni zaten” söylemi ya da “senin soyadın Davutoğlu mu Davutyan mı?” gibi veya LGBTİ+ üyelerine yönelik üretilen “i*ne” veya aşağılayıcı şekilde “travesti” denilmesi).

2009 yılından beri düzenli olarak yayınlanan Medyada Nefret Söylemi raporları, çeşitli gazetelerden yukarıda belirtilen kategoriler ele alınarak analizler gerçekleştirmektedir. Nefret söyleminin önemi ve tehlikesi hakkında farkındalık yaratmak amacıyla yürütülen çalışmalar her ne kadar yazılı basın için olsa da sosyal medya platformlarına uyarlanabilmesi mümkündür. Ancak Hrant Dink Vakfının çalışmaları incelendiğinde sosyal medya içeriklerinde nefret söylemi analizlerinin eksik olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla üretilen bu kategorilerin sosyal medya içeriklerine uygulanması şüphesiz nefret söylemine yönelik farkındalığın artmasına katkı sağlamaktadır.

3.3.2. Kanada İnsan Hakları Mahkemesi

1977 yılında Kanada Parlamentosu tarafından bir kişi veya kuruluşun ayrımcılık yapıp yapmadığına karar vermesi için Kanada İnsan Hakları Mahkemesi (CHRT) kurulmuştur. “Kanada İnsan Hakları Mahkemesi (CHRT), sunulan kanıtlara ve içtihatlara dayalı olarak Kanada İnsan Hakları Yasasını (CHRA) uygulamak için yasal bir yetkiye sahiptir (CHRT)”. Kanada İnsan Hakları Yasası’nın (CHRA) amacı, ayrımcılığa karşı bireyleri koruma altına almaktır. Ayrımcılık ile ilgili davalara ise

Kanada İnsan Hakları Mahkemesi (CHRT) bakmaktadır. 2006 yılında Warman v Kouba davasında Peter Kouba'nın internet üzerinden takma isimler kullanarak özellikle Kızılderililer hakkında nefret mesajı ilettiğine dair şikâyet incelenmektedir. Bu mesajların nefret söylemi olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda ise -Kanada toplumunun sosyal ve politik dinamikleri de göz önüne alınarak- internette nefret mesajlarının belirlenmesi ile ilgili olarak şu göstergeleri belirlemiştir (Warman v Kouba, 2006):

- Güçlü tehdit özelliği: Hedef grup güçlü bir tehdit olarak tasvir edilmekte, toplumdaki başlıca kuruluşları kontrolü altına almakta ve diğerlerini geçim, güvenlik, ifade özgürlüğü ve genel mutluluk-refahtan yoksun bırakmaktadır.
- Gerçek hikâye özelliği: Mesajlar gerçek hikâyeler, haberler, referanslar ve saygın kaynaklar kullanılarak hedef grupla ilgili negatif genellemeler yapmaktadır.
- Yıkıcı Özellik: Hedef grup olarak çocuklar, yaşlılar ve savunmasızlar olarak tasvir edilir.
- Toplum Sorunlarının Nedeni: Hedef grup, toplumdaki ve dünyadaki mevcut problemler için suçlanır.
- Tehlike veya Şiddet: Hedef grup, doğuştan-doğası gereği tehlikeli ve öfkeli olmakla suçlanır.
- Yükümlülüğü Yerine Getirmeme: Mesajlar hedef grubun yükümlülüğünü yerine getirecek vasıftan yoksun olduğu ve kötü olduğu mesajını yaymaktadır.
- Uzaklaştırma-Sürgün Özelliği: Mesajlar bu grubun insanlardan uzaklaştırılması, ayrı tutulması ve yok edilmesini sağlayarak, diğerlerinin bu grubun vereceği zarardan kurtulacağını yayarlar.
- İnsanlık Dışı Özellik: Hedef gruplar, kıyaslamalar ve hayvanlar, haşaratlar ve diğer zararlı maddelerle ilişkilendirme yoluyla insanlıktan çıkarılır.
- Kışkırtıcı Dil Özelliği: Mesajlarda kışkırtıcı ve aşağılayıcı bir dilin aşırı nefret ve aşağılanması için kullanılması durumudur.
- Geçmiş Bir Trajedinin Önemsizleştirilmesi ya da Kutlaması Özelliği: Mesajların, hedef grubun üyelerini içeren geçmiş trajedi ya da zulmü önemsizleştirilmesi ya da kutlaması durumudur.
- Şiddet Eylemine Çağrı Özelliği: Mesajlarda hedef gruba karşı harekete geçme çağrısında bulunmaktadır.

Bu göstergeler sonucunda ise Peter Kouba'nın paylaştığı içerikler nefret söylemi olarak değerlendirilmiş ve kendisine 7.500 dolar para cezası verilmiştir. Bununla birlikte nefret söyleminin tespiti için belirlenen göstergeler analiz edildiğinde hem toplumsal hayata hem de sosyal medya platformlarına uygulanabilir niteliğe ve kapsama sahiptir. Örneğin milliyetçi kesimler tarafından mültecilerin toplumun

yapısını değiştirebilecek güce ve kalabalığa sahip olması, onları potansiyel tehdit haline getirmektedir. Benzer olarak Kürtler hakkında üretilen “Kürtler kaakdır, kaçak elektrik kullandıkları için devletimize zarar vermektedirler” düşüncesi, onları çözülmesi gereken toplumsal sorunları nedeni haline dönüştürür.

3.3.3. Sosyal Değişim Derneği’nin Medya İzleme Kriterleri

Nefret söylemi ile mücadele alanında yayınlr yapmış olan bir başka dernek ise 2009 yılında faaliyete başlayan Sosyal Değişim Derneğidir. Demokrasi ve toplumsal kalkınma, insan hakları, kültürel ilişkiler ve medya alanında faaliyet göstermiştir. 2010-2013 yılları arasında ayrımcılık, ırkçılık, nefret suçları, iklim değişikliği, kadın eşitliği gibi konuları öncelikli alan olarak ele almıştır. Bu bağlamda “Ulusal Basında Nefret Suçları - 10 Yıl, 10 rnek (2010)”, “2012 Türkiye Nefret Suçları Raporu (2012)” ve “Nefret Suçları ve Nefret Söylemi İzleme Rehberi (2012)” isimli kitaplar yayımlanmıştır. “Nefret Suçları ve Nefret Söylemi İzleme Rehberi (2012)” başlıklı yayın içerisinde de medyada nefret söyleminin üretilmesinde kullanılan çeşitli yöntemler belirlenmiştir. Bu yöntemler nefret söylemi üretiminde kullanılacağı gibi nefret söyleminin tespitinde de kullanılabilir ve yine Hrant Dink Vakfı ve Kanada İnsan Hakları Mahkemesinin Warman v Kouba (2006) davası tarafından belirlenen göstergeler gibi hem toplumsal hayata hem de sosyal medya içeriklerine uyarlanabilmektedir (şensever, 2012: 32):

-Haber edilen olayın içeriğinden bağımsız olarak hedef kişi/grubun kişisel özelliklerine (kültürel pratikler, kişisel alışkanlıklar) saldırı, eleştiri, gereksiz oranda yer verme.

-Bağlantı yoluyla suçlama (PKK zerinden Kürtlere de suç atfetmek)

-Markalaştırmak (Mehmetçik)

-Olayla ilgili olmaksızın belli bir hedef gruba saldırmak, konu etmek (Batının oyunu)

-Korku, tehdit, savaş ortamını çağrıştıran dil kullanmak

-Diğerlerine yönelik şiddeti/ayrımcılığı överek haklı göstermek

-Yanlı-bilinçli-kasıtlı saptırma

-Yabancı-mülteci ve göçmen düşmanlığını tetiklemek.

-Hakların tehdit algılanması boyutunda sunulması.

-Kullanılan kaynak kişi ya da belgelerin sürekli gündeme getirilerek gazetenin yaptığı haberi benimsemesi.

- Haberin öznesini fırsat bilerek hakaret/aşağılama/nefret öznesi haline getirme
- Biz ve onlar ayrımını belirginleştiren ifadeler. Bazı değerlerin bize ait olduğunun vurgulanması.
- Yorumun bilgi/olgu olarak sunulması.
- Aşağılayıcı sıfatlar kullanmak
- Sağlık, hastalık, mikrop gibi metaforlar kullanılarak iletilen mesajlar

Nefret söylemi, tespit ve üretim aşamasında hemen hemen aynı kıstasları gerektirdiği görülmektedir. Ancak ele alınan örneklemeler doğrultusunda söylenmelidir nefret söyleminin tespiti için belirlenen kriterler, içinde bulunulan toplumsal ve politik yapıdan farklı düşünülmemelidir. Toplumun sosyo-kültürel yapısı ve hâkim ideolojisi, nefret söyleminin biçimlerinde de farklılık oluşturmaktadır.

3.3.4. SOVA Bilgi ve Analiz Merkezi Metodolojisi

2002’de kurulan Moskova merkezli SOVA Bilgi ve Analiz Merkezi (SOVA Center for Information and Analysis), çalışmalarını milliyetçilik, yabancı düşmanlığı, kiliseler ve laik toplum arasındaki ilişkiler üzerinden bilgilendirme ve araştırmalar yaparak yürütmektedir. Bununla birlikte merkez, Kırgızistan medyasındaki etnik ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı hakkında hazırlanan raporda nefret söylemi tespiti ile ilgili şu sınıflandırmayı ortaya koymuştur (Sikorskaya and Gafarova, 2014: 8):

- Bir etnik grubun diğerine karşı işlediği tarihsel suçlara ilişkin açıklamalar,
- Ayrıkçılık (kültürel, etnik, aşiretsel, dinî, ırksal grubun genel ülkeden sınırlarından ayrı bir otonom ya da özerklik talebi), toprak istemi ya da diğer olumsuz hırslar sebebiyle diğer etnik grupları suçlamak,
- Etnik ya da dini gruplarla ilgili olarak olumsuz imaj yaratmak,
- İç çatışmaları ve suç suçlamalarını kapsayarak etnik bir grubun olumsuz imajını oluşturmak,
- Diğerleri arasında düşman aramak veya bir grubun sorunlarını başkalarına yansıtmak,
- Bir etnik grubun üstünlüğünün ifadeleri kullanmak,
- Etnik bir grubu istenmediği bölgeye yerleşmekle suçlamak,
- Diğer etnik grupları, yerli halkın dilini ve kültürünü öğrenmeye isteksizlikle suçlamak.

Bununla birlikte rapor içerisinde yukarıda verilen nefret söylemi türleri, topluma verebileceği tehdit ve zarar düzeyine göre sert, orta ve yumuşak olarak üçe ayrılmıştır.

Nefret söyleminin sert biçimlerine “şiddet çağrısı, ayrımcılık çağrısı, şiddet ve ayrımcılık için üstü kapalı yapılan çağrı” girer. Orta şiddette yapılan nefret söylemi ise

Tarihsel şiddet ve ayrımcılık vakalarının gerekçelendirilmesi, şiddet ve ayrımcılığın kabul edilmiş tarihsel gerçekleri hakkında şüphe uyandıran makale ve ifadeler, bir veya başka bir etnik veya dini grubun tarihi suçlarına ilişkin ifadeler, bir veya başka bir etnik veya dini grubun toplum, devlet üzerindeki olumsuz etkisine ilişkin suçlamalar ve bir veya başka bir etnik veya dini grubun orantısız üstünlüğü hakkındaki düşünceler

Örnek olarak verilebilir. Nefret söyleminin yumuşak biçimleri ise “etnik veya dini bir grubun olumsuz imajının oluşturulması, bir veya başka bir etnik veya dini grubun yetersizliğine ilişkin ifadeler, bir veya başka bir etnik veya dini grubun ahlaki zayıflıklarına ilişkin açıklamalar ve etnik veya dini gruba veya temsilcilerine aşağılayıcı veya aşağılayıcı bir bağlamda yapılan atıflardır” (Sikorskaya and Gafarova, 2014: 8-9).

3.4. Sosyal Medyada Nefret Söylemi Tespiti

Nefret söylemi, bir ifade biçimi olduğundan ve tanımsal belirsizliğinden dolayı tespit edilmesi zor bir yapıya sahiptir. Sosyal medya ise getirdiği anonimlik, yayılım ve kullanıcı üretimi içerik gibi özellikleri ile nefret söyleminin üretimine zemin hazırlamaktadır. Yeni medya ortamlarında nefret söylemi üretimi, 1983 yılında Batı Virginia’da yaşayan Neonazi savunucu George Dietz tarafından dönemin haberleşme panosu BBS üzerinden yaydığı ırkçı içerikler ile başlamaktadır. Ardından 1984 yılında Louis Beam, ABD’de yine haberleşme panosu üzerinde Aryan Liberty Net’i başlatmıştır. Almanya’da ise 1990’ların başında haberleşme panolar üzerinden ırkçı söylem aşırı sağcı örgütler tarafından dağıtılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte 1990’lı yıllardan itibaren internette ırkçı/nefret içerikli paylaşımların arttığı belirlenmiştir. Örneğin 1995 yılında eski Ku Klux Klan üyesi Don Black tarafından kurulan stormfront.org isimli forum sitesi beyaz üstünlüğü savunan paylaşımlar içermektedir (Karaduman ve Akbulutgiller, 2016: 375; Çomu ve Binark, 2013: 206). Halen aktif olan sitede güncel haberler ile ilgili yorumlar, ideoloji ve felsefe, kültür, doğa, çevre ve benzeri konularda paylaşımlar üretilmektedir. Twitter (2022), YouTube (2022a) ve Ekşi Sözlük (2011) gibi sosyal medya uygulamaları nefret söyleminin tespit edilmesine ve önlenmesine yönelik politikalar ve analizler gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte Perspective API gibi yeni medya araçları da nefret söyleminin tespit edilmesine yönelik algoritmalar geliştirerek nefret söylemi içerebilen sözcükleri seçebilmektedir. Sosyal medyada üretilen nefret söyleminin tespit edilmesi ile ilgili

olarak birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda bir kesimin (Suriyeli, yaşlı, çingene ve benzeri) bir sosyal medya platformunda uğradığı ayrımcılık ve bu ayrımcılık bağlamında üretilen nefret söylemleri ve bu söylemlerin tespit edilmesi incelenmektedir. Örneğin Alp (2016), Hrant Dink Vakfının geliştirdiği kategorileri ele alarak Ekşi Sözlük isimli katılımcı sözlük platformundaki Çingeneler hakkında yazılan yorumları incelemiştir. İnceleme sonucunda ise Ekşi Sözlük isimli anonim katılımcı sözlük platformunun nefret söyleminin üretimine katkıda bulunduğu ulaşılmıştır. Öztürk (2021: 148), çalışmasında Hrant Dink Vakfı nefret söylemi kategorilerini kullanılarak elde edilen bulguları Teun Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Çözümlemesi yöntemi ile analiz etmiştir. Çalışma sonucunda ise Twitter'ın nefret söylemi üretimine aracılık ettiğine ulaşılmıştır. Sosyal medyada üretilen nefret söylemi ve bunun tespit edilmesi ile ilgili bir başka araştırma ise Dirini ve Özsu (2020) tarafından hazırlanan rapordur. Bu raporda sosyal medyada üretilen nefret söylemleri kategorilere ayrılarak söylem analizi kullanılarak analiz edilmektedir. Raporun kapsamı 1 Şubat 2020-1 Haziran 2020 tarihleri arasında etnik kökene, yaşa ve cinsel kimlik/cinsel yönelime dayalı üretilen nefret söylemleri ile sınırlandırılmaktadır. Bu özelliklerin seçilmesinin sebebi ise COVID-19'un Çin'de ortaya çıkmasından dolayı ve Türkiye'de çeşitli alanlarda 65 yaş üzeri kesime yönelik uygulamalar olmasından dolayıdır. Cinsel kimlik/cinsel yönelim alanı ise 24 Nisan 2020'de Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş'ın İslam dininin zınnı ve eşcinselliği HIV virüsü özelinde hastalık yaydığı gerekçesiyle lanetlediğini iddia etmesi sebebiyle araştırma içine dâhil edilmiştir. YouTube, Instagram, Twitter ve Facebook üzerinden belirlenen hashtagler ile veriler toplanmış ve belirlenen kategoriler ile analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan kategorileştirme yine Hrant Dink Vakfının belirlediği kategorilerdir fakat bununla birlikte "İğrençleştirme" ve "Günah Keçileştirme" isimli iki yeni kategori daha eklenmiştir. Temel olarak iğrençleştirme özellikle yemek kültürü kullanılarak karşı grubu yani ötekiyi insan dışı olarak konumlandırmaktadır. Bir çeşit aşağılama olarak kabul edilse de aşağılamadan farklı olarak, bir topluluğun simgesel bir ögesinin (örneğin yeme-içme kültürünün) tiksinti duygusu aracılığıyla gayri-insanileştirilmesi söz konusudur. Günah keçileştirmede ise "Yaşanan tüm olumsuz gelişmelerden yalnızca belli bir grubu suçlayarak korku nesnesi haline getirmektir". Simgeleştirmeye benzeyen günah keçisi ilan etme, Simgeleştirmeden farklı olarak "yöneldiği toplumsal grubu komplo ile özdeşleştirmektedir. Simgeleştirme, kimlikleri etiketleme unsuru olarak kullanılırken günah keçileştirme geçmişteki ve gelecekteki tüm olumsuzluklardan tek

bir kimliği sorumlu tutarak suç unsuru ve korku nesnesi olarak sunmaktadır” (Dirini ve Özsu, 2020: 17). Raporda yapılan kategorilere örnekler ise şu şekildedir:

* Abartma/yükleme/çarpıtma: “Siz böyle saçma sapan şeyler yerseniz tabii korona olursunuz siz nasıl bir insansınız önüne gelen her şeyi yiyor (s.19)”.

* İğrençleştirme: “Arkadaşlar görüyorsunuz bu Çinliler iğrenç iğrenç şeyler yiyor çok pis pis şeyler yiyorlar ay nasıl yiyorlar öyle (s.20)”.

* Düşmanlaştırma: “İnananlar için bu konu açık ve net Allah’ın emri tek sorun var o da İslam düşmanlarıdır (s.45)”.

* Günah keçileştirme: (COVID-19 virüsünün yayılma hızının artmasında, yaşlıların karantina önlemlerini almamasından yola çıkılarak, yaşlılar sorumlu görülerek) “Vurun bunları öldürün şu yaşların ülkeye hiçbir faydası yok ama ekonomiye çok büyük zararı var ve aynı zamanda onlar yüzünden salgın yayılacak (s. 37)”.

* Simgeleştirme: “Biri yarasa yer biri domuz yer kurbağa kedi çabası çok şükür biz Müslümanlara (s. 29)”.

* Küfür/hakaret/aşağılama: “Ne biçim pis bir mide var bu varlıklarda insana benzemiyor değişik bir ırklar (s. 28)”.

Raporun sonucunda ise Türkiye’de nefret söylemine sürekli olarak maruz kalan grupların yanı sıra Çinliler özelinde Asyalılar ile yaşlılara yönelik de nefret söylemi üretildiği görülmüştür. Akgül (2020) çalışmasında sosyal medyada Covid-19 döneminde yaşlılara yönelik üretilen nefret söylemini ele almış ve yöntem olarak Hrant Dink Vakfının nefret söylemi kategorileri kullanılmıştır. Bununla birlikte çalışmaya referans olması açısından Kanada İnsan Hakları Mahkemesinin belirlediği nefret söylemi göstergelerinden de faydalanmıştır. Araştırmanın sonucunda ise 65 yaş üstü bireylerin toplum için zararlı olduğu ve hatta toplumdaki soyutlanmaları gerektiğine yönelik nefret söylemi bulgularına ulaşılmıştır. Sosyal medyada nefret söyleminin tespitinde kullanılabilecek sınıflandırma ortaya koyan bir diğer çalışma ise Karaduman ve Akbulutgiller (2016) tarafından yapılan araştırmadır. Yeni medyada nefret söylemini ve ayrımcı dili konu alan çalışmada, nefret ve ayrımcı söylemlerin ne sıklıkta ve ne şekilde kullanıldıkları Takvim, Yeni Akit, Milli Gazete ve Yeni Şafak gazetelerinin sosyal medyada Twitter hesapları bağlamında incelenmiştir. Çalışma haberleri, görselleri, başlıkları incelemek için söylem analizi yöntemini kullanmıştır. Bir aylık süre boyunca (20 Ağustos-20 Eylül 2014) haberleri incelenen yukarıda belirtilen gazeteler Hrant Dink Vakfı’nın belirlediği kategorilere ek olarak aşağıdaki üç farklı kategori daha eklenerek analiz edilse de özellikle eklenen yeni kategoriler hakkında açıklama bilgisi verilmemiştir:

- * Abartma/Anlam Yükleme
- * Küfür/Hakaret Söylemi
- * Düşmanlık/Savaş Söylemi
- * Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma
- * Önemsememe/Yok Sayma Söylemi
- * Aşağılama/Alay Etme Söylemi
- * Yargıda Bulunma/Kendince Konumlandırma

Araştırmanın bulgularına bakıldığında ise incelenen haberlerin nefret söylemi kategorilerine göre en yüksek %24 ile Yargıda bulunma/kendince konumlandırma kategorisinin aldığını görülmüştür. Gazeteler çoğunlukla kişiler hakkında ya da diğer gazeteler hakkında kendince ifadelendirmelerde bulunmuşlardır. Sonrasında en fazla dilimi, %20 ile Aşağılama/alay etme söylemi, %19 ile Küfür/hakaret söylemi ve %17 ile de Düşmanlık/savaş söylemi almaktadır. Bakıldığında bu dilimlerin oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Pastadaki en küçük dilimleri ise, %8 ile Önemsememe/yok sayma söylemi ve %3 ile Doğal kimlik ögesini küçük düşürme amacıyla kullanma oluşturmaktadır. Analizin devamında ise hedeflere göre nefret ve ayrımcılık söylemleri (kişiye yönelik, Batı, İsrail ve benzeri), dönemlere göre nefret ve ayrımcılık söylemleri başlıkları altında içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise nefret söylemlerinin yeni medya aracılığıyla hızlı bir şekilde dolaşıma sokulduğu görülmüştür (Karaduman ve Akbulutgiller, 2016: 387).

Sosyal medyada nefret söylemi ile ilgili yazılan tezlerde ve makalelerde genellikle Hrant Dink Vakfının kategorileri kimi zaman içerik analizi ile birlikte, kimi zaman ise eleştirel söylem çözümlemesi ile birlikte kullanıldığı görülmektedir (Parlak ve Kaya, 2022: 95). Dolayısıyla Kanada İnsan Hakları Mahkemesinin Warman v Kouba davasında belirlediği göstergeler, Sosyal Değişim Derneği'nin Medya İzleme Kriterleri, SOVA Bilgi ve Analiz Merkezinin sınıflandırmaları her ne kadar hem sosyo-kültürel hayatta hem de sosyal medyada nefret söyleminin tespiti için uygulanabilir olsa da araştırmacılar tarafından tercih edilmediği sonucuna ulaşılmaktadır (Parlak ve Kaya, 2022: 93). Bunun sebebi ise bu kurum ve kuruluşların belirlediği ölçütler ve göstergelerin –Kanada İnsan Hakları mahkemesi, SOVA- kendi toplumunun içinde bulunduğu politik ve toplumsal yapısından dolayı her ülkeye, her topluma ve her çalışmaya uyarlanamamasındandır. Bilindiği üzere nefret söyleminin

tek bir evrensel tanımlaması yoktur ve bunun sebebi ülkelerin toplumsal düşüncelerinin birbirlerinden farklı olmasıdır. Aynı durum nefret söyleminin tespiti için belirlenen göstergeler ve bu göstergelerin çalışmalarda kullanımında da görülmektedir.

Çalışmanın devamında fikir paylaşım platformu olmasından dolayı Twitter, bütün sosyal medya uygulamaları içinde en fazla ikinci kullanıcı sayısına ve video paylaşım platformları arasında en fazla kullanıcı sayısına sahip olan YouTube, katılımcı sözlükler arasında en fazla kullanıcıya sahip olmasından dolayı Ekşi Sözlük ve sosyal medya uygulaması olmayan fakat nefret söylemi tespit edilmesine yönelik yapay zekâdan faydalanan bir proje olan Perspective API incelenmiştir.

3.4.1. Twitter Nefret Söylemi Politikası

Nefret söyleminin üretilmesi ve sosyal medya aracılığıyla dolaşıma sokulmasına karşı olan ve buna yönelik politikalar geliştiren bir diğer sosyal medya platformu ise We Are Social (We Are Social, 2021) verilerine göre 353 Milyon kullanıcıya sahip olan Twitter uygulamasıdır. Herkes için içerik oluşturmayı, bireylerin görüşlerini ve bilgilerini paylaşmayı, görüşlerini sınırsızca ifade etmeyi misyon olarak benimseyen uygulama, bu yönüyle nefret söylemi üretimine de zemin oluşturmaktadır. Twitter, bu noktada korumalı kategoriler olarak tanımlanan kadınlara, renkli insanlara, LGBTİQ+ üyelerine ve diğer öteki olarak konumlanmış gruplara karşı nefret söylemi üreten içerikleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Twitter’da da YouTube’da olduğu gibi kullanıcı bildirimleri dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte Twitter sadece nefret söylemi ile ilgili değil, şiddet, terörizm, çocuk istismarı, taciz, intihar, görsel şiddet, yaşa dışı ürünler ile ilgili de politikalar düzenlemektedir. Nefret söylemi ile ilgili yaptırım yapmadan önce, YouTube gibi Twitter da belirli durumların olmasını bekler. Twitter’ın nefret söylemi tespitine yönelik göstergeler ise şu şekildedir (Twitter, 2022):

-Şiddet içeren tehditler,

-Bir kişiye veya bir grup insana ciddi bir zarar gelmesini dilemek, ummak ya da istemek,

-Korumalı grupların öncelikli hedef ya da kurban olduğu toplu katliamlara, şiddet olaylarına veya belirli şiddet eylemlerine göndermeler yapmak,

-Korumalı kategorilere karşı korku uyandırmak,

-Tekrar eden ve/veya kişinin rızası olmadan yapılan karalamalar, yakıştırmalar, ırkçı ve cinsiyetçi kinayeler veya birinin itibarını zedeleyen diğer içerikler,

-Nefret içeren görüntüler

Twitter, nefret söylemi üretimine karşı çeşitli yaptırımlar kullanmaktadır (Twitter, 2021). Bu yaptırımlar tweet veya direkt mesaj üzerinden gerçekleşmektedir. Yukarıdaki ölçütlere uyan tweetler, görünürlüğü sınırlandırılması, içeriğin kaldırılması talebi veya ihlal eden içeriğin kaldırılana kadar gizlenmesi ile engellenebilmektedir. Direkt mesaj üzerinden yapılan yaptırımlarda ise hakkında bildirimde bulunulan, nefret söylemi politikasını ihlal eden kişi ile bildirim yapan kişi arasındaki sohbetin gizlenmesi veya direkt mesajın grupta bulunanların tekrar görmemesini sağlamak için bir bildirim arkasına yerleştirilmesi ile nefret söyleminin önüne geçme amaçlanmaktadır. Son olarak hesap düzeyindeki yaptırımlar ise bir hesabın içerik üretmesinin kapatılması ile sadece okuma yapabilmesi, Twitter'ın anonim hesap özelliğini kötüye kullanması sonucu telefon numarası veya e-posta onayı istenmesi veya hesabın kalıcı olarak askıya alınması nefret söylemine çözüm olarak uygulanmaktadır. Bu noktada kişiler eğer hata yapıldığını düşünüyorsa itiraz etme hakkına da sahiptir. Ayrıca Twitter, Safety Mode (Güvenlik Modu) isimli yeni özelliği sayesinde hakaret veya nefret dolu sözleri üreten kullanıcıları 7 günlüğüne geçici olarak engelleyebilmektedir. Bu ayar etkinleştirildiğinde sistem tweet içeriğini ve tweet yazarı ile yanıtlayıcı arasındaki ilişkiyi değerlendirir ve bu olumsuz etkileşimin düzeyine göre karşı hesabı kullanıcı için engeller (Doherty, 2021).

3.4.2. YouTube Nefret Söylemi Politikası

2005 yılında kurulan YouTube, bir video paylaşım platformudur. We Are Social'ın hazırlamış olduğu "Digital 2021" isimli sosyal medya istatistiklerini paylaştığı özel rapora göre YouTube 2,291 Milyar kullanıcıya sahiptir. Bu kullanıcı sayısı, onu Facebook'tan sonra (2,740 Milyar) en büyük ikinci sosyal paylaşım ağı yapmıştır. Video izleme uygulamaları içerisinde ise kullanıcı başı aylık 23.2 saat ile birinci sırada gelmektedir (We Are Social, 2021). Bu istatistikler, YouTube video paylaşım uygulamasının etkileşime olan katkısının büyüklüğüne örnektir. Uygulamasının küreselleşmesi, onu kullanan kullanıcıların içerik üretmelerinde daha özgür olabilmesine yol açmıştır ki bu durum nefret söylemi üretimini de etkileyebilmektedir. Bununla ilgili olarak YouTube, nefret söylemi politikası kullanmakta ve sürekli güncellemektedir. YouTube, nefret söylemi içeren içerikleri

tespit etmek ve kaldırmak için, nefret söylemi tanımlarında ele alınan grupları (Yaş, etnik köken, renk, dil, din, cinsiyet, cinsel yönelim ve benzeri) temele almaktadır. Bu birey veya gruplara yönelik şiddeti veya nefreti teşvik eden içerikleri ortadan kaldırmaya çalışan YouTube, nefret söylemini tespit etmek için sadece kendi algoritmalarını değil, kullanıcı şikâyetlerini de dikkate alarak incelemeler gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte YouTube, nefret söylemini tespit edilmesine yönelik şu kıstasları belirlemiştir (YouTube, 2022a):

-Bireyleri ya da grupları insandan aşağı niteliklerle adlandırarak, hayvanlarla, böceklerle, haşereyle, hastalıkla ya da insandan farklı herhangi bir varlıkla karşılaştırarak küçük düşürme.

-Yukarıda belirtilen özelliklere dayalı olarak bireylere veya gruplara yönelik şiddetin övülmesi veya yüceltilmesi.

-Yukarıda belirtilen özelliklere dayanarak nefreti teşvik eden ırksal, dinsel veya başka türde hakaretlerin ve basmakalıp örneklerin kullanılması. Bu, söz konusu basmakalıp örnekleri teşvik eden veya bunları gerçekmiş gibi ele alan konuşma, metin veya görüntü biçiminde olabilir.

-Yukarıda belirtilen özelliklere dayanarak bireylerin veya grupların fiziksel ya da zihinsel yönden aciz, eksik veya hastalıklı olduğunu iddia eden içerikler. Bir grubun daha değersiz, daha az zeki/yetenekli veya kusurlu olduğunu ima eden içerikler de bu kapsamdadır.

-Şiddeti, ayrımcılığı, fark gözetmeyi veya dışlamayı meşrulaştırma amacıyla, yukarıda belirtilen özelliklere dayalı olarak bir grubun diğerlerine kıyasla üstün olduğunu belirten içerikler.

-Yukarıda belirtilen özelliklere dayalı olarak bireylerin veya grupların kötü, ahlaksız ya da art niyetli olduğunu belirten komplo teorileri.

-Yukarıda belirtilen özelliklere dayalı olarak bireyleri veya grupları zapt etmeyi ya da bu gruplar üzerinde üstünlük kurmayı teşvik eden içerikler.

-Kanıtlara dayalı, şiddet unsuru barındıran bir olayın gerçekleştiğini inkâr eden içerikler.

-Kişilerin, diğer kişilere karşı olan duygusal, romantik ve/veya cinsel yönelimlerine saldırıda bulunan içerikler.

-Yeni üyeler kazanma ve ideolojileri doğrultusunda maddi yardım toplama gibi amaçlarla nefret uyandırıcı üstünlük yanlısı propaganda yapılan içerikler.

-Şarkı sözlerinde, meta verilerinde ya da görüntülerinde nefrete dayalı üstünlüğün teşvik edildiği müzik videoları.

YouTube, belirlenen bu göstergeler esas alınarak üretilen içerikleri denetlemekte ve bu kuralları ihlal edenlere çeşitli yaptırımlar uygulamaktadır. Nefret söylemini ilk kez ihlal edenlerin içerikleri kaldırılmakta ve uyarı verilmektedir. İkinci ihlalde ihtar

gönderilmekte ve hesap 1 haftalığına askıya alınmaktadır. 90 gün içinde 3 uyarı alan kanallar ise kapatılmaktadır (YouTube, 2022a).

YouTube, bu tür içerikleri tespit etmek için hem kullanıcı şikâyetlerinden hem de makine öğrenimi ile yapılan kombinasyonlardan faydalanmaktadır. Aynı zamanda YouTube, YouTube Trusted Flagger Program (Güvenilir İşaretçi Program) isimli program aracılığıyla nefret söyleminin önüne geçmeye çalışmaktadır. YouTube, kullanıcılar, Sivil Toplum Kuruluşları ve Devlet Kurumları katkıları ile çalışmaktadır ve bu Güvenilir İşaretçi Program, YouTube tarafından bu kişi, kurum veya kuruluşlara destek olması için üretilmiştir (YouTube, 2022b).

YouTube, her 3 ayda bir yaptırımlarına yönelik olarak Google'ın geliştirdiği Transparency Report'a (Şeffaflık Raporu) grafik raporlar hazırlar ve sunar. YouTube Topluluk Kuralları Yaptırımı başlıklı rapor içerisinde toplam kaldırılan kanallar, kaldırılma nedenleri ve yüzdeleri, kaldırılan yorumlar, kaldırılan videolar ve kaldırılma nedenleri ve benzeri ihlal raporlarını sunar. Temmuz 2021-Eylül 2021 yılında hazırlanan rapora göre kaldırılan video sayısı 6.229.882'dir. Bu videoların kaldırılma nedenlerine bakıldığında ise %31.9 ile en yüksek olarak Çocuk Güvenliği gelmektedir. Bir sonraki neden ise %23.3 ile şiddet içerikleridir. Nefret veya taciz içeren içerik sayısı ve yüzdesi ise 114.854 ile %1.8'dir. Nefret veya taciz içeren içeriklerin kaldırılma sayılarının yıla göre karşılaştırmasında Temmuz 2020-Eylül 2020 tarihleri arasında 7.872.684 video kaldırılmıştır ve bunun 85.134'ü (%1.1) nefret veya taciz içeren videodur. Temmuz 2019-Eylül 2019 tarihleri arasında ise 8.765.893 videonun kaldırıldığı, bu videolardan 76.614'ü (%0.9) nefret veya taciz sebebiyledir. Bu üç yılın Temmuz-Eylül verileri incelendiğinde sayılara göre kaldırılan videolarda bir düşüş gözlemlenmektedir³. Buna karşılık nefret veya taciz içeren videoların artışı ise son üç yıl içerisinde YouTube'da üretilen nefret söyleminin arttığını göstermektedir. Sonuç olarak YouTube video paylaşım platformunun nefret söylemini tespit etmeye ve ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalara önem verdiği görülmektedir. Nefret söyleminin yayılmasında büyük önem taşıyan sosyal medya platformlarının nefret söylemine yönelik bu inceleme ve analizleri, nefret söyleminin azalabilmesi ve

³ Detaylı bilgi için Bkz: https://transparencyreport.google.com/youtube-policy/removals?hl=en&channels_by_reason=period:2021Q3&lu=total_channels_removed&videos_by_reason=period:2020Q3&total_removed_videos=period:2019Q3;exclude_automated:all&total_channels_removed=period:2019Q3

toplumun her kesimi için refah, huzurlu ve güvenli bir ortamın oluşması için gerekli adımlardan bir tanesi olabilmektedir.

3.4.3. Ekşi Sözlük Nefret Söylemi Denetim Projesi

1999 yılında kurulan ve kayıtlı kullanıcıların (yazarların) belirli başlıklar altında yorum yaptığı ve aslında tamamen kullanıcı üretimi içerik özelliğine sahip katılımcı sözlüktür. We Are Social'ın 2021 Türkiye verilerine göre 156 milyon ile en fazla ziyaret edilen 10. web sitesidir⁴. Tamamen anonim kullanıcıların belirli başlıklar altında attığı yorumlardan oluşan sözlük, Twitter, Instagram, Facebook gibi uygulamaların aksine daha yerel olmasından dolayı bu alandaki denetimler de daha düşüktür. Bu özellikleri ise Ekşi Sözlüğü nefret söylemi üretme potansiyeline sahip olanlar için uygun hale getirmektedir ve bu sebepler sosyal medyada nefret söylemi üzerine yapılan araştırmalar için de zengin bir veri seti sunar. Sözlük, hemen hemen her başlıkla ilgili fikirlerin, tanımların, yorumların paylaşıldığı sanal kamusal alan olması özelliğiyle olumlu veya olumsuz kişileri ve düşünceleri barındırır. Nefret söyleminin üretiminin yüksek olmasından dolayı sözlük, gönüllüler ile birlikte 2011 yılında Ekşi Sözlük Nefret Söylemi Denetim Projesini hazırlamıştır. Projenin tanımı, “Verilen bir metnin nefret söylemi içerip içermediğinin tespit edilmesini sağlayacak bir mekanizma geliştirmek ve nefret söylemi olduğuna karar verilmesi halinde Ekşi Sözlük çerçevesinde uygulanacak yaptırımın içeriğini belirlemektir”. Ekşi Sözlük içerisinde nefret söylemi içeren içerikler kullanıcıların “ispiyonlaması” ile “Nefret Söylemi Denetleme Ekibine” iletilmektedir. Burada ispiyonlanan içerikler denetleme ekibi tarafından incelenir. İnceleme için aranan tek şart ise nefret söylemi olduğu düşünülen ifadenin etnik köken, ırk, dil, inanış durumu, fiziksel veya zihinsel engel, bölgesel farklılıklar, cinsiyet, cinsel kimlik, cinsel yönelim gruplarından en az birisine yönelik olmasıdır. Nefret Söylemi Denetleme Ekibi üyeleri gelen içerikleri oylar ve en az 2/3'lik çoğunluğun onay vermesi durumunda içerik nefret söylemi olarak işaretlenir. Nefret söylemi olarak tespit edilen içerikler (Ekşi Sözlük, 2011):

a- Yukarıdaki usullere göre yeterli şartları sağlayıp incelemesi, “Nefret Söylemi” olarak sonuçlanan bütün entry'ler silinir. Yazarın ‘Moderasyon Tarihçesi’ bu bilgiyle güncellenir.

b- Toplamda 4 (Dört) entry'si ‘Nefret Söylemi’ gerekçesiyle silinmiş yazar ‘Çaylak’ edilir.

⁴ Detaylı İnceleme için Bkz. <https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey?rq=turkey>

c- Bu gerekçeyle yaptırımla karşılaşmış yazarın çaylaklık dönüşünde ‘Nefret Söylemi’ gerekçesiyle 2 (iki) entry’si daha silinirse uçurulur (üyelikten çıkarılır)

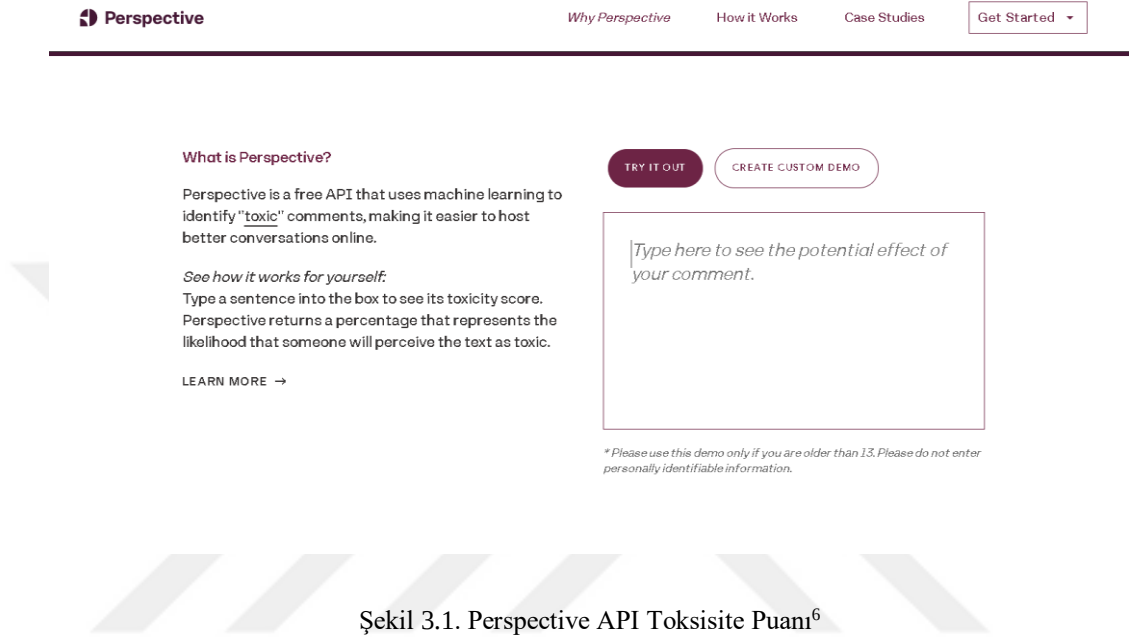
Sonuç olarak bakıldığında Ekşi Sözlük isimli katılımcı sözlük platformu, nefret söyleminin önüne geçmek adına çalışmalar yürütmüş olsa da Nefret Söylemi Denetim Projesi tarafından engellenen nefret söylemleri ile ilgili herhangi bir istatistik görülmemektedir. Dolayısıyla hem bu bilgiler hem de yukarıda incelenen çalışmalar doğrultusunda söylenebilir ki sosyal medyada üretilen nefret söylemi üretimine Ekşi Sözlük uygulaması uygun zemini sağlamaktadır.

3.4.4. Perspective API

Çevrimiçi nefret söyleminin önüne geçmek için “toksik” -sosyal medyada kullanılan “zehirli” nefret dili- yorumları tespit etmek amacıyla üretilen Perspective API, 2020 yılında Google tarafından satın alınan Jigsaw LLC ve Google iş birliği ile 2017 yılında piyasaya sürülmüştür. Perspective API projesinin amacı ise, internette üretilen nefret içerikli yorumları bulmaktır. Makine öğrenim modellerini kullanarak kötüye kullanma amaçlı yorumları belirleyen bu uygulamada 0 ve 1 arasında belirlenen toksisite puanlarına göre yorumun nefret içerip içermediği tespit edilir (Şekil 3.1.). Belirli puanın üzerinde çıkan yorumlar ise bloklanır. Bu API projesi, birçok yayın ve platform tarafından çevrimiçi nefret söylemini azaltmak için kullanılmaktadır (The New York Times, Disqus, Le Monde)⁵. Örneğin FACEIT isimli bağımsız rekabetçi oyun platformu, nefret söylemi ile mücadele için Perspective API’yı kullanmaktadır. 2019 yılı verilerine göre Perspective API, 2019 yılı içerisinde toplamda 160 Milyondan fazla veriyi analiz etmiş başlangıç testlerinde çok yüksek çıkan toksisite puanına göre %20.13’lük bir düşüş sağlamıştır (Jigsaw, 2019). Yine Perspective API kullanımı ile çevrimiçi nefret içeren yorumların azalmasını sağlayan bir başka kurum ise “The Southeast Missourian” isimli yerel bir gazetedir. Gazete okuyucuları 2019 verilerine göre her yıl on binlerce yorum yayınlamakta ve okuyucuların %86 gibi yüksek oranı ise bu yorumları ailesi, arkadaşları ve çevresi ile tartışmaktadır. Bu kadar yoğun yorum ve tartışma ortamı ise nefret söylemi üretimini artırmıştır. Online nefret söyleminin önüne geçmek için Perspective API’nın makine öğrenim modelini kullanan site, nefret söylemi içeren yorumları daha kolay belirleyebilmekte Southeast Missourian moderatörleri, bir yorumu kaldırma veya yayınlamama konusunda daha kolay karar verebilmektedir. İlk olarak 2018 yılında test

⁵ Detaylı İnceleme için Bkz. <https://www.perspectiveapi.com/>

edilen Perspective API, ilk üç ay içerisinde gönderildikten sonra moderatörleri tarafından incelemeye ihtiyaç duyan yorumları %59 oranında azaltmıştır ve yüksek düzeyde toksik (>.9) olarak işaretlenen yorumların sayısı neredeyse sıfıra (%0.04) düştüğü görülmüştür. Testin başladığı 2018 yılı ve 2019 yılı verilerinde ise kullanıcı tarafından bildirilen yorumlar yarı yarıya düşmüş ve nefret söylemi içerdiği tespit edilen toksik yorumlar %0,03 ile sıfıra doğru yaklaşmaktadır (Syed, 2019).

Şekil 3.1. Perspective API Toksisite Puanı⁶

3.5. Sosyal Medyada Nefret Söylemi Türleri

Nefret söylemi, sosyal medyada birçok farklı türde üretilerek birçok farklı özelliğe ve gruba sahip bireyleri ayrıştırmayı amaçlamaktadır. Bu türler ise hedef aldığı gruba göre siyasal nefret söylemi, kadınlara yönelik nefret söylemi, yabancılara ve göçmenlere yönelik nefret söylemi, cinsel kimlik temelli nefret söylemi, inanç ve mezhep temelli nefret söylemi ve engelli ve çeşitli hastalıklara yönelik nefret söylemi olarak 6 temel başlıkta değerlendirilebilir (Binark ve Çomu, 2012).

Siyasal Nefret Söylemi: Siyasal nefret söylemi, siyasi bir düşünceyi ya da bu görüşlere sempati duyanlara yönelik olarak yapılan nefret söylemi türüdür. Bazen bütün bir ideolojinin tamamını hedef alabileceği gibi bazen de bir veya birkaç siyasi partiyi, bazen ise daha küçük grupları hedef alabilmektedir (Vardal, 2015: 150; Binark ve Çomu, 2012).

⁶ <https://perspectiveapi.com/#/home>

Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi: Sosyal medyada kadınlara yönelik ve cinsiyetçi ifadeler barındıran nefret söylemi türüdür. Aşağılama amacı ile kadının toplum içerisindeki konumunun arka plana atılması nefret söylemi kullanılarak üretilebilmektedir (Çomu ve Binark, 2013: 209).

Yabancılar ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi: Sosyal medyada nefret söylemi, kimi zaman yabancıları ve göçmenleri hedef alabilmektedir. Irkçılıktan beslenen bu nefret söylemi türü farklı etnik gruplara sahip insanları toplum içinde korku kaynağı olarak konumlandırarak düşman olarak konumlandırmaktadır (Çomu ve Binark, 2013: 209). Toplumsallaşma ve biz kavramları kullanılarak bu tanımlamaların dışında kalan kişi ya da grupları ötekileştiren bu nefret söylemi türü, bu bağlamda işlenen veya işlenebilecek nefret suçlarının da temelini oluşturmaktadır (Vardal, 2015: 145).

Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi: Heteroseksüel cinsiyet kalıplarının dışında kalan cinsel kimliklere sahip bireyleri hedef alan cinsel kimlik temelli nefret söylemi, temelde gayleri, lezbiyenleri, biseksüelleri, travesti ve transeksüelleri hedef alarak bu kimliğe sahip bireyleri sapkın insanlar olarak niteleyerek toplumları ayırıştırıcı nefret söylemi üretimine katkıda bulunurlar. LGBTİ (lezbiyen, gay, biseksüel, transseksüel, interseks) üyeleri toplum içerisinde açık bir şekilde nefrete hatta şiddete maruz kalabilmektedir (Çomu ve Binark, 2013: 209; Vardal, 2015: 135).

İnanç ve Mezhep Temelli Nefret Söylemi: Sosyal medyada üretilen bir diğer nefret söylemi türü ise inanç ve mezhep temelli nefret söylemidir. Bu nefret söylemi türü ise toplumdaki hakim dini görüşlerden farklı dinlere ve mezhep aidiyetlerine ait bireylere yönelik olarak üretilmiştir. Sosyal medyada bir partiye oy vermeyenleri inançları sorgulanabilmekte, aleviler dinsizlikle suçlanabilmekte, başörtüsü bir gericilik, türban ise siyasal simge olarak görülebilmektedir. Bununla birlikte kullanıcı yorumlarıyla küfür, hakaret ve aşağılama barındıran nefret söylemi dolaşıma sokularak farklı inançta insanların toplumda dışlanabilmesine sebep olabilmektedir (Vardal, 2015: 149).

Engelli ve Çeşitli Hastalıklara Yönelik Nefret Söylemi: Sosyal medyada üretilen nefret söylemi türlerinin son başlığı ise engellilere ve çeşitli hastalıklara sahip olan kişilere yönelik üretilen nefret söylemi ve ayrımcılıktır. Bu nefret söylemi türünde de fiziksel veya zihinsel engellilere ya da bazı hastalıklara sahip kişilere yönelik sosyal medyada ayrımcılık ve ötekileştirme yapıldığı görülmektedir (Binark ve Çomu, 2012).

3.6. Sosyal Medyada Linç Kültürü

Linç, toplumda yaşayan belirli grupları ait oldukları çeşitli karakteristik özellikler sebebiyle sindirme, dışlama ve ötekileştirme davranışlarıdır. Burada da ayrımcılık ve nefret söyleminde olduğu gibi “biz” ve “öteki” yaratılarak kendini yüceltme, öteki olan onları ise aşağı görme vardır. Kültürel yapıyı göz önüne alarak kendine benzeyen, kendi gibi düşünen kimselerle bir olup sosyalleşen ve ortak bilinç duygusuyla hareket eden kimseler, araştırmanın önceki bölümlerinde de sıklıkla üstünde durulduğu gibi anonimliğin de verdiği özgüven sayesinde öteki olana karşı şiddet eğilimlerini ortaya çıkarabilmektedir.

Literatürde sosyal medya ve linç kültürü üzerine yazılan tezler incelendiğinde 2011’den bu yana 10 tez yazıldığına ulaşılmıştır. Bu tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında ise 10 tezin 7’sinin son 3 yılda yazıldığı görülmektedir. Geri kalan 3 tez ise 2011, 2014 ve 2015 yıllarına kaleme alınmıştır. Sosyal medyada linç kültürünü farklı açılardan ele alan tezler incelendiğinde araştırmacıların sosyal medyada linç kültürünün bireylere etkisini ele aldıkları görülmektedir. Kutlu (2022), Twitter’da üretilen nefret söylemini vaka çalışması ile ele almıştır. “Luppo alan dayı” linç örneğini inceleyen Kutlu, sosyal medyada linçin bir kültüre dönüştüğünü tespit etmiştir. Nisbet (2021) ise sosyal linçe maruz kalan kişilerle yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirerek sanal linçin etkilerini, oluşum süreçlerini ve motivasyonlarını değerlendirmiştir. Sosyal medyada linç kültürü üzerine yazılan bir başka tez çalışması ise Okur (2021) tarafından kaleme alınmıştır. İnsanların sosyal medyada üretilen linçe bakış açısının ne olduğunu ve insanlarda sosyal linçin nasıl bir etki oluşturduğu anket formu kullanılarak araştırılmıştır. Korkmaz (2021), çalışmasında basında yer alan haberlerin sosyal medyada nasıl temsil edildiğini eleştirel söylem analizi kullanarak incelemiştir. Bu çalışmanın da problemine benzer bir problemi ele alan Ercan (2020) ise sosyal medyanın daha çok genç kullanıcılara sahip olması sebebiyle üniversite öğrencileriyle anket üzerinden bir araştırma gerçekleştirerek sosyal medyadaki nefret söyleminin toplumsal gözetim ve denetim ile ilişkisini distopik açıdan incelemiştir.

Yeni medya, 21. Yüzyılın belki de en önemli gelişmelerinden birisidir. Sanal kamusal alanlar, fiziksel dünyadan sanal dünyaya geçen kullanıcılar için yeni sosyalleşme, bir fikir etrafında bir araya gelme imkânları sunar. Bu kamusal alana giriş yapan birey, kendisini önemliymiş gibi hissetmek için, beğenilmek için, takdir ve

değer görmek için kendi bilincini dışarıda bırakarak içinde bulunduğu kolektif duyunun bir parçası olmayı kabul etmektedir. Tabii ki bir kolektif duyunun oluşabilmesi için herhangi bir durum gerçekleşmelidir. Bu gelişen durumlar ise kendi içerisinde biz ve öteki olanı barındırır ve ortak duyu, işte bu biz ve ötekilere ihtiyaç duyar. Gelişen bir durum karşısında öteki olarak konumlandırılan gruplar ise kendisini tehdit altında hisseder ve bir karmaşa veya kriz durumları meydana gelirse, bu kez de oluşan bütün bu suçlardan işte bu öteki grup mesul ilan edilir (Türk, 2017: 463). Kısacası gerçek hayatta olduğu gibi yeni medyada da ortak duyu önce bir öteki bulur, onu belirli sebeplerden ötekileştirir, ardından tepki aldığı anda ise gelişen diğer olaylardan dolayı onları günah keçisi ilan ederek linç kültürünün ortaya çıkmasına sebep olur.

Sosyal medya platformları, bireylerin kendilerini paylaştıkları, fikirlerini dil ile kodladıkları bir yapıdır. Sosyal medyada katılan bireyler, bir yere ait olma güdüsüyle kendilerine yakın kişi veya gruplarla iletişime girer. Burada biz ve ötekiyi konumlandıran birey, gruplar arası hiyerarşik yapıyı içselleştirir ve kutuplaşma başlar. Kutuplaşma ve hiyerarşik yapı, karşı olanı ötekileştirmeye, ayırmaya varır. Artan kutuplaşma, kişileri daha da radikalleştirir ve birbirlerine karşı uzlaşılabilen duruma getirir. Öteki olanın varlığına karşı giderek artan tahammülsüzlük ve hoşgörüsüzlük, sonuç olarak linç üretimine yol açar. Yeni medya araçları, sosyal medyayı birey için kişiselleştirir. Hipermetinsellik özelliği, kullanıcıyı bilgiyle doldurur ve aynı zamanda kullanıcının seçimlerini analiz ederek ilgi duydukları alanla ilgili bilgilerle daha fazla buluşmasını sağlar. Bir süre sonra kullanıcı için internet, tamamen kendi fikirleriyle dolan yankı odalarına dönüşür. Kullanıcı için farklı görüşlerle karşılaşmama, kendi görüşünün tek gerçeğe dönüşmesine sebep olur. Kendi düşüncesini tek gerçek olarak gören birey, farklı bir görüşle karşılaştığında ise o görüşe ve sahibine karşı önyargı besleyebilmekte veya onu kendisinden daha düşük ahlâka sahipmiş gibi betimleyebilmektedir (Erdoğan ve Semerci, 2018: 24). Sosyal medya, linç etmeyi fiziksel durumdan sanala dönüştürmüş ve dolayısıyla kolaylaştırmıştır. Linç eyleminde bulunan grup veya kişi, tek tıkla bunu istediği ismi kullanarak gerçekleştirebilmektedir. Karşıdaki kişiyi linç etmek için onu tanıma zorunluluğu yoktur. Hatta tanımaması, linçi daha da kolaylaştırmaktadır. Milgram'ın itaat deneyinde de görüldüğü üzere denek, kurban ile işitsel veya görsel herhangi bir temas kurması durumunda otoriteye karşı itaat azalmaktadır. Yani bireyin karşı grubu

tanınması, onunla yakınlaşması empati oluşturarak itaati veya linç azaltmaktadır (Akyüz & Kutlu, 2016, 264). Bununla birlikte karşı grubu tanımamanın linç kolaylaştırmasının yanı sıra grup baskısı da linç etmeyi kolaylaştıran bir başka etmendir. Çünkü başkalarının eylemleri linçin meşruiyetini veya o gruptan dışlanma korkusuyla bireylerin davranışlarını etkileyebilmekte ve yönlendirebilmektedir. Aynı zamanda otorite figürü veya belirlenen bir lider de kişinin eylemlerinin sonuçlarından ve sorumluluklarından kaçmasına olanak sağlamaktadır (Hogg and Vaughan ‘dan akt. Akyüz ve Kutlu, 2016: 250). Sosyal medya, normal zamanda fanatik veya radikal olmayan birisini dahi içine çekerek radikalleştirebilmekte veya fanatikleştirebilmektedir. Bu sayede bir grup oluşturarak linç veya nefret söylemini normalleştirir. Sosyal medyada bir gönderinin –bu gönderi görsel veya yazılı bir paylaşım olabilir- altına yazılan yorumlar acımasızlaşabilmekte ve muhatabı sistematik olarak ötekileştirebilmekte veya aşağılayabilmektedir (Nisbet, 2021: 75). Örneğin LGBTİ+ ile ilgili atılan herhangi bir gönderinin altında buluşan homofobik veya transfobik düşünceler, bireylerde uyma davranışları ve bir topluluğa ait olma ihtiyacını uyandırarak normal zamanda öyle düşünmeyen kimseleri de içine çekebilmektedir. Birey, toplumsal yaşamın neredeyse her düzeyinde olduğu gibi burada da bir gruba aidiyetini gösterebilmek için diğerini ötekileştirmek zorunda hissettirilir. Bir süre sonra nefret söylemi içeren paylaşımlar kullanıcının gözünde doğal ve kabul edilebilir bir görünüm kazanır (Vardal, 2015: 141).

Sosyal medyada linç kültürünün oluşmasının ve sosyal medyanın nefret söylemi üretmeye uygun zemini hazırlamasının sebebi, geleneksel medya gibi etik kodlara sahip olmamasıdır (Ercan, 2020: 20). Geleneksel medyanın aksine sosyal medya ya da yeni medya, getirdiği özellikler ile nefret söyleminin üretilmesine ve yayılabilmesine elverişli bir alan yaratmıştır. Bu sebeple nefret söylemi sıradanlaşmakta ve nefret suçlarının önü açılmaktadır. Sosyal medya bireye günlük hayatta karşılaşamayacağı kadar öteki insanla karşılaşma imkânı sunmuştur ve birey öteki olanı görmeyen ve bilmenin dışında, bu bireylere de erişebileceği platformların içine girmiştir. Birey ve sosyal medya arasındaki bu ilişki korku ile birleşmiş ve linç kültürünün pekiştirilmesini sağlamıştır (Nisbet, 2021: 67).

Gerçek dünyada var olan kültürel kodlarda olduğu gibi nefret söylemi ve linç kültürü de sanal dünyaya taşınarak yeniden üretilmektedir. Sanal dünya, görece demokrasiye uygun bir ortam algısı yaratmakta ve her bir kullanıcının, fikir beyanı yapabilmesine görünürde olanak sağlamaktadır. Ancak her ne kadar buna imkân

tanıyor olsa da gündelik hayat içerisinde olduğu gibi sanal ortamda da kullanıcılar, suskunluk sarmalı içinde hareket edebilmektedir (Okur, 2021: 64).

Öteki olana tahammülsüzlük, nefret etme, ayırıştırma, ötekileştirme ve kabul etmeme gibi tutum ve davranışlar sosyal linç doğururken bu olayların sıklaşması ve gündelik yaşamın bir parçası haline gelmesi linçin sosyal medyada bir kültüre dönüştüğü algısını da oluşturmaktadır (Kutlu, 2022: 170). Sosyal medya, yapısı itibariyle yorum ve beğeniler üzerinden etkileşimini artırmaktadır. Beğenilerin veya yorumların fazlalığı, bir kullanıcı için katılımı etkiler. Sosyal medyanın getirdiği bu yorum yapma veya gönderinin kullanıcıda uyandırdığı hissi göstermek için beğenme veya beğenmeme butonları bir kültüre dönüşmekte ve kullanıcı için düşüncelerini rahatça belirtebildiği için rahatlama hissine sebep olmaktadır. Tabii ifade özgürlüğü sınırının belirsizliği ve cezai yaptırımların olmaması, bu yorumların da sınırının çizilememesini sağlamaktadır. Sınırı çizilmeyen kötü içerikli yorumlar aynı düşünce etrafında birleşen kimselerce onaylanarak linçe dönüşmekte ve normalleşmektedir. Linçe alışan grup, kendisine sürekli kurban aramaktadır. Hatta öyle ki kimi zaman bir linç eylemine katılmama durumu dahi yeni bir linç doğurabilmektedir (Nisbet, 2021: 75).

Sosyal medya, toplumdaki bireyler tarafından aktif olarak kullanılmaya başladıktan sonra şiddet de sosyal medyaya doğru yönelmiştir. Sosyal medyada oluşan şiddet, kimi zaman haklı bir sebep olmadan kimi zaman da hafif sebepler öne sürülerek binlerce kişinin linç eylemini gerçekleştirmesine imkân sunmuştur (Kutlu, 2022: 17). Sosyal medya platformları içerisinde birçok duyguyu barındırabildiği gibi nefreti, şiddeti de barındırmaktadır. Bir bireyin veya grubun aidiyet özelliklerine yönelik üretilen nefret söylemi sosyal medyada sıklıkla karşılaşılan bir durum haline gelmiştir (Korkmaz, 2021: 87). Sosyal medyada üretilen linçin belki de en önemli tarafı, aşırı ve uç görüşlere sahip olmayan bireyler tarafından da içselleştirilebilmesidir. Birey, kendi hayatında olduğu gibi burada da bir gruba aidiyet hissetmek için diğerini ötekileştirmekle sorumlu hisseder. Nefret söyleminin genel iletişim diline dönüşmesiyle kullanıcı gözünde normal ve kabul edilebilir meşru bir zemine yerleşir (Ercan, 2020: 20).

Sanal hayatın gelişmesi, kültürel bir dönüşüme yol açmıştır. Kullanıcı üretimi içeriğin ortaya çıkması ise, yurttaş gazeteciliğinin önünü açmış, bireyleri pasif konumdan aktif konuma getirerek enformasyon üretimine doğrudan katılımını

sağlamıştır. Sosyal medya platformları, bloglar, sözlükler sosyal medyaya katılmak isteyen bireyler için yol gösterici olmuştur. Fikirlerin herkes tarafından özgürce ifade edilebildiği bu platformlar, sanal kamusal alanları meydana getirmiştir. Sanaldan fiziksel hayata uzanabilen sosyal medyanın etkileri, kimi zaman büyük organizasyonların gelişmesine de öncülük etmiştir. Bu duruma örnek olarak ise Arap Baharı'nın Facebook'un da etkisiyle büyümesi, Türkiye'de 2013 yılında başlayan Gezi Parkı Hareketi veya 15 Temmuz 2016 gecesini Recep Tayyip Erdoğan'ın FaceTime görüşmesi ile halkı sokağa çıkmaya davet etmesi verilebilir. Sosyal medya, katılımcılarına sanal kitle olma imkânı sunar. Sosyal medyaya giriş yapan kişiler, öncelikli olarak bir gruba aidiyet hissetme ihtiyacından dolayı (Ercan, 2020; Korkmaz, 2021: 88) kendileriyle benzer düşünen birey veya internet sayfalarıyla etkileşime girer. Dünyanın birçok yerinden kişiyle sanal olarak iletişime geçme imkânı bulan birey, gerçek hayatta bulamadığı kimi duyguları bu platformlar sayesinde bulabilir. Fakat yeni medyanın getirdiği bu olanaklar her zaman halkı bilgilendirme, kamuoyu oluşturma veya sosyalleşme gibi olumlu olmamaktadır. Bize olmak istediğimiz birey olma imkânı veren yeni medya araçları ile anonimlik, bir grup içerisinde öz bilincin yitirilmesi, bireylerde gizledikleri düşünceleri veya duyguları ortaya çıkarma fırsatı sunar. Bu noktadan sonra ise yeni medyada ayrımcı, ötekileştirici, dışlayıcı fikirler kimi zaman ifade özgürlüğü, kimi zaman ise farklı duygular altında kendisine yer bulur. Nefret söylemi, sosyal medya mecralarında kullanıcı yorumları ve içerikleriyle kendisini var etmekte ve yeniden var etmektedir. Bunun önlenmesi için ise sosyal medya platformları, Sivil Toplum Kuruluşları ve hükümetler çeşitli algoritmalar ve kullanıcı bildirimleri ile mücadele etmektedir.

Sosyal medyada bireyleri linç etmeye iten etkenleri ortaya çıkarma amacıyla hazırlanan bu çalışmanın iki bölümünde kitle psikolojisi, nefret söylemi, linç kültürü, bu kavramların ortaya çıkışları ve etkileyen etkenleri ele alınmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde ise “Nefret Söyleminin İzlenmesi ve Belirlenmesi” bölümü altında aktarılan ölçütler ele alınarak belirlenen sosyal medyada nefret söylemi üreten katılımcılar ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) kullanılmaktadır. Nitel araştırma, sosyal olguları içinde bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı amaçlayan ve gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak bir kuram oluşturmayı, bir anlam üretmeyi hedefleyen yöntem türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 37). Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojinin kullanılma sebebi ise, fenomenolojinin tek tek olayları değil, bu olayları kapsayan olguları incelemesidir. Diğer bir deyişle fenomenoloji, "bir olgunun hedef kitle tarafından nasıl anlaşıldığı ve ne anlama geldiğinin araştırıldığı araştırmalardır (Başol, 2008: 126)". Fenomenoloji'nin temeli 20. Yüzyıldaki çalışmalarıyla bilinen filozof Edmund Husserl'a dayanmaktadır. Özü görüntüleme yöntemi olan fenomenoloji, öz hakkında olan bilginin olanağını kabul etmeyen 19. yüzyıl felsefesine tepki olarak doğmuştur ve Varoluşçu Felsefe ve Yeni Ontoloji akımlarının da ortaya çıkmasını sağlamıştır (Öktem, 2005: 28). Fenomenoloji, bireylerin herhangi bir fenomen ya da kavramla alakalı olan anlayışlarını, duygularını, bakış açılarını ve algılamalarını ifade etmelerine imkan tanıyan ve bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için bilimsel araştırmalarda kullanılan nitel araştırma desendir (Rose, et al.,'dan akt. Tekindal ve Arsu, 2020: 156). Creswell'e (2013) göre fenomenolojinin karakteristik özellikleri ise şu şekildedir:

Tek bir kavram veya düşüncenin ifade edildiği, araştırılacak bir fenomene vurgu yapılmaktadır. Bunlar, örneğin eğitimsel bir düşünce olarak "mesleki gelişim", psikolojik bir kavram olarak "keder" veya sağlıkla ilgili bir düşünce olarak "hasta bakımındaki ilişkiler" olabilir.

Fenomeni bütün yönleriyle deneyim etmiş bir grup birey ile çalışarak bu fenomeni araştırma. Bu yüzden, büyüklüğü 3-4 kişi ile 10-15 kişi arasında değişen heterojen bir grup belirlenir.

Bir fenomenolojinin yürütülmesi sürecinde rol alan temel görüşler hakkındaki felsefi tartışmalar. Bu, bireylerin yaşamış deneyimlerini ve fenomenle ilgili nasıl hem öznel hem de diğer insanlarla ortak olan nesnel deneyimlere sahip olduklarını açıklar. Bu yüzden, öznel-nesnel ayrımına dayalı bakış açısının reddedilmesi söz konusudur ve bu nedenlerle, fenomenoloji nitel ve nicel araştırma arasındaki bir süreklilik çizgisi üzerinde herhangi bir yerde yer alır (...) (2013: 78-79).

Bu çalışmada incelenen fenomen ise sosyal medyadaki linç kültürüdür. Çalışmada sosyal medyada bireyleri linç etmeye iten etkenleri ortaya çıkarmak amacı

olduğundan dolayı bireylerin sosyal medyaya ve nefret söylemine yönelik bakış açıları incelendiğinden araştırma için fenomenoloji deseni kullanılmıştır.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Sosyal medyada bireyleri nefret söylemi üretmeye ve diğer kişi veya grupları linç etmeye iten etkenleri ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmanın evrenini sosyal medyada nefret söylemi üreten kullanıcılar oluşturmaktadır. Ancak sosyal medyanın büyüklüğü göz önüne alındığında sosyal medya platformlarında nefret söylemi üreten herkesin araştırmaya dâhil edilmesinin mümkün olmamasından dolayı evreni temsil etmesi amacıyla sosyal medya platformlarından Twitter araştırmada kullanılacak platform olarak seçilmiştir. We Are Social 2021 verilerine göre 353 milyon kullanıcıya sahip olması sebebiyle Twitter (We Are Social, 2021), bu araştırmada veri toplamada kullanılacak platform olarak seçilmiştir. Twitter'ın araştırmada kullanılmasının bir diğer sebebi ise yapılan çalışmalar sonucunda nefret söyleminin Twitter'da daha yaygın olduğu ve Twitter'ın kullanıcılara ötekileştirici ve ayrımcı söylemler geliştirmelerine izin veren bir ortam olduğunu da göstermiştir (Alikılıç vd., 2021: 515; Uçar ve Aliyazıcıoğlu, 2021: 53; Öztürk, 2021: 143). Çalışmada örneklem tekniği olarak rastlantısal olmayan örneklem türlerinden “uygun veya elverişlilik (convenience) örnekleme tekniği” kullanılmıştır. Uygun veya elverişlilik (convenience) örnekleme, araştırmaya hız kazandıran bir tekniktir ve araştırmacının yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmesi olarak tanımlanabilmektedir. Bu örnekleme türünde her bir örneklemin seçilme olasılığı eşit değildir. Örnekleme seçilen özne, evrenin en iyisi veya en kötüsü olabilir ve örneklemin seçilme olasılığı bilinmez (Dawson and Trapp'dan akt. Kılıç, 2012: 44). Bu örneklem seçim tekniği kullanılarak araştırmanın örneklemi 66 tweet ve 12 kişiyle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşme olarak belirlenmiştir. Yarı-Yapılandırılmış görüşme yapılan 12 kişi ise Twitter'dan elde edilen 66 gönderinin kullanıcılarıdır. Katılımcıların kimlik bilgileri paylaşılamayacağından, görüşmeye katılan kişiler Katılımcı 1 (K1), Katılımcı 2 (K2), Katılımcı 3 (K3) ... şeklinde kodlanmıştır (Tablo 4.1). Ayrıca katılımcıların tweetleri eklendiğinde isimleri ve kullanıcı adları gizlenerek söylem analizinde tweetleri analiz edilen göndericiler Gönderici 1(G1), Gönderici 2 (G2), Gönderici 3 (G3) ... şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 4.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

	Yaş	Yaşadığı Şehir	Meslek	Eğitim Durumu	Takipçi Sayısı	Twitter'a Katılım Tarihi
K1	-	İstanbul	-	-	2.672	Ocak 2020
K2	37	Ankara	Turizm	-	528	Aralık 2021
K3	53	Muğla	Emekli	-	140	Şubat 2018
K4	31	Balıkesir	Mimar	-	429	Şubat 2011
K5	46	İzmir	Gazeteci	Yüksek Lisans	10.882	Şubat 2011
K6	24	Giresun	Grafiker	-	349	Temmuz 2019
K7	40	Bursa	Antrenör	-	139	Şubat 2022
K8	40	Adana	Müteahhit	Lisans	39.7 bin	Mayıs 2012
K9	25	İzmir	Gemici	-	971	Mart 2019
K10	44	Ankara	Bilgi Teknolojileri Çözüm Mimarı	-	152	Kasım 2012
K11	35	İstanbul	Ofis Çalışanı	Lisans	696	Ekim 2021
K12	-	-	-	-	-	Aralık 2021

4.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada 20 Mart 2022 ve 20 Mayıs 2022 tarihleri veri toplama dönemi olarak seçilmiştir. Veri toplama kriterleri ise, gönderilerin son bir yıl içerisinde paylaşılmış olması, Twitter üzerinden paylaşılmış olması, Türkiye’de olan herhangi bir olay üzerine kitlesel nefret söylemi barındırmasıdır. Veri toplamada kullanılan bu tarihlerin seçilme sebebi güncel olaylarla ilgili olarak güncel tweet veya gönderilere ulaşılabilirliktir. Bilimsel araştırmalarda yöntem ve desen belirlendikten sonra veri toplama ve toplanan verilerin analiz edilmesi gelir. Bu çalışmada da kullanıldığı gibi nitel araştırmalarda veriler gözlem, görüşme ve belgeler aracılığıyla elde edilir. Toplanan veriler ise araştırmaya uygun analiz yöntemi belirlenerek analiz edilir (Berg and Lune; Merriam’dan akt. Kırıl, 2020: 172). Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak Doküman Analizi ve Yarı-Yapılandırılmış Görüşme yöntemi kullanılmıştır. Doküman Analizi, “yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir araştırma yöntemidir (Wach, 2013: 1)”. Doküman analizi, basılı veya elektronik kaynaklar başta olmak üzere bütün belgeleri inceleyebilmek ve değerlendirebilmek amacıyla kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Bir konu hakkında anlam üretmek, bir fikir oluşturmak, bir bilgi geliştirmek için verilerin

incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir (Corbin and Strauss'dan akt. Kırıl, 2020: 173). Kısaca doküman analizi, araştırılan olgu ya da olgular hakkında bilgiler içeren materyallerin analizidir (Avcı, 2008: 165). Bu araştırmada da Twitter üzerinden belirlenen arama sözcükleri ve hashtagler kullanılarak elde edilen tweetler doküman analizi kullanılarak incelenmiştir. Bu anahtar sözcükler ise şu şekildedir: “Suriyeli”, “Yahudi”, “Kürt”, “Ermeni”, “Arap”, “Çin”, “Çinliler”, “Rus”, “Rum”. Bu anahtar sözcükler belirlenirken Hrant Dink Vakfı’nın “Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2019 Raporu” isimli yayınında belirlemiş olduğu nefret söylemine en çok maruz kalan gruplar kaynak alınmıştır (Yılmaz, 2020: 18). Bu kaynak gruplara ek olarak gündem olan başlıklar, olaylar ve hashtagler de doküman analizinde kullanılmıştır: “s*riyeli”, “y*hudi”, “k*rt”, “e*meni”, “mülteci”, “afgan”, “ç*n”, “Ukraynalı”, “#suriyeliler”, “#ÜlkemdeMültecİstemiyoruz”, “#Afgan”, “#SuriyeliPolisİstemiyoruz”, “#suriyeliler”, “#muz”, “#NevruzTürkünBayramıdır”, “#TalatPaşa”, “#Ukrania”, “r*s”, “r*m”. Bu hashtagler seçilirken ise literatürdeki kimi çalışmalar incelenmiştir. Örneğin Karamete (2019), Twitter üzerinden Suriyeli mültecilere yönelik üretilen nefret söylemlerini incelerken Twitter’da Suriyelilere yönelik oluşturulan hashtagleri veri toplama aracı olarak kullanmıştır. Korkusuz (2021) da Twitter’da Çinlilere yönelik üretilen nefret söylemini incelemek amacıyla belirlediği hashtag ile verileri elde etmiştir. Okur (2020) ise yazdığı makalesinde Twitter’daki güzellik algısını ortaya koymak amacıyla hashtagler belirlemiş ve verileri toplamıştır. Literatürdeki çalışmaların incelenmesi ile birlikte bu çalışmada da hem Hrant Dink Vakfının hazırladığı rapordaki gruplar hem de veri toplama sürecinde popüler olan hashtagler veri toplamada kullanılmıştır. Veri toplama süreci boyunca gündem olan olayların hepsini incelemek ve analiz etmek mümkün olmadığından literatürde de hakkında en çok araştırma yapılan iki nefret söylemi türü olan ırk ve etnik temelli nefret söylemi türü ile yabancı karşıtlığı nefret söylemi türüne (Parlak ve Kaya, 2022: 87) yönelik olan oluşturulan hashtagler ve anahtar sözcükler kullanılmıştır. Twitter’da ilgili başlıklar aratılarak elde edilen tweetler manuel olarak tek tek kontrol edilmiş ve nefret söylemi içeren tweetler doküman analizinde kullanılmak üzere kaydedilmiştir. Tweetler incelenirken araştırma için hazırlanmış olan nefret söylemi kategorileri dikkate alınmış ve Kanada İnsan Hakları Mahkemesinin belirlemiş olduğu göstergeler referans olarak kullanılmıştır.

Bu çalışmada Hrant Dink Vakfı nefret söylemi kategorileri nefret söyleminin belirlenmesinde kullanılmıştır. Ancak veri toplama sürecince bu kategorilerin çalışma için yeterli olmadığı görülmüş ve bu kategorilere ek kategoriler eklenmiştir. Bu ek kategorilerden “karşılaştırma yoluyla küçük görme”, araştırma için üretilmiştir ve bu kategorinin nefret söyleminin tespit edilmesine yönelik yapılan sonraki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte eklenen bir diğer kategori olan “Günah Keçisi İlan Etme” ise Kuş ve Öztürk’ün (2021: 108) çalışmasında kullandığı kategorilerden birisidir. Eklenen bir diğer kategori olan “Toplumsal Sorunların Nedeni” ise Kanada İnsan Hakları Mahkemesi’nin belirlemiş olduğu göstergelerden alınmıştır. Araştırmada nefret söyleminin belirlenmesinde kullanılacak kategoriler aşağıdaki gibidir:

1. Abartma/Yüklem/Çarpıtma
2. Küfür/hakaret/Aşağılama
3. Düşmanlık/Savaş Söylemi
4. Simgeleştirme/ Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma
5. Karşılaştırma Yoluyla Küçük Görme
6. Günah Keçisi İlan etme/ Toplumsal Sorunların Nedeni

Sosyal medyada bireyleri linç etmeye iten etkenlerin araştırıldığı ilk olarak Hrant Dink Vakfı’nın da katkılarıyla belirlenen anahtar kelimeler ve hashtagler kullanılarak Twitter üzerinden veri taraması gerçekleştirilmiştir. Twitter’den elde edilen tweetler nefret söylemi barındırması veya barındırmaması göz önüne alınarak incelenmiştir. Nefret söylemi barındırdığı tespit edilen tweetler ise ikinci eleme aşaması olan linç kültürüne dâhil olması yani bir kamuoyu etrafında toplaşan linç kitlesinin parçası olması bağlamında tekrar analiz edilmiştir. Nefret söylemi barındıran ve bir kitlenin birlikte ürettiği tespit edilen tweetler söylem analizi yapılmak, barındırdığı nefret söylemi kategorilerine göre sınıflandırılmak ve ikinci veri toplama yöntemi olan yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmak üzere bilgisayara kaydedilmiştir. Bir linç kültürünün parçası olan ve nefret söylemi içeren tweetlerin göndericileri ile yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirmek amacıyla görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme soruları oluşturulurken araştırma soruları dikkate alınmış ve sorular tezin amacını ortaya çıkarmaya yönelik olması esas alınarak üretilmiştir. Hazırlanan görüşme soruları (Ek 1), görüşmeye katılmaya karar veren katılımcılara yöneltilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Ancak burada araştırmanın en önemli sınırlılığı ortaya

çıkılmıştır. Twitter üzerinden bir kişiye mesaj atmak için kişinin “geri takip” ile mesaj göndereni takip etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla belirlenen tweetlerin göndericileri ile iletişime geçmek güçleşmiştir. Bu da veri toplamada istenen sayıya ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Ancak bu sınırlılığa rağmen 12 kişiyle yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

İki aylık veri toplama sürecinde son 1 yılda atılan, Türkçe olan, Türkiye’de gelişen bir durum sebebiyle atılan ve kitlesel bir nefret üretme ile linç kültürü oluşturan tweetler araştırmada kullanılan verilerdir. Bu seçme kriterleri kapsamında Twitter üzerinden anahtar kelimeler ve hashtagler kullanılarak 66 tweet (Ek 4.) araştırma için seçilmiştir. Seçilen anahtar sözcükler ile yapılan arama sonucunda linç kültürüne ait binlerce tweete ulaşılmıştır. Ancak bütün tweetleri analiz etmenin zorluğundan dolayı yukarıda belirtilen kriterler doğrultusunda tweetler sınırlandırılmıştır. Sınırlandırma sonucunda ise kriterlere uygun olan 66 tweet elde edilmiştir. Elde edilen tweetler barındırdığı nefret söylemi kategorilerine göre sınıflandırılmış ve kategorileştirilmiştir. Farklı nefret söylemi kategorisi barındıran 6 tweet söylem analizi ile analiz edilerek yorumlanmıştır. Bununla birlikte tweetlerin göndericilerine takip isteği atılmış, geri dönenlere veya direkt mesaj özelliği açık olan hesaplara görüşme talebinde bulunulmuştur. 66 hesaptan 41 hesaba ulaşım sağlanamamıştır. Ulaşım sağlanan 25 hesaptan 13’ü görüşme talebini reddetmiştir. 12 kişi ise katılımcı olarak araştırmaya dâhil olmuştur. Veri toplama süreci sonrasında elde edilen verilere söylem analizi ve içerik analizi yapılmıştır.

4.3.1. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme

Hazırlanan kategoriler kullanılarak incelenen tweetler gönderileri ayrı bir klasörde söylem analizi yapılmak ve barındırdığı nefret söylemi türlerine göre sınıflandırma yapmak amacıyla depolanmıştır. Daha sonra veri toplamının ikinci adımı olan “yarı-yapılandırılmış görüşmeye” geçilmiştir. Nitel araştırmalarda görüşme, bir görüşme formu aracılığıyla katılımcılar ile yapılan ve yapılandırılmış (biçimsel), yarı-yapılandırılmış (yarı biçimsel) ve yapılandırılmamış (biçimsel olmayan) şekilde gerçekleştirilebilen veri toplama yöntemidir. Yapılandırılmış görüşmede tıpkı bir anket gibi sorular belirlenir ve katılımcıdan bu sorulara cevaplar vermesi istenir. Ancak bu görüşme yönteminin eksik yönü, katılımcı ile yapılan görüşme esnasında doğabilecek öngörülemez durumların oluşabilmesidir. Araştırmacı bu yöntemi kullanırken standart sorularını sormak ve yanıtlarını kaydetme

yükümlülüğündedir. Yapılandırılmamış yani biçimsel olmayan görüşme yönteminde, sorular doğal olarak ortaya çıkabilir ve katılımcı, kendisiyle görüşme yapıldığının dahi farkında olmayabilir. Önceden sorular belirlenmez görüşmenin akışı ve sonucu tahmin edilemez. Konuşmanın anlık durumuna göre sorular gelişir. Yarı-yapılandırılmış görüşmede ise belirli bir soru formu vardır fakat sadece bu sorulara yanıt aranmaz. Görüşmenin ilerleme durumuna göre araştırmacı ek sorular sorabilir. Bu görüşme türü, farklı insanlardan aynı bilgilerin alınması amacıyla yapılır. Araştırmacı yarı-yapılandırılmış görüşme yaparken her katılımcıya soruları farklı sırada ve kelimelerle sorabilir. Bazı soruların ayrıntısına girebilir ve görüşme formunda olmayan sorular yöneltmek durumunda kalabilir (Avcı, 2008: 160; Kuzu, 2013: 104-105). Bu çalışmada da hem belirli bir görüşme formuna bağlı kalmamak hem de tamamen anlık sorular sormamak adına yarı-yapılandırılmış görüşme tercih edilmiştir.

4.4. Veri Analiz Yöntemleri

4.4.1. Söylem Analizi

Söylem, dilimizde bulunan toplumsal kökene dayalı bir ideolojidir. Eleştirel Söylem Çözümlemesi çalışmalarıyla bilinen Teun Van Dijk, toplum içerisinde zihinsel denetimi sağlamak için söylemi bizzat üretmek veya üretilen söylemi denetimlemek gerektiğini söyler. “(...) diğer insanların eylemlerini denetim altında tutmak, söylemlerini de denetim altında tutmaktır. Bu yüzden, toplumda iktidarı kontrol etmenin bir yolu da yalnızca, bir tür söylemi ya da eylemi değil, aynı zamanda, bizim metin ya da konuşma olarak adlandırdığımız spesifik söylem uygulamalarını da denetim altında tutmaktır (İnceoğlu, 2013: 75; Van Dijk, 2010: 13)”. Söylem (discourse), bir ifadenin açıklanma şeklidir ve içerisinde söylem üreten bireyin özelliklerini, düşüncelerini, bağlamını, bulunduğu veya yettiği sosyal çevresini bulundurur.

Latince "discurrere" (oraya buraya koşuşturma, gidiş gelişler) kelimesinden, ve/veya "uzaklaşma", "eritme", "yayılma" ile discursus kelimesinin muhtelif versiyonlarına karşılık gelir; mecazi anlamda da "özne hakkında uzun uzadıya konuşma", "bir şey hakkında iletişim" anlamına gelir. Ortaçağ Latincesinde discursus, "hararetili tartışma" ve "bir yörünge etrafında dönen", "karşılıklı iletişim" ve "görüşme" anlamına gelir.(...) Söylem, sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik alanlar gibi sosyal hayatın diğer yönleriyle ilişkilidir. Söylem bir meta eylemdir. Bir dil pratiğidir; ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle eyleme dönüşen dil pratiklerine ilişkin süreç/lerdir. Söylem, anlatma ve konuşma eylemlerinin kuralları ile düzenlenir (Sözen, 1999: 19-20).

Michel Foucault ise söylemi daha genel ve tarihi ele alır. Ona göre söylem gelişmekte olan dil uygulamalarıdır. Her birey, farklı bir çevrede, sosyal hayatta yaşar ve bu sebeple birbirlerinden farklıdır. Bu farklılık, söylemlerin de farklı olmasına sebebiyet verir. Her bireyin söylemi hem tarihsel hem de dönemsel açıdan farklılık gösterir. Foucault’a göre söylem, dil aracılığıyla bilginin üretilmesidir. İçinde bulunduğumuz bütün sosyal davranış biçimleri bir anlam ifade ettiği için ve bu anlam bizim yaptığımız şeyleri şekillendirdiği için, bütün sosyal davranışlarımız söylemsel özelliğe sahip olur (Foucault’dan akt. Aygöl, 2013: 16).

“Söylem analizi, bir sosyolinguistik çalışma, metin analizi, sosyal analiz ve bütün bu analiz türlerini içine alan refleksif ya da eleştirel bir analizdir. Bu analiz, dili bir eylem, iletişim formu, sosyal pratik olarak görme ve yorumlama özelliği taşır (Sözen, 1999: 81)”. Nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan söylem analizi özellikle sosyal bilim alanlarında (dilbilim, sosyoloji, iletişim çalışmaları) kullanılmaktadır. İletişim araştırmalarında Teun Van Dijk’in Eleştirel Söylem Çözümlemesi en çok tercih edilen söylem analizi türüdür. Eleştirel söylem, güç/iktidar ilişkileri ve ideolojilerin söylemi nasıl şekillendirdiklerini göstermeyi amaçlar. Bununla birlikte söylemin güç/iktidar-ideoloji tarafından nasıl şekillendiğini gösterir (Taylan, 2011: 66). Söylem analizinin temelleri ise teori ve uygulama olarak yapısalcılık, post-yapısalcılık, post-modernizm’den etkilendiği görülmektedir. Hümanizm eleştirisi olan, özneyi sıfıra indirerek yok sayan ve temelleri dilbilimci Ferdinand de Saussure tarafından atılan Yapısalcılık, “dünyanın kendisinin ne olduğunu değil, anlamlandıran insanların onu nasıl anlamlandırdıklarını keşfetme amacını taşır (Sözen, 1999: 45)”. Saussure’e göre dilbilimin nesnesi, yapısıdır. Dil, bilimsel olarak incelenmesi gereken bir şeydir. Bunu yapabilmek için ise dili nesne konumuna getirmek gerekir. Düşünce, dilin aracıdır. Gerçeklik, dil ile yansıtılmaz ancak üretilir ve sözcüklerin anlamını belirlemek için nesneler değil, dil kullanılır (Orkunoğlu’ndan akt. Çelik ve Ekşi, 2013: 102). Söylem analizinin etkilendiği bir diğer akım, post-yapısalcılıktır. Post-yapısalcılık metin merkezli bir düşüncedir. Özne merkezci düşüncüyü reddeder ve her metnin arkasında bir yapının bulunduğunu söyleyerek okuyucunun önemini yok sayan yapısalcıların aksine pos-yapısalcılıkta okuyucu merkezdedir. Metnin anlamı yazar tarafından değil, okuyucu tarafından belirlenir. Her metnin birden çok okuyucusu olduğundan, birden çok anlamı vardır ve “her okuma, aynı zamanda yazmadır (Agger’den akt. Sözen, 1999: 55)”. Yapısalcılık yazarı öldürmüştür. Post-yapısalcılık

ise yazarı öldürerek metni ve okuyucuyu ön plana çıkarmıştır. Post-yapısalcılıkta bir metni oluşturan yazarı değil, okuyucularıdır çünkü her okuyucu, üretilen metinle alakalı fikirlerini okuma faaliyeti boyunca sürdürür (Sözen, 1999: 54-55). Post-modernizm de söylem analizin etkilendiği bir başka akımdır. Post-modern görüşe göre felsefenin merkezinde bilinç yerine “dil” vardır ve post-modernizm dilin gerçeği yansıtmayacağını söyler. Post-modernizmde dil, dilin yapısında bulunan öğeler arasındaki ilişkinin ögesidir ve dilde bulunan metinler dışında hiçbir şey yoktur (Çelik ve Ekşi, 2013: 103). Post-modernizm yazarı ortadan kaldırarak metni dönüştürmüş ve okuyucuyu tekrar yönlendirmiştir (Hesapçıoğlu’ndan akt. Çelik ve Ekşi, 2013: 103). Post-modernistler özne kavramının bir yanılısamadan oluştuğunu savunurlar. Post-modernistlere göre özne “belirleyici” değil, “belirlenendir” ve özne, dil ya da iktidar tarafından inşa edilmektedir (Arslan, 2001: 10).

Söylem analizi, söylenen ve yazılanların biçim ve işlevsel olarak incelenmesi ve bu incelemelerden bir anlam üretilmesidir. Söylem analizi, bir sözcüğün nasıl kullanıldığına dair mikro odaklı araştırmalardan bir kültürde egemen olan ideolojinin araştırılmasına kadar genişleyebilen bir yapıya sahiptir (Yule, 1996: 83). Söylem analizi, farklı toplumsal alanlarda ortaya çıktığında sonuç olarak farklı kalıplara göre yapılandırılan –örneğin tıbbi söylem, politik söylem- söylemlerin analizi edilmesidir (Jorgensen and Phillips, 2002: 1).

Dili bir pratik olarak gören ve inceleyen söylem analizi, bilgi, sosyal ilişkiler ve kimliklere ilişkin özelliklerle bunların mübada(e)lesini ortaya çıkarmada oldukça etkin rol oynayan bir analiz çeşididir. Analizin amacı bir pratik olarak dili inceleme ve farklı anlamlarla üretilen bilgi ve bilgi/güç moduna ilişkin yapıları, onların değişim ve dönüşümlerini açığa çıkarmaktır (Sözen, 1999: 82).

Söylem analizi, metin ve konuşmanın anlama ve üretim seviyeleriyle ilgilenerek güç sahiplerinin bu iktidarı kötüye kullanımını ortaya çıkarmayı ve söylemler pratiklerin iletişim sürecinde nasıl şekillendiğine dair genel çerçeveyi göstermeyi amaçlar. Toplum içerisinde şekillenen söylem, iktidarın çıkarları ekseninde yeniden şekillenerek eşitsizliğin üretilmesi, yaygınlaşması, doğallaşması ve meşrulaşmasında kullanılmaktadır. Söylem analizi ise bu noktada devreye girmekte ve söylem aracılığıyla iktidarın eşitsizliği yaygınlaştırmasında metinlerin ve konuşmaların önemini çözümlemektedir. Eleştirel söylem analizi ile bilinen Hollandalı Dilbilimci Teun van Dijk (1993), söylem analizinin iki temel amacı olduğunu söyler:

-Hem metinsel bir nesne hem de sosyokültürel uygulama ve etkileşimin bir biçimi olarak görülen yazılı ve sözlü söylemin çeşitli düzeylerindeki yapı ve stratejilerinin sistematik bir teorik ve tanımlayıcı açıklaması,

-Metnin ve konuşmanın bu özellikleri ve onların bilişsel, sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamlarının yapıları ile ilişkisini ortaya koymak (akt. Karadeniz, 2020:137)

Bununla birlikte, söylem analizi üzerine çalışmalar yapan Meriel ve Thomas Bloor ise söylem analizinin üç amacı olduğunu söyler:

-Dil kullanıcılarının iletişim kurma amacıyla dili ne şekilde kullandıklarını tanımlamak ve betimlemek;

-Söylemin temel özelliklerini ve türlerini açığa çıkarmaya yarayacak çözümleme yöntemleri ortaya koymak;

-İletişimin nasıl meydana geldiğine ilişkin kuramlar geliştirmek (akt. Ercan ve Danış, 2019: 537).

Söylem analizi, kısaca söylenenlerin veya yazılanların arkasında yatan etkenlerin ortaya çıkarılması ve bu etkenlerin sosyokültürel ve siyasal ilişkiler içerisindeki yerinin incelenmesi olarak tanımlanabilir. Söylem analizinin bu eleştirel yapısı, araştırma örneklemelerinin incelenmesi ve bir anlam üretilmesi açısından bu çalışma için gerekli görülmüştür.

4.4.2. İçerik Analizi

İçerik analizi, sosyal bilimlerden yapılan çalışmalarda kullanılan nitel bir analiz yöntemidir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile iletişim araştırmalarında önem kazanan (Aziz'den akt. Taylan, 2011: 64) içerik analizi, ilk kez 18. Yüzyılda İsveçli bir bilim insanının dönemindeki ilahilerde bulunan dini sembollerini incelemesiyle bir araştırma yöntemi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde kullanıldığı haline gelmesi ise 20. Yüzyıl başlarında Columbia Gazetecilik Okulunda Harold Lasswell ile gazetelerin nicel analiziyle ilgili çalışmalarla başlamış (Bilgin'den akt. Öğülmüş, 1991: 213) ve 1930'larda radyoların ve propagandaların analiz edilmesiyle birlikte yaygınlaşmıştır (Frey et al.'dan akt. Taylan, 2011: 64).

Nitel veri analizi, elde edilen verileri anlamlandırma amacıyla yapılır. "Verinin kavramsallaştırılması ve temalar yoluyla kavramlar arasındaki anlamlı örüntülerin açıklanması bu sürecin temelini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 240)". İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilir ve bu veriler anlaşılabilir bir şekilde düzenlenir. Verilerin kodlanması ile altlarında yatan kavramlar ve bu kavramların birbirleriyle ilişkileri incelenir (Akbulut,

2013: 155). İçerik analizlerinde sıklıkla kullanılan tümdengelimci ve tümevarımcı olmak üzere iki farklı yöntem vardır. Tmdengelimci analizde çalışma öncesinde oluşturulan kavramsal bir ereve içerik analizi yönlendirir. Tümevarımcı analizde ise amaç, verilerin içinden çıkan kavramların ve temaların ön planda tutulmasıdır (Ravindran’dan akt. Yıldırım ve şimşek, 2021: 240). Diğerk bir deyişle tümdengelimci analizde kuramsal çerçeveden veri toplamaya doğru bir ilerleme varken, tümevarımcı analizde araştırma konusu belirledikten sonra veri toplanması ve kuramsal genellemelere ilerleme amaçlanır. “tümdengelimci içerik analizi, araştırmanın tasarımı ve veri toplama aşamasından belirgin bir yön oluşturur ve veri analizinde önemli kolaylıklar sağlar”. Tümevarımcı analizde ise var olan kuramlara yeni açıklamalar getirilebilir ve hatta yeni kuramlara yönelik kavram ve süreçler üretilir (Yıldırım ve şimşek, 2021: 241). Bu sebeple bu araştırma içerisinde de nitel içerik analizi, tümevarımcı analiz kullanılarak yapılmıştır.

Verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması nitel bir araştırmada içerik analizinin aşamalarıdır (Yıldırım ve şimşek, 2021: 251). Collins (1999: 113) ise içerik analizi süreci için 13 aşama önermiştir. Bu süreç, içerik analizi kullanılan bütün çalışmalarda aynı şekilde gerçekleşmese bile nitel veri analizinin genel yapısı hakkında fikir vermektedir:

1. Verilerin yazıya geçirilmesi
2. Verilerin düzenlenmesi
3. Anlamlı veri birimlerinin saptanması
4. Verinin kodlanması
5. Taslak temaların belirlenmesi
6. Taslak temalara göre kodların düzenlenmesi
7. Taslak tema ve kodlara göre verinin düzenlenmesi
8. Taslak temaların kontrol edilmesi ve kesinleştirilmesi
9. Temalar arası ilişkilerin saptanması
10. Temaların araştırma soruları altında organize edilmesi
11. Kod ve tema kitapçının oluşturulması ve buna göre verinin organize edilmesi
12. Kodlara ve temalara göre verilerin betimlenmesi, alıntılara yer verilmesi, örneklendirilmesi, açıklanması, yorumlanması, görsel hale getirilmesi
13. Araştırma sonuçlarının yazılması (Collins’dan akt. Akbulut, 2013: 155).

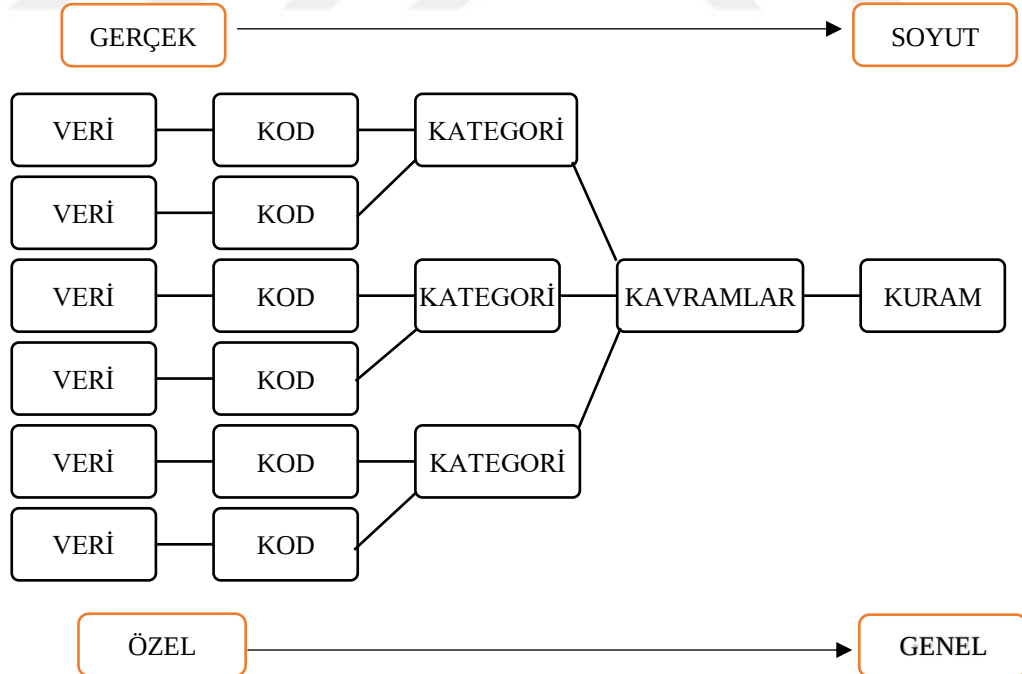
Bu sistemle birlikte bir içerik analizinin başlıca 3 özelliğe sahip olması gerekmektedir: (1) nesnellik, (2) sistemlilik ve (3) genellik. Nesnellik, farklı araştırmacıların aynı veriler üzerinde aynı sonuçları ortaya koyabilmesidir. Sistemlilik, belli bir kategoriye girecek ya da kategori dışında bırakılacak birimlerin tespit edilmesinde aynı kriterlerin kullanılmasıdır. Genellik ise verilerden elde edilen bulguların kuramsal bir temele dayanmış olmasıdır (Holsti'den akt. Öğülmüş, 1991: 216).

Veri kodlama, içerik analizlerinde ham verinin anlamlı hale dönüştürülmesinde kullanılır. Veri toplama süreci sonunda elde edilen verilerin işleme sürecinde kodlar kullanılır. Saldana (2019: 4) nitel araştırmalardaki kodu şu şekilde tanımlar: “Nitel bir araştırmada kod sıklıkla, dil temelli ya da görsel bir veriyi betimlemek amacıyla sembolik olarak kullanılan özetleyici, çarpıcı, özü yansıtan ve/veya çağrışımsal nitelikteki bir sözcük ya da kısa bir ifade”. Kodlama süreci, elde edilen verilerin incelenmesi ve anlamlı bölümlere ayrılması ile başlar. Araştırmacı, her bir bölümün kavramsal olarak ifade ettiği anlamı çıkarmaya çalışır. Bu bölümler bazen bir cümle bazen ise bir paragraf bazen ise bir sayfalık veri bile olabilir. Kendi içerisinde bir anlama sahip olan bölümler, araştırmacı tarafından kodlanır. Bu kod bazen bir kelime bazen de birkaç kelimeden oluşabilir. Kodlamada amaç, bölümlere ayrılan verilere tanımlayıcı isimler bulmaktır. Verilerin farklı bölümlerindeki veriler aynı kodlarla ilişkilendirilir ve bu sayede farklı veri kümelerinin ilişkileri ortaya koyulur (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 251). Nitel veri analizlerinde kod, eldeki ham verinin tercüme edilmesinde ve verilerin kategorize edilmesinde kullanılır ve kodlar, verilerin ana konusunu ve özünü temsil eder (Saldana, 2019: 4). Nitel verilerin kodlanmasında bazı yapılar vardır. Bunlar kavram, kod, kategori, temadır. Kavramlar, tümevarımcı analizin temelini oluşturur. Veriler arasındaki anlamlı bölümlere kavram denilir ve kodlar bu kavramlara göre belirlenir. Kavramlar belirlendikten sonra kodlanır ve kavramların birbirleriyle olan ilişkileri incelenerek kategoriler belirlenir. Kategoriler, içerik analizlerinde kavramlardan daha genel ve soyut yapıdadır. Bu yapılar oluşturulduktan sonra bulgular düzenlenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 251). Tablo 4.2.'de de görüldüğü üzere önce ham olan verinin içinden anlamlı kavramlar seçilir, ardından bu kodlar oluşturulur. Bütün metin anlamlı hale getirilip kodlandıktan sonra kodlardan kategoriler oluşturulur ve verilerin birbirleriyle olan ilişkileri incelenir.

Tablo 4.2. Kodlama Örneği (Saldana, 2019: 5)

¹ Öğretmenim bana değer verir. Sözleriyle değil yaptıklarıyla örnek olur. ² Ne zaman ihtiyacım olsa yanımdadır, hatta annem babam bile yanımda değilken... Hayatımda sahip olduğum değişmeyen birkaç şeyden biri oldur. Bu çok güzel. ³ O yakınlardayken kendimi rahat hissediyorum.	¹ ÖZSAYGI ² İSTİKRAR ³ “RAHAT”
---	---

Bu kodlama örneğinde incelenen veriyi temsil edecek en yalın kodlar seçilmiştir. Kodlar iki şekilde oluşturulur. İncelenen veriyi özetleyen, damıtan bir kelime/ler ya da direkt olarak veriden alınan “In Vivo” kelime/ler (Saldana, 2019: 4). Verilerin kodlanması, henüz bulguların analiz edilmesi için yeterli değildir. Kodlanan verilerden kategoriler oluşturularak bir sentez gerçekleştirilir. Nitel analizlerde kodları sentezleyerek kategori oluşturma, “birleşik anlama” doğru ilerleyen ve nitel verilere dair ortak bir anlam üretebilen kategoriler nicel veri analizlerin aksine ortalamayı değil, anlamı hesaplamaya yardımcı olur (Saldana, 2019: 10). Ham veriden elde edilen anlamlı kodlar ve anlamlı kodlardan elde edilen kategoriler, kademeli olarak soyutlaşarak kuramlara evrilir. Verilerden kuramlara giden süreç Tablo 4.3.’te şu şekilde gösterilmiştir (Saldana, 2019: 14):

Şekil 4.1. Nitel Araştırmalarda Kodlardan Kuramlara Doğru Süreç (Saldana, 2019: 14)

Şekil 4.1’de de görüldüğü üzere kodlamanın ilk kaynağı olan verilerden sonuca giden süreç gerçekten soyuta ve özelden genele giden bir yapıya sahiptir. Genel olarak

bakıldığında nitel içerik analizinde kodlardan kategorilere, kategorilerden temalara ulaşılmalıdır. Her veri incelenerek ve kodlar oluşturulmalı ve oluşturulan kodlar ortak kategori altında sınıflandırılmalıdır. Nitel içerik analizlerinde ham verilerin toplanması ve kodlanarak sınıflandırılması yeterli olmamaktadır. Verileri temel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayan temaların olması gerekmektedir. Kategorilerin oluşturulması için öncelikle kodlar bir araya getirilir ve incelenir. Ardından kodların birbirleriyle olan ilişkileri bulunarak ortak bağlantılar irdelenir. Bu işlem tematik kodlamadır ve tematik kodlama, “toplanan verilerin kodlar aracılığı ile kategorize edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 255). Tablo 4.4.’te ortak kodlar ve bu kodlardan kategori oluşturulmasına örnek verilmiştir (Saldana, 2019: 13):

Tablo 4.3. Kodlardan Kategori Oluşturma Örneği (Saldana, 2019: 13)

Kategori:Fiziksel Güç Kullanılarak Uygulanan Zorbalık (Ağırlıklı olarak erkek çocuklar yapıyor)	Kod: Kavga Etmek	Alt kod: Tırmalamak
		Alt kod: İtelemek
		Alt kod: Yumruklamak
Kategori:Başkaları nın Duygularını İnciterek Uygulanan Zorbalık (Ağırlıklı olarak kız çocuklar yapıyor)	Kod: Aşağılama	Alt kod: İsim Takmak
		Alt kod: Alay Etmek
		Alt kod: Küfürlü Konuşma

Kodlama yapmak, nitel içerik analizlerinde anlamsız ham verilerden anlamlı parçalar çıkarmayı hedefler. Ancak kodlama esnasında araştırmacının özellikle çeşitli sorulara cevap vermesi ve bu sorular üzerinden kodlanacak veriyi incelemesi gerekmektedir. Emerson vd. tarafından da hazırlanan 6 soru, nitel içerik analizlerinde araştırmacının kodlama yaparken cevap araması gereken sorulardır (2011: 177):

-Ne yapıyorlar? Neyi başarmaya çalışıyorlar?

-Bunu tam olarak nasıl yapıyorlar? Hangi özel araçları ve / veya stratejileri kullanıyorlar?

-İnsanlar neler olup bittiğini nasıl konuşur, karakterize eder ve anlar? Hangi varsayımları yapıyorlar?

-Burada neler olduğunu görüyorum? Bu notlardan ne öğrendim? Onları neden dâhil ettim?

-Burada olup bitenler alan notlarımın başka yerlerinde kaydedilen olaylar ya da durumlarla hangi açılardan benzeşir ya da farklılaşır?

-Bu olayın veya olayın daha geniş önemi veya önemi nedir? Bu durumu özel yapan nedir?

Bu sorular, kodlama sürecinde hedeften sapmadan ilerleyebilmeyi sağlar. Bu sorular temelinde ilerleyen nitel içerik analizi, verilerin kodlanması ve kategorize edilmesi ile birlikte nihayet bulguların yorumlanması aşamasına geçer. Araştırmacı, son aşama olan bulguların yorumlanma bölümünde toplanan verilere anlam kazandırır ve elde edilen bulguların birbirleriyle olan ilişkisini inceleyerek neden-sonuç ilişkisi kurar. Bulgulardan bir sonuç üretir ve üretilen sonuçlarının önemini ve değerini açıklar (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 255).

5. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde veri toplama yöntemleri sonucu elde edilen verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular sunulmuştur. İki farklı veri toplama yönteminin ilk aşamasında Twitter üzerinden üretilen nefret söylemleri, bir linç kültürüne ait olması ölçüt alınarak tespit edilmiştir. Bulgular bölümünde ilk olarak 66 tweet, araştırmanın amacı için hazırlanan nefret söylemi kategorilerine göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma yaparken de tweetlerin birden fazla nefret söylemi kategorisi barındırdığı durumlarda daha baskın olan kategori altında sınıflandırma yapılmıştır. Sonrasında her bir kategoriden 1 tweet, söylem analizi yapılmak amacıyla seçilmiştir. 66 tweetin nefret söylemi kategorilerine göre dağılımı Tablo 5.1.'deki gibidir:

Tablo 5.1. Tweetlerin Kategorilere Göre Dağılımı

Kategoriler	Tweet sayısı	Yüzde
Küfür/Hakaret/Aşağılama	25	38
Düşmanlık/Savaş Söylemi	16	24
Karşılaştırma Yoluyla Küçük Görme	9	14
Abartma/Yükleme/Çarpıtma	8	12
Günah Keçisi İlan etme Toplumsal Sorunların Nedeni	6	9
Simgeleştirme/Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma	2	3

Tablo 5.1'e göre seçilen 66 tweetin 25'inde (%38) küfür/hakaret/aşağılama kullanılmıştır. 16'sında (%24) düşmanlık/savaş söylemi, 9'unda (%14) karşılaştırma yoluyla küçük görme, 8'inde (%12) abartma/yükleme/çarpıtma, 6'sında (%9) günah keçisi ilan etme/toplumsal sorunların nedeni olarak görme ve 2'sinde (%3) de simgeleştirme/doğal kimlik ögesini küçük düşürme amacıyla kullanma tespit edilmiştir. Çalışmanın devamında Tablo 5.1'de gösterilen kategorilerin her birinden bir örnek seçilerek söylem analizi yapılmıştır.

5.1. Küfür/Hakaret/Aşağılama Tweet Örneği

Şekil 5.1'de küfür/hakaret/aşağılama kategorisine örnek olarak seçilen tweet gösterilmiştir:

Dünya'da benim için en değerli olayların biri de Türk vatandaşı olmaktır.
Bedelini atalarım ve ben ödedim, ödüyorum. Çünkü; benim için onurdur, şereftir..
Peki bu it soylarına, vatansız arsızlara nasıl vatandaşlık verirsin. Bu kadar hainlik nasıl yaparsınız..
[#suriyeliler](#)

15:04 · 22 Mar 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

5 Beğeni

Şekil 5.1. Küfür/Hakaret/Aşağılama Tweet Örneği

Şekil 5.1’de görüldüğü üzere, “#suriyeliler” hashtagi üzerinden “it soyları” ve “vatansız arsızlar” söylemleri kullanılarak hakaret üretilmektedir. Suriyelilere vatandaşlık verilmesi haberleri üzerine atılan tweette bunun verilmemesi gerektiği, Suriyelilere vatandaşlık verilmesinin hainlik olduğu söylemleri yer almaktadır. Bu söylemlerin altında ise Türk vatandaşlığının bir onur olduğunun çünkü bununla ilgili hem atalarımız tarafından hem de G2 tarafından bedel ödendiği fikri yatmaktadır. G2 tarafından atılan tweette Suriyelilerin vatan kavramından uzak olduğu ve vatanlarını terk etmesi sebebiyle Türk vatandaşlığı almaya layık olmadıkları görülmektedir. Sitemkâr bir tavırla yazılan tweet, Suriyelilerin yeteri kadar değerli olmadıkları düşüncesinden hareketle hakaretleşen bir hale dönüşerek mülteci temelli nefret söylemine katkıda bulunabilmektedir. Üretilen nefret söylemi, vatan, Türklük ve bedel gibi manevi kavramlar kullanılarak meşru bir zemine oturtulmuştur. Tweette kullanılan “it soyları” söylemi, Suriyelileri bir hayvan üzerinden değersizleştirme anlamına gelebilmektedir. “Vatansız arsızlar” ise Suriyelilerin vatan gibi manevi olarak güçlü bir değerden yoksun olduklarını vurgulayabilmektedir. Utanıp sıkılması olmayan, yüzsüz kimse anlamına gelen arsız ise Suriyelilerin hem vatan gibi bir değerden yoksun olduklarını hem de yüzsüz, utanmaz bir millet olduklarını temsil edebilmektedir.

5.2. Düşmanlık/Savaş Söylemi Tweet Örneği

G3 tarafından paylaşılan ve düşmanlık/savaş söylemine örnek olarak seçilen tweet Şekil 5.2’de gösterildiği gibidir:

E*meni ite bakar fikir edinir, it
e*meniye bakar şükür
edinir...Dünya döndükçe e*meniye
bir damla merhamet eden
düşmanımızdır!

#Hocali

23:13 · 25 Şub 22 saatinde · Twitter for Android

23 Retweet 243 Beğeni

Şekil 5.2. Düşmanlık/Savaş Söylemi Tweet Örneği

Etnik köken temelli nefret söylemi kategorisine de giren Şekil 5.2'deki tweet, Ermenilere yönelik düşmanlaştırma, hakaret ve aşağılama içermektedir. Ancak tweet, barındırdığı söylemler sebebiyle düşmanlık/savaş söylemi kategori altına alınmıştır. 26 Şubat 1992 tarihinde gerçekleşen Azerbaycan-Ermenistan tarafları arasındaki ihtilaf sonucunda Ermeniler tarafından katledilen Azeriler, her yıl aynı tarihlerde anılmaktadır. Tarihsel geçmiş, bireylerde belirli bir topluma yönelik düşmanlığı pekiştirebilmekte ve nefret söyleminin meşru bir zemine oturtularak yinelenmesine yol açabilmektedir.

Tweet, anonim bir hesap tarafından 26 Şubat Hocalı Katliamı anması döneminde Hocalı hashtagi ile gündeme gelmiştir. Bu tweetin araştırmada seçilme sebebi ise belirli zamanlarda belirli grup, kurum, topluluk ya da milletlere yönelik nefret söyleminin artarak linç kültürü oluşturmaya yönelik bir örnek olmasıdır. Tweet incelendiğinde Ermenilere yönelik hakaret ve aşağılama içeren bir söz, Ermenilere yönelik acımasız duygu ile Ermenileri düşmanlaştırma ve son olarak manevi duyguları kabartan ve aynı düşüncedeki bireyleri daha da öfkeli edebilen bir görsel bulunmaktadır. Birinci kısımda Ermeniler ve itler arasındaki farklılıktan bahsederek Ermenileri hakaret olarak hayvandan bile daha aşağı yere konumlandırması görülmektedir. "İt Ermeni'ye bakar şükür edinir" sözü de yine Ermenilerin hayvandan daha aşağılık olduğunu dolayısıyla itin bile Ermeni karşısında haline şükür ettiğini metafor üzerinden aktarmaktadır. Tweetin ikinci kısmı ise "dünya döndükçe

E*meniye bir damla merhamet eden düşmanımızdır” şeklinde devam etmektedir. Tweette kullanılan görsel ise tweetin amacını destekler niteliktedir. “HOCALI” kelimesinin “C” harfi hilale benzetilerek yanına yıldız koyulmuş ve Türklük görsele yedirilmiştir. Görselde kırmızı renk kullanılarak hem bayrağa hem de kana gönderme yapılmıştır. Görseldeki yazının arkasına daha saydam bir şekilde sağ üst köşeye Azerbaycan bayrağı, sol tarafa ise yas tutan, ağlayan kadınlar yerleştirilmiştir. Bu sebeple görsel millet, yas, bayrak, vatan gibi manevi olarak insanların kutsal saydığı değerleri yücelten ve aynı zamanda acıyla öfkeleniren göstergelere sahiptir. Dolayısıyla tweetin genel yapısı incelendiğinde görsel-metin-durum ilişkisi birbirini destekleyen niteliktedir.

5.3. Karşılaştırma Yoluyla Küçük Görme

Araştırmada elde edilen tweetlerin nefret söylemi kategorilerine göre sınıflandırılmasında kullanılan bir diğer kategori ise karşılaştırma yoluyla küçük görmedir. Bu kategorinin diğer kategorilerden en önemli farkı ise bu çalışmaya özgü olarak üretilmesidir. Adından da anlaşılacağı üzere karşılaştırma yoluyla küçük görerek üretilen nefret söylemi, iki “öteki” grubunu birbirleriyle karşılaştırma yoluyla birini herhangi bir özelliği sebebiyle diğerinden daha aşağı görme ile yapılmaktadır. Bu söylem, 24 Şubat 2022 tarihinde fiilen başlayan Rusya-Ukrayna çatışması sonucu Ukraynalı mültecilerin Türkiye’ye sığınmasıyla kendisini Ukraynalı ve Suriyeli mülteciler karşılaştırılması ile göstermiştir. Karşılaştırma yoluyla küçük görme kategorisine örnek olarak seçilen görsel Şekil 5.3’te verilmiştir:

Bunlar mülteciyse Suriyeliler ne?
Bunlar insansa Suriyeliler ne?
İşte batı da biliyor mültecinin
kalitelisini de Arapları almiyor ve
akşam çöpünü bırakır gibi bizim
ülkeye atıyor

Şekil 5.3. Karşılaştırma Yoluyla Küçük Görme Tweet Örneği

G5, paylaşmış olduğu bu tweette Suriyelileri mültecileri Ukraynalı sığınmacılar üzerinden aşağılayarak nefret söylemi üretimine katkıda bulunabilmektedir. Ukraynalı sığınmacıların Antalya’da çöp temizlemeleri ile ilgili yazılan haberi alıntılanarak paylaşılan tweete göre medeni olan, doğru olan Ukraynalıların gösterdiği minnet davranışdır. Suriyeliler özelinde Araplar ise bu medeniyetten uzak oldukları için daha aşağı konumdadır. Tweetin “bunlar mülteciyse Suriyeliler ne?” cümlesi, Suriyelileri Ukraynalılar ile karşılaştırarak aşağılamaktadır. “Bunlar insansa Suriyeliler ne?” şeklinde devam eden ikinci cümle ise Suriyelileri insan dışı varlık olarak göstererek ötekileştirebilmektedir. Devamında batının kaliteli mülteciyi kendilerine aldığını ve “akşam çöpü” gibi Arapları Türkiye’ye “attıkları”, G5 tarafından eleştirilmektedir. Ancak bu eleştirideki kelimeler incelendiğinde Arapları çöpe ve insan dışı canlılara benzetme görülebilmektedir. Bu da bir milletteki küçük bir topluluğun topluma yararlı davranışını diğer öteki olan “öteki” topluluğu üzerinden yüceltme ve diğerini aşağı görme tutumunu pekiştirici niteliktedir. Aynı zamanda tweetin sonundaki “atıyorlar” fiili de Suriyelileri veya daha geniş açıdan Arapları insan dışı bir “şey” gibi temsil edebilmektedir.

5.4. Abartma/Yükleme/Çarpıtma Tweet Örneği

Abartma/yükleme/çarpıtma kategorisinden seçilen tweet örneği Şekil 5.4'deki gibidir:

Şekil 5.4. Abartma/Yükleme/Çarpıtma Tweet Örneği

Şekil 5.4'te Abartma/Yükleme/Çarpıtma kategorisine uygun bir tweet görülmektedir. Bu tweet, İstiklal Caddesindeki bir eylemde gözaltına alınan kadınların serbest bırakılması üzerine alıntılanarak G1 tarafından paylaşılmıştır. G1, alıntılanmış olduğu haberi konusundan tamamen ayırarak çarpıtmış ve gözaltına alınan kadınları “mülteci seviciliği” ile suçlayarak, onları toplumsal problemler karşısında kayıtsız kaldıkları gerekçesiyle suçlamıştır. G1, paylaşmış olduğu tweette konunun ana bağlamını yani kadınların regl ürünlerinin fiyatını protesto etmelerini çarpıtarak ele almış ve Afganlar üzerinden “kafanızı kesecekler” ve “tecavüz edecekler” gibi söylemlerle nefret söylemini üretmiştir. Bu nefret söylemini üretirken de “Afg*n” ve “tecav*z” kelimelerini sansürlü yazarak aslında Afgan olmayı tecavüz ile eşdeğer kötü bir şey olarak tanımladığı ve aynı kefedeki değerlendirdiği görülmektedir. Dolayısıyla regl ürünlerinin fiyatlarına karşı çıkan kadınlarla ilgili yapılan bu haber alıntı yapılarak yazılan tweette hem çarpıtma, hem de “tecavüz edecekler” ve “kafanızı kesecekler” söylemleriyle onların vahşi ve barbar insanlar olarak tanımlanması dolayısıyla Afganların düşmanlaştırılması görülebilmektedir. Bununla birlikte tweetin sonunda söylediği “haberiniz olsun” da G1 tarafından uyarı şeklinde aktarılmaktadır. Bu da

G1'in beklediği suçlar gerçekleştiği takdirde kadınların "Afgan problemine" karşı sessiz kalmaları nedeniyle tecavüz edilmelerinin veya kafalarının kesilmesinin sonucunun da katlanılması gereken bir durum olduğuna ulaşılabilmektedir.

5.5. Günah Keçisi İlan Etme/Toplumsal Sorunların Nedeni Olarak Görme

Bir diğer kategori ise Günah Keçisi İlan Etme/Toplumsal Sorunların Nedeni Olarak Görme'dir. Bu kategoriye göre hedef grup, toplumdaki ve dünyadaki mevcut problemler için suçlanır. Yine biz ve öteki üretilen bu nefret söyleminde belirlenen "öteki" grubu, toplumdaki problemlerin sebebi olarak görülmektedir. Hedef grubun topluma girmesinden önce hiçbir suç işlenmiyormuş algısı üretilerek mevcut problemlerin hedef grup ile ortaya çıktığı düşüncesi yaygınlaştırılır ve hedef grup sembolik olarak suçlu ilan edilip ötekileştirilir. Şekil 5.5'te G6 tarafından paylaşılan, #suriyeliler ve #polisinsesiniduyun hashtagleri altında paylaşılan tweet, öteki olan Suriyelilerin bizlerin birçok hakkını gasp ettiğini belirtebilmektedir:

Şekil 5.5. Günah Keçisi İlan Etme/Toplumsal Sorunların Nedeni Olarak Görme Tweet Örneği

Şekil 5.5'te Suriyeliler kendi ülkesini bırakan hainler olarak temsil edilmektedir. Devamında ise Suriyelilerin sadece var olması ile birçok hakkımızı gasp ettikleri düşüncesi, Suriyelilere yönelik öfkeyi artırabilmektedir. Kullanılan kelime seçimleri incelendiğinde tweet içerisinde herhangi bir aşağılama, küfür, hakaret görülme de yan anlamlar aracılığıyla nefret söylemi üretimi üretilebildiği görülmektedir. Örneğin "kendi ülkesini *dahi* bırakıp kaçan" sözünde *dahi* anlamı, Suriyelilerin birçok kötü davranışları zaten yaptıkları ancak ülkesini, vatanını *dahi* bırakıp kaçacak kadar

aşağılık milletler olduğu fikrini uyandırabilmektedir. Ayrıca Suriyelileri her türlü suçun içinde gören G6, onları haklarımızı gasp eden bireyler ve toplumumuz için tehlikeli unsurlar olarak görmektedir. Bu da toplum içinde yaşayan Suriyeliler özelinde mültecilerin tehlikeli, toplumdaki sorunların sebebi olarak görülmesine ve ötekileştirilmesine sebep olabilmektedir.

5.6. Simgeleştirme/Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma Tweet Örneği

Şekil 5.6. Simgeleştirme/Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma Tweet Örneği

Bir milletin, topluluğun, ülkenin yeme içme davranışlarını, kıyafetlerini, geleneklerini, adetlerini aşağılama ya da küçük görme ile üretilen nefret söylemi, her ne kadar düşmanlaştırma ve küfür hakaret etme kadar sert yapıda olmasa da alaycı tavrı ve küçük düşürücü söylemleri sıklıkla üretilen bir başka nefret söylemi türüdür. Bu söylem türünde “biz” kültüründen farklı ve dolayısıyla daha kötü, anlamsız, mantıksız olarak konumlandırılan “öteki” kültürü, medeni olan için tehlikeli olarak görülebilmektedir. Şekil 5.6’da Çinlilerin yeme-içme davranışları simgeleştirilerek nefret söylemi üretilmiştir. G4, virüslerin ortaya çıkış sebeplerinin Çinliler olduğunun bunun da sebebinin Çinlilerin yemek kültürü olduğunu söylemiş ve virüslerden kurtulma yolunun Çine bir yaptırım veya dayatma olmasının gerektiğini belirterek nefret söylemi üretimine katkı sağlamıştır. Bununla birlikte dünyanın Çin’den korunması gerektiği söylemi de hedef grubu toplumun geri kalanından soyutlanması gereken tehlikeli bireyler oldukları algısı da üretilmiştir. Her ülkenin kendine has yeme-içme kültürü, geleneği, tarihi vardır. Birisini diğerinden daha üstün veya aşağı konumda görmek, karşılıklı olarak yapıldığında bütün kültürleri ve toplumları birbirinden uzaklaştırarak hem kültür kutuplaşması oluşturmakta hem de nefret söylemi üretiminin artmasına sebep olabilmektedir.

5.7. Yarı-Yapılandırılmış Görüşmelerin Analizi

Veri toplama süreci sonunda elde edilen Tweet göndericilerine yarı-yapılandırılmış görüşme talebinde bulunulmuş ve bu kişilerden 12'si araştırmayı kabul etmiştir. Bu kişilere araştırmanın amacına yönelik sorular sorulmuş ve cevaplar istenmiştir. Her katılımcıya görüşmenin ilerleyişine göre ek sorular yöneltilmiş veya bazı sorular sorulmamıştır. Görüşmeye katılan her katılımcıdan sorulara cevap verilmesi istenmiş ve verdikleri cevaplar kaydedilmiştir. Kaydedilen cevaplar kodlama yapılmak üzere farklı bir dosyaya yazılmış ve kodlama işlemi yapılmıştır. Bu kodlama işlemi sonucunda alt kodlar, kodlar, kategoriler ve temalar belirlenmiştir. Bu kodlar sonucunda elde edilen ilk tema bireyleri sosyal medyada nefret söylemi üretmeye iten sebepler temasıdır:

Tablo 5.2. Bireyleri Sosyal Medyada Nefret Söylemi Üretmeyen İten Sebepler

Kategori	Kod	Alt kod
Psikolojik Sebepler	Dikkat Çekme	Dikkat Çekme
	Taraf Oluşturma	Sahiplenme
	Manevi Acılar	Deneyim
		Düşmanlık
		Tarihsel Hafıza
	Öfke ve Stres	Rahatlama
		Etki-Tepki
		Değersiz Hissetme
		Kötü Ekonomi
	Yermek	Aşağı Görmek
Sosyolojik Sebepler	Hak Savunma	Tepkisiz Kalamama
	Özgürlüğe Tehdit	Kısıtlanan Konfor
		Potansiyel Tehlike
		Muhtemel Tehlike
	Bütünlüğe Tehdit	Topluma Uyumsuz
		Etnik Merkezcilik
	Kültür Seviyesi	Demografik Tehdit

Tablo 5.2’de bireyleri sosyal medyada bir grubu, topluluğu, milleti nefret söylemi ile birlikte sembolik olarak linç etmeye iten sebepler psikolojik ve sosyolojik kategorileri ile gösterilmektedir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre araştırmanın katılımcıları, iki ana kategori nedeniyle nefret söylemi

üretmektedir. Temelde sosyolojik olarak içinde bulunduğu topluma yönelik bir tehdit oluşması veya oluşabilme ihtimali ve psikolojik olarak bireyin hayatında yaşadığı problemler dolayısıyla öfkelenmesi, bireyleri nefret söylemi üretmeye ve sembolik linçe katkıda bulunmaya itmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda bireyleri linç etmeye iten psikolojik sebepler incelendiğinde Tablo 5.2’de de görüldüğü üzere, dikkat çekme, taraf oluşturma, manevi acılar, öfke ve stres, yermek-aşağı görmek ve hak savunma dürtüsü gelmektedir. Örneğin K4 linç etme sebebini şu şekilde belirtmiştir:

K4: Fikirlerdeki aşırılık ve anlatım şekli kurduğunuz cümlelerde dikkat çekebilir, bu size bakmaları için bir sebep. Sonra gerekli ortam oluştuğunda fikirlerinizi detaylı olarak böyle tartışabilirsiniz. Ama dürüst olmak gerekirse bu konular hakkında nefret söylemi kullanmak beni rahatlatıyor çünkü müdahale edemediğim ve gözümün önünde değişen bu yapıya karşı nefret etmekten başka çarem yok.

Bireyleri nefret söylemi üretmeye iten bir başka sebep ise geçmişte yaşanan olaylar sonucu gelişen manevi acı ve “küfür hafızasıdır”. Örneğin Hocalı olaylarının yaşandığı dönemde Ermenilere yönelik üretilen linçe katkıda bulunan K2, “*Dışarda ermeni ile karşılaşacak olursam Hocalı başta olmak üzere bütün acıların hesabını sorarım*” şeklinde yanıt vermiştir. Yine aynı konuyla alakalı K5, Azerbaycan Türkü olduğunu ve bu sebeple Ermenistan’dan kovulduğunu, yakınlarını kaybettiğini dolayısıyla Ermenilere yönelik güvensizlik duygusunun oluştuğunu şu şekilde dile getirmiştir (görüşmeler Türkçe’ye çevrilerek yazılmıştır):

K5: Ben şimdiki Ermenistan’dan kovulan Türküm. Aynı köyde yaşadığımız, ekmek kestiğimiz komşumuz Ermeniler. 1988’de benim yeni evli olan B. M. adlı 28 yaşındaki mühendis akrabamın karısının gözü önünde kalbini diri diri çıkarmıştı. Hocalı olayını gözümüzle gördük. Benim yazdığım nefret değil güvensizliktir.

Bir diğer sebep olan öfke ve stres kodları incelendiğinde bireylerin “etki-tepki” ve ekonomik sorunlar sebebiyle nefret söylemi ürettikleri görülmüştür. K1, K8, K10, K11 ve K12, nefret söylemi üretiminde karşıdan gelen bir etkiye yönelik üretilen tepki olduğunu dile getirmişlerdir. Örneğin K1, Recep Tayyip Erdoğan ve Abdülhamit Han’a yönelik üretilen küfre tepki olarak “*Soysuz PİÇlere soykırım yapmalıydık. Hata ettik.*” şeklinde nefret söylemi üretmiştir. Görüşmede de *Burada bir küfür düşmanlık*

değil savunma refleksi mevcut. Şeklinde açıklama yaparak bir etkiye karşı üretilen tepki olduğunu dile getirmiştir.

Ekonomik problemler de bireylerde öfkeye ve bu sebeple nefret söylemine yol açan bir diğer psikolojik nedendir. K11 bununla ilgili olarak şu şekilde açıklama yapmıştır:

K11: Vatandaş olarak zaten ekonomik dar boğazdan geçiyoruz. Ödeme yapamadığım bir fatura olduğu zaman benim devletim elektrik suyumı hemen kesiyor. Ama Suriyeli sığınmacılar her türlü haktan bedava faydalaniyor.

Yukarıdaki alıntıda K11, vatandaşı olduğu ülkede sığınmacılardan daha kötü ekonomik koşullar yaşaması sebebiyle mültecilere yönelik üretilen linç kültürünün üreticisi haline gelmiştir. Yine K6, “Ekonomik olarak kötü olan ülkemde, mültecilere bakmak zorunda değilim” şeklinde açıklama yaparak ekonomik sorunlar sebebiyle nefret söylemi üretimine katkıda bulunmuştur.

Sosyal medyada bireyleri linç etmeye iten sosyolojik nedenler ise özgürlüğe tehdit hissetme, bütünlüğe tehdit hissetme ve kültür seviyesinin azalma ihtimali olarak görülmektedir. Konfor alanının kısıtlanması ve demografik yapının değişmesi ihtimali, K4’te nefret söylemi üretimi olarak ortaya çıkmıştır:

K4: Sahip olduğumuz kimlik ya da kimliğimizi oluşturan temel etmenler ya da en basitinden hatıralar, iktidar politikasıyla ülkenin demografik yapısı düşünülmeden tamamen çıkarlara hizmet edilecek yoğun göçlerle alınan özellikle Suriyeli ve Afgan kökenli insanların baskınlığıyla yok olmaktadır. En basit konfor alanınızı, başka bir ülkeden minnet için değil kendi şuursuz iradesini ortaya koymaya çalışacak tipler için kaybettiğimizi şu an fark etmiyorsanız da, bir gün karşılaşacak ve siz de yaşayacaksınız.

Toplumun demografik yapısının değişmesiyle oluşabilecek olan kültür seviyesindeki muhtemel değişim, K10’un nefret söylemi üretmesinde ve mültecilere yönelik üretilen sembolik linç katılmasına sebep olduğu görülmektedir:

K10: Benim hem meslektaşım hem yakinen tanıdığım Afgan ve Suriyeli arkadaşlarım var babamın doktoru bile Afgan bir sorun yaşamıyoruz. Bence farkı yaratan kültür seviyesi. Elbette coğrafya kaderdir katılıyorum. Bence sorun bireylerin kültür seviyesinde. Avrupa ya kızıyorlar Suriyelileri almıyorlar ama Ukraynalıları aldılar. Hiç kimse yaşadığı toplumun kalitesini düşürmek istemiyor. Kanada ya giden

bir sürü Suriyeli ve Afgan biliyorum. Hepsi kültürel olarak uyum sağlayabiliyor ve meslek sahibi.

Tablo 5.2 incelendiğinde toplumun kültürünün, bireylerin kültürel değerlerinin ve geçmişte yaşanan olayların bireyde linç etme davranışını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik ve sosyolojik etkenler sonucu öfkelenen birey, yaşamına, kültürüne, manevi değerlerine yönelik tehdit olduğu veya bu tehdidin oluşma ihtimali düşüncesiyle hareket ettiğinde linç kültürünün öznesi haline gelmektedir.

Elde edilen görüşmelerin analizi sonucu oluşturulan bir diğer tema ise sosyal medyanın düşünceleri dile getirmede bireye sunduğu özgürlük üzerine bulgulardır:

Tablo 5.3. Sosyal Medyanın Düşünceleri Dile Getirmede Bireye Sunduğu Özgürlük Üzerine Bulgular

Kodlar	Katılımcılar
Sunar	K4, K6,
Sunmaz	K1, K2, K3, K5, K7, K8, K9, K10, K11

Tablo 5.3'te görüldüğü üzere katılımcıların sosyal medyanın getirdiği özellikleri sayesinde özgürlük alanı sunması ve kişilerin sosyal hayatta ve sosyal medyada fikirlerini dile getirmeleri üzerine elde edilen veriler incelenmiştir. İnceleme sonucunda sosyal medyanın bireylerde linç etme davranışının oluşabildiği uygun zemini hazırladığı görülmektedir. Ancak sosyal medyanın çoğunlukla bireylerin düşüncelerini dile getirmede yayılım özelliği ile sadece bir araç olduğu, daha farklı bir özgürlük sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

K2: Ben her yerde size söylediklerimi söylüyorum

K4: Tabiki de.

K6: Evet özgürlük alanı sunuyor

K10: Sosyal medya daha geniş kitlelere yayılmayı sağlıyor fakat ben düşüncelerimi her yerde savunurum. Bazıları özellikle sahte profillerle dilediği her şeyi söyleyebiliyor ben gerçek profilimi kullanıyorum burada söylediğimi dışarıda da söylüyorum (...).

K11: Evet benim için öyleydi ama iktidar artık bu mecraya da kısıtlama getirdi. İnsanlar daha temkinli davranmak zorunda bırakıldı. Hapse girer miyim hakkımda dava açılır mı diye.

Tablo 5.4'te katılımcıların grup normuna uyma davranışı göstermeleri veya göstermemeleri hakkında bulgular yer almaktadır. Bu tabloya göre, katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal medyada gönderi paylaşırken diğer insanların fikirlerinin kendi fikirleri üzerinde etkiye sahip olmadığını belirtmiştir. Bu da bir gruba ait olma ihtiyacının, bireylerin sosyal medyadaki linç etme davranışları üzerinde çoğunlukla etkisinin olmadığını, bireylerin sosyal medyanın getirdiği faydalar ile düşüncelerini yaydıklarını fakat kitle psikolojisinin birey üzerinde etkisinin olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte bir kitle tarafından üretilen linç kültürünün bu konuda fikrini söylemekten çekinen bireyler üzerinde etkisi olmadığı da yine aynı soru altında katılımcılardan alınan cevaptır.

Tablo 5.4. Sosyal Medyada Grup Normunun Etkisinin Varlığı Üzerine Bulgular

Kodlar	Katılımcılar
Vardır	K4, K11
Yoktur	K1, K2, K3, K5, K6, K7, K8, K9, K10

Tablo 5.4'te görüldüğü üzere katılımcıların neredeyse tamamı bir gruba ait olma ihtiyacı gütmemektedir ve fikirlerini paylaşırken diğer insanlar tarafından yargılanmayı veya eleştirilmeyi umursamadıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte K4 ve K11, Twitter'da bir konu hakkında fikirlerini paylaşmadan önce kamuoyunun fikrini önemsediklerini belirtmişlerdir. Bu da bireylerin genel kaniya uyma davranışı gösterdiğini destekler niteliktedir.

K4: Bu pratiği yaşamamak için önce dinliyorum ya da izliyorum. Genel kaniyla, benim fikrim uyuşmadığı zaman paylaşmamayı seçerim, önceden fikir beyan etmiyorum. Çünkü herkesin bir fikri var, önce genel kaniyi öğrenmek isterim. Topluluk fikirlerimi anlamak olmasa da dinlemeye uygunsa paylaşmayı seçiyorum. Fikir değişikliğine gittiğim zaman ancak konu hakkında daha detaylı yorumlar geldiğinde ya da farkında olmadığım bir husus meydana çıktığında yaşıyorum.

K11: Aslında bazen olmuyor değil. Bir konu hakkında eleştiri veya ifade paylaşırken insanların da ama sonra akıl ve vicdan terazimden geçirdiğimde benim için doğru olanı yazmaya çalışıyorum.

Buna karşılık Tablo 5.4'te görüldüğü üzere olarak katılımcıların büyük çoğunluğu Twitter'da görüş paylaşırken genel görüşe bağlı olmadan kendi fikirlerini paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

K6: Değildir Rıza Bey. Kendi fikir ve düşüncelere sahibim. Tartıştığım bir konuda ise, karşı tez gelip ve haksızsam düşüncelerim değişebilir elbette.

K7: Etkilemez. Kendi oturmuş fikirlerim var.

K8: Asla değildir. Bu kişisel bir duruş.

K9: Başkalarının görüşlerini umursamam kendi görüşümü belirtirken.

K10: Değildir.

Yukarıda verilen temalar dışında katılımcılardan elde edilen cevaplar ise şu şekildedir:

A: Bu yorumun karşıt düşüncedeki kişi ya da grupları ötekileştirmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

K4: Bakın bunun bir milleti ötekileştirmekle bir alakası yok. Suriye'ye dönüp kültürlerini yaşayabilirler ve etnik kökenleri ilgi çekerse gidip onları ziyaret edebiliriz. Ben Türk milliyetçiliği yapmıyorum, yanlış anlaşılmasın. Almanya'da yaşayan Türkler ne ise, burada yaşayan Suriyeliler ve Afganlar da o'dur. Almanya'daki sisteme ve kültüre ayak sağlayamayıp bizim arka mahalle kültürümüzü taşıyan Türkler yüzünden şu anda hepimiz o 3 5 iq'lu hırt gurbetçiler gibi tanınıyoruz. Kavga, mafya, illegal olaylar. Bakın Suriyeliler değil bu sefer hedef kitlem, kendi insanım. Ben başka bi milleti ötekileştirmiyorum fakat başka bir millet benim evimde beni huzursuz ediyorsa, kendi haklarını kaybetmiştir bir topluluktur, bir millet değildir. Ve böyle bir topluluk kendi tanınırlığını sürdürmesindense yok edilmesi daha sağlıklı olacaktır. Herkes kendi kaderini coğrafyasında yaşamalı, kaderini değiştiren kendini de değiştirip uyumla gelmek istediği ya da kalmak istediği topluma uygun hale getirmelidir. Çoğunluk şu an da bu dediğime uygun davranmıyor ya da yaşamıyor. Çok büyük bir çoğunluk buna ayak uydurduğu için ben Suriyeli ya da Afgan ayırmıyorum ve hepsinden nefret ediyorum.

K11: Şöyle; buradaki maksat mültecileri veya Suriyelileri hedef tahtasına koymak değil (...). Ama iktidar, yandaş kanallar ve pasif muhalefet vatandaş bunları dile getirince hemen ırkçılık, kin ve nefret söylemi adı altında kendi insanını suçluyor ve töhmet altında bırakıyor. Eğer mültecilerin güvenli ve programlı bir şekilde geri dönmeleri sağlanamazsa senin de tez hazırlamana gerek kalacak ne bir eğitim sistemi, ne bir demografik sınıf ne de vatan kalacak. Bu insanlar kendi yaşadığı coğrafyayı

harabeye çevirmiş insanlar. Kültür, tarih, sanat, zarafet, edep, görgü kuralları böyle şeyler bunların hayatında ve kültüründe yok. Yani bu insanlarla beraber yaşamamızın bir mümkünatı yok.

K10: Ben ötekileştirdiğimi düşünmüyorum. İçinde yaşadığı topluma ayak uyduramayanlar kendilerini ötekileştiriyor kanısındayım.

K7: Eleştiri ve ötekileştirme farklı şeyler. Ben bu insanları eleştiriyorum. Devletin de bunlara karşı olan tutumunu eleştiriyorum. Bu kimseyi ötekileştirmez. Tr vatandaşı olarak ülkemdeki göçmenlerle alakalı fikir sahibi olmak benim en doğal hakkım. Hakaret yok, cins ırk din ayrımı yapmıyorum.

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K1: Eğer karşıt bir yorum yapıyorsam zaten ayrılmış olduğumuzun farkındayım. Ve bu benim umurumda olmuyordur.

K2: Onlarla ayrılmak istiyorum. Bu ülke Mustafa Kemal'in ülkesi. Türk yurdu. Bölücülük vb. düşüncelere yer yok. Mustafa Kemal Atatürk gibi bilimsel bir ülke için çalışmalıyız. Ben Ermenileri suçlamıyorum. Gerçekleri söylüyorum

K3: Ötekileşmişleri eğitmeliyiz, yaptırımlarla dünyaya uyum sağlamak için, genele uymalarını sağlamak şart. (kutuplaşma ile ilgili olarak) Gelecek her şeyden önemli. Çoğunluk olduğumu düşünüyorum, benim gibi düşünen çok kişi var en azından çevremde.

K4: Zaten kutuplaşmanın doruğundayız, artık bize arınma lazım. Bu arınma için de, karşıt fikirlerin birbirine olan baskınlığı maalesef ki önemli duruma geldi (...). Fikirler sert, eylemler net olmadıkça toplum refahı için sağlıklı sonuçlara ulaşmak mümkün değil. Ya da durumları kabul edip daha karışık bir toplum üzerinden yeni benliğimizi ve kimliğimizi yaratma çabasında bizi biz yapan şeylerden uzaklaşmaya devam ederek kültürümüzün asimile oluşunu, Araplaşan ve yok olan değerlerimizi ve kadının toplumdaki yerinin yavaş yavaş kaybolduğunu seyredebiliriz. Benim vicdanım buna izin vermiyor. Bunu güzelleyen gruplar Avrupa birliğinin ya da benzeri ülkelerin vakıflarında mikro mülteci kamplarında biraz zaman geçirip metropollerde yaşayan ve bu insanlarla normal yaşamını paylaşmayan insanlar (...).

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz? Sonuç olarak yazdığınız yorum, mültecilerden arındırılmayı destekliyor. Etki tepki temelinde düşündüğünüzde bu söylemin karşı grupları kışkırtması ve kutuplaşmanın artarak bir savaş ortamının oluşması sizce muhtemel mi? Kullandığınız ifadede nefret söylemi kullanmak yerine daha ılımlı kelime seçimleri kullanamaz mıydınız?

K6: (...) Zaten o durumda ortalık. Birine dokunsan patlıyor. Ekonomik sıkıntı var, üstüne mülteci krizi, üstüne dini krizler var. Siyasiler zaten allahlık iş yapmıyor. Hepsi çıkar peşinde, orta kesim yok oldu. Fakir arttı, zenginler göze batıyor, diken üstüne yaşıyorlar. Devleti sömürüyorlar. Ve herkes her şeyi biliyor. Ancak seçimi bekliyor insanlar. Sabır çok fazla bizim milletimizde. Mülteci konusunda ise saygı sınırı çoktan aşıldı, enayi durumundayız! Bakın Türk milleti sabırlıdır, iyidir hoştur. Ancak bıçak kemiğe dayanırsa sonuçlar kötü olur. Tarihe baktığınız da ise örnekleri çoktur. 1. Dünya savaşını inceleyebilirsiniz. Farkında mısınız bilmem ancak bizim halkımız silahlıdır. Bu iş sadece mültecilere de patlamaz, siyasilere de patlar. Komple düzen değişebilir. Geleceği bilmem ama benim düşüncelerim ve gördüklerim bir savaş yaşayabiliriz gibi hissediyorum ve görüyorum.

A: İfade özgürlüğü çerçevesinde savunduğunuz düşünceyi kendi fikirleriniz doğrultusunda benimle konuşurken açıklayabildiniz. Sizinle paylaştığım yorumda da söylemlerinizi bu şekilde kullanamaz mıydınız? Neden nefret söylemi üretmeyi tercih ettiniz?

K4: Twitter size anlatabildiğim gibi karşılıklı saygı ve nezaket çerçevesinde diyalog kurmaya uygun bir platform olmadığı gibi, aynı fikirde olmayan insanların da birbirlerine karşı tolerans göstermekten uzak durduğu bir mecra. Burada fikrinizin baskınlığı, kısa ve net söylemlerle radikal tutum gösterdiğiniz konsantre şekilde alıcıya verebiliyorsanız, o fikri karşı tarafa işlemişsinizdir. Benim de yapmaya çalıştığım bu. Fikirlerdeki aşırılık ve anlatım şekli kurduğunuz cümlelerde dikkat çekebilir, bu size bakmaları için bir sebep. Sonra gerekli ortam oluştuğunda fikirlerinizi detaylı olarak böyle tartışabilirsiniz. Ama dürüst olmak gerekirse bu konular hakkında nefret söylemi kullanmak beni rahatlatıyor çünkü müdahale edemediğim ve gözümün önünde değişen bu yapıya karşı nefret etmekten başka çarem yok. Her gün uzun uzadıya yazılan yazılar, düzülen methiyeler, rakamlarla açıklanan raporlar ve bir sürü araştırmayla bu konudaki fikrini beyan eden profiller var, ben de

bu şekilde beyan edebilirdim ama insanları ikna etmek gereksiz bir zaman kaybına dönüştü. Artık bir taraf oluşturma zamanı geldiğini düşünüyorum. İyi niyetle anlaşılmasını beklediğimiz hususlar, namlusu bize dönen bir silaha dönüşmek üzere ve ben bu mermiyi yemektense hepsinin toplama kamplarında yakılmasından hiç pişmanlık duymam.

Bununla birlikte katılımcıların neredeyse tamamı sosyal medyada ürettikleri nefret söylemini gerçek hayatta da öteki olarak konumlandıkları kişilere iletebileceklerini söylemişlerdir. K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9, K10 gerçek hayatta da karşıt görüşlü kişilere karşı nefret söylemini yineleyebileceğini ifade ederken K7 ve K12'ye araştırma sorusu sorulamadığından yanıt alınamamıştır. K11 ise “sosyal hayatta da bulunduğum ortamda tanımadığım kişiler olduğu zaman açıkçası karşımdaki insanı biraz tarttıktan sonra konuşmayı tercih ediyorum. Eğer fikir çatışmasını kaldırabilecek ve farklı fikirlere saygı duyacak birisiyse evet bu söylemlerimi yenileyebiliyorum. Çünkü sosyal medya da canınız istemezse engelliyorsunuz olup bitiyor ama sosyal hayatta yüz yüze muhatap olduğunuz için konuyu biraz daha farklı ele almak zorunda kalıyorsunuz.” şeklinde cevap vererek bu söylemin karşıt düşünceli kişiye bağlı olarak ifade edebileceğini dile getirmiştir.

Katılımcılardan elde edilen bulgular doğrultusunda bireyler içinde bulunduğu topluma veya kendi hayatına yönelik bir tehdit hissetmesi durumunda öfkelenmekte ve öfkesini nefret söylemi üreterek bastırmaya ve tepkisini dile getirerek rahatlamaya çalışmaktadır. Sosyal medyada üretilen nefret söylemi ve linç kültürü öteki olanı sindirmeye, dışlamaya ve toplumdan genelinden ayrı tutmaya yönelik olarak yapılmaktadır ve bu ayrımcı politikanın, nefret söylemi üreten kesim nezdinde meşru olduğu görülmektedir. Geçmişte yaşanmış toplumsal olaylara, günümüzde yaşanan sorunlara veya yaşanma ihtimali bulunan muhtemel tehlikelere öteki olarak konumlandırılan hedef grup üzerinden tepki gösterilmektedir. Bu tepki ise suçu yapan kişi veya kişilerden bağımsız olarak faillerin etnik kökenleri, milletleri, dinleri ve benzeri aidiyet özellikleri kullanılarak öne çıkarılmaktadır. Dolayısıyla faillerin işlediği suçlar kendisinden bağımsız olarak bağlı olduğu gruba yüklenmektedir. Bu durum da kalıp yargılar ve önyargıları pekiştirerek toplum içerisinde kendinden olmayana yönelik öfkenin yaygınlaşmasına sebep olabilmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Nefret söylemi, insanın toplum içinde yaşadığı andan itibaren ürettiği ve maruz kaldığı bir olgudur. Bireylerin bağlı oldukları grup aidiyetleri, demografik özellikleri ile toplumda temel hak ve özgürlüklerinden, diğer insanlarla olan iletişimlerinden mahrum bırakılması, nefret söyleminin olası tehditlerini göstermektedir. Bireysel olarak başlayan nefret söylemi, kitlesel davranışlara dönüştüğünde ise linç kültürüne yol açabilmektedir. Bu çalışmada sosyal medyada bireylere veya bireylerin bağlı olduğu gruplara yönelik üretilen nefret söylemi ve linç kültürünün altında yatan sebepler incelemiştir.

Nefret söylemi her ne kadar tanımsal olarak muğlak bir yapıya sahip ise de günümüzde sosyal medya ile birlikte çok daha geniş kitlelere yayılan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirli bir kişiye ya da gruba yönlendirilen nefret söylemi, yöneltildiği kişi ya da gruba, toplumdan uzaklaştırmakta ve ötekileştirmektedir. Nefret söyleminin tanımsal muğlaklığı, nefret söyleminin tespit edilmesinde yeni ifade ve söylemler belirlediğinden dolayı, nefret söyleminin kapsamını genişletmektedir. Bu genişleme ise nefret söylemiyle mücadele anlamında önemli görülmektedir. Nefret söylemiyle ilgili en çok tartışılan konulardan birisi ise, nefret söylemi ve ifade özgürlüğü arasındaki ayrımın net bir şekilde çizilememesidir. Bir ifadenin nefret söylemi olarak değerlendirilmesi için sadece nefret içeren kelimeleri barındırması yeterli değildir. Dolayısıyla nefret söyleminin çok katmanlı yapısı, onun tespitini ve engellenebilmesini zorlaştırmaktadır. Nefret söylemini sadece tanımları doğrultusunda tespit edebilmenin ve engelleyebilmenin güçlüğü sebebiyle çeşitli vakıflar, yargı mercileri ve kurumlar çeşitli göstergeler belirlemektedir. Bu göstergeler ile nefret söyleminin toplumdan topluma ve dönemden döneme değişen yapısına dikkat edilerek tespit edilmektedir. Dolayısıyla her geçen gün nefret söyleminin içeriği ve kapsamı genişlemektedir. Bu sayede nefret söyleminin tespit edilmesi ve engellenmesi yolunda yeni adımlar atılabilmektedir. Nefret söyleminin tespit edilmesi ve belirlenmesi ile ilgili olarak sadece kurum ve kuruluşlar değil, sosyal medya platformları da çalışmalar yürütmektedir. Çalışmanın nefret söyleminin tespit edilmesi ve belirlenmesi başlığı altındaki incelemeler sonucunda söylenebilir ki nefret söylemi, bulunduğu ortama, ülkeye, döneme ve topluluğa göre farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla her ülke veya sosyal medya platformu, kendi yapısına özgü tespit ölçütleri ve göstergeler belirleyerek nefret söyleminin önüne geçmeyi ve bundan etkilenen insanlara daha

güvenli bir ortam sunmayı amaçlamaktadır. Bu ortamın sunulamadığı durumda ise sosyal medya nefret söyleminin yaygınlaşmasında ve nefret söyleminin dile yerleşmesinde etkin bir araç haline gelmektedir. Nefret söyleminin olası sonuçları ise hedef birey ya da grubu toplumdaki ayırıştırma, ötekileştirmek ve sindirmektir. Bununla birlikte davranışa dönüşebilen nefret söylemi, nefret suçunun ortaya çıkmasında da önemli bir etken haline gelmiştir.

Nefret söylemi, bireysel olarak üretilmekle birlikte kitle tarafından da üretilmektedir. Belli bir konu ya da olay etrafında toplanan kitlelerin, belli bir birey ya da gruba yönelik yürüttüğü nefret söylemleri, linç kültürünü oluşturmaktadır. Linç, sosyal medyanın gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla tanımsal olarak genişlemiştir. Fiziksel şiddetin kullanıldığı fiziksel linç, sosyal medyada sembolik linç ile kendisini var etmiştir. Fiziksel olarak linç etmenin mümkün olmadığı durumlarda kitleler tarafından birey veya gruplara yönelik sindirme, dışlama, ötekileştirme veya farklı şekillerde psikolojik şiddet uygulanmaktadır. Sembolik linç bu yapısı sebebiyle çok daha fazla bireyi etkileyebilmekte ve zarar verebilmektedir. Sosyal medyada sembolik olarak üretilen linç kültürünü nefret söyleminden ayıran en önemli fark ise kitleselliğidir. Linç kültürünü kitlelerde ortaya çıkaran güdü, suçlanan birey ya da gruba devletin önlemlerinin yetersiz kaldığı gerekçesiyle ceza kesmektir. Bununla birlikte sistematik olarak yürütülen linç kültürü, hedef birey ya da grubu kontrol etme veya yıldırma amacıyla da gerçekleştirilmektedir.

Twitter'dan elde edilen verilerin kategorilerine göre sınıflandırması sonucunda en yüksek orana sahip kategorilerin küfür/hakaret/aşağılama ve düşmanlık/savaş söylemi olması, nefret söyleminin sosyal medyada ulaştığı ciddi boyutu göstermektedir. Diğer kesimlere yönelik kitlece üretilen küfür, hakaret ve aşağılama, düşmanlaşmaya yönelik dürtüleri tetiklemektedir. Yapılan söylem analizleri incelendiğinde temel olarak “öfke” temasına ulaşılmıştır. Yaşadığı topluma, yöneticilere veya diğer gruplara öfkelenen birey, hedef kişi ya da gruba öfkelenerek linç etme davranışında bulunabilmektedir. Bu davranış ise kimi zaman ele aldığı olayı abartarak ya da çarpıtarak; kimi zaman hedef gruba yönelik aşağılamalar yaparak; hedef kişi ya da gruba yönelik kalıp yargıları, önyargıları yineleyerek; hedef kişi ya da grupla ilgili gerçek bilgiler ile kültürel öğeler üzerinden negatif genellemeler yaparak veya onları doğaları gereği topluma zararlı olarak görerek; başka bir “öteki” grubuyla kıyaslayarak ve son olarak hedeflenen kişi ya da grubu toplumdaki kötü olayların

sebebi - günah keçisi- olarak konumlandırarak üretebilmektedir. Sonuç olarak ise söylem analizi uygulanan tweetlerden elde edilen bulguların literatürde açıklanan linçin olası sebeplerini destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Engellenme-saldırganlık kuramında da belirtildiği gibi yaşadığı ülkede ya da toplumda gelişen olaylara fiziken müdahalede bulunamayan veya kimi haklardan geri bırakılan ve engellenen birey öfkelenmekte, bu öfkeyi sembolik saldırıganlık ile ortaya çıkarmaktadır. Engellenme ile ortaya çıkan öfke, ulaşılabilen ve toplumsal sorunların nedeni olarak ilan edilen öteki gruba yöneltilmektedir. Örneğin K4, tepkisini dikkat çekebilmek için nefret söylemi ve aşırılık ile üretmeyi tercih etmiştir. Bununla birlikte nefret söylemi üretmenin olaya müdahale edemediği durumlarda kendisini rahatlattığını belirtmiştir. Bireyde fiziksel olarak müdahale edemediği durumlarda, nefret söylemi kullanarak rahatlama duygusunun oluşabildiği verisi elde edilmiştir. Yapılan söylem analizlerinden ulaşılan bir başka sonuç ise “yön değiştirme ve günah keçisi ilan etme” kuramında da belirtildiği gibidir. Bireyler, kendilerini engelleyen veya hak ettiklerini düşündükleri hayattan mahrum bırakan yapılara öfkelerini yönlendiremediklerinde, kendilerine bir günah keçisi belirleyerek o günah keçisi üzerinden rahatlama yaşamaktadır. Bu durum özellikle geçmişte yaşanan olaylar üzerine oluşabilmektedir. Belirli bir olayın yıl dönümünde kayıplar üzerinden nefret söylemi üretildiği görülmektedir. Örneğin ülkemizde Hocalı Katliamı anma programı döneminde suçlular ile birlikte masum insanlar üzerinden de genellemeler yapılarak karşı grup oluşturulabilmekte ve oluşturulan karşı gruba yönelik sembolik linç ile nefret söylemi ve şiddet çağrıları üretilebilmektedir. Yön değiştirme-günah keçisi ilan etme kuramında da belirtildiği gibi bu kayıplardan sorumlu kişilere erişilemediğinden, ulaşılabilen en yakın kişi ya da gruba nefret yöneltilmektedir. K2, verdiği yanıtta manevi acıları sebebiyle oluşan öfkesini yöneltecek en yakın günah keçisini belirlemeye çalışmaktadır.

Literatürde sosyal medyada linç kültürü başlığında yazılan tezler incelendiğinde bu çalışmanın literatüre farklı sonuçlar kattığı görülmektedir. Örneğin Kutlu (2022), Twitter üzerinden yürüttüğü vaka çalışmasında “Luppo alan dayı” örnek olayına yapılan yorumlara eleştirel söylem analizi uygulamıştır. Vaka çalışmasında bir kişinin günah keçisi olarak seçilerek bu kişinin etrafında olayların alevlendiğine ulaşmıştır. Bununla birlikte bu çalışmada da olduğu gibi engellenmenin saldırıganlığa yol açtığına ulaşılmıştır. Engellenme durumunda öfke başka bir hedefe yönlendirilmekte ve

mahremiyetin ihlali, biz ve öteki ayrımı ile insanları linç etmektedir. “Luppo alan dayı” lincini başlatan hesapların ise gerçek hesaplardan daha çok takma isimler kullanan anonim hesaplar olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda ise Twitter’da linç riskinin ağır bastığına, Twitter’ın linçe ve nefret söylemine uygun zemin hazırladığına ve kullanıcıları nefret söylemi, ayrımcılık, ötekileştirme ve tahammülsüzlüğe yol açtığına ulaşılmıştır. Nisbet (2021) sosyal medyada linç kültürü ve sanal linçin etkilerini incelediği çalışmada linçe maruz kalan kişilerle yaptığı yarı-yapılandırılmış görüşme sonucunda kitle içindeki anonimliğin bireyde sorumluluk duygusunu azalttığını hatta tümüyle yok ettiğine ulaşmıştır. Bu durum da nefret söyleminin ve linç kültürünün oluşmasına uygun zemini hazırlamaktadır. Sosyal medyada nefret söyleminin dezavantajlı gruplara yöneltilmesiyle birlikte toplumun genelinin bu gruplara yönelik bakış açısını negatif etkilediği sonucu elde edilmiştir. Kutlu’nun (2022) çalışmasına benzer şekilde Nisbet de (2021) çalışmasında bireyin bilincini kitle için feda ettiğine ve bireylerin fiziksel hayatta veremeyeceği olumsuz tepki ya da düşünceleri sosyal medyada rahatlıkla üretebildiğine ulaşmıştır. Kutlu’nun (2022) ve Nisbet’in (2021) araştırma bulguları ve bulgulardan elde ettiği sonuçlar çoğunlukla bu araştırma için de geçerli olsa da sosyal medyanın insanları yüreklendirdiği ve yüz yüze söyleyemeyeceği ifadeleri söyleyebileceği bulgusu, bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla çelişmektedir. Bu çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların sosyal medya davranışlarıyla gerçek hayattaki davranışları arasında fark olmadığına ulaşılmıştır. Katılımcıların neredeyse tamamı sosyal medyada ürettikleri nefret söylemini gerçek hayatta da öteki olarak konumlandıkları kişilere iletebileceklerini söylemişlerdir. Katılımcılardan 9’u gerçek hayatta da karşıt görüşlü kişilere karşı nefret söylemini yineleyebileceğini ifade ederken ikisinden görüşme sorusu sorulmadığından yanıt alınamamıştır. Örneğin K11, söylemin karşıt düşünceli kişiye bağlı olarak ifade edebileceğini dile getirmiştir. Korkmaz (2021) ise linç kültürünün sosyal medyada nasıl yeniden üretildiği üzerine yaptığı çalışmada eleştirel söylem analizi kullanmıştır ve basında üretilen bir haberin sosyal medyada aldığı yorum ve etkileşimleri incelemiştir. Araştırma sonucunda dezenformasyonun kolaylıkla ve hızla yayılımı için sosyal medyanın uygun ortamı sağladığına ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan bir başka sonuç ise toplumun adalete güveninin azaldığıdır. Tecavüz, adam öldürme ve taciz gibi suçlara verilen cezaların yetersiz bulunması ve toplumda güvensizlik yaratması toplumda tepki oluşturmakta, bu kişilerin linç edilmesini meşru olduğuna yönelik düşüncelerin oluşmasına neden olabilmektedir. Sosyal medyada linç

kültürü üzerine yapılan bu çalışmalar incelendiğinde, linçin olası sebepleri ve sonuçlarını ya linç edilen kesim üzerinden ele aldığı ya da linç eyleminin sonucunun yani atılan tweetlerin veya paylaşılan gönderilerin üzerinden incelendiği görülmektedir. Dolayısıyla bu tez, literatürdeki diğer tezlerden ve makalelerden örneklem ve elde edilen sonuçlar bağlamında farklılaşmaktadır. Twitter, bireylerin maksimum 280 karakter ile düşüncelerini, fikirlerini ve duygularını paylaştığı bir sosyal medya platformudur. 280 karakter ile anlatılan bir düşünce üzerinden genelleme yapmak ve olası sonuçlara ulaşmak linç kültürü ve nefret söylemi açısından yetersiz bulunmaktadır. Çünkü nefret söylemi, Avrupa Konseyi Bakanlar Konseyi'nin 2022/16 sayılı tavsiye kararının 4. Maddesinde de belirtildiği gibi ifadenin bağlamı, konuşmacının amacı, ifadenin nasıl yayıldığı, ifade anındaki sosyal ve siyasi bağlamdan farklı olarak görülmemelidir. Ayrıca bireyin paylaşmış olduğu ifadenin altında yatan etken ya da etkenler de net olarak bilinmediğinden yalnızca paylaşılan ifadelerin incelenmesi linç kültürünün ancak muhtemel sebeplerini ortaya koyacağı düşünülmektedir. Bireylerin sosyal medyada kitle içerisindeyken bireyselliğini kaybetmediği ve bireylerin sosyal medyadaki davranışlarıyla gerçek hayattaki davranışları arasında fark olmadığı dolayısıyla sosyal medyanın nefret söylemini dile getirme açısından insanları yüreklendirmedeği bulgularına ulaşmıştır. Bu bulguların literatürdeki diğer çalışmaları çürütme amacı gütmemesiyle beraber alana sonraki çalışmalar için farklı bir bakış açısı sunabileceği düşünülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda kitlelerin psikolojisi ve davranışlarının Le Bon'un (2017) araştırmalarından bugüne kadar belli kısımlarda dönüşüm gösterdiği söylenebilir. Bireyin kitleye katılması sonucu bireyselliğin tamamen ortadan kalktığı ve anonimliğin bireyde cesaret uyandırdığı düşüncesinin aksine yeni medya ile bireyler kitle içerisinde de bireyselliğini koruyabilmektedir. Le Bon'a göre sirayet ve Özmen'in (2015) aktardığı gibi Tarde'a (1895) göre taklit olarak açıklanan kitle içerisinde bireylerin birbirini etkilediği ve kitlelerin telkine yatkın olduğu savının da yine bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda dönüşüme uğradığı söylenebilir. Bununla birlikte kitlenin sadece basit duyguları kavrayabildiği, kitlenin her zaman bir lidere ihtiyacı olduğu ve kitlelerin daima yönetilmeye muhtaç oldukları düşüncesinin de daha bağımsız bir yapıya doğru evrildiği görülebilmektedir. Görüşmeye katılan katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda sosyal medya kitlesinin, Le Bon'un (2017) incelediği kitleden farklı olarak bir lidere ve telkine

ihtiyaç duymadan bağımsız hareket edebildiği söylenebilir. Bu da sosyal medyanın kitlenin yapısında ve düşüncesinde oluşturduğu dönüşümden kaynaklanabilmektedir.

Araştırma süresi boyunca araştırma sorularına yönelik oluşturulan çerçeve ile çalışma yürütülmüş, araştırmaya katılan Twitter kullanıcılarına da bu araştırma sorularına cevap bulabilmek adına belirlenen sorular yöneltmiştir. Elde edilen cevapların analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgulara göre bir kitle içinde olmanın veya bir gruba aidiyet hissetmenin sosyal medyadaki linç etme davranışlarını çoğunlukla etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların 2'si grup normunun kendi düşüncelerini söyleme hususunda etkili olduğunu ifade etmiştir. 9'u ise düşüncelerini dile getirmede diğer insanların ya da kitlenin fikirlerinin etkisi olmadığını söylemiştir. Dolayısıyla bu çalışma, bir gruba ait olmanın, bireyde “biz” ve “öteki” grupları ve karşıtlıkları oluşturduğunu, önyargı oluşturarak ayrımcılığı tetiklediğini; ancak sosyal medyada bireylerin çoğunlukla genele uyma davranışı sergilemediklerini ortaya koymaktadır. Bu sonuç ise, Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar'ın aktardığı Asch'in (1953) uyma deneyine, Sherif'in (1936) grup normunun oluşması deneyine ve Le Bon'un (2017) bireyin kitle olduğu andan itibaren bilincini kaybederek kolektif zihne sahip olduğu, dolayısıyla kendi bilincini terk ederek kolektif bilinç tarafından yöneltildiği savına ters düşmektedir. Bu ters düşmenin sebebi ise bahsedilen deney ve teorilerin yanlışlığı değil; bu dönemin getirdiği yenilikler olduğu söylenebilir. Sosyal medyanın getirdiği özelliklerden birisi olan sanallık, bireye istediği ortamda istediği anda bulunma hakkını sunmuştur. Dolayısıyla bireyler, düşüncelerini ifade ederken genel kanıdan farklı düşüncelerini de paylaşabilmektedir. Bununla birlikte bir kitle tarafından yürütülen linç veya ötekileştirmenin bu konuda fikrini söylemekten çekinen insanları yüreklendirmediği veya bireylerin bir konuda fikirlerini açıklarken genel kanıdan bağımsız hareket edebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılarda 9'u fikirlerini dile getirmede diğer insanların fikirlerinin bir önemi olmadığını, diğer insanlardan bağımsız kendi fikir ve düşüncelerinin olduğunu ifade etmişlerdir. K4, bir konuda eleştiri veya fikir paylaşırken diğer insanların fikirlerini önce okuduğunu, genel olarak kendi düşüncesi ile uyuşmadığı durumlarda paylaşmamayı tercih ettiğini söylemiştir. Dolayısıyla K4 için genel kanıya karşı çıkmaktan çekinme davranışının geliştiği söylenebilir. K11 de K4 gibi fikrini paylaşmadan önce diğer insanların tutumlarını incelediğini, sonrasında kendisi için doğru olanı yazmaya çalıştığını belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların takipçi

sayıları ve linç etme davranışları arasında da bir ilişki olmadığı söylenebilir. Bu durumun sebebi ise kullanıcıların takipçi sayısı düşük olsa dahi hashtagler aracılığıyla geniş kitlelere fikrini duyurabilme imkânına sahip olabilmesidir.

Sosyal medya hayatımıza girdiği andan itibaren, zincirleme dönüşüm başlatmıştır. Bu zincirleme dönüşüm ise insan davranışlarını ve düşüncelerini etkiler hale gelmiştir. Getirmiş olduğu etkileşimsellik, yayılım, anonimlik ve sanallık gibi yenilikler bireyde özgüveni artırmakla birlikte, fikirlerini dile getirme ve paylaşmadaki imkânları da fazlalaştırmıştır. Dolayısıyla sosyal medyanın zor denetimli ve küresel yapısı, internet erişimine sahip neredeyse her kesimi bir araya toplayarak küresel bir köy yaratmıştır. Bu küresel köyün içerisinde bireylere verilen “kullanıcı” ve “üretici” olma hakkı, bireylerin her düşüncesini paylaşabilmesine olanak tanımıştır. Bu olanak ile birlikte nefret söylemi, üretim ve yayılım ortamı olarak sosyal medya üzerinden kendisini var etmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular da sosyal medyanın nefret söylemi üretimine uygun zemin hazırladığını ortaya koymaktadır. 12 katılımcıdan 10’u sosyal medyanın sadece daha fazla kişiye ulaşma imkânı sunduğunu, onun dışında düşünceleri dile getirmede bireye normal hayatta olduğundan daha farklı bir özgürlük sunmadığını belirtmiştir. Sosyal medya, bu noktada sadece fikirleri daha geniş kitlelere ulaştırmakta araç olarak kullanılmaktadır. K4 ve K6 ise sosyal medyanın fikirleri dile getirmede bireye özgürlük sunduğunu söylemiştir.

Araştırmada cevaplanması istenen bir başka soru da kültürel değerlerin nefret söylemi üretimi üzerine etkisinin ne olduğudur. Bu soruya yanıt alabilmek adına katılımcılarla yapılan görüşmeler doküman haline getirilmiş ve kodlanmıştır. Bu kodlama ile bireyleri sosyal medyada nefret söylemi üretmeye iten etkenler ve bu etkenlerin içinde kültürel değerlerin etkisi analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda temel olarak bireyleri nefret söylemi üretmeye ve linç etmeye iten etkenlerin başında psikolojik ve sosyolojik nedenlerin geldiği görülmüştür. Bireyleri nefrete ve linçe iten sosyolojik ve psikolojik etkenler tespit edilmiştir. Bu etkenlerin temelinde ise öfkenin yattığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öfkeyi doğuran sebepler incelendiğinde, psikolojik olarak bireylerin fikirlerinin başkaları tarafından dikkate alınması ihtiyacı hissettiği görülmektedir. Yani birey, içinde yaşadığı toplumu sahiplenerek dile getirdiği fikirlerin değerli olduğunu görmek ve gelişen olaylar ile ilgili söz hakkı olduğunu bilmek istemektedir. Bu değeri görebilmek için ise sosyal medyada nefret söylemi

içeren ifadeler kullanabilmektedir. Bununla birlikte elde edilen bulgular sonucunda kültürel değerlerin yani etnik kökenin, vatani duyguların, farklı ülkelerle yaşanan siyasi problemlerin, geçmiş acı ve kayıpların bireyde manevi acı ve intikam dürtülerini uyandırdığı ve dolayısıyla nefret söylemini tetiklediği görülmektedir. Linç kitlesi veya literatürde de belirtildiği üzere linç güruhu güçlü bir ahlak yapısına, muhafazakârlığa sahip; Le Bon'un da belirttiği gibi, geleneklere sıkı sıkıya bağlıdır. Bu geleneklere veya topluma yönelik yapılmış veya yapılması muhtemel herhangi bir tehdit ise bireyde öfkeye ve nefrete dönüşmektedir. Son zamanlarda özellikle mülteciler üzerinden yürütülen linç kültürü de bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Mülteciler toplumun bütünlüğüne tehdit olarak konumlandırılarak linç edilmektedir. Örneğin Kuş (2016), Facebook'ta mülteciler ile ilgili yapılan haberlerin altındaki yorumları incelemiş ve sonuç olarak bireylerin yaşadığı bölgede üstün hissetmesinin, güvenlik, inanç ve ekonomik yönelimlerin mültecilere yönelik dijital nefret söylemini geliştirdiğine ulaşmıştır. Taşdelen (2020), göçmenlere karşı oluşturulan nefret söylemin çevrimiçi yansımalarını Twitter üzerinden incelediği çalışmada çevrimiçi söylemlerde mültecilere yönelik olarak yerleşik yapının içinde 'dışarda kalmayı hak edenler' şeklinde bir algı yaratılmaya çalışıldığını ortaya koymuştur. Aynı şekilde Yıldız (2018) da sosyal medyada mültecilere yönelik üretilen nefret söyleminin hangi mecralarda ve hangi şekillerde ortaya çıktığını göstermek amacıyla hazırladığı çalışmada yeni medyanın denetimi zor ortamının nefret söylemlerini arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen bulgular incelendiğinde özellikle mültecilere ve hedef alınan öteki gruplarına karşı önyargı ve kalıpyargılar geliştirildiği, önyargı ve kalıp yargılar sonucu öteki grubunun ayrıştırıldığı görülmektedir. Örneğin Çinliler hakkında atılan tweet, Çinlilerin yeme içme davranışları üzerinden kalıp yargı oluşturularak göndericide önyargı oluşturmuş ve ayrımcılık duygusunu geliştirmiştir. Mülteciler hakkında atılan tweetlerde de yine aynı şekilde Araplara yönelik kalıp yargı ve önyargı oluşturulmasıyla birlikte ayrımcılık oluşmasına yol açmıştır. Literatürde de belirtildiği gibi önyargı ve kalıp yargılar sosyal gerçekliğin oluşması sürecinde bireyin gerçekte olan ilişkisini sosyal ve bilişsel olarak temsil etme işlevini yerine getirmektedir. Bununla birlikte katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda önyargının olası sebepleri olan engellenme-saldırganlık, göreceli yoksunluk ve yetkeci

kişilik kuramlarının da sosyal medyada öteki gruplarına yönelik oluşturulan linç etme davranışları üzerinde etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Mülteciler toplumdaki ekonomik problemlerin, kısıtlanan konfor alanının, değişen kültür ve demografik yapının olumsuz sebebi olarak belirlenmiş ve bu sebeple toplumdaki “ötekiler” olarak sınıflandırılarak toplumun genelinden ayrıştırılmıştır. Ancak bu ayrıştırma kendi içerisinde de ikiye ayrılarak “iyi mülteci” ve “kötü mülteci” olarak farklı konumlara yerleştirilmiştir. Örneğin Orta Doğudan gelen mülteciler kültürel açıdan geri kalmış ve topluma uyumsuz istilacılar olarak görülürken; Ukrayna’dan gelen mülteciler topluma entegre olmuş, yardıma muhtaç ve minnettarlığını gösteren insanlar olarak kabul edilmiştir. Bu noktada sosyal medya üzerinden Orta Doğulu mülteciler hem kendi kültür seviyeleri üzerinden hem de Ukraynalıların kültür seviyesi üzerinden karşılaştırma yoluyla sembolik linçe maruz kalmıştır. Orta Doğuluların işlediği suçlar, sosyal medyada etnik kökenleri öne çıkarılarak paylaşılmış ve işlenen suçtan bağımsız olarak olayı suçu işleyen kişinin kimliği ve milleti olduğu algısıyla önyargı üretilmiştir. Bir suçu oluşturan unsur, bireyin eyleminden ayrı olarak o bireyin etnik kökeni öne çıkarılarak ifade edilmiştir. Bu da toplum içerisinde halkı bu mültecilere karşı daha fazla öfkeliendirmektedir. Bir suç, her kim işlerse işlesin, hangi amaçla olursa olsun bütün kimliklerden arındırılarak cezalandırılmalıdır. Söz gelimi, bir Suriye vatandaşının işlemiş olduğu suça, bir Türk vatandaşının işlemiş olduğu suçtan daha fazla tepki gösterilmemeli; kamuoyunda bu bireyin etnik kökenine karşı karalama kampanyaları ve bu bireylere yönelik ayrımcı politika yürütülmemelidir.

Yarı-yapılandırılmış görüşme sürecinde katılımcılardan elde edilen bir diğer bulgu ise bireylerin karşıt düşünceli kişilerle alakalı fikirlerdir. Katılımcılara karşı gruplara yapılan ötekileştirme hakkında düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların linç etme davranışlarını ötekileştirme olarak görmediği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar, ötekileştirme yapmadıklarını, bunun bir eleştiri olduğunu düşünmektedir. Örneğin K10, içinde bulundukları topluma uyum sağlayamayan bireylerin kendilerini ötekileştirdiklerini düşünmektedir. Bununla birlikte katılımcılara toplumdaki kutuplaşma ile ilgili soru sorulmuş ve alınan yanıtlara göre bireylerin karşı görüşteki gruplarla kutuplaşmak ve ayrılmak istedikleri, bunu umursamadıkları görülmüştür.

Sonuç olarak nefret söylemi, söylem olmasının getirdiği kavram genişliği ile birlikte toplumda kutuplaşmayı, nefreti, öfkeyi ve ötekileştirmeyi artırabilmekte, bu

artışla birlikte toplum huzurunu, refahını ve güvenini azaltabilmektedir. Toplum içinde bir arada yaşayan her birey, hissettiği ya da sahip olduğu herhangi bir özelliği sebebiyle “biz” grubunun “öteki”si durumuna gelebilmektedir. Nefret söylemini toplum refahı için bu kadar tehlikeli hale getiren gücün ise herkesi saran yapısının olduğu söylenebilir. Azınlık-çoğunluk üzerinden, güçlü ve güçsüz ayrımından daha kapsamlı bir yapıya sahip olan nefret söylemi, analiz edilen sebepler ile insanlara yayılmakta ve insanların olduğu her ortama sirayet edebilmektedir. Bu yayılma herkesin zihnine, diline ve eylemlerine yerleşebilmekte, dolayısıyla her birey için tehlike teşkil edebilmektedir. “Biz” ve “öteki” grubunun oluştuğu andan itibaren öteki olanları daha aşağı, kötü ve tehlikeli olarak atfetmek, insanlarda bu karşı gruba yönelik öfkeyi ve dolayısıyla nefret söylemini uyandırabilmektedir. Bir grup insanın, bir birey veya bir gruba yönelik sosyal medya üzerinden yürüttüğü ötekileştirme ve sindirme politikası ise linç kültürünü oluşturabilmektedir. Linç kültürünün üyeleri, devletin eksik olduğu düşünülen noktaları tamamlamayı ve toplumu tehlikelere karşı uarmayı veya tehlikeleri ortadan kaldırmayı kendilerine misyon olarak yükleyebilmektedir. Katılımcılar hedef aldığı kişi veya grubun en temel ve onlara göre en “tehlikeli” görülen özelliklerini ön plana çıkarmaya çalışarak toplum genelinde hedef gruba karşı önyargıların oluşmasını sağlayabilmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi, demografik özellikler bireylerin davranışları üzerinde belirleyici hale gelmiştir. Zimbardo’nun Kırık Camlar Teorisinde olduğu gibi, bir suçun işlenmesinin önüne geçebilmek için suçun erken uyarı döneminde cezalandırılması ve engellenmesi gerekmektedir. Erken uyarı döneminde cezalandırılmayan veya önlemi alınmayan suç, diğer insanlar için suçun karşısında yaptırım olmadığı düşüncesini uyandırabilmektedir. Bu da suçun, suç olmaktan çıkıp gündelik hayatın bir parçası haline gelmesine sebep olabilmektedir. Daha huzurlu, güvenli ve refah bir gelecek için insanların fikirlerini özgürce ifade edebilmelerinin yolu öncelikle insanlara fikirlerin nasıl ifade edilmesi gerektiğini anlatmak ile mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkel, S. (2014). “Linç Kültürü ve Milliyetçilik Üzerinden Türkiye’ye Bakmak”. Ş. Kut vd. (ed.). *Genç Araştırmacılar Tartışıyor*. (s. 155-171). İstanbul: Okan Üniversitesi Yayınları.
- ADL (2016). Responding to Cyberhate. Erişim: 16.12.2021, <https://www.adl.org/education/resources/tools-and-strategies/table-talk/cyberhate>
- Adorno, T. (2006). *Toplum Üzerine Yazılar*. İstanbul: Belge Yayınları.
- AGİT (2010). *Nefret Suçu Yasaları: Pratik Kılavuz*. AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu.
- AİHS. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. Erişim: 03.11.2021, [http://madde14.org/index.php?title=Avrupa %C4%B0nsan Haklar%C4%B1 S%C3%B6zle%C5%9Fmesi](http://madde14.org/index.php?title=Avrupa_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi)
- Akbulut, Y. (2013). “Verilerin Analizi”. A. A. Kurt (ed.). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (s. 139-162). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Akgül, M. (2020). Çevrimiçi Ortamlarda Nefret Söylemi: Ekşi Sözlük’te 65 Yaş Üstü Sokağa Çıkma Yasağı Tartışmaları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. 51 / Güz.
- Aksöz, C. (2019). *Sosyal Medyada Narsizm ve Linç Kültürü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aktürkoğlu, M. E. (2021). Gustave Le Bon’nun Kitleler ve Devrim Psikolojisindeki Düşünce Yapısı. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 8 (1). 339-354.
- Akyüz, İ. ve Kutlu, İ. (2016). “Sosyal Etki Ve Şiddet Davranışı”. M. Gür vd. (ed.). *Aile Eksenli Şiddet ve Doğurduğu Sosyal Travmalar*. (s. 243-251). Ankara: Hegem Yayınları.
- Algan, C. ve Şensever, L. (2010). *Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek*. İstanbul: Sosyal Değişim Derneği.
- Alikılıç, Ö., Gökallı, E. ve Alikılıç, İ. (2021). Nefret Söylemi Üzerinden Ötekileştirme: Twitter’da Mültecilere Yönelik Nefret Tipolojisi Analizi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. (36). 501-520.
- Aliusta, C. ve Benzer, R. (2018). Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesi ve Türkiye’nin Dâhil Olma Süreci. *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*. 8 (2). 35-42.
- Almagor, C. (2011). Fighting Hate and Bigotry on the Internet. *Policy & Internet*. 3 (3). 1-26.
- Aloğlu, E. (2018). Sosyolojik Perspektiften Linç ve Toplumsal Şiddet Sarmalı. *Sosyoloji Dergisi*. 38. 219-230.
- Alp, H. (2016). Çingenelere Yönelik Nefret Söyleminin Ekşi Sözlük’te Yeniden Üretilmesi. *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*. 3 (2). 143-172.
- Arkonaç, S. (2016). *İnsan İnsan İçinde: Ana Akım ve Eleştirel Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Hiperlink Yayınları
- Arslan, Z. (2001). Postmodern Söylem ve İnsan Hakları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 56 (1). 1-22.
- Article 19. (2015). *‘Hate Speech’ Explained*. Free Word Centre. 60 Farringdon Road. London.
- Ataman, H. (2012). “Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyo-Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları”. Y. İnceoğlu (der.). *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*. (s. 47-81). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Avcı, M. (2008). "Bilimsel Araştırmalarda Veri toplama Araçları". O. Kılıç ve M. Cinoğlu (ed.). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (s. 145-170). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Aygül, E. (2013). *Yeni Medyada Nefret Söyleminin Üretimi: Bir Toplumsal Paylaşım Ağı Olarak Facebook Örneği*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı, Ankara.
- Bahador, B. (2020). "Classifying and Identifying the Intensity of Hate Speech". *Social Science Research Council*. Erişim Tarihi: 27.08.2022, <https://items.ssrc.org/disinformation-democracy-and-conflict-prevention/classifying-and-identifying-the-intensity-of-hate-speech/>
- Baki, B. (2013). *Türkiye'de 1991-2011 Döneminde Gerçekleşen Linç Eylemlerinin Analizi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bölümler Enstitüsü Siyaset Bölümü ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Banks, J. (2014). Siberalemde Sınır Aşan Nefret Söylemleri Konusunda Avrupa Düzenlemeleri: Yasal Düzenlemenin Sınırları. Celalettin Sönmez (çev.). *Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi*. 4 (13). 33-48.
- Başol, G. (2008). "Bilimsel Araştırma Süreci ve Yöntem". O. Kılıç ve M. Cinoğlu (ed.). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (s. 113-142). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Bilge, R. (2016). Sosyal Medyada Nefret Söyleminin İnşası ve Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler. *Yeni Medya Dergisi*. (1)/Güz. 1-14.
- Binark, M. (2007). "Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu". M. Binark (der.). *Yeni Medya Çalışmaları*. (s. 21-45). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Binark, M. (2009). Yeni Medya Dolayimli İletişim Ortamında Olanakların ve Ol(a)mayanların Farkında Olmalı... Erişim: 10.12.2021, <https://yenimedya.wordpress.com/2010/01/03/yeni-medya-dolayimli-iletisim-ortaminda-olanaklarin-ve-olamayanlarin-farkinda-olmali/>
- Binark, M. (2010). "Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi". T. Çomu (haz.). *Yeni Medyada Nefret Söylemi*. (s. 11-55). İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Binark, M. ve Çomu, T. (2012). Sosyal Medyanın Nefret Söylemi İçin Kullanılması İfade Özgürlüğü Değildir! Erişim: 05.09.2022, <https://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyanin-nefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifade-ozgurlugu-degildir/>
- Binark, M., ve Löker K. (2011). *Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Rehberi*. Ö. Gökmen (ed.). Ankara: Uzerler Matbaası.
- BMİHK (1989). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin 18 No'lu Genel Yorumu: Ayrımcılık Yasağı. Erişim: 03.11.2021, <http://insanhaklarisavunuculari.org/dokumantasyon/files/original/09428dc36189bb32126eea9ade7a24ad.pdf>
- Bora, T. (2018). *Türkiye'nin Linç Rejimi*. İstanbul: Birikim Yayıncılık.
- Boyd, D. (2010). "Social Network Sites as Networked Publics: Affordances, Dynamics, and Implications." Z. Papacharissi (ed.) *In Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites*. (s. 39-58). Routledge: London
- Cevizoğlu, H. (2019). *Kitle Psikolojisi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Collins, A. B. (1999). *Özel Bir Ortaöğretim Okulunda Eğitim Denetimine İlişkin Bir Örnek Olay İncelemesi / Özel Bir Lisede Öğretmenlik Eğitiminde Bir Durum Çalışması*. Basılmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.

- Council of Europe (2022). Recommendation CM/Rec(2022)16[1] of The Committee of Ministers to Member States on Combating Hate Speech. *Committee of Ministers*. Erişim: 14.06.2022, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a67955&s=09
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. M. Bütün ve S. B. Demir (ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çaba, D. (2017). *Haberdeki Şiddet: Türk Yazılı Basınında Nefret Söylemi Üzerine Bir İnceleme*. Basılmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Gazetecilik Anabilim Dalı, İzmir.
- Çelik, H. ve Ekşi, H. (2013). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 27 (27) . 99-117.
- Çevikel, T. (2007). İnternette Spor Medyası: Spor Siteleri Üzerine Bir Değerlendirme. XII. "Türkiye'de İnternet" Konferansı. Ankara.
- Çizmeçi, E. (2014). "Danah Boyd'da Sosyal Ağlar ve Gençlik". M. Çakır (ed.). *Yeni Medyaya Eleştirel Yaklaşımlar*. (s. 383-411). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Çomu, T. (2010). "Video Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi". T. Çomu (haz.). *Yeni Medyada Nefret Söylemi*. (s. 141-181). İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Çomu, T. (2012). *Video Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi: Youtube Örneği*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara
- Çomu, T. ve Binark, M. (2013). "Yeni Medya Ortamlarında Nefret Söylemi". M. Çınar (ed.). *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. (s.199-216). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Demirbaş, T. (2017). Nefret Söylemi ve Nefret Suçları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 19 (3). 2693-2701.
- Dever, A. ve Bulut, E. (2017). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Araştırılması: Ordu Üniversitesi Örneği. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5 (10). 45-56.
- Dirini, İ. ve Özsu, G. (2020). *Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Medyada Nefret Söylemi Raporu*. Z. Özarslan (ed.). Alternatif Bilişim Derneği. Ankara.
- Doğu, B. (2010). "Sanal Nefret Pratikleri: İnternet'te Nefret Söylemi ve Karşı Örgütlenmeler". T. Çomu (haz.). *Yeni Medyada Nefret Söylemi*. (s. 223-253). İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Doherty, J. (2021). Introducing Safety Mode. Erişim: 30.12.2021, https://blog.twitter.com/en_us/topics/product/2021/introducing-safety-mode
- Dökmen, Z. (2017). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durban Sözleşmesi. Erişim: 17.12.2021, <https://www.un.org/WCAR/durban.pdf>
- Ekşi Sözlük (2011). Ekşi Sözlük Nefret Söylemi Denetleme Yönetmeliği. Erişim: 18.12.2022, https://docs.google.com/document/d/1rwBnpWslEgeLVfF8rh790T_c3C4w3SvCWGiOovpvkkl/edit?hl=en_US
- Emerson, R. M., Fretz, R. I., and Shaw, L. L. (2011). *Writing Ethnographic Fieldnotes*. (İkinci Baskı). Chicago: The University Of Chicago Press.

- Ercan, G. S. ve Danış, P. (2019). Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları. *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 6 (2). 527-552.
- Ercan, S. D. (2020). *Nefret Söylemi ve Linç Kültürünün Sosyal Medya Özelinde Distopik Açından Analizi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Elazığ.
- Erdoğan, E., ve Semerci, P. U. (2018). *Fanusta Diyaloglar; Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Erdoğan, M. ve Vatandaş, C. (2020). Bireysel ve Toplumsal Dışlanma Pratiği: Önyargı ve Ayrımcılık. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 3 (1). 474-485.
- Ersoy, U. (2018). Çağımızın Pandemisi: Nefret Suçları. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. (35). 111-174.
- Ertürk, Y. (t.y.). *Sosyal Psikoloji*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Fidaner, I. (2010). “Önsöz”. T. Çomu (haz.). *Yeni Medyada Nefret Söylemi*. (s. 7-10). İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Freud, S. (2017). *Grup Psikolojisi ve Ego Analizi*. Atilla Erleten (çev.). İstanbul: Erasmus Yayınları.
- Freud, S. (2020). *Kitle Psikolojisi*. Kâmuran Şipal (çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Fromm, E. (1991). *Freud Düşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları*. Aydın Arıtan (çev.). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Gezginci, G. (2016). “Dijital Yayıncılıkta Hipermetin Yazarlığı Sorunu”. 5. *Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Gibson, R. A. (1979). The Negro Holocaust: Lynching and Race Riots in The United States, 1880-1950. *Yale-New Haven Teachers Institute*. (2). 1-16.
- Göker, G. ve Keskin, S. (2015). Sosyal Medya Türevi Olarak Sosyal İçerik Platformları: Betimsel Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8 (39). 861-875.
- Göregenli, M. (2013a). “Temel Kavramlar: Önyargılar, Özcü İnançlar ve Ayrımcılık”. M. Çınar (ed.). *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. (s. 23-37). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Göregenli, M. (2013b). “Ayrımcılığın Meşrulaştırılması”. M. Çınar (ed.). *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. (s. 39-54). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Göregenli, M. (2013c). “Nefret Söylemi ve Nefret Suçları”. M. Çınar (ed.). *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. (s. 57-73). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Gürler, C. (2010). Nefret Suçları ve İş Hayatı. *Ankara Barosu Dergisi*. Yıl:68, S.2010/1
- Güzel, M. (2006). Küreselleşme, İnternet ve Gençlik Kültürü. *Küresel İletişim Dergisi*. S.1/Bahar. 1-16.
- Halıcı, N. (2005). “Online Gazetecilik”. S. Alankuş (Ed.). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya*. (s. 155-170). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Hanzelka, J. and Schmidt, I. (2017). Dynamics of Cyber Hate in Social Media: A Comparative Analysis of Anti-Muslim Movements in the Czech Republic and Germany. *International Journal of Cyber Criminology*. 11 (1). 143-160.

- Heidelberg Center for American Studies (2010). Toward an International History of Lynching. Erişim: 06.12.2021, https://www.uni-heidelberg.de/md/hca/forschung/hca_konferenzprogramm.pdf
- Horzum, I. (2020). Grup İletişimi Temelinde Önyargı, Açık Sadakati, Kutuplarda Düşünmek, Ayrımcılık ve Sosyal Medyada Linç: Fazıl Say Örneği. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*. 4 (4). 324-342.
- Hrant Dink Vakfı Yayınları (2009). 4 aylık rapor (Nisan - Temmuz 2009), <https://hrantdink.org/attachments/article/377/Nisan-Temmuz%202009%20medya%20izleme%20raporu.pdf>. (Ağustos 2009).
- Hrant Dink Vakfı Yayınları (2014). 4 aylık rapor (Eylül - Aralık 2013) <https://hrantdink.org/attachments/article/391/Medyada-Nefret-Söylemi-Eylul-Aralik-2013.pdf>. (Mart 2014).
- İnceoğlu, A.A. (2012). “Nefret Suçu Kavramı ve Türk Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi”. Y. İnceoğlu (der.). *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*. (s. 103-121). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İnceoğlu, Y. (2013). “Tartışmalı Bir Kavram: Nefret Söylemi”. M. Çınar (ed.). *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. (s. 75-92). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Jackson, S. (2007). “Majorities”. G. Ritzer (ed.). *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. (s. 2701-2702). USA: Blackwell Publishing Ltd.
- Jigsaw (2019). One of Europe’s Largest Gaming Platforms is Tackling Toxicity with Machine Learning. Erişim: 30.12.2021, <https://medium.com/jigsaw/one-of-europes-largest-gaming-platforms-is-tackling-toxicity-with-machine-learning-2c0affe4e059>
- Jorgensen, M. and Phillips, L. J. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Basım Yayım Dağıtım.
- Karabayevev, B. ve Tutkun, Ö. (2001). Türk Cumhuriyetlerinden Gelen Öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarına Karşı Taşındıkları Kalıp Yargılar. *Bilig Dergisi*. S.18/Yaz. 1-25.
- Karadağ, C. (2021, 5 Nisan). Almanya'da internette işlenen nefret suçlarına hapis cezası getirildi. AA. Erişim: 17.12.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-da-internette-islenen-nefret-suclarina-hapis-cezasi-getirildi/2198804>
- Karadeniz, B. (2020). *Yeni Medyada Nefret Söylemi: Twitter Uygulamasında Nefret Söylemi Analizi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı Gazetecilik Bilim Dalı, Konya.
- Karaduman, M. ve Akbulutgiller, B. (2016, Şubat). “Yeni Medyada Nefret Ve Ayrımcı Söylem: Gazetelerin Twitter Hesapları Üzerine Bir Analiz”. *Yeni Medya Çalışmaları II. Ulusal Kongre*, Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul.
- Karahan, A. (2001). “Kitle Davranışı Kuramları”. *Teori ve Politika Dergisi*. S.21/Kış.
- Karakış, C. (2020). *Nefret Söylemi Linç İlişkisi: Türkiye’de Nefret Temelli Linç*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Karamete, F. (2019). *Twitter’da Suriyeli Mültecilere Yönelik Nefret Söylemi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Karan, U. (2010). “Nefret Suçlarından Ne Anlıyoruz?” . A. Çavdar ve A. B. Yıldırım. (ed.). *Nefret Suçları ve Nefret Söylemi* (s. 55-63). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.

- Karan, U. (2013). “Nefret Söylemi ve Yakından ilişkili Diğer Kavramlar: Ayrımcılık, Nefret Suçu ve Hakaret”. M. Çınar (ed.). *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. (s. 95-125). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Kayaoğlu, A. (2003). Kitlenin Psikolojisi Ya Da Sosyal Psikolojinin 'Kitle'si: Kitlede Yeni Bir Anlayışa Doğru. *Kurgu Dergisi*. (20). 205-218.
- Keyman, F. (2013). “Nefret Söylemi, Nefret Suçu, Demokrasi ve Birlikte Yaşama: Türkiye Örneği”. M. Çınar (ed.). *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. (s. 7-13). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Kılıç, S. (2012). Örneklem Yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*. 3 (1). 44-46.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (15). 170-189.
- Kırık, A. M. (2017). Yeni Medya Aracılığıyla Değişen İletişim Süreci: Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 5 (1). 230-261.
- Koç, Ç. T. (2018). Yeni Medyada İslamofobik Söylemin Üretimi: Facebook Örneği. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*. 1 (2). 211-242.
- Korkmaz, S. (2021). *Türkiye’de Linç Kültürünün Yeni Medyada Yeniden Üretimi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı Medya Ve İletişim Sistemleri Programı, Gaziantep.
- Korkusuz, B. (2021). *Covid-19 Salgınında Twitter’da Çinlilere Yönelik Nefret Söylemi: “Çin Virüsü” Örneği*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Korkut, T. (2018). Asch’in Sosyal Uyum Deneyi. Erişim: 29.11.2021, <https://mozartcultures.com/aschin-sosyal-uyum-deneyi/>
- Kuş, O. (2016). Dijital Nefret Söylemini Anlamak: Suriyeli Mülteci Krizi Örnek Olayı Bağlamında BBC World Service Facebook Sayfasına Gelen Yorumların Metin Madenciliği Tekniği İle Analizi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. (51). 97-121.
- Kuş, O. ve Öztürk, İ. (2021). Çin’de Üretilen Aşılarla Yönelik YouTube Tartışmaları Çerçevesinde Yanlış Bilgi ve Nefret Söylemi İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*. (38). 96-117.
- Kutlu, M. (2022). *Sosyal Medyada Linç Kültürü: Twitter’da Örnek Olay İncelemesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Sinema ve Televizyon Anabilim Dalı, Kayseri
- Kuzu, A. (2013). “Veri Toplama Yöntem ve Araçları”. A. A. Kurt (ed.). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (s. 93-115). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.
- Le Bon, G. (2017). *Kitleler Psikolojisi*. Ahmet Çalışkanlar (çev.) İstanbul: Erasmus Yayınları.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., and Kieran, K. (haz.). (2009). *New Media: A Critical Introduction*. New York: Routledge.
- Margulies, R. (2017). Yalan ne kadar büyük olursa... Erişim: 28.10.2021, <https://marksist.org/icerik/Yazar/7582/mobileRedirect>
- McGonagle, T. (2001). Wrestling (Racial) Equality from Tolerance of Hate Speech. *Dublin Law Journal*. 1-27.
- Nisbet, L. (2021). *Sosyal Medyada Linç Kültürü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı İletişim Bilimleri Bilim Dalı, İstanbul.

- Taylan, H. H. (2011). Sosyal Bilimlerde Kullanılan İçerik Analizi ve Söylem Analizinin Karşılaştırılması. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1 (2). 63-76.
- Tekindal, M. ve Arsu, Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*. 20 (1). 153- 182.
- Temir, E. (2020). Kırık Camlar Teorisinin Kurum Kültürüne Uyarlanabilirliği. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*. (4)/Bahar. 133-144.
- Tingöy, Ö. ve Bostan, B. (2007). Future of New Media, Towards the Ultimate Medium: Presence, Immersion and MMORPGs. *International Symposium Communication in the Millennium Kitabı*. 234-239.
- Toprak, M. (2018). *Sosyal Medyada Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Nefret Söylemi: Twitter Örneği*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Türk Ceza Kanunu (2004). 5237 Sayılı Kanun. Madde 216.
- Türk, G. D. (2017). “Sanal Dünyada Linç Kültürü”. A. Kırık (ed.). *Medya Çağında İletişim*. (s. 463-487). İstanbul: Çizgi Kitabevi
- Twitter (2021). Hateful Conduct Policy. Erişim: 28.12.2021, <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/hateful-conduct-policy>
- Uçar, A. K. ve Aliyazıcıoğlu, B. (2021). Pandemi Sürecinde Twitter ve Nefret Söylemi. *International Journal of Social and Humanities Sciences*. 5 (2). 53-64.
- Ulaş, H. (2020). Otokinetik Etki ve Norm Oluşturma. Erişim: 24.11.2021, <https://www.evrensel.net/haber/413119/otokinetik-etki-ve-norm-olusturma>
- Van Dijk, T. (2010). “Söylem ve İktidar”. P. Uygun (çev.). Ayşe Çavdar, A. B. Yıldırım (ed.). *Nefret Suçları ve Nefret Söylemi*. (s. 9-45). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Vardal, Z. (2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 2 (1). 132-156.
- Vengattil, M. and Culliford, E. (2022). Facebook Allows War Posts Urging Violence Against Russian Invaders. *Reuters*. Erişim: 14.06.2022, <https://www.reuters.com/world/europe/exclusive-facebook-instagram-temporarily-allow-calls-violence-against-russians-2022-03-10/>
- Wach, E. (2013). Learning About Qualitative Document Analysis. *IDS Practice Papers*. 1-10.
- Warman v. Kouba, 2006 CHRT 50 (CanLII). Erişim: 21.12.2021, <https://canlii.ca/t/1q60v>
- We Are Social (27 Ocak 2021). Dıgital 2021: Global Overview Report. Erişim: 28.12.2021, <https://wearesocial.com/uk/blog/2021/01/digital-2021-uk/>
- Weber, A. (2009). *Nefret Söylemi El Kitabı*. Metin Çulhaoğlu (çev.). Avrupa Konseyi Yayınları.
- Yanık, A. (2017). Sosyal Medyada Yükselen Nefret Söyleminin Temelleri. *Global Media Journal TR Edition*. 8 (15). 364-383.
- Yeşilçayır, C. (2014). Thomas Hobbes’un Geleneksel Siyaset Felsefesine Karşı Çıkışı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*. (2)/Bahar. 62-72.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, E. (2018). Twitter’da ve Çevrimiçi Bir Gazetede Yer Alan Nefret Söylemlerinin Karşılaştırılması: Suriyeli Mülteciler Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 9 (16), 760-793.

- Yıldız, M. (2020). Kitlesizleştirme Kavramının Haber Sitelerine ve Tasarıma Yansımaları. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*. Özel Sayı. 606-617.
- Yılmaz, A. (ed.) (2016). *Ayrımcılığa Karşı Yeni bir Dil, Diyalog ve Demokrasi İçin*. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Yılmaz, A. (ed.) (2020). *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2019 Raporu*. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- YouTube (2022a). Hate Speech Policy. Erişim: 28.12.2021, <https://support.google.com/youtube/answer/2801939?hl=en#zippy=>
- YouTube (2022b). About the YouTube Trusted Flagger Program. Erişim: 28.12.2021, <https://support.google.com/youtube/answer/7554338?hl=en>
- Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Yumul, A. (2013). “Nefret Suçu Ya da “Ölü Vicdanlar Ülkesi”. M. Çınar (ed.). *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. (s. 127-134). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Yükselbaba, Ü. (2017). Milgram Deneyi: Otorite ve İtaate Dair. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 75 (1). 227-270.

EKLER

Ek 1. Yarı-yapılandırılmış Görüşme Soruları

T.C

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

RIZA PARLAK-19230626

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. GÖREVLİSİ SİNAN KAYA

YARI-YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT SORULARI

SORU 1: İsminiz, yaşadığınız şehir, eğitim durumunuz ve mesleğiniz nedir?

SORU 2: Sizi sosyal medyada böyle bir yorum yapmaya iten sebepler nelerdir?

SORU 3: Bu yorumun diğer kişileri ötekileştirdiğinin farkında mısınız?

SORU 4: Sosyal medyanın bu düşüncenizi dile getirmenizde size bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz? Burada hiç tanımadığınız kişiler hakkında hiç tanımadığınız kişilere fikirlerinizi söyleyebiliyorsunuz. Sosyal hayatta da tanımadığınız kişilerle konuşurken bu söylemlerinizi yineleyebiliyor musunuz?

SORU 5: (Eğer kişi anonim hesap kullanıyorsa) Neden bu yorumu kendi kimliğinizi kullanarak dile getirmediniz?

SORU 6: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayrıştırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

SORU 7: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşıırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken yapılan diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

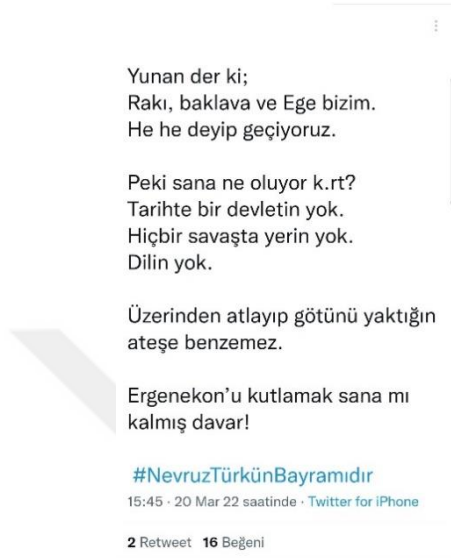
SORU 8: Bir gönderiye çok sayıda yorum yapılması veya bir durumun gündem olması, sizi o durum hakkında yorum yapmaya teşvik eder mi?

Ek 2. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Dökümleri

KATILIMCI: K

ARAŞTIRMACI: A

KATILIMCI 1:

A: Paylaşmış olduğunuz bu yorum sebebiyle size ulaştım. Bu tweetinizde bir milletin ismini sansürleyerek "k.rt" şeklinde yazmanız ve kürtlere yönelik hakaret ve aşağılamalar kullanmanız nefret söylemi üretmektedir. Ben de sizinle bununla ilgili olarak bir görüşme gerçekleştirmek istiyorum. Kabul ederseniz görüşme sonucu elde edilen bilgiler sadece bilimsel çalışmada kullanılacak ve kişisel bilgileriniz üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

K1:Bence yanlış bir kişiden bilgi alıyorsunuz😊

A1: Çalışmayla ilgili olarak Ondokuz Mayıs üniversitesinden etik onay da alınmıştır bilginiz olsun.

K1:Ben ırkçı bir insanım. K.rt şeklinde yazmam sebepim ise Kürt olarak yazınca ceza alıyoruz Öyle bir yorumun içerisinde.

A: Amacım sizinle tartışmak veya size bir şey empoze etmek değil yanlış anlamayın. Sosyal medyada nefret söylemi üzerine bir çalışma yürütüyorum. Irkçı olmanızla ilgilenmiyorum.

K1:Ama onu nefret söylemi olarak görmüşsünüz.

A: İsminiz, yaşadığınız şehir, eğitim durumunuz ve mesleğiniz nedir?

K1: K. K. İstanbul.

A: Sizi sosyal medyada böyle bir yorum yapmaya iten sebepler nelerdir?

K1: Ergenekon, Türk'ün destanı ve bayramıdır. Kürt milletiyle hiçbir ilgisi olmadığı gibi “nevroz” sahiplenmeleri de tamamen saçmalaktır.

A: Bu yorumun diğer kişileri ötekileştirdiğinin farkında mısınız?

K1: Hayır düşünmüyorum. Etkiye tepkidir.

A: Sosyal medyanın bu düşüncenizi dile getirmenizde size bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz? Burada hiç tanımadığınız kişiler hakkında hiç tanımadığınız kişilere fikirlerinizi söyleyebiliyorsunuz. Sosyal hayatta da tanımadığınız kişilerle konuşurken bu söylemlerinizi yineleyebiliyor musunuz?

K1: Kısmen bir özgürlük alanı. Biz burada kişiler değil durumlar hakkında yorum yapıyoruz. Sosyal yaşamımda da denk geldiğim zaman tavrım değişmez bu konuda sıkıntılı zamanlar geçirdiğimde olmuştur.

A: *Kişi anonim değil.*

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayrıştırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K1: Eğer karşıt bir yorum yapıyorsam zaten ayrılmış olduğumuzun farkındayım. Ve bu benim umurumda olmuyordur.

A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken yapılan diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K1: Hayır kesinlikle etkilemez. Kendi görüşüm ve bilgimle yorum yaparım sadece.

A: Bir gönderiye çok sayıda yorum yapılması veya bir durumun gündem olması, sizi o durum hakkında yorum yapmaya teşvik eder mi?

K1: Her türlü gönderiye bazen gereksiz linç girişimleri olabiliyor. Popülerlik adına, onlara katılmam. Toplumsal bir sorun çok ciddi derecede rahatsız ediciyse katılırım. Not: Linç kültürüne karşıyım.

A: Zaman ayırıp samimi cevaplar verdiğiniz için çok teşekkür ederim kağan bey. Ekleyecek başka bir şey yoksa görüşmemizi sonlandırabiliriz.

K1: Aynı tavrımı mülteciler içinde geçerli o konuda neden yorum almıyorsunuz. Sadece Kürtler konusu?

A: K. bey benim yürüttüğüm çalışma herhangi bir etnik köken üzerinde ilerlemiyor. Sosyal medyada bireyleri linç etmeye iten sebepleri nefret söylemi ürettiğini tespit ettiğim kişiler aracılığıyla analiz ediyorum. Bunu yaparken de çeşitli anahtar kelimeleri Twitter üzerinden aratarak Suriyeli, Kürt, Yahudi, ermeni gibi, elde ettiğim tweetleri inceliyorum. Sizin tweetinize de Kürtler ile alakalı tweetleri incelerken denk geldiğim için bu tweet temelinde görüşmemizi yaptık. Ancak mülteciler ile ilgili de paylaşmak istediğiniz şeyler varsa dinleyebilirim tabii ki. Sorular aynı zaten.

K1: Onlar konusunda daha sertimdir. Kürtlerle yine aynı toprağı paylaşıyoruz bu zamana kadar içlerindeki azınlık hainler dışındı bir sorunum yok. Özellikle bugünlerde Türk-Kürt kavgasından daha önemli sorunlarımız var.

A: Ne gibi sorunlar sizce?

K1: Mülteci sorunu. Ülkemizin demografik yapısıyla oynuyorlar. Gelecekte büyük bela olacaklar ki başladılar bela olmaya.

A: Sizce bu durumda hatalı olan taraf kim? Hükümet politikası mı yoksa mültecilerin kendileri mi? Ve buna yönelik ne tür çözümler üretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

K1: Hükümetin kendisi elbette. Avrupa milyar dolarlar pompaladı bize göndermeyin diye bu akıllı bir politika mıdır? Mademki bu bir insanlık sorunu neden çöplük olarak biz seçiliyoruz? Müslümanlar diye mi? Bu bizi ilgilendirmez. Ümmetçilik ile devlet yönetilmez ki zaten anayasamıza aykırıdır. Tek çare sınır dışı edilmeleridir. Başka çare kalmamıştır. Bize gerekli olan 1932'nin keskin kurallarıdır. Mustafa Kemal Atatürk'ün dünyayı karşısına alıp yaptığı gibi. Vatanımız bölünüyor bunu neden göremiyorlar! Diğer konu; Mülteciler sınırlar(I)mızı kolaylıkla geçebiliyorlar. Bunu hükümet sağlıyor. Hadi sende gel birlikte Yunanistan sınırını geçelim Biz artık burada yaşayacağız diyelim burası eskiden bizimdi. Bak leşimizi bulabiliyorlar mı?

KATILIMCI 2:

Ermenistan terör devleti,
Ermeniler teröristir!
Tüm Ermenistan yansa kinim
bitmez!
İttihat ve Terakki'nin
önderlerinden, Türkçü'lerin büyük
önderi Talat Paşa seni asla
unutmayacağız!
İttihatçılar ölür, İttihatçılık ölmez!
#TalatPaşa

12:16 · 15 Mar 22 saatinde · Twitter for Android

8 Retweet 54 Beğeni

A: Bu paylaşımınız sebebiyle size ulaştım. Bir millete ve ülkeye yönelik düşmanlık ve kin içermesi sebebiyle tweetiniz nefret söylemi olarak tanımlanmaktadır. İzniniz olursa sizinle bu yorum hakkında bir görüşme gerçekleştirmek istiyorum. Elde edilen veriler sadece bilimsel çalışmada kullanılacak ve kişisel bilgileriniz üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

K2: Ermenilerin yaptıkları yanında benim paylaşımım bir şey değil. Ama yardımcı olmaya çalışırım.

A: Yaşınız mesleğiniz ve yaşadığınız şehri öğrenebilir miyim?

K2: 37 Turizm. Bende memnun oldum.

A: Yaşadığınız şehir?

K2: Ankara.

A: T. bey, öncelikle sizi bu yorumu yazmaya iten sebepleri öğrenebilir miyim?

K2: Birazcık tarihi araştırırsanız; Ermeniler, Osmanlılar döneminden başlayan Ermenilerin Türk katliamları ve hep kendilerini mağdur göstermeleri. Asala ve PKK'yı düşünün. Hepsi ermeni asıllı terör örgütü.

A: Peki sizce geçmişte yaşanan olaylar ve Ermenistan'da terör örgütlerinin olması bugün bir ülkenin bütün yurttaşlarının terörist olan görülmesini meşrulaştırır mı?

K2: Yakın tarihte Hocalı katliamı yapan ve her fırsatta Türk düşmanlığı yapan bir toplumdan bahsediyoruz. Ve bize attıkları sözde soykırım yalanı da mahkemeler tarafından çürütüldü.

A: Anladım T. bey. Peki, yazdığınız bu yorumun bir milleti ötekileştirmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

K2: Ötekileştirme değil. Ermeniler bir millet değil. Bir terör topluluğu.

A: Sosyal medyanın düşüncenizi dile getirmenizde bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz? Burada hiç tanımadığınız kişiler hakkında hiç tanımadığınız kişilere fikirlerinizi söyleyebiliyorsunuz. Sosyal hayatta da tanımadığınız kişilerle konuşurken bu söylemlerinizi yineleyebiliyor musunuz?

K2: Ben her yerde size söylediklerimi söylüyorum. Sosyal medya yanlış kullanılıyor.

A: Yani dışarda bir ermeni asıllı kişiyle karşılaştığınızda ona da "teröristsiniz" veya "bütün Ermenistan yansa kinim bitmez" diyebilir misiniz?

K2: Dışarda ermeni ile karşılaşacak olursam. Hocalı başta olmak üzere bütün acıların hesabını sorarım.

A: Kusura bakmayın. Sosyal medyanın doğru ve yanlış kullanımı örneğinizi tam olarak anlayamadım. Biraz açar mısınız? Mesela sizin attığınız tweet, doğru kullanım mı yanlış kullanım mı sizce?

K2: Birçok kişi manipüle için kullanıyor. Yalan yanlış bilgiler. Özellikle ak troller ve hdpliler. Size gönderilen tweet Türk tarihinin unutulmuş kahramanını hatırlatıyor. Tarihi unutan gelecek kuramaz.

A: Bunun sebebi sizce nedir? Sosyal medyanın denetimsiz bir alan oluşu mu? Sadece o değil. Cahillikten gelen öz güven.

A: Sosyal medyanın düşüncenizi dile getirmenizde bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz?

K2: Evet. Korkusu olmayan herkes için özgürlük.

A: Kimden korku?

K2: Yargıdan.

A: Sizce yargı sosyal medyaya nasıl yaklaşmalı? Daha serbest mi bırakmalı yoksa nefret söylemlerine veya düşmanlık içeren metinlere karşı daha sert ve caydırıcı önlemler mi almalı?

K2: Yalan haberlere, Türk devleti ve töresine yapılan saldırılara çok sert önlemler almalı. Mesela Mustafa Kemal Atatürk'e yapılan her hakaret hapis cezası olmalı.

A: Neden anonim hesap kullanmayı tercih ettiniz? Anonimliğin size sosyal medyada ne tür bir yararı oldu/oluyor?

K2: Benim burada herkes kim olduğumu bilir. T(...) ismini çok seviyorum. Tarihsel rolünü. O yüzden kullanıyorum. İnsanlar olmak istedikleri kişi oluyorlar.

A: Sizce kişinin kendi ismini kullanarak attığı tweet ve anonim hesapta attığı tweet arasında özgürlük ve kimliğin dışına çıkma bağlamında bir fark var mıdır?

K2: Bence yok. Herkes burada rol yapıyor.

A: Herkes burada rol yapıyorsa bir fark var demek değil midir?

K2: Gerçek isimli olmanız yalan söylemeyecek anlamına gelmez.

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K2: Ayırsın diye atıyorum. Bende bilirim çiçek böcek paylaşımı.

A: Ama sizce de bu toplum içerisinde farklı düşünen kişilerle kutuplaşmaya yol açmaz mı?

K2: Onlarla ayrılmak istiyorum. Bu ülke Mustafa Kemal'in ülkesi. Türk yurdu. Bölücülük vb. düşüncelere yer yok. Mustafa Kemal Atatürk gibi bilimsel bir ülke için çalışmalıyız. Ben Ermenileri suçlamıyorum. Gerçekleri söylüyorum.

KATILIMCI 3:

A: Merhaba. Paylaştığınız bu yorum sebebiyle sizinle iletişime geçtim. Bu tweetinizde bir milletin kültürel bir öğesini simgeleştirdiğiniz ve bir milleti dünyanın geri kalanı için tehlikeli olarak sınıflandırdığınızdan dolayı tweetiniz nefret söylemi olarak tanımlanmaktadır. Ben de bu sebeple sizinle bir görüşme gerçekleştirmek istiyorum. Elde edilen bilgiler sadece akademik araştırma için kullanılacaktır ve kişisel bilgileriniz üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. İsterseniz konuyla ilgili olarak etik kurul onayını da sizinle paylaşabilirim.

K3: Bu nefret söyleminden öte bize kokoreç yemeyin diyenlerin ya da doğal yaşamı koruma için ayağa kalkan dernek ve gönüllülerin o fotoğraflarını çekmek için günlerce bekledikleri doğal yaşam hayvanlarının yenmesine ses çıkarmamalarını da sorguluyorum, kan ile beslenen hayvanların yenmemesi gerektiğini özellikle dünya buna karşı çıkmalı ve kural getirilmelidir. Biz bir pırzola yerken biliyoruz ki tarım ilçe denetiminden geçen veteriner kontrolünden geçen hayvanları yiyoruz, dünyanın en pahalı en büyük teknolojisini üreten açlık değil tamamen zevkten bu hayvanları yiyor ve milyonlarca insanı tehlikeye atan bir pandemiye sebep oldular. Kürkü için vizona hayır diyebilen dünya bu duruma sessiz neden sizce?

A: Ancak burada Çinlilerin beslenme alışkanlıkları ve bir hastalık arasında neden-sonuç ilişkisi kurulduğunda sizce de Çinliler toplumsal sorunların nedeni olarak algılanmaz mı? Bu da bir milletin dünyanın geri kalanından soyutlanmasına veya onlar hakkında önyargıların oluşmasına sebep olmaz mı?

K3: Her yıl düzenlenene köpek festivallerine de ses yok. Çin soyutlanamaz ki Çin dünyaya kafa tutuyor ve diyor ki istediğimi yerim istediğimi üretirim dünya Çine köle durumda, bu Çin'in faşizmidir, dayatmasıdır tam tersi. Çin dünyanın başını çok daha

büyük belalara sokacak hem hastalık hem üretim gücü tek kişiye verilmiş iktidar koltuk kadar tehlike.

A: Öncelikle hitap edebilmem için isminizi öğrenebilir miyim?

K3: P(...) benim adım.

A: P(...) hanım yaşıınız mesleğiniz ve yaşadığınız şehri öğrenebilir miyim?

K3: Yaşım 53 Muğla da yaşıyorum İstanbulluyum emekli sayılırım, sosyal projelerde gönüllü çalışırım.

A: Teşekkür ederim. Sosyal medyada sizi böyle bir yorum yazmaya iten sebep veya sebepleri öğrenebilir miyim?

K3: 1. Sebep tabi ki özgürlüğümün kısıtlanması, kapanma ve psikolojik çöküntü, gezmeyi, doğayı seven biri olarak ve fotoğraf da çekerim, 2 yılım heba oldu, tüm planlarım, seyahat, ev taşıma vs altüst oldu çünkü pandemi, dünyada ekonomiyi de daha doğrusu ülkemizi fırsatçılara teslim etti, online alışverişler sayesinde fiyatlar arttı, aşı karşıtlarından da nefret ediyorum bu da bilinsin, aşılarımı oldum ve covirgin'im :)

A: Peki yazdığınız bu yorumun bir milleti ötekileştirmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

K3: Ötekileşmişleri eğitmeliyiz, yaptırımlarla dünyaya uyum sağlatmalıyız, genele uymalarını sağlamak şart. Gelecek her şeyden önemli.

A: Sosyal medyanın düşüncenizi dile getirmenizde bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz? Burada hiç tanımadığınız kişiler hakkında hiç tanımadığınız kişilere fikirlerinizi söyleyebiliyorsunuz. Sosyal hayatta da tanımadığınız kişilerle konuşurken bu söylemlerinizi yineleyebiliyor musunuz?

K3: Hayır sansürlüyorum sansürlemesem neler yazarım, kesinlikle özgür değil. Hayır söylemem. Gerçek hayatta dedikoduya inanmam, önce ikna olmam lazım delil ve verilere bakarım. Yolda yanlış bulduğum bir hareketi yaşına bakmadan uyarırım, söylemden duramam. Peki, Çin'in aylarca bu virüsü saklaması dünyadan gizlemesi sizce nedir? Bu suçtur, bence hesap sorulmalıdır da.

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K3: Çoğunluk olduğumu düşünüyorum, benim gibi düşünen çok kişi var en azından çevremde.

A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K3: Genellikle polemige girmem, yorumumu yazar çıkarım, kavga etmem. Ben ne hissediyorsam ne düşünüyorsam onu savunurum aklıma kimse giremez girmede zaten yapım bu. Bazen dediğin gibi kaşınan tabiriyle çok oluyor ben onlar için hep trol ya da parayla yorum yazan yanıfta olsa savunan, yalakalık yapan görevliler gözüyle bakıyorum.

A: Tam olarak soruyu anlatamadım sanırım. Örneğin bir durum hakkında eleştirel bir fikriniz var ve bunu yazmak istediniz. Ancak gönderinin altındaki yorumları incelediğinizde yorumların olumlu olduğunu gördünüz. Burada olumsuz yorumunuzu yazarken bir çekingeniz olur mu? Veya çoğunluğa uymadığınızda kendinizi rahatsız hisseder misiniz?

K3: Yorum yazmıyorum sadece okuyorum, çekincem tamamen yasal olmadığından, bu ülkede eleştirel fikrim ülkeye uymuyor, özgürlük sadece övgü yazanlara.

A: Çok teşekkür ederim P. hanım. Ekleme istediğiniz başka bir şey yoksa görüşmemizi sonlandırabiliriz.

KATILIMCI 4:

03 Nis

Polis olmasına rağmen çocukluktan beri dostum olan yakın arkadaşım s*riyeliler arasında çıkan kavgada orantısız güç kullanması için yoğun istekte bulunduk. Sağolsun bizi kırmayıp beş para etmez s*riyeli itlerin ağzını burnunu kırdığı için ona burdan teşekkür ediyorum.

1

↺

6

↗

A: B(...) bey size ulaşma sebebim paylaştığınız bu yorum. Yazmış olduğunuz yorum, bir millete yönelik küfür, hakaret ve düşmanlık içerdiği için nefret söylemi sayılmakta. Bu yorumla ilgili olarak sizinle görüşme yapmak istiyorum. Kabul ederseniz isminiz veya kullanıcı adınız gibi özel bilgileriniz çalışmada kullanılmayacaktır. Ayrıca

Çalışma için Ondokuz Mayıs niversitesinden etik onay da alınmıştır isterseniz onu da sizinle paylaşabilirim. Kabul ediyorsanız görüşmemize başlayabiliriz.

K4: Tabi başlayalım buyurun sorun sormak istediklerinizi.

A: Öncelikle yaşınızı mesleğinizi ve yaşadığınız şehri öğrenebilir miyim?

K4: 31 yaşındayım, mimarım, Balıkesir’in Edremit ilçesinde yaşıyorum.

A: Teşekkür ederim. Sosyal medyada sizi böyle bir yorum yazmaya iten sebep veya sebepleri öğrenebilir miyim?

K4: Gündemi takip ederseniz gündem içinde kendi sosyolojik olaylarımızdan çok, etnik sosyolojik olayların gitgide daha çok yer bulduğunu ve bu olaylardaki tutum ve davranışlarda misafir olarak bulunduğu bir ülkenin kanunlarına ya da vatandaşlarına karşı hiçbir pişmanlık ya da düzelme yaşanmadığı, tam aksine bir işgal ya da kanunsuz bir yer gibi rahatça istediklerini istedikleri gibi yapabildikleri bir yere dönüştüğünü fark etmişsinizdir. Sahip olduğumuz kimlik ya da kimliğimizi oluşturan temel etmenler ya da en basitinden hatıralar, iktidar politikasıyla ülkenin demografik yapısı düşünülmeden tamamen çıkarlara hizmet edilecek yoğun glerle alınan özellikle Suriyeli ve Afgan kökenli insanların baskınlığıyla yok olmaktadır. En basit konfor alanınızı, başka bir ülkeden minnet için değil kendi şuursuz iradesini ortaya koymaya çalışacak tipler için kaybettiğimizi şu an fark etmiyorsanız da, bir gün karışılacak ve siz de yaşayacaksınız. Kültürel olarak kendini yetiştirmeyen insanların “savaştan kaçan mazlumlar” adı altında mülteci olarak alınması “mülteci prosedrllerine” bağlı kalınmadan yurda salınması ve takibi yapılmayan bu insanların etrafımızdakilere ya da her gün haberlere konu olması yeterlidir.

A: İfade zgrlğ çerçevesinde savunduğunuz düşünceyi kendi fikirleriniz doğrultusunda benimle konuşurken aıklayabildiniz. Sizinle paylaştığım yorumda da söylemlerinizi bu şekilde kullanamaz mıydınız? Neden nefret söylemi üretmeyi tercih ettiniz?

K4: Twitter size anlatabildiğim gibi karşılıklı saygı ve nezaket çerçevesinde diyalog kurmaya uygun bir platform olmadığı gibi, aynı fikirde olmayan insanların da birbirlerine karşı tolerans göstermekten uzak durduğu bir mecra. Burada fikrinizin baskınlığı, kısa ve net söylemlerle radikal tutum gösterdiğinizi konsantre şekilde alıcıya verebiliyorsanız, o fikri karşı tarafa işlemişsinizdir. Benim de yapmaya çalıştığım bu. Fikirlerdeki aşırılık ve anlatım şekli kurduğunuz cümlelerde dikkat

ekebilir, bu size bakmaları için bir sebep. Sonra gerekli ortam oluştuğunda fikirlerinizi detaylı olarak böyle tartışabilirsiniz. Ama dürüst olmak gerekirse bu konular hakkında nefret söylemi kullanmak beni rahatlatıyor çünkü müdahale edemediğim ve gözümün önünde değişen bu yapıya karşı nefret etmekten başka çarem yok. Her gün uzun uzadıya yazılan yazılar, düzülen methiyeler, rakamlarla açıklanan raporlar ve bir sürü araştırmayla bu konudaki fikrini beyan eden profiller var, ben de bu şekilde beyan edebilirdim ama insanları ikna etmek gereksiz bir zaman kaybına dönüştü. Artık bir taraf oluşturma zamanı geldiğini düşünüyorum. İyi niyetle anlaşılmasını beklediğimiz hususlar, namlusu bize dönen bi silaha dönüşmek üzere ve ben bu mermiyi yemektense hepsinin toplama kamplarında yakılmasından hiç pişmanlık duymam.

KATILIMCI HABER PAYLAşTI

“Antalya'dan kan donduran görüntüler! Kamyon kasasına silahlarla binen Suriyeli grup, bir başka Suriyeli gruba sokak ortasında hedef gözeterek ateş açtı. Antalya'nın en merkezi yerinde sokak ortasında çatışan Suriyeliler böyle görüntülendi.”

K4: Bana bunlardan nasıl nefret etmeden yaşayabileceğimi aktarabilir misiniz?

A: Paylaştığınız videoyu izledim. Ancak burada da farklı bir soru aklıma geliyor. Sokak ortasında çatışan iki grubun bağlı olduğu etnik köken, o olayı yargılamamızda sizce bir etken midir? Yani o iki grup Suriyeli veya Afganlı mülteciler değil de, Türkiye’de yaşayan farklı bir grup olsaydı, rneğin Türk, Kürt Azeri veya Laz gibi, o zaman da bu etnik kökenlerden nefret edilmesi gerekir miydi?

K4: Bizim zaten kendimizle yeterince derdimiz var, ithal Arap dertlerine müsemma gösterecek tahammülümüz kalmadı. Bu cadde Antalya’nın Nişantaşı sayılan nezih sakin bir blęe. Siz hangi 3 5 apulcunun Etilerde bir kamyonete binip Kürtlerle silahlı çatıştığını duydunuz? Ya da şöyle söyleyeyim, en rahat en güvende hissettiğiniz yerde bu itler böyle yaparsa, nerede duracaklarını ya da nerede yapmayacaklarını nasıl anlayacaklar? Ya da anlayacaklar mı? Zaten asıl soru bu. Asla anlamıyorlar, anlayamayacaklar. Bunu entegre etmek için zamanımız da yok şansımız da.

A: Peki yazdığınız bu yorumun bir milleti ötekileştirmesi hakkında ne düşüyorsunuz? Bildiğiniz gibi bir süredir sosyal medyada mültecilere yönelik bir linç yürütülmekte.

Bu linç bir suçun failine yöneltmekle birlikte artık arada kalan masum kişilerin de hayatını etkiler hale geldi.

K4: Bakın bunun bir milleti ötekileştirmekle bir alakası yok. Suriye'ye dönüp kültürlerini yaşayabilirler ve etnik kökenleri ilgi çekerse gidip onları ziyaret edebiliriz. Ben Türk milliyetçiliği yapmıyorum, yanlış anlaşılmasın. Almanya'da yaşayan Türkler ne ise, burada yaşayan Suriyeliler ve Afganlar da o'dur. Almanya'daki sisteme ve kültüre ayak sağlayamayıp bizim arka mahalle kültürümüzü taşıyan Türkler yüzünden şu anda hepimiz o 3 5 iq'lu hırt gurbetçiler gibi tanınıyoruz. Kavga, mafya, illegal olaylar. Bakın Suriyeliler değil bu sefer hedef kitlem, kendi insanım. Ben başka bir milleti ötekileştirmiyorum fakat başka bir millet benim evimde beni huzursuz ediyorsa, kendi haklarını kaybetmiştir bir topluluktur, bir millet değildir. Ve böyle bir topluluk kendi tanınırlığını sürdürmesindense yok edilmesi daha sağlıklı olacaktır. Herkes kendi kaderini coğrafyasında yaşamalı, kaderini değiştiren kendini de değiştirip uyumla gelmek istediği ya da kalmak istediği topluma uygun hale getirmelidir. Çoğunluk şu an da bu dediğime uygun davranmıyor ya da yaşamıyor. Çok büyük bir çoğunluk buna ayak uydurduğu için ben Suriyeli ya da Afgan ayırmıyorum ve hepsinden nefret ediyorum.

A: Sosyal medyanın düşüncenizi dile getirmenizde bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz?

K4: Tabi ki de.

A: Burada hiç tanımadığınız kişiler hakkında hiç tanımadığınız kişilere fikirlerinizi söyleyebiliyorsunuz. Sosyal hayatta da tanımadığınız kişilerle konuşurken bu söylemlerinizi yineleyebiliyor musunuz?

K4: Fikirlerimi sorarlarsa tabi ki.

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu kadar net ve nefreti savunur düşünceler (sadece sizin özelinizde değil genel olarak söylüyorum) toplumsal kutuplaşmayı ve çatışmayı artırmaz mı?

K4: Zaten kutuplaşmanın doruğundayız, artık bize arınma lazım. Bu arınma için de, karşıt fikirlerin birbirine olan baskınlığı maalesef ki önemli duruma geldi. Herkesin "kendince" doğru olduğunu düşündüğü bir konuda mutlak bir haklı asla çıkmaz, bu yüzden zaten ortada olan bir sorunu görmezden gelip kendi fikirlerimizden vazgeçerek iyi niyetle hareket edersek, Orta Doğulu'nun doğası gereği (biz de Ortadoğulu biz

ırkız) suiistimal edilmemesi kaçınılmaz. Fikirler sert, eylemler net olmadıkça toplum refahı için sağlıklı sonuçlara ulaşmak mümkün değil. Ya da durumları kabul edip daha karışık bir toplum üzerinden yeni benliğimizi ve kimliğimizi yaratma çabasında bizi biz yapan şeylerden uzaklaşmaya devam ederek kültürümüzün asimile oluşunu, Araplaşan ve yok olan değerlerimizi ve kadının toplumdaki yerinin yavaş yavaş kaybolduğunu seyredebiliriz. Benim vicdanım buna izin vermiyor. Bunu güzelleyen gruplar Avrupa birliğinin ya da benzeri ülkelerin vakıflarında mikro mülteci kamplarında biraz zaman geçirip metropollerde yaşayan ve bu insanlarla normal yaşamını paylaşmayan insanlar. Ben şantiyelerde çalışıyorum Rıza Bey mesleğim gereği. Bu gruplarla her gün beraber ekmek yiyen, çalışan, bu gruplarla tüm vaktini geçiren bir iş sektöründeyim. İzin zamanlarında ya da mesai bitiminde halkın arasına nasıl karıştıklarını ve aldıkları şikâyetleri verdikleri rahatsızlıkları biliyorum. En basitinden benim yanımda kendi aralarında konuştukları ya da çarşıya çıktıklarında gördükleri kadınlar hakkındaki fikir ve davranışlarını deneyimlemiş biriyim eğer basit bir referans isterseniz. Ama sadece buradan yola çıkarak bu fikirlere kapıldığımı sanmayın, etrafınıza bakarsanız bence her şeyi görebilirsiniz.

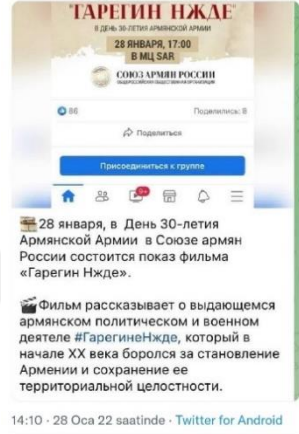
A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K4: Bu pratiği yaşamamak için önce dinliyorum ya da izliyorum. Genel kanıyla, benim fikrim uyuşmadığı zaman paylaşmamayı seçerim, önceden fikir beyan etmiyorum. Çünkü herkesin bir fikri var, önce genel kanıyı öğrenmek isterim. Topluluk fikirlerimi anlamak olmasa da, dinlemeye uygunsa paylaşmayı seçiyorum. Fikir değişikliğine gittiğim zaman ancak konu hakkında daha detaylı yorumlar geldiğinde ya da farkında olmadığım bir husus meydana çıktığında yaşıyor.

KATILIMCI 5:

Rus-Ermeni topluluğu, 28 Ocak'ta Moskova'da terörist Njde'ye adanmış "Garegin Njde" filmini gösterecek

Not: e*meni bu 5 parmağını bal edib ağzına atsan yine acıdır deyecek. Bunların hamuru teröristle yoğrulub. Bunlarla iyi bir ilişkinin olacağına umidlenmek cahilikdir

A: Öncelikle yaşınızı mesleğinizi ve yaşadığınız şehri öğrenebilir miyim?

K5: Selam yaşım 46 mesleğim Qazeteci (Gazeteci). Siyasi bilimlerden mezunum. Yüksek lisansımı da aynı bölümde yaptım. İzmir'de yaşıyorum (yaşıyorum).

A: N. hanım size ulaşma sebebim paylaştığınız bu yorum. Bu yorumda "e*meni" ifadeniz ve "bunların hamuru teröristle yoğrulmuştur" söyleminiz nefret söylemi oluşturmaktadır. Öncelikle sizi bu yorumu yazmaya iten sebepleri öğrenebilir miyim?

K5: Nefret değil yaşayarak bunları iyi tanımışım. Men şimdiki Ermenistan'dan kovulan Türkem (Türküm). Aynı köyde yaşadığımız ekmek kestiğimiz konşumuz(komşumuz) Ermeniler 1988 de. Benim yeni evli olan B(...) M(...) adlı 28 yaşlı mühendis arabamın karısının gözü önünde kalbini diri diri cıjarmışdı (çıkarmıştı). Hocalı olayını gözümüzle gördük. Benim yazdığım nefret deyil güvensizliktir Siz bize inanmaya bilirsiniz. Ama bizimle aynı tasasaydınız (yaşasaydınız) Aynısını düşünerdiniz. Yene (yine) deyirem (diyorum) orda nefret yok güvensizlik var. Nefret hayvani hisdir. Güvenmemek ise insani. Ama tabii ki herkes kendi bakışıyla olaya yanaşır. Ben Ermeni çocuğunu da kendi çocuğum gibi severim. Suçsuz melektir. Ama bu millete asla güvenmem. Umarım anladınız. Türk diplomatlar yapılanlardan sonra

hala bunlara güvenip inanırsanız (inanıyorsanız) o sizin bileceğimiz iştir. 1918 de 31 mart'da bakunu işgal edip (etti). 12 bin kadının çocuğun başını kesen. 2020 de Genceye füze atıp sivillerin öldüren birine güvenmem isteyirsiniz (istiyorsunuz?) Kusura bakmayın bunu benden beklemek normal değil. Ve bu statusumda (paylaşımında) da kin deyil güvensizlik var. Orda deyirem ki 5 parmağını bal etsen bunlar düzelmez. Ben statusda yazsaydım ki gelin bunları kesek öldürerek bak o zaman kin olurdu. Talat Paşanın katilin kahraman ilan eden bir topluma ne yazım hümanist mi?

A: Sosyal medyanın düşüncenizi dile getirmenizde bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz?

K5: Aslında sosyal (sosyal) medya çok iyidir. Ama doğru kullanana. Maalesef bazı insanlarımız bunu anlamır (anlamıyor). Ama itiraf edim milli sosyal medyaya ihtiyaç var. Şu anki kullandığımız sosyal medyada tam bağımsız olamıyoruz. Küfür edenlere tokunmurlar (dokunmuyorlar). Ama sosyal medyanın arkasında duran devletlerin yanlışını yazınca askıya alınma ve ceza var. Twitter'da Facebook da Instagram'da bunu yasadım. Tek suçum doğruyu yazmaktı.

A: Teşekkür ederim N. hanım ama sorumu tam olarak anlatamadım sanırım. Gerçek hayatta düşüncelerinizi dile getirmek ve sosyal medyada dile getirmek arasında sizce bir fark var mı? Sonuç olarak burada hiç tanımadığınız kişilerle iletişime geçiyorsunuz. Sosyal hayatta da tanımadığınız kişilerle konuşurken bu söylemlerinizi yineleyebiliyor musunuz?

K5: Benim İçin hiç fark yok. Benim gerek hayatında da iki rengim var siyah ve beyaz. Yani doğru ve yanlış. Belki bu yüzden başka meslektaşlarım gibi çok güzel şartlarda yaşamıram (yaşamıyorum). Yüksek maaşlı işim yok. Ama hayatımdan memnunum. Desem öldürerler (öldürürler) demesem ölmem secimi karşısında en iyisi ben deyim bırak öldürsünler deyenlerdenem (diyenlerdenim). Bu beni ve ailemi çok hırpaladı. Yaşamım kolay değil amma vicdanen rahatım. Yani sosyal medyada neyimse gerek hayatta da aynıyım.

A: Peki N. hanım, yazdığınız yorumların sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K5: Bakın ben 12 sene satranç takımında oynamışım. Ne yazarsam yazım mutlaka karşı çıkanların olacağını bilirim. Küfür aşağılama olmadıkça önemli değil. Bazen de

karşı düşüncenin daha akıllı olduğun görüp kabullenirem (kabulleniyorum). Akıl akıldan üstündür. Okumadan bilmeden fikir sahibi olunmalı. Ben din ekonomi hukuk tıp konularında asla kimseyle tartışmam. Anlayışım yok. Farkındasınızsa (farkındaysanız) sadece bildiğim konuları ele alırım. Farklı düşünen kişilere de saygı var. Ama akıllı fikirler. Psikoloji merkezlerin üretip piyasaya sürdüğü çoğunluğun da papağan gibi aynı fikri söylediği laflara asla saygı duymam. Bizim en büyük sorunumuz düşünme tembelliğidir. Yerimize başkaları düşünür.

A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K5: Yok. Ben düşünme bilmeyen çoğunluk dansa akıllı azınlıktan yanayım. Yazılanları satranç takasında karşı karşıya koyup düşünürsem. Mantık yoksa hayatta kabullenmem. Bazen bir çobanın lafı beni daha çok etkiler. Neyinki Siyasilerin profların düşüncesi. Akıllı ve olanları iyi algılamak için makam önemli değil. Az düşünmek önemlidir. Umumiyetle düşünme bilen azınlıktan yanayım. Reklamla projeye topluma yıldız olarak takdim edilen siyasiler gazeteciler hocalarla değil kendi üzerinde çalışan gölgede kalanları tercih edirem (ediyorum).

KATILIMCI 6:

A: Öncelikle yaşınızı mesleğinizi ve yaşadığınız şehri öğrenebilir miyim?

K6: 24 Giresun Grafiker.

A: Sizi böyle bir yorum yazmaya iten sebebi ya da sebepleri öğrenebilir miyim?

K6: Ülkemde gereğinden fazla mülteci istemiyorum. Ülkemde güvenli yaşamak istiyorum. Ben vergim ile savaştan kaçan işid kafasında olan erkekleri bakmak zorunda değilim! Ekonomik olarak kötü olan ülkemde, mültecileri bakmak zorunda değilim. Zaten etnik ve dinsel ve mezhepsel sıkıntı yaşadığımız ülkede, üstüne mülteci ne kadar normal? Ve sınırdan geçen geçene!!! 10 milyon söyleniyor !? 10 Suriyeli! Afgan'ı Iraklıyı Bangladeşliyi Pakistanlıyı ıvırı zıvrı saymıyorum bile... İrkçı bir insan değilim, ancak yaşanan olaylar beni ırkçılığa itiyor ve maalesef ki şuan insanlar ırkçılık yapıyor haklılar. Sokağa çıkın ve konuşun, 10 insandan 7-8 i ırkçı oldu. Ve daha fazla olacak. Sonuçları da ağır olacak.

A: Sizce nasıl sonuçlar olabilir?

K6: Kan döküleceği kesin. Yaşayıp göreceğiz bakalım.

A: Ekleyeceğiniz başka bir şey yoksa eğer diğer sorularıma geçeceğim.

K6: Geçelim.

A: Yazmış olduğunuz bu yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K6: Kardeşim, herkes aynı fikirde olmak zorunda değil. Demokrasi var, çoğunluk ne derse o olur. Azınlığın bir önemi yok. Herkes fikrini söyler, seçim olur, kazanana göre ilerler. Mutlu olmayan ülkeden gider, yani her yerin bir kuralı var. Dediğim gibi yaşayıp göreceğiz.

A: Sosyal medyanın düşüncenizi dile getirmenizde bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz? Sonuç olarak burada hiç tanımadığınız kişiler hakkında hiç tanımadığınız kişilere "Arınma gecesi" fikrinizi söyleyebiliyorsunuz. Sosyal hayatta da tanımadığınız kişilerle konuşurken bu söylemlerinizi yineleyebiliyor musunuz?

K6: Evet, Yenileyebiliyorum.

A: Sosyal medya size bir özgürlük alanı sunmuyor mu sizce?

K6: Herkes fikrini söylemekte özgürdür. Tartışma olmalıdır zaten. Evet, özgürlük alanı sunuyor.

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz? Sonuç olarak yazdığınız yorum, mültecilerden arındırılmayı destekliyor. Etki tepki temelinde düşündüğünüzde bu söylemin karşı grupları

kışkırtması ve kutuplaşmanın artarak bir savaş ortamının oluşması sizce muhtemel mi? Kullandığınız ifadede nefret söylemi kullanmak yerine daha ılımlı kelime seçimleri kullanamaz mıydınız?

K6: Muhtemel ne demek? Zaten o durumda ortalık. Birine dokunsan patlıyor. Ekonomik sıkıntı var, üstüne mülteci krizi, üstüne dini krizler var. Siyasiler zaten allahlık iş yapmıyor. Hepsi çıkar peşinde, orta kesim yok oldu. Fakir arttı, zenginler göze batıyor, diken üstüne yaşıyorlar. Devleti sömürüyorlar. Ve herkes her şeyi biliyor. Ancak seçimi bekliyor insanlar. Sabır çok fazla bizim milletimizde. Mülteci konusunda ise saygı sınırı çoktan aşıldı, enayi durumundayız! Bakın Türk milleti sabırlıdır, iyidir hoştur. Ancak bıçak kemiğe dayanırsa sonuçlar kötü olur. Tarihe baktığınız da ise örnekleri çoktur. 1. Dünya savaşını inceleyebilirsiniz. Farkında mısınız bilmem ancak bizim halkımız silahlıdır. Bu iş sadece mültecilere de patlamaz, siyasilere de patlar. Komple düzen değişebilir. Geleceği bilmem ama benim düşüncelerim ve gördüklerim bir savaş yaşayabiliriz gibi hissediyorum ve görüyorum.

A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K6: Değildir Rıza Bey. Kendi fikir ve düşüncelere sahibim. Tartıştığım bir konuda ise, karşı tez gelip ve haksızsam düşüncelerim değişebilir elbette.

KATILIMCI 7:

A: Konu üzerine yazdığınız yorumun sebebi nedir?

K7: Kendi memleketlerinden annelerini kızlarını kız kardeşlerini bırakıp kaçan milletleri eleştiriyorum.

A: Bu yorumun diğer kişiler ötekileştirdiğinin farkında mısınız?

K7: Onların memleketleri için savaşmadan kaçmasının bizim için tehlike olduğunun farkında mısın? Boşalttıkları yerlerde terör örgütleri cirit atıyor. Ülkemizin demografik yapısını bozuyorlar bunlar yüzünden insanlarımız iş sorunu yaşıyor. Güvenlik sorunu yaşıyor. Sen bunların farkında mısın? Yoksa oturduğun yeden ikna edilmeyi mi bekliyorsun?

A: Yazmış olduğunuz yorumun diğer kişileri ötekileştirdiğinin farkında mısınız?

K7: Eleştiri ve ötekileştirme farklı şeyler. Ben bu insanları eleştiriyorum. Devletin de bunlara karşı olan tutumunu eleştiriyorum. Bu kimseyi ötekileştirmez. Tr vatandaşı olarak ülkemdeki göçmenlerle alakalı fikir sahibi olmak benim en doğal hakkım. Hakaret yok, cins ırk din ayrımı yapmıyorum.

A: Kullandığınız ifade veya görsel Ukrayna kadınlar ve Suriyeli erkekler temelinde hem cinsiyetçilik hem de ırkçılık barındırmakta.

K7: Suriyeli oldukları için eleştirmiyorum ki. Ülkelerini üstelik de kendini savunamayacak durumda olan insanları bırakıp kaçmalarını eleştiriyorum. Milletleri beni ilgilendirmez. Ukraynalı kadına gelince. Komşu ülkeler kadınlara öncelik verdikleri halde kaçmayıp savaşmaları takdir edilesi gerek bir şey. Sadece örnek gösteriyorum yurt sever nasıl olur diye.

A: Sosyal medyanın bu düşüncenizi dile getirmenizde size bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz?

K7: Hayır.

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K7: Pek umurumda değil. Sonuçta doğru 1 tane.

A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken yapılan diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K7: Etkilemez. Kendi oturmuş fikirlerim var.

KATILIMCI 8:

Soysuz PİÇlere soykırım yapmalıydık.

Hata ettik.

Kim bu iki yavşaklar?
İkiside maymuna benziyorlar.

20:37 · 15 Mar 22 saatinde · Twitter for iPhone

70 Retweet 5 Alıntı Tweetler 297 Beğeni

A: Yaşınız mesleğiniz yaşadığınız şehir ve eğitim durumunuz nedir?

K8: 40 yaş. Adana. Kamu yönetimi mezuniyeti. Müteahhit.

A: Yapmış olduğunuz yorum bu şekilde. Burada düşmanlık, savaş söylemi ve küfür kullandığınızdan dolayı bu ifade bir nefret söylemi olarak tanımlanmaktadır. Öncelikle sizi bu yorumu yazmaya iten sebepleri öğrenebilir miyim?

K8: Burada bir küfür düşmanlık değil savunma refleksi mevcut. Küfür ve düşmanlık edilen bir paylaşıma karşı hak savunma söz konusu. Tek hedef tek gaye Türkiye cumhuriyeti devletinin bölünmez bütünlüğüne siyaseten hançer sokmak isteyenlere karşı halkın bir tavrının olduğunu göstermek. Devlet ile hükümetleri birbirine karıştıran akli evvellere devletin istemediği sürece başkanlık koltuğunda kimseyi oturtmayacağını öğretilene kadar anlatmaya devam etmek. Bu açıdan baktığınızda devletin el atmadığı bir konuya devletten bir haber olan insanların siyasete yakışmayacak şekilde olan yaklaşımlarına aynı şekilde cevap verme isteği.

A: Savunduğunuz fikri gayet güzelce açıkladınız. Attığınız tweette de bu şekilde anlatamaz mıydınız? Neden küfür ve şiddet çağrısı söylemleri kullanmayı tercih ettiniz? Sizi bu kelimeleri seçmeye iten şey nedir?

K8: Realite ve anlamlandırma çabası. Karşı durduğunuz zümrenin kapasitesinin kitlendiği yerde biter. Anlatabilmek mi Anlayabilmek mi dememiz gerekiyor. Eğer bir zümreye realiteyi en iyi anlatacak yolu bulamaz iseniz anlaşılmayan taraf olursunuz. Yani sosyal medya bileşenlerinde her kişiye farklı anlatım metotları geliştirebildiğiniz sürece dinlenen taraf olabilmektesiniz.

A: Bu yazmış olduğunuz yorumun karşıt düşünceleri ötekileştirdiğini veya onlarda da etki tepki anlamında öfkeye veya başka bir duyguyu çıkarması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu ifadeniz toplum içerisinde farklı düşünen kişilerle kutuplaşmaya yol açmaz mı?

K8: Toplum hiç devlet daimi olandır. Kutuplar her zaman vardı. Önemli olan devlet reflekslerinin korunması idi. Sümerler Akatlar ve dahi Osmanlıda dahi kutuplaşma vardı ve her zaman olmaya devam edecek. Kültürel geçişlerin olduğu yerde söylemlerin net kalması imkânsız.

A: Sosyal medyanın size düşüncenizi dile getirmenizde bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz? Örneğin burada tanımadığınız kişiler hakkında küfür ve "soykırım" çağrısında bulunabiliyorsunuz. Sosyal hayatta da tanımadığınız kişilerle konuşurken bu söylemlerinizi dile getirebiliyor musunuz?

K8: Hak eden hakkını her ortamda bir şekilde alır. Sosyal medya fikrinizi kitlelere en rahat ulaştırabileceğiniz bir ortam. İsmi ve kimliği işe açık şekilde bulunan ben için zaman ve yer önemi yok. Doğruları dillendirmektir esas olan nerelerde dillendirdiğimiz değil.

A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K8: Asla değildir. Bu kişisel bir duruş. Sosyal medyada genelleme yapılması imkânsız. Lakin sosyal medyada sürü psikolojisi işlediği konusunda hem fikiriz.

KATILIMCI 9:

A: Yaşınızı mesleğinizi ve yaşadığınız şehri öğrenebilir miyim?

K9: 25 yaşındayım gemiciyim İzmir'de yaşıyorum..

A: Yazmış olduğunuz bu yorum sebebiyle sizinle iletişime geçtim m. bey. Bu yorumunuz Avrupa konseyinin kararı doğrultusunda nefret söylemi içermekte. Öncelikle sizi böyle bir yorum yapmaya iten sebepleri öğrenebilir miyim?

K9: Kürtler ve Arapları sevmiyorum ırk olarak. İrkçı değilim ama bu iki ırk benim gözümde genel olarak pislikler.

A: Ama bu kişileri ırk olarak sevmemeniz ırkçılık değil mi?

K9: 2 tür sevmiyorum diye genel olarak ırkçılık sayılmaz sonuçta diğer ırklarla derdimiz yok☺.

A: Anladım M. bey. Peki, bu yazdığınız yorumun diğer kişileri ötekileştirmesi ve bunun toplum içerisinde kutuplaşmaya yol aması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K9: Ortadoğu’daki halkların canı cehenneme diyorum rıza bey. Hak ediyorlar böyle yaşamayı.

A: Sosyal medyanın size bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz? Sonuç olarak tanımadığınız kişi veya gruplara burada hakaret edebiliyorsunuz. Sosyal hayat içerisinde de aynı davranışları sergileyebiliyor musunuz?

K9: Yüzüne hakaret etmeyeceğim kişinin arkasından ya da sosyal medyasından hakaret etmem. Türk gençleri istedikleri gibi bir hayat yaşayamadıkları için stres dolular ve her zaman öfkeli bence.

A: Ben Anlayamadım sanırım. Örneğin toplumsal hayatta hiç tanımadığınız bir krk kökenli vatandaşa "lağım faresi" diyor musunuz yani?

K9: Canımı sıkarsa diyorum neden demiyim☺ bugüne kadar kaç kere yaralandık yaraladık: Türk’n Türk’ten başka dostu yoktur.

A: Peki içinizdeki bu öfkeyi ifade ederken kullandığınız bu kelimeler yerine daha yumuşak ve bir ifade belirten kelimeler seçemez miydiniz?

K9: Herkese anladığı dilden konuşulması gerekiyor. Ben dünyanın her yerinde kibar biriyim, ama gel gelelim Ortadoğu milletleri bu dilden anlıyor.

A: Peki sizce bunun belirli bir sebebi var mı? Neden orta doğu milletleri bu dilden (küfür ve hakaret içeren) anlasın?

K9: Aziz nesinin söylediklerinin azı var çoğu yok diyim siz anlayın.

A: Anlayamadım biraz açar mısınız?

K9: Ortadoğu toplumları genel olarak salak bana göre. Genel olarak diyorum, istisna yüzdelik kesimler hariç. Türkiye’de söz sahibi Arap seveci ya da Kürt istemiyorum.

A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K9: Başkalarının görüşlerini umursamam kendi görüşümü belirtirken.

A: Son olarak, yazdığımız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K9: Karşıt görüşlere saygı duyuyorum olabilir neden olmasın. Herkes aynı şeyi düşünmez sonuçta.

A: Sizinle karşıt düşünceli kişilerin kutuplaşması sizi nasıl hissettiriyor?

K9: Tartışmayı severim karşımdaki seviyeli biriye. Cahillerle tartışmaktan kaçınırım genelde kendilerini haklı gördükleri için.

A: Siz de kendinizi haklı görüyorsunuz belli açılardan. Empati yaptığınızda onların da haklı olma ihtimali sizce var mı?

K9: Haklı olmaları onları sevmediğim gerçeğini değiştirmiyor rıza bey.

KATILIMCI 10:

A: Yaşınızı mesleğinizi ve yaşadığınız şehri öğrenebilir miyim?

K10: 44 yaşındayım Ankara da yaşıyorum Bilgi Teknolojileri şirketinde Bilgi teknolojileri Çözüm mimarı olarak çalışıyorum.

A:Yazmış olduğunuz bu yorum, Avrupa konseyinin nefret söylemi tanımını doğrultusunda ırk temelli ayrımcılık teşkil etmektedir. Öncelikle bu yorumu yazmanızdaki sebebi öğrenebilir miyim?

K10: Özellikle son dönemde ülke bütünlüğümüzü aşındırmaya çalışan söylemler geliyor. İnsanlar batının yazdığı tarih kitapları ile arkeolojik buluntuları inkâr ederek Anadolu'yu Türk yurdu olmaktan çıkarmaya çalışıyor. Bu durum o kadar ileri seviye ye geldi ki biz Türk'üz Anadolu Türk yurdudur deyince faşist oluyoruz fakat birileri olmayan bir tarih ile yine Turani bir topluluk olan Kürtlerden ayrı bir ırk yaratmaya çalışıyor. Bu durumda yetmezmiş gibi Türkiye ye adapte olamayan bir topluluğun gitmesi istendiğinde yine aynı tavırla yaklaşıyor. Bu dünyanın her yerinde böyledir, bir ülkeye gittiğiniz adapte olmanız beklenir olamıyorsanız oturma izniniz uzatılmaz. Fakat bazı cenahların bu ülke fertleri dışında bazı toplulukları aşırılık derecesinde savunur olmaları insanların sinir uçlarına dokunuyor. Dünya da bir sürü ırk vardır, hiç bir ırk diğerinden üstün değildir fakat içerisinde yaşadığımız bir topluma adapte olmak zorundasınız olmuyorsanız dışlanırsınız. Kimseyi zorla burada tutmuyoruz fakat gelen Türkiye ye uyum sağlamıyor üzerine birde demografik yapıyı bozuyorsa bu durum kabul edilemez.

A: Bazı topluluklar derken hangi toplulukları kastediyorsunuz?

K10: Sığınmacılar.

A: Sığınmacıların ülkenin demografik yapısını bozduğunu söylediniz. Sizce sığınmacının geldiği ülkeden ülkeye bir farklılık var mı? Örneğin Ukraynalı sığınmacılar ile Suriyeli sığınmacıların demografik yapımız üzerinde etkilerinde farklılık var mı?

K10: Aslında ülke olarak ayırmak çok doğru değil fakat ülke faktörler arasında ilk üçte diyebilirim. Benim hem meslektaşım hem yakinen tanıdığım Afgan ve Suriyeli arkadaşlarım var babamın doktoru bile Afgan bir sorun yaşamıyoruz. Bence farkı yaratan kültür seviyesi. Elbette coğrafya kaderdir katılıyorum. Bence sorun bireylerin kültür seviyesinde. Avrupa ya kızıyorlar Suriyelileri almıyorlar ama Ukraynalıları aldılar. Hiç kimse yaşadığı toplumun kalitesini düşürmek istemiyor. Kanada ya giden bir sürü Suriyeli ve Afgan biliyorum. Hepsi kültürel olarak uyum sağlayabiliyor ve meslek sahibi.

A: Bu yazdığınız yorumun Türk olmayan diğer insanları ötekileştirmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

K10: Ben ötekileştirdiğimi düşünmüyorum. İçinde yaşadığı topluma ayak uyduramayanlar kendilerini ötekileştiriyor kanısındayım.

A: Peki bu yorumu yazmanızda sosyal medyanın size bir özgürlük getirdiğini düşünüyor musunuz? Sonuçta burada hiç tanımadığınız kişilerle iletişime geçiyorsunuz. Sosyal hayat içerisinde tanımadığınız birisiyle konuşurken de attığınız tweetteki söylemi kullanabiliyor musunuz?

K10: Sosyal medya daha geniş kitlelere yayılmayı sağlıyor fakat ben düşüncelerimi her yerde savunurum. Bazıları özellikle sahte profillerle dilediği her şeyi söyleyebiliyor ben gerçek profilimi kullanıyorum burada söylediğimi dışarıda da söylüyorum, tabi faşist damgası yemeği kabullenerek :))

A: Yaptığımız yorumu nefret söylemi kullanmadan ifade özgürlüğü çerçevesinde ifade etmek yerine neden böyle bir ifade kullanmayı seçtiniz?

K10: Ben nefret söylemi olduğunu düşünmüyorum. Avrupa konseyi kriterleri de umurunda değil. Avrupa konseyinin ve içimizdeki hümanistlerin bize karşı olan tutumudur bu yorumun nedeni. Almanya da yaşayan arkadaşıma Almancayı bu kadar öğreneceksin trafik cezası yemeyeceksin adli olaylara karışmayacaksın yoksa oturma izni vermeyiz diyen Avrupa konu biz olunca ikiyüzlü davranıyor.

A: Ben yanlış anlattım sanırım. Avrupa konseyinin bu kararı Türkiye ile ilgili değil, genel olarak nefret söylemi tanımlaması ile ilgili.

K10: Yorumun hangi kısmında nefret söylemi var Avrupa konseyi kriterlerine göre?

A: “Nefret söylemi” kavramı, ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezcilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır. Bu anlamda “nefret söylemi” muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır. Avrupa konseyinde nefret söylemi şu şekilde tanımlanmış. Sizin gönderinizdeki "Türk töresine uymayanlar

istediği yere gidebilir" ifadesi ulusalcılık ve etnik merkezilik kapsamında nefret söylemi olarak tanımlanmaktadır.

K10: Bunu bu şekilde sert ima etmiş olmamdaki temel neden bu ülkenin asli unsuru olan Türklere karşı son dönemde ki söylemlerdir. Biraz etki tepki meselesi aslında.

A: Hangi söylemler biraz açar mısınız?

K10: Türk milliyetçiliği faşistlik oluyor, ama aynı halkın farklı bir kolu olan Kürtler üzerinden ülke bölünmeye çalışılınca ses çıkmıyor. Sığınmacılar ile ülkenin kültürel kalitesi yerlerde süründürülüyor Ensar muhacir ajitasyonu yapılıyor. Anadolu'ya 1071 geldiniz buranın sahibi biziz siz gidin vb. Şeyler. Bunlar İngiliz şarkiyatçıların uydurma tarih notlarıyla desteklenmiş emperyalist söylemler. İçimizdeki hainlerin de bunu savunuyor olması elbette ki tepki seviyesini yükseltiyor. Kısaca Türklere karşı gerek Çin'de gerek Rusya da ciddi bir mezalim var. Şimdi Anadolu da bizde aynı duruma düşürülmeye çalışılıyor. Buna izin vermeyeceğiz.

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K10: Bu ülkede yaşayıp bu ülkeye zarar veren herkes benden ayrı dursun. Saflarımız belli olsun, net olalım. Ülkeyi Yugoslavya olmaya götürüyorlar hangi safta kim duruyor bilelim.

A: Bu ülkede yaşayıp bu ülkeye zarar veren kimi Türkler de olabilir. Bu durumdaki hassasiyetinizi bu kişilere de gösterir miydiniz?

K10: Gösteriyorum zaten başta da söyledim mesele aslında kültür meselesi, insanlık meselesi.

A: Tam olarak anlayamadım kusura bakmayın. Meseleyi kültürel ve kişiye özel olarak düşünüyorsanız, burada vatani bölen Türk veya sığınmacı arasında da fark gözetmiyorsunuz demek ki. Ancak attığınız tweette direkt olarak Türklük üzerinden söylemişsiniz. Anladığım kadarıyla bir çelişki var durum içerisinde.

K10: Burası binlerce yıldır Türk yurdu arkeolojik buluntular ve gen araştırmaları bunu doğruluyor. Doğal olarak benim düşüncem Türk yurdunda Türk töresi, örfü, âdeti hâkim olmalıdır. Buna uymayan Türk dahi olsa yaşamak istediği tarz nerede varsa gidip orada yaşayabilir. Örnek şariat yaşamak isteyen Türk şunu bilmeli Türk

yurdunda şariat olmaz Türkün töresinde yoktur. Şariat nerede yaşıyor ise gitsin orada yaşasın.

A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K10: Değildir

KATILIMCI 11:

A: Öncelikle isminizi, yaşınızı, mesleğinizi, öğrenim durumunuzu ve yaşadığınız şehri öğrenebilir miyim?

K11: A.N. 35. Lisans mezunuyum. İstanbul'da yaşıyorum. Özel sektörde ofis çalışıyorum.

A: Teşekkürler A(...) bey. İlk olarak, sizi sosyal medyada böyle bir yorum yazmaya iten sebep veya sebepleri öğrenebilir miyim?

K11: Şöyle ki bu insanlar savaş sebebiyle ülkemize geldiler tamam başımız üstüne. Ama maalesef iktidar bu işi kontrolsüz bir şekilde yaparak sınırlarımızı kevgire çevirdi yani ülkeye sadece sığınmacı değil her türlü cihatçı gruplardan insanlar geldi. Vatandaş olarak zaten ekonomik dar boğazdan geçiyoruz. Ödeme yapamadığım bir fatura olduğu zaman benim devletim elektrik suyumı hemen kesiyor. Ama Suriyeli sığınmacılar her türlü haktan bedava faydalanıyor. Bu insanlar burada bu rahatlığı yaşarken benim askerim Suriye'de şehit oluyor. Baktığınız zaman taş gibi sağlıklı milyonlarca Suriyeli erkek var ve bu insanlar vatanını savunmak yerine senin, benim

hakkım olan milli gelirden almamız gerekenden daha fazlasını alıyor. Burada her türlü suça karışıyorlar, insanlara sarkıntılık yapıyorlar kadın, kız, çoluk çocuğu da geçtik erkeklerin bile mal ve namus güvenliği yok. Bu insanların gitmek gibi de bir niyeti yok. Madem savaştan kaçtın bu devlet sana bazı imkânlar sunuyor sende buranın kural, kanunlarına uyar elinden ne geliyorsa yapmaya çalışırsın. Adamlar senelik 1-1.5 milyon çocuk yapıyor. Ve bunu yaparken de o kadar rahat davranmaları benim gibi düşünen insanlar da tahammül seviyesini aşmıştır maalesef. Yani bu insanları parklarda nargile içip insanlara sarkıntılık etmelerini, dışarı da toplu taşıma da, vapurda sahiller de bu şekilde görmeye dayanamıyorum ve bu manzara karşısında da methiyeler düzemeyeceğim maalesef. Evet, ben de farkındayım bu bir nefret söylemi ama söylediklerimizin de karşılığı var. Burada ki maksat insanları kıskırtmak değil. Tekrar söylüyorum tahammül edilemez bir seviyeye gelmesi olayların. Bunun üzerine iktidar ve muhalefet de kılını kıpırdatmayınca bizde tepkimizi buradan dile getiriyoruz. Ama Ümit Özdağ bu konuda umut oldu millete inşallah en güzel ve kontrollü bir şekilde mültecileri ülkelerine geri yolcu edeceğiz ve sınır güvenliğimiz tekrar eskisi gibi olacak.

A: Bu yorumun mültecileri veya Suriyelileri ötekileştirmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

K11: Şöyle; buradaki maksat mültecileri veya Suriyelileri hedef tahtasına koymak değil. Bilmiyorum dikkat ettiniz mi bu ülkede yıllardır karton toplayan roman vatandaşlar ver. Saat parfüm satan Afrika kökenli insanlar var. İstisnalar hariç bu insanların sağa sola tebelleş olduğunu, suça karıştığını Suriye, Afganlar, Pakistanlılar gibi sahilleri, mekânları, yani birçok yaşam alanını istila ettiğini göremezsiniz. Ve sosyal medyada, toplumda bu insanlarla ilgili ötekileştirici, nefret söylemlerini göremez, duymazsınız. Ayrıca adamlar devletten beş kuruş para almadan bu ülkenin kanun ve kurallarına uygun hareket ederek ellerinden gelene göre çalışıp kendi geçimini sağlamaya çalışıyorlar. Bunu yaparken de Suriyeliler gibi biz Türkçe konuşmayız, burası artık bizim siz bizim dilimizi konuşun, gibi istilacı söylem ve eylemlerde bulunmuyor. Ama iktidar, yandaş kanallar ve pasif muhalefet vatandaş bunları dile getirince hemen ırkçılık, kin ve nefret söylemi adı altında kendi insanını suçluyor ve töhmet altında bırakıyor. Eğer mültecilerin güvenli ve programlı bir şekilde geri dönmeleri sağlanamazsa senin de tez hazırlamana gerek kalacak ne bir eğitim sistemi, ne bir demografik sınıf ne de vatan kalacak. Bu insanlar kendi yaşadığı

coğrafyayı harabeye çevirmiş insanlar. Kültür, tarih, sanat, zarafet, edep, görgü kuralları böyle şeyler bunların hayatında ve kültüründe yok. Yani bu insanlarla beraber yaşamamızın bir mümkünatı yok.

A: Anladım A(...) bey. Sosyal medyanın düşüncenizi dile getirmenizde bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz? Sonuç olarak burada hiç tanımadığınız kişiler hakkında hiç tanımadığınız kişilere fikirlerinizi söyleyebiliyorsunuz. Sosyal hayatta da tanımadığınız kişilerle konuşurken bu söylemlerinizi yineleyebiliyor musunuz?

K11: Evet benim için öyleydi ama iktidar artık bu mecraya da kısıtlama getirdi. İnsanlar daha temkinli davranmak zorunda bırakıldı. Hapse girer miyim hakkımda dava açılır mı diye. Tanıma olayına gelince benim açımdan şöyle; zaten istisnalar hariç yorum yaptığım insanlar kamuya mal olmuş kişiler. Yani tamam birebir tanışma olayımız olmuyor ama gördüklerimiz ve okuduklarımız bu insanlar hakkında fikir sahibi olmamızı sağlıyor. Bu mecrada fikirlerimi beyan ederken bu hususları göz önünde bulunduruyorum. Sosyal hayatta da bulunduğum ortamda tanımadığım kişiler olduğu zaman açıkçası karşımdaki insanı biraz tarttıktan sonra konuşmayı tercih ediyorum. Eğer fikir çatışmasını kaldırabilecek ve farklı fikirlere saygı duyacak birisiyse evet bu söylemlerimi yenileyebiliyorum. Çünkü sosyal medya da canınız istemezse engelliyorsunuz olup bitiyor ama sosyal hayatta yüz yüze muhatap olduğunuz için konuyu biraz daha farklı ele almak zorunda kalıyorsunuz.

A: Yazdığınız yorumun sizi karşıt düşünceli kişilerden ayırması hakkında ne düşünüyorsunuz?

K11: Yani herkes bir konu hakkında fikrini beyan edebilir. Ben nasıl bir konu hakkında fikir sahibiysem ve bunu dile getirebiliyorsam karşı görüşlü insanlar da olacak ve fikirlerini paylaşacaktır. Eğer akılcı ve mantık çerçevesinde düşüncesini beyan ediyorsa ben bunda pek ayrılma söz konusu olduğunu düşünmüyorum. Doğru bir şekilde yapılan fikir, beyin fırtınası aslında farkında olmadan bizi ayırmaz bir araya getirir diye düşünüyorum.

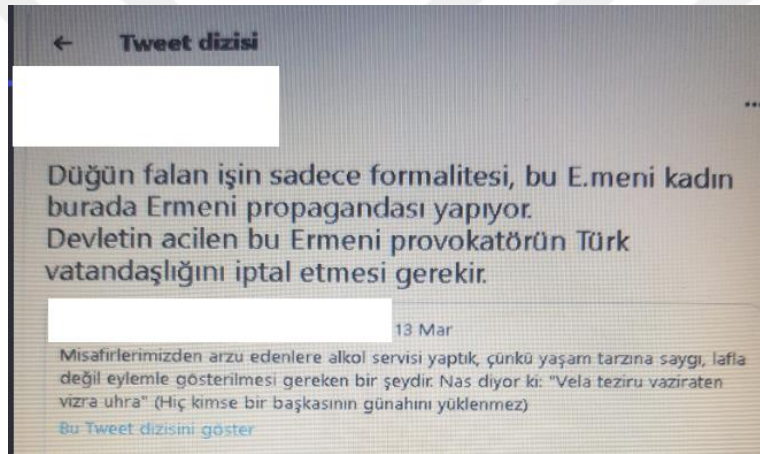
A: Sosyal medyada bir ifade veya eleştiri paylaşırken eleştirdiğiniz konuda diğer insanların fikirleri sizi etkiler mi? Örneğin bir habere olumlu yorum yazarken diğer yorumlar çoğunlukla olumsuz olduğunda bu sizin olumlu yorumu yazmanız hususunda bir etkiye sahip midir?

K11: Aslında bazen olmuyor değil. Bir konu hakkında eleştiri veya ifade paylaşırken insanların da ama sonra akıl ve vicdan terazimden geçirdiğimde benim için doğru olanı yazmaya çalışıyorum.

A: Bir gönderiye çok sayıda yorum yapılması veya bir durumun gündem olması sizi o olay hakkında yorum yazmaya teşvik eder mi?

K11: Yorum sayısına bakmam. Gündem olan konunun içeriği benim için önemli eğer magazinsel bir konuya çok girmemeyi tercih ediyorum. Diğer türlü aklıma şu olayı getiriyor " hani ev yanarken saç tarama olayı 😊" daha çok memleket meselelerini takip edip yorum yapmayı tercih ediyorum.

KATILIMCI 12:

K12: Bu yorum nefret söylemi içermiyor.

A: Ermeni kelimesine "E.rmeni" şeklinde yazmanız bir milletin ismini küfre benzetmeniz anlamını içeriyor. Bu da nefret söylemi sayılmakta.

K12: Eğer bu bir nefret söylemi ise Sosyal medyadaki en hafif tabir bu. Ayrıca bunların hepsi etki tepki meselesi. O E.meni kadının nasıl bir provokatör olduğunu görseniz daha farklı düşünürdünüz.

A: Hitap edebilmem için isminizi öğrenebilir miyim?

K12: C.

A: C. bey, ben sosyal medyada nefret söylemi hakkında tez yazıyorum. Amacım sizinle tartışmak değil yanlış anlamayın. Yazmış olduğunuz yorum uluslararası metinler doğrultusunda nefret söylemi olarak geçiyor. Ve ben sadece sizin bu söylemi üretme amacınızı öğrenmek istiyorum.

K12: Bu yukarıda da belirttiğim gibi etki tepki meselesi. Hepsi bu. O kadın sırf ermeni olduğu için provokatörlük yapıyor. Biz de onun o sivrilten ermeni tarafını törpülemek amaçlı böyle sansürlü olarak E. rmeni yazıyoruz. Mesela Hindistan yazarken kimse öyle yazmıyor.

A: Sosyal medyanın bu düşüncenizi dile getirmenizde size bir özgürlük alanı sunduğunu düşünüyor musunuz?

K12: Madem tez hazırlıyorsunuz bu konuda size belki yardımcı olur bu bazı ülkelere karşı kin, nefret ve küfürün tarihsel bir hafızası var bunlarla ilgili İnternette bir makale okumuştum. Yörelere göre kurtuluş savaşında işgale uğramış illerin insanları işgale gelen milletin insanına karşı kendince küfür ve nefret hafızası oluşmuş. Örnek, İzmir tarafı Yunana küfür eder, Kars tarafı Ruslara, Akdeniz Fransa'ya Diğer yerler İngilizlere VS... Burada pek rahat yazılmıyor kusura bakmayın.

A: Söylediğimize katılıyorum ancak bu durum bir millete yönelik küfrü veya hakareti meşrulaştırmamalı diye düşünüyorum.

K12: Ermeni bizden, biz Ermeni'den hazzetmiyoruz.

Ek 3. Etik Kurul Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
26.03.2021	03	2021/256

KARAR NO: 2021/256
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Rıza PARLAK' ın Dr. Öğr. Üyesi Sinan KAYA danışmanlığında “Sosyal Medya Bireyleri Linç Etmeye İten Etkenler Üzerine Nitel Bir Araştırma” isimli Yüksek Lisans Tezine ilişkin mülakat ve dosya taraması çalışmalarını içeren 8931 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Rıza PARLAK' ın Dr. Öğr. Üyesi Sinan KAYA danışmanlığında “Sosyal Medya Bireyleri Linç Etmeye İten Etkenler Üzerine Nitel Bir Araştırma” isimli Yüksek Lisans Tezine ilişkin mülakat ve dosya taraması çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Ek 4. Araştırmada İncelenen Tweetler

Türkiye Cumhuriyeti halkının vergisi ile keyfinizi yaşayın
dükkanlar açın bizim babalarımız intihar etsin
Kızlarımızı taciz edin
burada şahlandınız 😡😡
Ülkemizde kalıp sahip çıksaydız
Video çok küfürlü palışamadım 😡
[#suriyeliler](#)
[#ÜlkemdeMülteciİstemiyoruz](#)

HANGİSİ MÜLTECİ ?

83 YAŞINDAKİ TÜRK **20'Lİ YAŞLARDAKİ SÜRİYELİ**

12:48 · 22 Mar 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

31 Retweet 148 Beğeni

Siz biraz daha mülteci seviciliği yaparsanız İstiklal Caddesi'nde regl ürünleri eylemi yapalım derken Afg'nlar gelip çirkinlerinizin kfasını kesecek güzellerinizi ayırıp tecav'z edecek haberiniz olsun.

İstiklal Caddesi'nde "Regl ürünleri lüks değil temel ihtiyaçtır" dediği için gözaltına alınan kızkardeşlerimiz serbest bırakıldı.

...

4 6 124

E*meni ite bakar fikir edindir, it
e*meniye bakar şükür
edinir...Dünya döndükçe e*meniye
bir damla merhamet eden
düşmanımızdır!

[#Hocalı](#)

23:13 · 25 Şub 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

23 Retweet 243 Beğeni

Biz ne zorluklarla hayatımızı kazanmaya çalışırken; kendi ülkesini dahi bırakıp kaçan, her türlü suçun içinde olan, var oluşlarıyla bile birçok hakkımızı gasp eden mültecileri ülkemde istemiyorum.

Ülkemde mülteci istemiyorum.

[#suriyeliler](#) [#polisinsesiniduyun](#)

13:41 · 22 Mar 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

3 Retweet 6 Beğeni

Bunlar mülteciyse Suriyeliler ne?
Bunlar insansa Suriyeliler ne?
İşte batı da biliyor mültecinin
kalitelisini de Araplari almiyor ve
akşam çöpünü bırakır gibi bizim
ülkeye atıyor

· 11 Nis

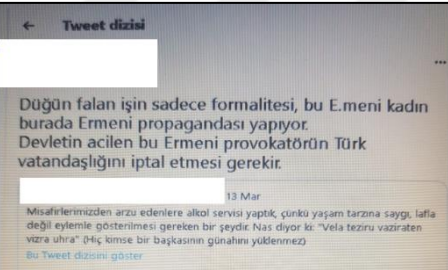
Türkiye'de bulunan Ukraynalı sığınmacılar,
Antalya'da çöpleri temizlemek için inisiyatif
kurdu.

Hedeflerinin, "Türkiye'ye ve halkına desteği i...

12:40 · 11 Nis 22 saatinde · Twitter Web App

1 Retweet 4 Beğeni

Dünya'da benim için en değerli
olayların biri de Türk vatandaşı
olmaktır.
Bedelini atalarım ve ben ödedim,
ödüyorum. Çünkü; benim için
onurdur, şereftir..
Peki bu it soylarına, vatansız
arsızlara nasıl vatandaşlık verirsin.
Bu kadar hainlik nasıl yaparsınız..
[#suriyeliler](#)

15:04 · 22 Mar 22 saatinde · Twitter for Android

5 Beğeni

adlı kişiye yanıt olarak

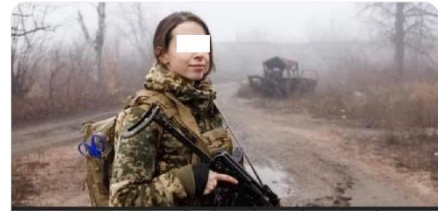
Bizdeki hayvanlar da sahilde
akşama kadar nargile
zıkkımlansın. kadın, çoluk
çocuğun videosunu çeksin.

14:13 · 24 Nis 22 saatinde · Twitter for Android

3 Retweet 571 Beğeni

adlı kişiye yanıt olarak

16:01 · 05 Mar 22 saatinde · Twitter for Android

1 Beğeni

#Ukrania kadınları Suriyeli
erkeklere tanga giydirir.

Bugün Ermenistan'da bırak ermeni
vatandaşlığı olup yaşayabilen Türk'ü,
turistik amaçlı geziye gidebilen bir Türk
bile bulamazsın. Ama bu çocuklarına
kalsan ermeniler barış elçisi, Türkler
ırkçı. Neden uzun burunlu man kamyona
benziyoruz diye hiç düşündünüz mü?

- Türkiye'de Ermeni olmak, sürekli
umut etmek demek
- Her Ermeni'nin iki ismi vardır
- Hrant, Türkiye'nin ayağı taşa
değmesin istiyordu...

bence çok hakim.

2 3 62

adlı kişiye yanıt olarak

Çok boş yorumlar
okudum.Suriyelilere silah
verememişler falan ne saçma
şeyler.Bizim atalarımız kurtuluş
savaşı mücadelesinde taşlarla
sopalarla bu ülkeyi
savunmuş.Soyuz Araplar “Ya
İstiklal,ya ölüm.” Gibi bir sözü
söyleyemeyecek ve
benimseyemeyecek kadar korkak!

02:11 · 27 Şub 22 saatinde · Twitter for iPhone

3 Beğeni

Bugün Türkiye'de on binlerce
ermeniyi yaşıyor, Ermenistan'da kaç
Türk yaşıyor?

O tasvir ettiğin ülke senin
milletinin hükmettiği
Ermenistan'ın ta kendisi, senin
mensup olduğun yamyam millet
Ermenistan'da bir Türk'ün bırak
mecliste konuşmasını, nefes
almasına dahi izin vermez.

#Garo

· 24 Nis 21

106 yıl sonra, Soykırımın mimarı Talat Paşa
isimli caddelerde yürüyoruz. Talat Paşa isimli
okullarda çocuklarımızı okutuyoruz.
Almanya'da bugün Hitler isimli caddeler
olsaydı, Hitler isimli okullarda çocuklar okusa...

13:44 · 27 Nis 21 saatinde · Twitter for Android

3

Ermenistan terör devleti,
Ermeniler teröristir!
Tüm Ermenistan yansa kinim
bitmez!
İttihat ve Terakki'nin
önderlerinden, Türkçü'lerin büyük
önderi Talat Paşa seni asla
unutmayacağız!
İttihatçılar ölür, İttihatçılık ölmez!
[#TalatPaşa](#)

12:16 · 15 Mar 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

8 Retweet 54 Beğeni

Yunan der ki;
Rakı, baklava ve Ege bizim.
He he deyip geçiyoruz.

Peki sana ne oluyor k.rt?
Tarihte bir devletin yok.
Hiçbir savaşta yerin yok.
Dilin yok.

Üzerinden atlayıp götünü yaktığın
ateşe benzemez.

Ergenekon'u kutlamak sana mı
kalmış davar!

[#NevruzTürkünBayramıdır](#)

15:45 · 20 Mar 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

2 Retweet 16 Beğeni

adlı kişiye yanıt olarak

E*meni tehciri ok. R*m tehciri ok.
K%rt tehciri ne zaman baba?
Mezara girincemi

10:30 · 19 Mar 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

1 Retweet 6 Beğeni

Bugün seni k*rt olarak yaratmayan
Allah için ne yaptın ?

17:17 · 20 Mar 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

1 Beğeni

adlı kullanıcılara

yanıt olarak

Bunların babaları eşşek dağda
eşşek s sonra bunun gibi
mutasyonlular doğuyor. Gö
yemekten aklını kaybetmiş. K*rt
o e 😂

23:48 · 20 Mar 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

💬 ↺️ ❤️ ➦

[#suriyeliler](#) yaşadığımız ekonomik
krizin ana sebebidir.

**SURİYELİLER MAAŞ SIRASINDA
HALK UCUZ SEBZE SIRASINDA**

10:19 · 22 Mar 22 saatinde · [Twitter Web App](#)

356 Retweet 15 Alıntı Tweetler 1.849 Beğeni

💬 ↺️ ❤️ ➦

#suriyeliler gelecek 30-40 yılın en büyük sorunu olacaktır. Türkiye cumhuriyeti devletinin varlığının sürdürülmesi için hepsi ait olduğu yere gönderilmelidir. Bunu göre göre gereğini yapmayanların amacı nedir?

09:36 · 22 Mar 22 saatinde · Twitter for iPhone

12 Retweet 94 Beğeni

diğer 3 kişiye

yanıt olarak

Burası 15000 yıldır Türk yurdudur. Bu yurtta yaşamak isteyenler Türk töresine, Türk adetine uyacak. Uymayanlar aha sınır kapıları orda istediği yere gidebilir. Bunun adı ırkçılık ise; ırkçuyım, faşistim yetmezse şovenistim.

20:49 · 22 Mar 22 saatinde · Twitter for iPhone

2 Beğeni

· 23 Mar

Niğde'de geçici koruma statüsü altındaki Suriyeli sözde bir sığınmacı, Özel Kuvvetler Komutanlığı mensubu şehit Piyade Astsubay Kıdemli Başçavuş Ömer Halisdemir'in heykeli ile dalga geçmiş. Bu hainlerin bardağı taşıran son damlası budur!

—Bu Arap Bedevi'si neredeyse bulunacak!

508B görüntülenme

851 3.669 7.740

adlı kişiye yanıt olarak

Benim gözümde, bit bile daha değerli bunlardan. Utanmazlar. Başkasının vatanında insan biraz olsun utanır çekinir. Bunlar vatanın bütünlüğüne tehdittir.

01:30 · 23 Mar 22 saatinde · Twitter for Android

8 Retweet 357 Beğeni

Soysuz Piçlere soykırım yapmalıydık.

Hata ettik.

Kim bu iki ya ?
İkisinde maymuna benziyorlar.

20:37 · 15 Mar 22 saatinde · Twitter for iPhone

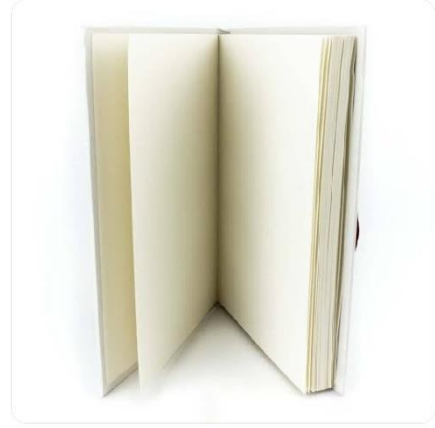
70 Retweet 5 Alıntı Tweetler 297 Beğeni

Kürtçülere bazı gerçekleri
açıklayalım;
Söz açıldığında
4 parça Bokistan
40 milyon hırt deyip mangalda kül
bırakmıyorsunuz
Lakin dünyada hiç bir müzede K*rt
geçmişine ait bir ok ucu
Bir tırnak kırığı
Bir gömlek parçası
Bir testi kulpu
Bir mezar taşı bulamazsınız.
GUNDİLER...

13:46 · 23 Mar 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

13 Beğeni

adlı kişiye yanıt olarak
K*rt tarihi. Temsili değil gerçek

12:25 · 21 Mar 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

8 Beğeni

.. · 20 Mar
İzmir Alsancak'ta düzenlenen HDP'nin
Nevruz etkinliğinde, terör örgütü elebaşı
Öcalan lehine Kürtçe sloganlar atıldı.

1Mn görüntülenme · Kimden Aykırı

71 82 183

adlı kişiye yanıt olarak
Lağım faresi k*rt seni

13:23 · 20 Mar 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

3 Beğeni

adlı kullanıcılara
yanıt olarak
Köpek Oğlu Köpek! Soysuz ibne
Sizin gibi k*rt milliyetçilerine her
zaman Türk Milliyetçileri olarak
ezeceğiz o boş konuşan dilinizi
keseceğiz

10:10 · 22 Mar 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

23 Mar
: Kadınlar tayt giymesin,
adamlar sapıtıyor

Kadınlar tayt giymesin,
adamlar sapıtıyor

302 64 147

@tele1comtr adlı kişiye yanıt olarak
Hadi oradan. Yhudi fitnessi.
Tecavüze uğrayan çocuklarda mı
tayt giymişti.

16:08 · 23 Mar 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

Çok iyi manzara hee. Devam et Türk sesin soluğun çıkmasın. Vergilerinle sefa sürselerde ses etme. Ülken elden gitsede ses etme. Ananı videoya alıp, paylaşımlarda ses etme. Bacına tecavüz edip, öldürselerde ses etme. Erkek evlatlarını kalbinden bıçaklasalar da ses etme..

· 25 Mar

İstanbul/Aksaray
İşgalci'lere bu izni kim verdi acaba?

Ülkesini seven kişi
Er Meydanından kaçıp boş...

17:10 · 25 Mar 22 saatinde · Twitter for iPhone

2 Beğeni

Çöplük görmek istesem geri dönüşüm merkezlerini ziyaret ederim. Ne işim var S*riye gibi bir yerde?

· 24 Mar

ÖSO bayraklı Suriyeli konuştu: "Ülkemize döndüğümüzde sizi turist olarak bile almayacağız!"

aykiri.com.tr/oso-bayrakli-s...

18:48 · 24 Mar 22 saatinde · Twitter Web App

2 Beğeni

Herkesi yenebilirsiniz kızlar ama Çin'i yenmediniz; resmen perişan ettiniz. Yarasa boku millet, oh iyi oldu.

442B görüntülenme · Kimden

12:11 · 25 Tem 21 saatinde · Twitter for Android

6 Retweet 2 Alıntı Tweetler 98 Beğeni

· 21 Mar

Çin'de 133 kişi taşıyan yolcu uçağı düştü
[ensonhaber.com/dunya/cinde-13...](https://ensonhaber.com/dunya/cinde-133-kiisi-tasiyan-ucak-dustu)

1 1 13

@ensonhaber adlı kişiye yanıt olarak
Hec uzulmedim gebersin cinliler

14:10 · 21 Mar 22 saatinde · Twitter Web App

1 1 13

Hahahahahaha adam Sığınmacı olduğu ülkede, Türk vatandaşını ve partisini, o ülkenin emniyetine şikayet ediyor sığınmacıları istemiyor diye. Arınma gecesi hafif kalacak Halid bizim uygulayacaklarımızın yanında.

23 Mar

Kimsenin burnu kanamadan göndereceğiz diyen Zafer partisnin beğendiği tweet. @EmniyetGM

[Bu Tweet dizisini göster](#)

1 2

adlı kişiye yanıt olarak
İstanbulda "Arınma Gecesi"
yapacağımız ilk ilçe burasıdır.

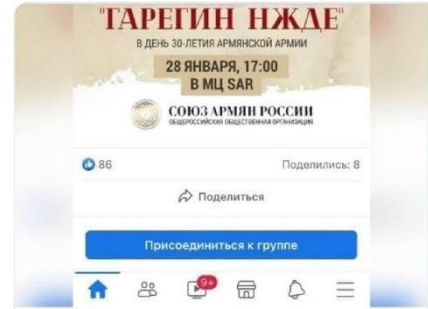
21:03 · 22 Mar 22 saatinde [İstanbul, Türkiye](#)
konumundan · [Twitter for Android](#)

4 Alıntı Tweetler 9 Beğeni

1 2

Rus-Ermeni topluluğu, 28 Ocak'ta Moskova'da terörist Njde'ye adanmış "Garegin Njde" filmini gösterecek

Not: e*meni bu 5 parmağını bal edib ağzına atsan yine acıdır deyecek. Bunların hamuru teröristle yoğrulub. Bunlarla iyi bir ilişkinin olacağına umidlenmek cahiliktir

28 января, в День 30-летия Армянской Армии в Союзе армян России состоится показ фильма «Гарегин Нжде».

Фильм рассказывает о выдающемся армянском политическом и военном деятеле #ГарегинеНжде, который в начале XX века боролся за становление Армении и сохранение ее территориальной целостности.

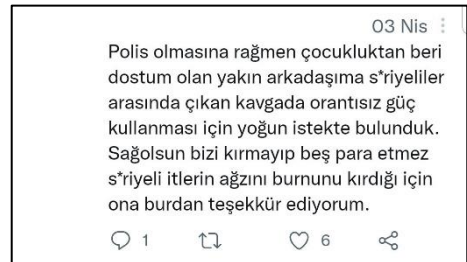
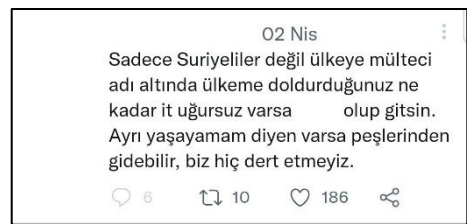
14:10 · 28 Oca 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

5 Retweet 23 Beğeni

E*meni bizde küfürdür, taksiciyi kınıyorum aracı durdurup atacaktı seni.

22:38 · 30 Mar 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

1 Retweet 2 Beğeni

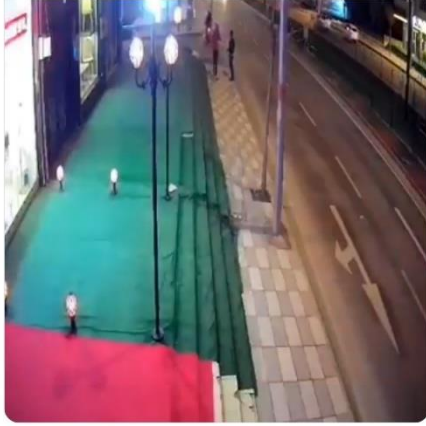

Benim kedim koltuktan düşüp
bacağını kırdı 🙄 bu or
evlatları s*riyeli kertenkele
si bakın ya bi bok
olmuyor Allah belanızı versin ...

· 03 Nis

Suriyeli gençlerin sigortadan para almak için
kendilerini lüks araçların önüne attıklarını
biliyor muydunuz?

[Bu Tweet dizisini göster](#)

16:36 · 04 Nis 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

1 Beğeni

En iyi S.riyeli, ölü S.riyeli.

19:18 · 14 Mar 15 saatinde · [Twitter for Android](#)

2 Retweet 4 Beğeni

· 16 Mar
S*riyeli sorunu nasıl çözümlenecek ya insan
falan umrumda değil artık sadece
midemi bulandırıyorlar bu ülke onlaein
gibi davranmaları bitmiyo

1 12

10 Ağu 21
Ülkemde a*gan köpeği , s*riyeli eniği
istemiyorum.

1 21

09 Ağu 21

Acaba ne zaman yüce Türk milleti olarak
a*gan ve s*riyeli avına çıkıcaz. Twitterda
sabırsızlıkla beklediğim tek çağrı, tag o.

6

26 Oca 20

Ne zaman halktan birine kamera uzatılsa
Suriyeliler aldı götürdü diyorlar. Nasıl
oluyor bu? Bu kadar parazit bir topluluk
olabilir mi ya gerçekten midem bulanıyor
artık bari şu zor zamanda yapmayın
kalitesiz insanlar

1 3 18

01 May 20

milliyetçilik ciddi çok saçma lan.
random doğduğun yerin ölümüne fan
boyu oluyorsun. düşünsenize s*riyeli,
y*nanlı, *rmeni falan doğuyorsun ve
savunmak zorunda falan kalıyorsun

1 4

Medeniyetli ve medeniyetsiz
ayrımı bu işte. Bizde davarlar da
kiraladığımız evi darma duman
edip sopalı zincirli kavgalar
çıkariyolar [#suriyeliler](#)
[#SuriyelilerSuriyeye](#) [#suriyeli](#)

Ukraynalı kadınlar, kendilerini göçmen
olarak kabul eden Polonya'ya küçük de
olsa bir katkı sağlamak için gönüllü olarak
park temizliyorlar.

16:18 · 07 Nis 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

2 Beğeni

10 Nis

Savaşın içinde kırık bir dal gibi, yıllarca süren çatışmaların ağırlığından muzdarip bir şekilde, omuzlarında büyük bir endişe taşıyan [#Suriyeli](#) kadınlar. Çocuklarını büyütmek, yanaklarındaki yanık gözyaşlarını silmek, yoktan pişirdikleri yiyeceklerle onları beslemek zorundalar.

11 2

adlı kişiye yanıt olarak

Köpek gibi ürüyorlar.
Dillendirmeye gönderiyorlar ne eğitimi ne çocuk sevgisi yaprağım

11:17 · 11 Nis 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

10 Nis

Ukrayna'da, Rus işgalinden bu yana sadece 704 bin kişi, Ukrayna sınırları içinde güvenli bölgelere tahliye edilmiş!

Suriyeliler!
Topunuz, bir tek Ukraynalının dışkısı olamazsınız.
Hepinizi teekk tek göndereceğiz!

829 görüntülenme

9 34

11 Nis

Türkiye'de bulunan Ukraynalı sığınmacılar, Antalya'da çöpleri temizlemek için inisiyatif kurdu.

Hedeflerinin, "Türkiye'ye ve halkına desteği için teşekkür etmek, Ukraynalılara burada misafir olduğumuzu ve yerel halka saygılı olmamız gerektiğini hatırlatmak" olduğu aktarıldı.

645 3.982 35,5B

adlı kişiye yanıt olarak

bir avuç ukraynalı, bize kapılarını açan ülkeye nasıl faydalı oluruz diye fikir yürütüp inisiyatif alıyor. 5 milyon suriyeli, bize kapılarını açan ülkeyi daha fazla nasıl sömürür hayatlarını nasıl daha zehir edip ülkeye çökeriz diye uğraşıyor... medeniyet sadece para pul değildir.

12:19 · 11 Nis 22 saatinde · [TweetDeck](#)

203 Retweet 6 Alıntı Tweetler 4.948 Beğeni

09 Nis

R's askeri Ukraynalı bebeğe tecavüz etmiş...

Dünyada bunlardan daha şerefsiz bir millet var mıdır ya?

5 13 189

09 Nis

Dünyadan silinmesi gerekenler:

- Afganlar
- Suriyeliler
- Afrikalılar
- Çinliler

2 8

Ukraynalı sığınmacılar Antalya'da bir araya gelerek çöp toplarken,

Suriyeli sığınmacılar, biyolojik savaşın parçası olarak Akp'nin oy potansiyeli olmaya çalışıyor. Tecavüz, taciz, hırsızlık ve gasp cabası...

13:49 · 11 Nis 22 saatinde · Twitter for iPhone

80 Retweet 5 Alıntı Tweetler 731 Beğeni

29 Mar

Polisleri cemaatlerden topladığınız yetmiyor birde Suriyeliden mi yapacaksınız?
Soysuz Araplar ne asayiş sağlayabilir ne bu vatana hizmet edebilir.
[#SuriyeliPolisistemiyoruz](#)

1 Beğeni

23 Mar

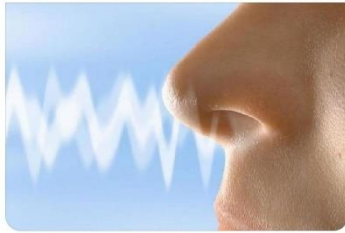
+ Kokuşmuş Arapları ülkemize aldığınız yetmiyor gibi istihdam sağlamak vatana ihanettir. Bunun cezası da muhakkak olmalıdır.

2 Beğeni

30 Mar

Sayenizde o çocukları

[İyi ki Öğrendim @iyikio...](#) · 27 Mar
Çinli araştırmacılar teyit etti: İnsanlık koku duyusunu yavaş yavaş kaybediyor.

1 Beğeni

3 gün

Kadın görmemiş çöl maymunlarının sokakta bi kadın görünce sapık gibi kayda almalarından rahatsız olmak ırkçılık ise ben ırkçıyım

[#Suriyeli](#)
[#Afgan](#)

61 568 3.351

21 Mar

Barışta inat ediyoruz! Yaşasın Newroz!
[#Newroz2022](#) [#NewrozPirozBe](#)

12 198 1.287

adlı kişiye yanıt olarak

Bunlara sorsan amerika emperyalizmine karşıyız derler ama pkk-ypg gibi abd'nin kurduğu ve desteklediği terör örgütlerinin siyasi sözcüsünden siyaset yaparlar. Türkiye de kim komünisttim ve liberalim diyorsa bilin ki azılı Türk ve Türkiye düşmanıdır.

11:42 · 21 Mar 22 saatinde · Twitter for Android

3 Beğeni

· 03 Mar

İstanbul Zeytinburnu'nda Afganistan uyruklu bir şahıs, husumetli olduğu bir başka Afganistan uyruklu şahsı sokak ortasında silahla yaraladı. Yaralanan şahsın arkadaşları ise akşam saatlerinde silahlı saldırganı öldürdü.

243B görüntülenme

136 421 1.275

adlı kişiye yanıt olarak

larım bir de Ukraynalı mülteci olduğu zaman istersiniz diyor. İsterim tabi bu psikopat cühela kafa kesici canileri alacağımıza onlar gelsin başımızın üstünde yeri var. Bunlar gibi cana, mala, namusa göz dikmezler hiç olmazsa.

02:32 · 03 Mar 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

5 Beğeni

· 03 Mar

İstanbul Zeytinburnu'nda Afganistan uyruklu bir şahıs, husumetli olduğu bir başka Afganistan uyruklu şahsı sokak ortasında silahla yaraladı. Yaralanan şahsın arkadaşları ise akşam saatlerinde silahlı saldırganı öldürdü.

243B görüntülenme

136 421 1.275

adlı kişiye yanıt olarak

Ülkeyi sirke çevirdiler okul bitince gidiyorum afganlara tedavi vericeğime almaara veririm araplarla size iyi eğlenceler adios

09:48 · 03 Mar 22 saatinde · [Twitter for Android](#)

03 Mar

İstanbul Zeytinburnu'nda Afganistan uyruklu bir şahıs, husumetli olduğu bir başka Afganistan uyruklu şahsı sokak ortasında silahla yaraladı. Yaralanan şahsın arkadaşları ise akşam saatlerinde silahlı saldırıyı öldürdü.

243B görüntülenme

136 421 1.275

adlı kişiye yanıt olarak

Şunlardaki cürete bak. İnsan yerine koyuyorsun katil çıkıyorlar, sınırdan almıyorsun ırkçı ilan ediliyorsun. Ne işe düştük arkadaş. Gide gele gerizekalı toplumuna rastgeldik.

02:37 · 03 Mar 22 saatinde · Twitter for iPhone

İstanbul Zeytinburnu'nda Afganistan uyruklu bir şahıs, husumetli olduğu bir başka Afganistan uyruklu şahsı sokak ortasında silahla yaraladı. Yaralanan şahsın arkadaşları ise akşam saatlerinde silahlı saldırıyı öldürdü.

243B görüntülenme

136 421 1.275

@Haber adlı kişiye yanıt olarak

polis gördüğü yerde bu afgan suriyelilerin üzerini aramalı. silahı olmayan bıçak taşıyor.

08:52 · 03 Mar 22 saatinde · Twitter for Android

Az önce Cnn Türk'de Ukrayna irpin'deki tahliye görüntülerini izledim. Tahliye edilenlerin neredeyse tamamı kadın yaşlı ve çocuk. Erkekler bazı asalaklar gibi kaçıp nargile içmek yerine ya orduya katılmış ya da geride kalıp sivil direnişçi olarak görev alıyorlar.

2.941 görüntülenme

12:51 · 05 Mar 22 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

24 Retweet 1 Alıntı Tweet 160 Beğeni

05 Mar

Ayrıca eline tüfek, tanksavar alıp savaşı yüzlerce genç kız da var. savaşı başından beri yüzlerce ukraynalı kadın asker fotoğrafına ve videosuna denk geldim. Dünyada Türkler gibi kadın-erkek savaşı, kaçmayan, ülkesini terk etmeyen onurlu bir millet daha varmış demek.

Yanıtını Tweetle

Bu çinliler yabani hayvanları yedikçe bu visürler bitmez, çin 'e bir şeyler dayatmalı ,ne olacak böyle? Herşeyi yiyen bir milletten bu dünya nasıl korunur?

13:02 · 22 Mar 22 saatinde · [Twitter Web App](#)

ÖZ GEÇMİŞ

Rıza Parlak, Özel Yıldız Anadolu Lisesi’ni bitirdikten sonra 2015 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Gazetecilik bölümüne girdi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi’nden 2019 yılında mezun oldu. 2020 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Medya ve İletişim Bilimleri Yüksek Lisans programına girdi.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0002-2072-3316

Yayınlar:

1. Parlak, R. ve Kaya, S. (2022). Sosyal Medyada Nefret Söyleminin Tespit Edilmesine Yönelik Göstergelerin Sınıflandırılması: Sistematiik Bir İnceleme. O. Öztay (ed.), *İletişim ve Medya Alanında Uluslararası Araştırmalar V.* (s.91-112). İstanbul: Eğitim Yayınevi